

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASININ
HUKUKSAL TEMELLERİ

Ali MAMMADOV

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hacı CAN

2006

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*Avrupa Birliği’nin Terörizmle Mücadele Politikasının Hukuksal Temelleri*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01 / 11 / 2006

Ali MAMMADOV

İmza

Sınav Tarihi ve Saati :

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Ali MAMMADOV
Anabilim Dalı : Kamu Hukuku
Programı : Avrupa Birliği Hukuku
Tez Konusu :Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikasının Hukuksal Temelleri

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ..... tarih ve ..... Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 18.maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini ..... dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OY BİRLİĞİ ile O
DÜZELTME O* OY ÇOKLUĞU O
RED edilmesine O** ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir. O Evet

Tez mevcut hali ile basılabilir.
 O Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.
 O

Tezin basımı gerekliliği yoktur.
 O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

TEŞEKKÜR

Tezimin konusunun belirlenmesi ve y¼r¼t¼lmesinde yardımlarını esirgemeyen, g¼r¼ő ve ¼nerileri ile beni destekleyen değerli danıőmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Hacı CAN'a iğtenlikle teőekk¼r ederim.

Tezin hazırlanması sırasında bilgi ve tecr¼belerinden yararlandığım Sayın hocam Doç. Dr. Hacı CAN'a, ayrıca araştırma zamanının oluőumundaki b¼y¼k katkılarından dolayı annem Tamilla ABDULLAYEVA'ya, babam İrfan MAMMADOV'a, manevi destek ve değerli tavsiyelerini esirgemedikleri için teőekk¼r eder, saygı ve minnettarlığımı sunarım.

İzmir - KASIM 2006

Ali MAMMADOV

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikasının Hukuksal Temelleri

Ali MAMMADOV

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Hukuku Programı

Terörizm ve terörist faaliyetler dünyanın kurulduğu günden bugüne her zaman ve devirde meydana gelmiştir. Günümüz dünyasında varlık sebeplerini veya varlıklarını terörizme dayandırarak yaşamlarını sürdüren devletler vardır. Buna rağmen bugüne kadar terörizmin net bir tanifi yapılmış değildir. Sebebini ise tek bir konuya dayandırmak mümkün değildir.

Konunun bu çalışmanın odak noktası olmasının sebebi, hiçbir zaman gündemden düşmemesi, karışık kavram olması ve çözümsüzlüğünün giderilememesidir. Bu noktadan ilk bölümde terörizm ve terör kavramları uluslar arası belgelerde ve Avrupa Birliği kapsamında detaylıca incelenmiş, sebepleri ve özellikleri açıklanmıştır.

Konuyla ilgili bilgiler verildikten sonra ikinci bölümde Avrupa Birliği Anlaşmalarında terörizmle mücadelede geçirilen aşamalardan söz edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Avrupa Birliği'nde terörizmle mücadelenin sistemin incelenmiştir, aynı zamanda Avrupa Birliği'nin terörizmle mücadelesini araçları ve politikaları detaylı açıklanmıştır.

Son bölümde ise projenin konusu itibariyle terörizmle mücadelede Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin rolünden söz edilmiştir ve ilgili maddeleri anlatılmıştır.

ABSTRACT

Master Thesis

The Legal Basics of Struggle Policy Against Terrorism in the European Union

Ali MAMMADOV

Dokuz Eylul University

Institute of Social Sciences

Department of Public Law

European Union Law Programme

Terrorism and terrorist activities have always occurred throughout the history since the world began. In our present world, there are some states that make their existence or reason of existence depend on terrorism to continue to survive. It is not possible to make the cause of terrorism depend on one particular topic.

The reason why this topic is taken as the centre of the subject is that it has never been out of date and it has never been sorted out or solved. Thus, in the first section, terrorism and terror with their causes and items have been defined and mentioned in the international documents covering the European Union values.

In the second section, after the general information has been given the struggle steps against terrorism in the European Union Treaties.

In the third section, there was described the struggle system against terrorism, also the instruments and policy of the European Union have been mentioned.

In the last section, due to it is topic the role of the European Human Rights Treaty in the struggle against terrorism and lastly the items of the Treaty have been mentioned.

İÇİNDEKİLER:

	<u>SAYFA</u>
YEMİN METNİ.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISATMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM KAVRAMI VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TERÖRİZM SORUNUNA GENEL BAKIŞ

1.1. Genel Olarak Terörizm Kavramı.....	1
1.2. AB'de Terörizm Sorununun Tarihi Gelişimi, Niteliği ve Özellikleri.....	3
1.3. AB'de Terörizmin Tanımlama Sorunu.....	9
1.3.1. Siyasal Nedenler.....	9
1.3.2. Uluslar arası Hukuktan Kaynaklanan Nedenler.....	10
1.3.3. Terörizm ve Diğer Şiddet Eylemleri.....	20
1.3.3.1. Savaş.....	20
1.3.3.2. Gerilla Hareketleri.....	21
1.3.3.3. Devlet Terörü.....	23
1.3.3.4. Devrim.....	24
1.4. Terörizm Konusunda Yapılmış Çeşitli Tanımlar.....	25
1.5. Terörizmi Avrupa Birliği'nde Yeri ve Tehlikesi.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ANTLAŞMALARINDA TERÖRİZMLE MÜCADELEDE GEÇİRİLEN AŞAMALAR

2.1. Topluluk Antlaşmaları Dönemi.....	36
2.2. Avrupa Tek Senedi Dönemi (The Single Act).....	37
2.3. Schengen Antlaşması Dönemi.....	38
2.4. Maastricht Antlaşması Dönemi.....	40
2.4.1.Maastricht Antlaşması'nın Adalet ve İç İşlerinde İşbirliğinin Kapsamı.....	41
2.4.2.Maastricht Antlaşması Üçüncü Sütunu' nun Terörizmle Mücadele, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Üzerindeki Etkeri.....	43
2.5. Amsterdam Antlaşması Dönemi.....	45
2.6. Tampere Zirvesi.....	51
2.7. Nice Antlaşması Dönemi.....	53
2.8.AB Anayasasının Adalet ve İçişlerinde Getirdiği Yenilikler ve Düzenlemeler.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TERÖRİZMLE MÜCADELE SİSTEMİ

3.1. Kurumsal Yapılanma.....	57
3.1.1. AB'de Terörizmle Mücadelede Polisiye İşbirliği.....	57
3.1.1.1. Avrupa Polis Teşkilatı (Europol), Europol'un Gelişimi, Yapısı ve Organları.....	60
3.1.1.2. Europol'un Görev ve Yetki Alanı.....	61
3.1.1.3. Europol'un Faaliyetleri ve İşleyişi.....	63
3.1.2. AB'de Terörizmle Mücadelede Adli İşbirliği.....	64
3.1.2.1.Avrupa Adli Birimi (Eurojust), Eurojust'ın Kuruluş Süreci ve Hukuki Niteliği.....	66
3.1.2.2. Eurojust'ın Yapısı ve Amacı.....	68
3.1.2.3. Eurojust'ın Konu Bakımından Yetkisi.....	69
3.1.2.4. Eurojust'ın Görevleri ve İşleyişi.....	70
3.2. Avrupa Tutuklama Müzekkeresi.....	73

3.2.1. Avrupa Tutuklama Müzekkeresinin Kavram Anlayış.....	73
3.2.2. Uygulama Alanı.....	76
3.2.3. Avrupa Tutuklama Müzekkeresi'nin Uygulanma Şartları.....	76
3.2.3.1. Çifte Cezalandırma İlkesi.....	76
3.2.3.2. Avrupa Tutuklama Müzekkeresinin Yerine Getirilmeyeceği Durumlar.....	78
3.2.3.3. Teslimin Usulü.....	80
3.3. Avrupa Birliği'nde Terörizmle Mücadele Araçları ve Politikaları.....	82
3.3.1. Araçlar Açısından Kararların, Tüzüklerin ve Yönergelerin Değerlendirilmesi.....	82
3.3.1.1. Avrupa Birliği Konseyi'nin 27 Aralık 2001 tarihli Terörizm ile mücadeleye Ortak Tutumu.....	83
3.3.1.2. Avrupa Birliği Konseyi'nin 27 Aralık 2001 tarihli Terörizm ile Mücadele Amacıyla Özel Önlemlerin Uygulanmasına Dair Ortak Tutumu.....	84
3.3.1.3. Avrupa Birliği Konseyi'nin 13 Haziran 2002 tarihli Terörizmle Mücadeleye Dair Çerçeve Kararı.....	85
3.3.1.4. Avrupa Birliği Konseyi'nin 19 Aralık 2002 tarihli Terörizm ile Mücadelede Özel Adli ve Polisiye İşbirliği Önlemlerinin Uygulanmasına Dair Kararı.....	89
3.3.1.5. Avrupa Birliği Konseyi'nin 27 Aralık 2001 tarihli, Terörizm ile Mücadele Çerçevesinde Bazı Kişi ve Kuruluşlara Karşı Kısıtlayıcı Önlemlerin Kabulüne İlişkin Tüzüğü.....	90
3.3.1.6. Terörizme Karşı Savaş: Önleme, Hazırlık ve Karşılık Verme Hakkında Avrupa Kararı.....	92
3.3.1.7. Lahey Programı – Gelecek 5 Yıl İçin 10 Öncelik.....	94
3.3.1.8. Terörizm ve Diğer Suçlar ile Savaşta Alınacak Tedbirler ve Bilgi Alışverişini Geliştirme Hakkında Avrupa Tüzüğü.....	99
3.3.1.9. AB'de Terörizmle Mücadele Eylem Planı.....	102

3.3.2. Avrupa Birliği Hukukunun Yakınlaştırılması.....	104
3.4. Terörizmle Mücadele Modelleri.....	113

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TERÖRİZMLE MÜCADELEDE AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN (AİHS) YERİ

4.1. AİHS'nin Terörizmle Mücadelede Etkisi.....	116
4.2. Terörizmle Mücadelede AİHS açısından Mağdurların Korunması.....	119
4.2.1. Yaşama Hakkı.....	120
4.2.2. Aile Yaşamına Saygı Gösterilmesi Hakkı.....	123
4.2.3. Devletin Pozitif Sorumlulukları.....	124
4.3. Terörizmle Mücadelede AİHS açısından Sanıkların Korunması.....	125
4.3.1. Yaşama Hakkı.....	126
4.3.2. İşkence ve İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muamelenin Yasak Olması.....	132
4.3.3. Kişinin Özgürlük ve Güvenlik Hakkı.....	139
4.3.4. Adil Yargılanma Hakkı.....	148
4.3.5. Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı.....	153
4.3.6. İfade Özgürlüğü ve Terörizm.....	158
SONUÇ.....	163
KAYNAKLAR.....	168

KISALTMALAR

A.A.	: Amsterdam Antlaşması
AB	: Avrupa Birliği
A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BMT	: Birleşmiş Milletler Teşkilatı
M.A.	: Maastricht Antlaşması
s.	: Sayfa
S.A.	: Schengen Antlaşması
S.E.S.	: Schengen Enfarmasyon Sistemi
v.b.	: ve benzeri

GİRİŞ

Günümüzün en önemli güvenlik sorunlarından biri olan terörizm, 200 yılı aşan tarihinde her dönemde kendine yeni fırsatlar açmakta ve başarılar elde etmektedir. Öyle ki insanlığın büyük bir sevinç ve huzur beklentileri ile karşıladığı 21. yüzyılın hemen başında dünya, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de, ardından İstanbul, Madrid, Beslan ve bir çok yerde meydana gelen saldırılar ile yeni bir döneme girdiğini görmüştür. Aynı zamanda terörizm de 21. yüzyılda kendini yenilemiş ve küresel veya yeni terörizm olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Genel olarak bakıldığında terörizmle mücadele adına iç güvenlik alanında radikal denilebilecek önlemlerin daha az tartışma ve çabuk kabullerle uzlaşya varılarak kabul edildiğini, 11 Eylül saldırılarının AB’nin bu alandaki politikalarını ve bu politikalara yönelik tartışmaların içeriklerini değiştirdiğini görüyoruz. Bir yönü ile 11 Eylül’den sonra Avrupa, iç güvenlik alanında hızlı bir entegrasyon sürecine girmiştir.

Modern teknolojinin tüm imkanlarını kullanan, faaliyet alanını ulusal sınırları aşarak tüm dünyaya yayan, insan hayatını, ekonomik yaşamı, siyasi istikrarı ve uluslararası ilişkileri etkileyebilme ve zarara uğratma gücünü kazanan terörizm dünya istikrarına ve barışa yönelik bir tehdit haline gelmiştir.

Günümüzde hakkında yoğun tartışmalar yapıldığı, uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk biliminin güncel konularından birisi olarak ortaya çıkan terörizm, değişik boyutları ve farklı bakış açısından göre yazarlar tarafından alınmaktadır. Nitekim 11 Eylül eylemleri sonrasında terörizm sorununun artan bir önem kazandığı ve bu konuda pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda terörizm hakkında yaygın çözümsel bir çerçevenin olmamamsı ve yazarların terörizm fenomenini ve devletin kendini koruma hakkını farklı şekillerde değerlendirmeleri nedeniyle, değişik görüşlerin ileri sürüldüğü ve buna bağlı olarak da farklı sonuçlara ulaşıldığı dikkat çekmektedir. Söz konusu hukuki çerçevenin oluşturulmasına katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışmada, özellikle terörizm kavramı, uluslararası hukukta

ve Avrupa Birliği mevzuatında terörizmin yeri ve bununla mücadelesi incelenmesi amaçlanmıştır.

Ekonomik entegrasyonunu büyük ölçüde tamamlayan, ancak uluslararası politika, iç ve dış güvenlik konularında bir türlü “birlik” olamayan ve bu alanlarda bir çok sorunla boğuşan Avrupa Birliği (AB) için de 11 Eylül saldırıları yeni bir dönemi başlatmıştır. Aslında ikiz kuleleri vuran saldırıların, aynı zamanda AB’nin iç ve dış güvenlik alanındaki tabuları yıktığını da söylenebilir. Devletlerin egemenlik yetkisinin en hassas noktasında yer alan konuların başında gelen terörizmle mücadele anlayışına, AB bünyesinde bir çok noktada müdahale edilmiştir. 11 Eylül sonrası AB, terörizme karşı kapsamlı bir mücadele başlatmıştır.

Terörizm ulus devletleri ve uluslararası toplumu tehdit eden, sürekli olarak gelişen ve bugünün en tehlikeli problemlerinden biri olarak kabul edilen, oldukça karmaşık ve yaygın bir olgudur. Bu nedenle polis teşkilatlarının, istihbarat örgütlerinin, akademisyenlerin, hukukçuların, genel anlamda hükümetlerin ve başta Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği olmak üzere bir takım uluslararası örgüt ve kuruluşların ilgi alanına girmiştir.

11 Eylül saldırıları, küresel bir diğer güç olma yolunda ilerleyen Avrupa Birliği’nin de (AB) terörizme bakış açısını etkilemiştir. 11 Eylül öncesi, terörizmi ve terörle mücadeleyi diğer ciddi suçlarla beraber Europol’un çalışmaları içerisinde değerlendiren ve hem Avrupa Birliği’nin kurumsal boyutunda, hem de üye ülkelerinin çoğunda etkin anti-terörizm düzenlemeleri olmayan AB, bu olaydan hemen sonra terörizme karşı vizyon ve strateji arayışlarına girmiş ve küresel terörizmle mücadele açısından yeni politikalar geliştirmeye yönelik adımlar atmıştır. Zira 21 Eylül 2001 tarihinde olağanüstü toplanan devlet ve hükümet başkanları Zirvesinde AB Avrupa Konseyi ‘terörizm dünya ve Avrupa’ya karşı gerçek bir tehdittir ve terörizmle mücadele AB’nin öncelikli hedeflerinden birisi olacaktır’ ifadesini kullanmıştır. Bununla birlikte AB için temel sorunlardan birisi de uluslararası güvenliği gerilime sokan terörizm tehdidine karşı küresel düzlemde tutarlı, etkin ve inandırıcı bir cevap verebilmektir.

Terörizm genel olarak özellikle kitlelerin ideolojik olarak aşırı derecede şartlanmaları, başta kaynakların eşit olmayan bir şekilde paylaşımı nedeniyle ortaya çıkan ağır ekonomik şartların ve çok daha ciddi olarak da toplulukların etnik ve dini farklılıklarının sebep olduğu siyasi nedenlerinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda genellikle ayrımcılık, eşitsizlik ve mahrumiyetin siyasal ve sosyal şartları, terörizmi besleyen temel unsurlardır. Bu nedenle de devletler açısından terörizmle mücadele seçeneklerini ya da terörizme verilecek karşılığın şekillerini, terörizmi ortaya çıkaran nedenleri gerçekçi bir şekilde ele alarak seçme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Terörizmin günümüzde ister bölgesel, isterse de uluslararası boyutta tehlike yaratması, terörizm kavramının anlamını, niteliğini, kültür açısından incelenmesi onunla mücadeleyi çok etkili kılabilir. Bu çalışmanın temel seçme amacı Avrupa Birliği'nde terörizmle mücadele sistemi çerçevesinde, terörizm olgusunu ve terörizmle mücadelenin bu alanda ortaya çıkarmış olduğu en önemli sorunları ve tartışma konularını ele alarak, AB'nin terörizmle mücadelede kurumsal yapısını açıklamak, hukuksal perspektifler çerçevesinde analiz etmektir. Bu açıdan bu konu benim ilgi alanıma girmiş ve merak uyandırmıştır.

Bu çalışma giriş, dört bölümden ve sonuçtan oluşmaktadır. Girişte kısa olarak konu hakkında bilgiler verilmiştir, amaç ve sınırlandırma sunulmuştur.

Birinci bölümde genel olarak terörizmin kavramsal bir değerlendirmesi yapılmıştır. Aynı zamanda uluslar arası hukukta “terörizm” kavramına yaklaşımı incelenmiştir, günümüzde mevcut olan terörizm sorunu, terörizmin tarihi, özellikleri, niteliği, terörizm kavramı hakkında yapılmış çeşitli tanımlar, hukuksal sorunlar, Avrupa Birliği'nde terörizm kavramının tanımı, yeri ve tehlikesinden bahsedilmiştir ve değerlendirme yapılmıştır..

İkinci bölümde Avrupa Topluluklarından günümüze kadar Avrupa Birliği'nde terörizmle mücadelede kat edilen aşamaların altı çizilmiştir..

Üçüncü bölümde Birlik içinde terörizmle mücadelenin politikaları ve araçları değerlendirilmiştir, Birliği'n terörizmle mücadelede işbirliğinin özellikleri açıklanmıştır ve Avrupa Birliği Hukukunun detaylı olarak ikincil kaynaklarından bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde ise uluslararası hukukun en önemli ilkelerinden biri olan ‘İnsan Hakları’nın günümüzdeki öneminden bahsedilmiştir ve terörizmle mücadele açısından incelenmiştir. Bu bölümde terörizmle mücadele zamanı ve sonrası mağdurların ve sanıkların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine dayanarak haklarından bahsedilmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında elde edilmiş bilgiler değerlendirilmiştir ve terörizmle mücadele zamanı pozitif ve negatif yönleri sunulmuştur.

1.BÖLÜM TERÖRİZM KAVRAMI VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TERÖRİZM SORUNUNA GENEL BAKIŞ

1.1. Genel Olarak Terörizm Kavramı

Günümüzde devletler açısından ciddi bir tehdit olarak algılanan terörizm, gelişen ve değişen global koşullara bağlı olarak yeni imkan ve kabiliyetler elde edebilmektedir. Modern uluslararası ilişkiler sisteminde uluslararası güvenlik konusu, insan hakları, uluslararası ve bölgesel terörizmle mücadele konusu, dini ekstremizm ile mücadele dünyada bütün devletlerin karşısında büyük tehdit oluşturmaktadır ve bir birlik talep etmektedir¹.

Şiddet, korku, tehdit, yasa dışılık gibi olguları çağrıştıran terörizm ve terör kavramları farklı kavramlardır. Fransızca' da *terreur*, İngilizce' de *terror* kelimeleri ile ifade edilen terör sözcüğü, Latince kökenli olup "Terrere" kelimesinden türetilmiştir². Latince' den alındığı 13.yüzyıldan itibaren bireysel psikolojik bir ruh hali olan korku durumunu ifade eden terör sözcüğü, Türkçe' de yıldırma, korkutma, sistemli şekilde kuvvet kullanma, tedhiş, sindirme gibi anlamlara gelmektedir³.

Aslında tanımları itibarıyla birer şiddet türü olmasına rağmen her şiddet olayı, terör veya terörizm değildir. Terörizm ve terör kavramsal olarak farklı bir anlam ve öneme sahiptir, şiddet, terörizmin hem amacı hem de ön şartı olmakla beraber, terörizmi tamamlayan şiddetin "siyasi amaçlı" olmasıdır. Genel anlamda şiddet,, siyasi amaç taşımayan, buna karşılık yok etmeye kadar varan zarar verici saldırıların tümünü kapsamaktadır⁴. Terör, hem şiddet yoluyla yaratılan korku ortamını, hem de bu ortamı yaratan şiddet eylemini ifade etmektedir. Terörizm ise, yıllarca ve uzun süreli korku ve dehşet durumunu ifade eden, terörden farklı olarak, siyasi amaçlar için örgütlü, sistemli ve sürekli terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir stratejidir.

¹ Anar Hasanov, Uluslararası Terörizm, Ebilov ve Zeynalov Oğulları Dağıtım Evi, Bakü 2003, s. 5.

² Ahmet Hamdi Topal, Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı, Beta Basım A.Ş., İstanbul 2005, s. 7.

³ Zafer Hamide, Ceza Hukukunda Terörizm, Beta Yayınlar, İstanbul 1998, s. 9.

⁴ Beşe Ertan, Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları, Seçkin Yayınları, Ankara 2002, s. 23-24.

Terörün korku yaratmaya yönelik genel bir kavramı yansıtmamasına karşılık, terörizmin korku ortamı yaratmaya yönelik şiddet sürecini tanımladığını, terörist kavramının ise terör eylemini gerçekleştiren saldırgana verilen isimdir⁵.

Değişen dünya dengeleri ve uluslararası ilişkilerdeki farklılaşmalar sonucunda, sıcak savaşlar, yerini soğuk savaş metotlarına bırakmıştır. Soğuk savaşın gereği olarak ortaya çıkan psikolojik savaş türü ve bu savaşın vazgeçilmez unsuru düşük yoğunluktaki çatışmalar, terör kavramını da beraberinde getirmiştir⁶.

Günümüzde çokça kullanılan bir terim olmasına rağmen terörün ortak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Konu ile ilgili birçok tanım yapılmış, ancak uluslararası arenada ortak bir kavram üzerinde ortak noktaya gelememişlerdir. Bunun nedeni de bir tarafın terörist ilan ettiğini, diğer tarafın özgürlük savaşçısı olarak nitelemesidir⁷.

Terör, tanım olarak, insanları yıldırım, sindirmek yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek için zor kullanma ya da tehdit etme eylemidir. Terörün en önemli özelliklerinden biri hedefini rast gele seçmesidir⁸.

Terör, büyük çaplı korku veren ve bireylerde yılgınlık yaratan bir eylem durumunu ifade ederken, terörizm, siyasal amaçlar için mevcut durumu yasadışı yollardan değiştirmek amacıyla örgütlü, sistemli ve sürekli terör eylemlerini kullanmayı bir yöntem olarak benimsemiş durumudur. Terörizm, siyasal hedeflere ulaşmak için toplumun demokratik ikna ve eylem yoluyla barışçı davranışına karşı, hukukun üstünlüğü ve devlet otoritesini tanımayan, güçsüzlüklerini gizlemek için demokratik otoriteleri kitlelerden kopararak halka karşı şiddet kullanmaya yöneltmeyi amaçlayan, kendi güç ve doktrinleri

---

⁵ Huseyin Mirzayev, Terör ve Terörizm Kavramları Arasında Farklılıklar ve Benzerlikler, Nobel Kitap Evi, Bakü 2005, s. 23–27.

⁶ Sahib İrfanoğlu, Dünyada ve Avrupa’da Terörizm Anlayışı, Azer Kitap Evi, Bakü 2004, s. 34–35.

⁷ Huseyin Mirzayev, a.g.e., s. 64–67.

⁸ Sahib İrfanoğlu, a.g.e., s. 36.

ile sağlayamadıkları halk desteğini ve ayaklanmasını sağlamak için tarihsel görevlerinin olduğuna inandırılmış çeşitli unsurlardan oluşan ve uluslararası destek gören örgütlerin, tahripkar silahlarla donanmış olarak gelişmiş taktikler kullanan, insanlığı hakir gören ve yok etmeye çalışan, ahlaki hiçbir temeli bulunmayan siyasi hedeflere ulaşmak için insan hayatını hiçe sayan, masum insanları hedef alan ve hiçbir savaş kuralı tanımayan, geleneksel politik suçlardan farklı, metodik, örgütlü, sistematik, öldürme, kaçırma, korkutma ve tahrip eylemleridir⁹.

1.2. AB' de Terörizm Sorununun Tarihi Gelişimi, Niteliği ve Özellikleri

Terörizmin politik amaçlara ulaşabilmek için bir araç olarak kullanılması yeni değildir. Bu kavram içerisinde değerlendirilebilecek olayları insanların toplu olarak yaşamaya başladıkları döneme kadar götürmek mümkündür. Gerek devletler gerekse bireyler, terörü çeşitli amaçlara ulaşmak için kullanmışlardır. İnsanlık tarihinde kaydedilen ilk terörist hareketlerinin dini nitelikli olduğu görülmektedir. Tarihte terörizme ilk olarak M.Ö. 73–66 yılları arasında Romalılara karşı mücadele eden ve dini bir hüviyete sahip Zealot Siccariler'in başvurduğu ifade edilmektedir¹⁰.

Siccariler' den yaklaşık bir yıl sonra bu kez karşımıza M.S. 1090–1275 yılları arasında yoğun olarak görülen Haşhaşın Hareketi çıkmaktadır. Hasan Sabbah' ın kurucusu olduğu ve Siccariler gibi dini bir nitelik taşıyan Haşhaşın Hareketi de terörizmi bir mücadele yöntemi olarak benimsemiş ve uygulamıştır.

Modern anlamda terörizm, Fransız İhtilali ile ortaya çıkmış ve İhtilal öncesi ve İhtilal esnasında hem monarşinin hem de halkın elinde politik bir araç olarak kullanılmıştır. İhtilal sonrasında 1793 yılında iktidara gelen ve Fransa'da yeni

---

⁹ Anar Hasanov, a.g.e., s. 12.

¹⁰ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 38.

bir rejim kurmak isteyen Jakobinler, terörizmi şiddet ve baskı politikası olarak sistematik şekilde uygulamıştır¹¹.

Terör eylemleri daha sonraki yıllarda da Avrupalı uluslar tarafından sağ-sol ideoloji veya militan milliyetçilik amacıyla öldürme, bombalama, suikast gibi değişik eylemler tarzında gerçekleştirmeye devam etmiştir. Geçen yüzyılın başlarından itibaren özellikle Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi büyük devletlere karşı etnik bazı gruplar tarafından bağımsızlık mücadelesi adı altında terörizme başvurulmuştur. Bununla birlikte, günümüzde bizi ilgilendiren yönüyle terörizm, 1960'lardan itibaren kaydettiği gelişmeler yönüyle incelenmelidir. Bu dönem modern uluslararası terörizm dönemi¹² olarak adlandırılmaktadır. Zira uluslararası terörizm, esas itibarıyla 1960'ların sonunda politik şartların ve teknolojik gelişmelerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. II Dünya Savaşı'ndan sonra oldukça gelişmiş olan silah teknolojisi gerek maliyetinin, gerek tahrip gücünün çok yüksek olması nedeniyle ulusal amaçlara ulaşabilmek için başvurulan nizami savaşları kullanabilir bir yol olmaktan çıkarmıştır¹³.

Terör eylemlerini yapanlar, eylemlerinin etkili olmasını, seslerinin fazla çıkmasını, duyulmasını, yankılanmasını, toplumu bütünüyle etkilemesini, sarsmasını isterler. Zaten eylemi bu amaçla yaparlar. Terörizmin, birbiriyle iç içe geçmiş bulunan kısa dönem amaçlarını şu şekilde özetlemek olur¹⁴:

- Öncelikle hedef alınan rejimi ve siyasi iktidarı yıpratmak, mevcut otoriteyi sarsmak
- İç ve dış kamuoyunda davaların duyurulmasını sağlamak ve dikkatleri savundukları davanın üzerine çekmek

¹¹ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 38-39.

¹² Vladimir Vasilçuk, Modern Uluslar arası Hukuk, Dom İzdatelstvo, Baskı 5, Omsk 2004, s. 23.

¹³ Andrey Yaçko, Şiddetin Ontolojisi: Terörizm- Bir Mücadele Aracı, Ukrayna Sorunları Dergisi, Baskı -1, Kiyev 1998, s. 59.

¹⁴ Martha Crenslaw, Terrorism and International Lawful Cooperation, New York 1989, s. 6.

- Oluşturdukları tedhişle, toplumun direnme gücünü kırarak kendi davalarına karşı olumsuz duyarlılıkları ortadan kaldırmak ve kitleleri itaate zorlamak
- Kısmi güç ve otorite sağladıkları toplumda kendilerine taraftar katılımı ve kitle desteği sağlamak.

Teröristler için hareket değil, hareketin toplumda ve insanlarda oluşturacağı etki ve korku önemlidir. Kurbanın kişiliği pek çok olayda önem taşımaz, önemli olan kurbanın temsili bir özellik taşımasıdır. Bu durum terörizmin ahlakdışlığını gösteren önemli noktadır¹⁵. Terörist girişiminde önemli olan husus, giriştiği operasyonun büyüklüğü değil, yarattığı veya yaratacağı yankının büyüklüğüdür¹⁶.

Terörizm, meydana gelen hasar ve insan kaybından ziyade toplumda yarattığı psikolojik etki, insanlarda korku ve politik sonuçlarla ölçülür. Nitekim teröristler, dikkatleri kendilerine ve davaları üzerine çekmeyi başarabilmektedirler ve kesinlikle bir korku ve dehşet ortamını yaratabilmektedir. Bu bağlamda terörizmin nitelikleri şöyle sıralamak mümkündür¹⁷:

- Teröristler amaçlarına ulaşmada vasıta veya araç olarak, hedef gruplar arasında korku, telaş, hayal kırıklığı, umutsuzluk ve yıkım atmosferi oluşturmaya çalışırlar.
- Bir şiddet olayının psikolojik sonuçlarından ölçsüz bir şekilde ne kadar büyük olursa terörist bir nitelik kazanır.
- Terörizm, özel olarak önceden bilinmeyen baskı şeklidir. Hiç kimsenin aklına gelemeyecek yer, zaman ve eylem seçerler. Burada kişi terörizmin belirgin kanunları esasına göre hareket eden teröristlerin ellerinde imhadan kurtulmak için hiç bir şey yapamaz.

---

¹⁵ Martha Crenslaw, a.g.e., s. 17.

¹⁶ Michael Barothlaw, Terrorism and Peace, First Law Book, Oxford 1998, s. 31.

¹⁷ Martha Crenslaw, The Cases of Terrorism, Charles W. Kegley, International Terrorism Characteristics, Cases, Controls, Vol:11, s. 113.

- Teröristler savaş kuralı ve yasası tanımazlar, muharip ve gayri muharip ayrımı yapmazlar. Çünkü teröristlere göre tarafsız olunamaz, ya onlardansınız ya da onlara karşısınız¹⁸.
- Terörizm vahşi, barbar yöntemler, metotlar ve silahlar içerir¹⁹.
- Terörizm aşağıdaki sebeplerden dolayı teröristlerce doğru ve haklı gösterilmektedir²⁰: terörizm geçmişte de mevcut olmuş başarı için en iyi ve tek yöntemdir, terörizm göze göz, dişe diş şeklindeki adil intikamı gerçekleştirir ve terörizm ehveni şerdir, yani kötünün iyisidir. Çünkü terörizmi benimsemezsek daha büyük kötülüklerle karşılaşırız.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeye bağlı olarak, terörizm kavramı da değişime uğramıştır. Günümüzde, terörizmin sadece şiddet kalıbı içinde düşünülmesi doğru değildir. Çünkü terörizm ve terör eylemleri aniden ortaya çıkmazlar. Terörizm, önce, çeşitli yasal ve meşru protesto şeklinde ortaya çıkar, toplantılar ve gösteriler şeklinde kendisini hissettirir, daha sonra, yasaların sınırlarını zorlayan ve toplumun hoşgörüsünü istismar eden hafif şiddet eylemlerine dönüşür ve en nihayet, genelde masum insanların hayatlarını hedef alan yoğun ve yaygın sabotaj ve suikast gibi eylemler şeklini alır.

Terörizmi, faaliyette bulunduğu veya etkilediği coğrafi alan, açığa vurulmuş somut amacı ve yabancı bir unsuru içerip içermemesi gibi bazı unsurlardan yola çıkarak²¹: ülke içi terör, uluslar ötesi terör ve uluslar arası terör diye gruplandırmak mümkündür²².

Terörizmin nedenlerinden bahsetmeli olursak o zaman genel nedenlerden bahsetmemiz gerekiyor. Terörizme karşı mücadelede başlıca amaç, terörizmi önlemek veya en azından sıklık ve şiddetini azaltmaktır. Teröristlerin psikolojisini, motivasyonlarını ve amaçlarını bilmek söz konusu mücadelede

¹⁸ Emin Gurbanov, Terörizm ve Azerbaycan Gerçekleri, Azad Kitab Evi, Bakü 1999, s. 24.

¹⁹ İbid, s. 24.

²⁰ İbid, s. 25.

²¹ Yevgeniy Kojusko, Modern Terörizm, Karvesk Yayınları, Minsk 2000, s. 32.

²² Eğer, terörizm kapsamına giren eylem ve faaliyetler, birden fazla ülkenin topraklarını veya insanların hedef alıyorsa, uluslararası terörizmden söz edilir. Uluslararası terörizm, genelde, ulusal bir sisteme, ülke dışından yöneltilen bir şiddet veya şiddet yüklü bir tehdit eylemidir.

oldukça önemlidir²³. Bu açıdan bakıldığında, terörizmi yalnız bir güvenlik sorunu olarak ele almak ve çözüm üretmeye çalışmak yeterli değildir. Çünkü terörizm, bir güvenlik sorunu olmanın ötesinde siyasi, ekonomik, kültürel, coğrafi, etnik, sosyal ve kişisel sebeplere dayanan bir problemdir, belki de *problemlerin problemi* olarak nitelendirmek mümkündür²⁴. Terörizm genel olarak özellikle kitlelerin ideolojik anlamda aşırı derecede şartlanmalarından, başta kaynakların eşit olmayan bir şekilde paylaşımı nedeniyle ortaya çıkan ağır ekonomik şartların ve daha da ciddi olarak toplulukların etnik ve dini farklılıklarının sebep olduğu çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ayrımcılık, eşitsizlik ve mahrumiyetin siyasi ve sosyal sonuçları terörizmi besleyen temel unsurlar olarak karşımıza çıkar.

Terörizmin yöneldiği hedefler ve uyguladığı yöntemler çerçevesini incelediğimizde, teröristler hedef toplumda saldırdıkları veya tehdit ettikleri sivil veya askeri kurbanlarından daha geniş bir kitle üzerinde aşırı korku yaratmaya çalışmaktadırlar²⁵. Zira terörist eylemlerin başarısı, eylem neticesinde meydana gelen can ve mal kaybı gibi fiziki sonuçlardan çok, toplum üzerinde yarattığı psikolojik etki ve siyasi sonuçlarla ölçülmektedir²⁶. Bu nedenle eylemlerinin etkili olmasını, seslerinin daha fazla çıkmasını, hedef aldıkları toplumu bütünüyle etkilemesini amaçlamakta ve hedeflerini de bu amacı gözeterek belirlemektedirler. Sıradan bir yere veya bir insana karşı gerçekleştirilen eylemin doğuracağı sonuçların farklı olacağını bilmektedirler²⁷.

Dolayısıyla da hedeflerini seçme ve eylemlerini planlama aşamasında dikkatleri kendileri üzerinde toplamaya ve hedef toplumda korku ve dehşet ortamı oluşturmaya en elverişli hedef ve yöntemleri seçmektedirler. Hareketin doğrudan doğruya oluşturduğu netice değil, neticenin ötesinde yaratılmak istenen etki önem taşımaktadır. Bir kişiyi öldürüp milyonları korkutarak onların siyasal tercihlerini, insanları her zaman baskı içinde tutmak ve etkilemek

---

²³ Danil Olşanskiy, *Terörizmin Psikolojisi*, Sankt-Petersburg 2002, s. 54–55.

²⁴ Anar Hasanov, a.g.e., s. 22-23.

²⁵ İbid, s. 26–28.

²⁶ Anna Vasilenko, *Terörizm, Savaş ve Barış*, Ukrayna Kitap Evi, Baskı 1, Kiyev 2001, s. 36–37.

²⁷ İbid, s. 37.

amaçlanmaktadır²⁸. Dolayısıyla gerçekleştirilen eylemin sembolik olduğu görülmektedir. Bu nedenle terörist eylemlerinin gerçekleşmesinde uygulanan metotlar, ulaşılmak istenen amaçlar, saldırganlar ve kurbanlar bakımından değişiklik arz etmiş ve geniş bir eylem yelpazesi oluşmuştur. Muhtemel bütün terörist eylem türlerini, planlarını bilmek ve buna uygun hukuki bir sistem oluşturmak mümkün değildir. Bununla birlikte bombalama, adam kaçırma, kundaklama, uçak kaçırma, suikast, özel ve kamu malının tahrip edilmesi, sivil insanların hedef alınması gibi yollara başvurulduğu görülmektedir²⁹.

Hedef alınan kitle içinde hükümet görevlileri, siyasetçiler, diplomatlar, askeri görevliler, emniyet görevlileri, iş adamları, yolcular, öğrenciler vb. gibi kişiler yer almaktadır. Ancak terörist eylemin kurbanı olan bu kişilerle teröristler arasında herhangi bir bağlantı yoktur. Terörist çok kez kurbanı hiç tanımaz. Mağdur her zaman tümüyle masumdur, sadece başkaları üzerinde yaratılacak bir etki adına kurban edilmektedir. Terörizm bir kişiyi sadece o kişinin etnik kimliği, milliyeti veya dini inancı nedeniyle hedef alabilir veya kurban örneğin, tesadüfen teröristlerin hedef aldığı bir sinema salonunda izleyici veya yolcu uçağında yolcu olması nedeniyle terörist saldırıya maruz kalabilir³⁰.

Terörist eylemler genellikle sivillere yönelik olmasına rağmen insansız hedeflere de yönelebilmektedir. Bu kapsamda hükümete ait binalar, araçlar ve tesisler, restoranlar, oteller, toplu taşıma araçları, petrol boru hatları, süper marketler, alışveriş merkezleri, havaalanları, bankalar, tren istasyonları, elektrik merkezleri de hedef alındığı görülmektedir³¹. Özellikle terörizmin temel hedeflerinden biri olan, amaçlarını dünyaya duyurma ve hedef toplumda korku ortamı oluşturma bakımından uçaklara karşı girişilen terörist eylemlerin etkili bir yol olarak varlığını devam ettirdiği görülmektedir³².

---

²⁸ Anar Hasanov, a.g.e., s. 30-34.

²⁹ İbid, s. 36-39.

³⁰ Savinkov Boris, Teröristin Hafızası, Kniga Kitap Evi, Sankt-Petersburg 1990, s. 45.

³¹ Anna Vasilenko, a.g.e., s. 43.

³² Savinkov Boris, a.g.e., s. 61-63.

Günümüzde teknolojik gelişmeler, terörist gruplara yeni saldırı imkanları sağlamaktadır. Terör örgütlerinin toplum üzerinde büyük bir korku ve panik ortamı yaratmaya oldukça elverişli olan ve aynı zamanda can ve mal kaybı hususunda büyük bir risk taşıyan kitle imha silahı elde ederek eylemlerde bulunabilecekleri, göz ardı edilmemelidir. Teknolojik gelişmeler, kimyasal ve biyolojik silahların üretilmesini ve saklanmasını oldukça kolay hale getirmiş ve artık kitle imha silahlarının nasıl üretilbileceği bilgisine kolaylıkla ulaşılabilir hale gelmiştir. Kitle imha silahları, geniş bir alanda ölümcül etkiye sahip olmaları bakımından terörist grupların hedef toplum üzerinde oluşturmak istediği dehşet ortamını sağlamak için elverişli bir araçtır. Nitekim terörist grupların sınırlı maddi imkanlarına rağmen bu tür silahlara sahip olmaya çalıştıkları görülmektedir³³.

1.3. AB' de Terörizmin Tanımlama Sorunu

Terörizmi tanımlamada ortaya çıkan temel problemler, genel olarak, olayın dilbilimsel olarak tanımlanmasından değil, terörizmin siyasal, sosyolojik, ekonomik, hukuksal, felsefi, etkisel, bölgesel, küresel ve uluslararası boyutları olan karmaşık niteliği ve sübjektif tabiatından kaynaklanmaktadır³⁴. Terörizmi tanımlama ve terörizm konusundaki algılama ve politika farklılıklarının temel nedenlerini özet olarak aşağıdaki şekilde belirtmek mümkündür³⁵:

1.3.1.Siyasal Nedenler

Terörist ve terörizm kavramları, her şeyden önce son derece ideolojik olmaktadır ve bunun da ötesinde bu kavramlar bir ölçüde bütün politik ya da ideolojik inançlar tarafından kullanılmaktadır³⁶. Bu nedenle, terörizmi tanımlama konusundaki birincil problem, kavramın farklı ideolojik ve politik değer yargılarını yansıtan içeriğinden kaynaklanmaktadır. Bu paradoksu,

---

³³ Savinkov Boris, a.g.e., s. 68.

³⁴ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 12-13.

³⁵ İbid, s. 13-14..

³⁶ Ertan Beşe, Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları, Seçkin Kitap Evi, Ankara 2002, s. 30.

bazıları için terörist olan, diğerleri için kahramanlıktır özdeyişi en iyi şekilde ifade etmektedir. Günümüzde terörizm kendisini, genellikle, ‘‘sömürülmüş ya da zayıf olanın meşru müdafaası’’ olarak kabul ettirilmesi istenmektedir³⁷.

Terörizmi algılama açısından, iki temel bakış görmek mümkündür³⁸. Statükocu bakış açısından teröristler, siyasal amaçlı cinayet, adam kaçırma, sabotaj ve uçak kaçırma gibi siyasal nitelikli suçlar işlerler³⁹. Diğer bakış ise Revizyonist görüşüdür. Revizyonistler güçlü ve gelişmiş devletlerin bazı eylemlerini de aynı derecede haksız bulurlar⁴⁰. Gerçekten de bir devletin diğeri ile olan savaşı, bir tür terörizm olabilir. Zira bazı ülkeler, milli kurtuluş hareketlerini ve bu amaçla organize olmuş grupları, bölgesel ya da ulusal çıkarları açısından kendi siyasal, askeri ya da ekonomik çıkarlarını gerçekleştirmede bir araç olarak gördükleri için, açıkça ya da örtülü bir şekilde, maddi ya da siyasi olarak desteklemektedirler. Bazı ülkeler ise, bir takım birey ya da grupların diğeri devletlere yönelik siyasal taleplerini etiksel, siyasal, dini ve hukuki temelde haklı bularak, bu gruplara barınma imkanı sağlamak ve ilgili devletlere iade etmemek suretiyle destek olabilirler⁴¹. Bunun için de uluslararası boyutta devletlerin bir araya gelip, terörizm kavramının çerçevesini çizmek gerekmektedir. Bu global şekilde terörizmle mücadelede daha etkili olabilecek.

1.3.2. Uluslararası Hukuktan Kaynaklanan Nedenler

Uluslararası toplum tarafından terörizm bir suç olarak kabul edilmesi gerektiği hususunda genel bir uzlaşma vardır. Devletler terörizmle mücadele için uluslararası işbirliğinin hayati önemi olduğu hususunda hem fikir olmakla birlikte, bu işbirliği için ortaya konan uluslararası çabaların koordinasyonu son derece güç olmaktadır. Günümüzün modern çağında birçok problem artık dünya çapında olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, çevre sorunları, bulaşıcı hastalıklar,

---

³⁷ Vladimir Vasilçuk, a.g.e., s. 27.

³⁸ Ertan Beşe, a.g.e., s. 30-31.

³⁹ İbid, s. 31.

⁴⁰ İbid, s. 30.

⁴¹ İbid, s. 30.

insan hakları ihlalleri, terörizm, transnasyonel örgütlü suçlar, soykırım, uluslararası kitle göçleri.

Terörizme dünya çapında bir nitelik kazandıran belirli faktörler söz konusudur⁴², bu faktörleri şöyle belirtmek daha maksatlı olacağını düşünüyorum:

- Terörizm, belirli bir bölge ya da belirli bir devletle sınırlı olmayıp, belirli bir alanın ötesinde etki ve sonuçlar doğurmaktadır. Burada önemle vurgulanması ve dikkat edilmesi gereken husus, en basit şekliyle yerli (domestic) nitelikte olan bir “terörizm hareketi”nin bile, uluslararası boyutları ve uluslararası nitelikleri olabileceğidir⁴³.
- Teröristlerin ulusal sınırları aşan artan hareketliliği, çeşitli ülkelerde kaynaklar elde etmeleri ve Internet gibi gelişmiş haberleşme imkanlarından yararlanmaları “global” bir çerçeve oluşturmaktadır, bununla da terörizm bütün insanlığa ve dünyaya tehlike yaratmaktadır⁴⁴.
- Terörist saldırıların mağdurları, her zaman için tek bir ülkenin vatandaşı olmayabilir. Örneğin, teröristlerin hedefi uluslararası sefer yapmakta olan sivil bir yolcu uçağı olduğu takdirde, yolcular potansiyel olarak bir kaç ülkenin vatandaşı olabilir⁴⁵.

O halde, terörizmle mücadele, “globalleşme” ve “uluslar arasılaşma”yı girift bir şekilde iç içe sokmaktadır. Terörizmle mücadelede devletler hala baş aktörler olmalarına rağmen, sürekli artan terörizmin global niteliği devletleri uluslararası düzeyde işbirliğine zorlamaktadır. Zira uluslararası toplumun maruz kaldığı problem, devletlerin otonom varlıkları olarak başa çıkabilecekleri kapasiteyi aşmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi A. Annan da, kendisiyle yapılan bir mülakatta bunu vurgulamıştır: “...organize suç, etnik ve dini çatışma ve terörizm, toplumlara ve

---

⁴² Ertan Beşe, a.g.e., s. 31-42.

⁴³ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 17-24.

⁴⁴ Jost Delbruch, Globalization of Law. Politics and Implications, Global Legal Market, Domestic Law, European Perspective, No:9 (1993), Case No:10-11.

⁴⁵ Pyotr Afanasiyev, Terörizm Hakkında Dahî İnsanların Düşünceleri, İzdatelstvo Yayın Evi, Moskova 2004, s. 47.

global sosyal düzene esaslı bir tehdit teşkil eden problemler setinin tüm parçalarıdır ve bu nedenle acil bir sorun teşkil etmektedir ve kesinlikle tüm ülke ve uluslararası kurumların işbirliğini bir araya gelmesini gerektirmektedir⁴⁶’.

Terörizm, ulusal sınırlar içerisinde kalmaksızın çevreyi tehdit etmekte, insan hakları ihlallerine yol açmakta, bütün insanlığı etkilemekte ve bu yüzden de uluslararası bir problem olmanın da ötesinde, artık global bir problem ve fenomeni temsil etmektedir. Terörizmin bu global gücü, devletleri sürekli artan bir şekilde, terörizme karşı üstünlük sağlayacak düzenlemeler yapmaya ve bu amaçla egemenlik haklarından belirli oranlarda fedakarlık yapmak zorunda kalacakları uluslararası antlaşmalara girmeye zorlamaktadır⁴⁷.

Konuyu terörizmin ulusal sınırları aşan etki ve boyutları ve dolayısıyla uluslararası hukukun terörizmin önleminde, beklenenin aksine, genel olarak sınırlı bir yol oynadığı ve oldukça yetersiz kaldığı iddia edilmektedir. Bazı yazarlara göre, başta terörizmi algılama konusundaki karmaşıklık, uluslararası hukuku terörizmi legalize etmeye, yasal bir statü sağlamaya ve hatta tabiatı itibariyle sonuç olan niteliğini gölgelemeye kadar götürmüştür. Örneğin, Walter Laqueur terörizmin bir tür extra-legal faaliyet olduğuna ve bu nedenle hukuk uzmanlarının konuya katkılarının sınırlı olabileceğine inanmaktadır. Abraham Sofaer ise, daha ileri giderek, uluslararası hukukun, siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için şiddet kullananları cezalandırmak ve terörizme karşı caydırıcılık sağlamak konusunda başarısızlığa uğradığını iddia etmektedir⁴⁸.

Örneğin, uluslararası alanda, terörizmin önlenmesi ve cezalandırılması amacıyla bir bütün olarak oluşturulmuş evrensel nitelikte tek bir sözleşme yoktur⁴⁹. Uluslararası alanda, terörizm konusunda yapılmış en kapsamlı sözleşme, 1977 tarihli “Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Konvansiyonu” dur. Bu ise, sadece Avrupa’yı kapsayan, bölgesel nitelikte bir anlaşmadır. Oysa

---

⁴⁶ Pyotr Afanasiyev, a.g.e., s. 54-56.

⁴⁷ Ertan Beşe, a.g.e., s. 33.

⁴⁸ İbid, s. 33.

⁴⁹ İbid, s. 34.

günümüzde, niteliği ve boyutları itibariyle gerek ulusal sınırlar ve gerekse ulusal sınırları aşan düzeyde terörizm, uluslararası sistemin desteği olmaksızın ülkelerin bireysel olarak başa çıkamayacakları bir noktaya ulaşmıştır. Bu durumda, uluslararası hukukun, terörizme karşı mücadelede en etkili ve en önemli aygıtlardan birisi olması gerekmektedir.⁵⁰

Bütün bu karşıt fikirlere ve olumsuzluklara rağmen, uluslararası hukukçu ve terörizm uzmanlarının büyük bir çoğunluğu, uluslararası hukukun terörizm probleminin kontrol edilmesinde son derece önemli olduğuna inanmaktadırlar. Çünkü terörizmle mücadelenin en önemli araçlarından birisi, kuşkusuz ulusal ve uluslararası hukuktur. Hukuk, suç olan eylemi kontrol etmek, şiddeti bastırmak ve anlaşmazlıkları çözümlenmenin en önemli aracıdır. Fakat hükümetlerin, problemlerin çözülmesi yönünde siyasal bir arzuları olmadığı sürece, hukuk mutlak bir çözüm değildir. Uluslararası hukukun terörizm konusunda, ulusal hukukun terörizm ve adi suçlar konusundaki etkisinin üzerinde olabileceğini beklemek makul olmayacaktır⁵¹.

Gerçekten de konuya, uluslararası hukukun etkinliği problemi açısından baktığımızda, uluslararası bir problem ve suç olarak terörizm, uluslararası topluluğun düzenleme alanları içerisinde, “etkinlik” ve “uygulanabilirlik” bakımından gerçekleştirilmesi en zor alan olmaktadır. İlk bakışta bu durum, bir dünya polis gücü ve yargı mekanizması olmamasından kaynaklanmaktadır. Halbuki uluslararası hukukun, özellikle terörizmin önlenmesi ve kontrolü konusundaki başarısızlığı ya da etkisizliği, hukuku uygulama mercii ya da mekanizmasının yokluğundan çok daha derin nedenlere bağlıdır. Zira uluslararası hukuk, terörizm konusu dışında, daha az tartışmalı olan diğer pek çok konuda, uluslararası işbirliğini sağlamada gösterdiği başarıyla kendisini ispatlamıştır⁵².

---

⁵⁰ Ertan Beşe, a.g.e., s. 34.

⁵¹ Vladimir Vasilçuk, a.g.e., s. 61.

⁵² Marina Dolbarik, Uluslararası Hukuk Dersi, Kiyev İzdat, Baskı 3, Kiyev 2001, s. 101.

Uluslararası hukuk, ulusal hukukun uygulama mekanizmasına oranla çok daha az etkili ve uygulanabilir olmaktadır. Bunun da kuşkusuz en önemli nedenlerinden birisi, uluslararası bir polis gücünün ve yargılama mekanizmasının olmamasıdır. Uluslararası hukukun bu güçsüzlüğü, sadece terörizm ya da uluslararası suçlar konusuna özgü olmayıp, genel bir problem ve uluslararası hukukun kendine mahsus bir özelliğidir⁵³.

Yukarıda belirttiğimiz bir takım problemlere rağmen, terörizmle mücadele alanında uluslararası hukukun, devletlerin ortak hareket etmelerini sağlamada belirli katkıları olabilir. Bunlara kısaca bir göz atmak gerekirse şunları vurgulamak gerekir⁵⁴: her şeyden önce, uluslararası toplum bir takım çok taraflı anti-terörizm sözleşmesini kabul etmiştir. Bu sözleşmelerin ortak amacı, terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği için bir çerçeve oluşturmaktır. Terörizm konusunda uluslararası hukuk tarafından şu ana kadar yapılan en iyi ilerlemenin de, özellikle Birleşmiş Milletler' in katkılarıyla gerçekleşen, sivil uçak ve gemilerin kaçırılması, masum sivillerin öldürülmesi, diplomatlara ve uluslararası hukuk tarafından korunan diğer kişilere yönelik suikastlar gibi, belirli eylemlerin yasaklanması olduğu bir gerçektir. Terörizmle mücadele amacıyla yaratılan uluslararası konvansiyon ve sözleşmeler, belirli eylemlerin uluslararası düzen, huzur ve barışı tehdit etmesi nedeniyle, uluslararası hukuk içerisinde suç olarak tanımlanması için en orijinal kaynaktır ki, bu da terörizm konusunda son derece hayati önemli olmaktadır⁵⁵.

Uluslararası hukukta doğrudan anti-terörizm amaçlı olduğu kabul edilen uluslararası sözleşmelerden en önemlileri şunlardır⁵⁶:

- 1937 tarihli Terörizmle Mücadele ve Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi). Bu anlaşma 26 devlet tarafından

---

⁵³ Ertan Beşe, a.g.e., s. 35.

⁵⁴ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 19.

⁵⁵ Ertan Beşe, a.g.e., s. 36.

⁵⁶ İbid, s. 36-37.

imzalanmasına rağmen, yalnızca biri tarafından onaylanmış ve hiç uygulama konulmamıştır⁵⁷.

- 14 Eylül 1963 tarihli Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Sözleşme (1963 Tokyo Sözleşmesi). Terörizmle mücadele amacıyla BM'nin himayesi altında atılan ilk ciddi adım olmuştur. Türkiye bu Sözleşmeye taraf olmuştur⁵⁸.

- 16 Aralık 1970 tarihli Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında Sözleşme (La Haye Sözleşmesi). Bu Sözleşme'ye Türkiye taraf olmuştur⁵⁹.

- 23 Eylül 1971 tarihli Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme (Montreal Sözleşmesi). Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı'nın öncülüğünde imzalanmıştır. 1973' de yürürlüğe girmiştir. 143 devlet taraftır. Türkiye de bu taraf devletlerden biridir⁶⁰.

- 02 Şubat 1971 tarihli Kişilere Karşı Suç Formunu Alan Terörizm Eylemleri ve Uluslararası Alanda Önem Arz eden İlgili Zorbalıkların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (Washington Sözleşmesi). Bu anlaşma Amerikan Devletleri Örgütü'nün Genel Kurulu öncülüğünde hazırlanmış ve Örgüte üye devletler tarafından imzalanmıştır⁶¹.

- 14 Aralık 1973 tarihli Diploması Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korunmaya Sahip Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme (New York Sözleşmesi). Bu Sözleşme'ye Türkiye taraftır⁶².

- 27 Ocak 1977 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi (Strasbourg). 1978' de yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi üyesi 20 ülke taraf olmuştur. Terörizmle mücadele amacıyla yapılmış mevcut

---

⁵⁷ Ertan Beşe, a.g.e., s. 37.

⁵⁸ Feridun Yenisey, Milletlerarası Ceza Hukuku: Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı, Beta Dağıtım, İstanbul 1988, s. 387-395.

⁵⁹ Feridun Yenisey, a.g.e., s. 395-401.

⁶⁰ Convention for The Suppression of Unlawful Acts Against The Safety of Civil Aviation (Montreal Convention), 24. U.S.T.S. (1971).

⁶¹ Omar Yousiff Elagab, International Law Documents Relating to Terrorism, Cavendish Publishing Ltd, London 1995, s. 111-115.

⁶² Omar Yousiff Elagab, a.g.e., s. 116.

uluslararası sözleşmeler içerisinde en anlamlısı olarak kabul edilmektedir. Avrupa Konseyi'nin önderliğinde gerçekleştirilmiştir. Doğrudan doğruya terörizmle mücadele alanında ilk uluslararası sözleşme niteliğindedir. Zira bu Sözleşme'nin 1. ve 2. maddeleri, belirli terörist eylemlerin bir listesini vermektedir. Bu Sözleşmenin diğer önemli bir özelliği de, tanımı yapılmış olan terörist eylemlerinin siyasal suç olarak kabul edilerek " suçluların iadesi" ne istisna teşkil etmeyeceğini açıkça belirtilmesidir. Türkiye bu sözleşmeye taraftır⁶³.

- 17 Aralık 1979 tarihli Rehine Alımına Karşı Uluslararası Sözleşme (Rehine Sözleşmesi-New York). 1983' de yürürlüğe girmiş ve 57 devlet imzalamıştır⁶⁴.

- 03 Mart 1980 tarihli Nükleer Maddelerin Korunmasına Dair Sözleşme (Viyana ve New York). 08 Şubat 1987' de yürürlüğe girmiştir. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı öncülük etmiştir⁶⁵.

- 04 Kasım 1987 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Bölgesel Kalkınma İçin Güney Asya Birliği Sözleşmesi (Kathmandu)⁶⁶.

- 10 Mart 1988 tarihli Deniz Seferleri Güvenliğine Karşı Hukuk Dışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (Roma Sözleşmesi). Uluslararası Denizcilik Örgütü' nün genel Kurulu' nun öncülüğünde hazırlandığı için UDÖ (İMO) Sözleşmesi olarak anılmaktadır⁶⁷.10 Mart 1988 tarihli Kıta Sahaneliği üzerinde Kurulu Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Hukuk dışı Eylemlerin Önlenmesi Protokolü⁶⁸.

- 24 Şubat 1988 tarihli Uluslararası Sivil Havacılık Hizmeti Veren Havalimanlarında Hukuk Dışı Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi Protokolü (Montreal sözleşmesi' ne Ek Montreal Protokolü). Bu Protokol aynı zamanda 1988 tarihli, 1971 tarihli Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Hukuk Dışı

---

⁶³ The 1977 European Convention on the Suppression of Terrorism, Avrupa Konseyi, 1137 U.N.T.S., s. 93.

⁶⁴ Feridun Yenisey, a.g., s. 381-386.

⁶⁵ Convention on the Physical Protection of Nuclear Materials, U.N.T.S., VOL:1456, 1-24631 (1987), s. 125-132.

⁶⁶ Omar Yousiff Elagab, a.g.e., s. 116.

⁶⁷ Protocol for The Suppression on Unlawful Acts Against The Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf (İMO PROTOCOL), Treaty Document, No:1 (1989), 27 İ.M.L.-672, s. 685.

⁶⁸ Protocol For The Suppression of Unlawful Acts Against The Safety Of Maritime Navigation (İMO Convention Treaty Document), No:1 (1989), s. 672.

Eylemlerin Bastırılması İçin Montreal Sözleşmesi' ne Ek Protokol olarak da adlandırılmaktadır. 1989' da yürürlüğe girmiş, 16 devlet tarafından imzalanmıştır. Protokol' ün ortaya çıkması, 1986 yılında Roma ve Viyana havaalanlarında meydana gelen terörist saldırılar sonucu olmuştur. Montreal Konvansiyonu'na havaalanlarındaki sivillere yönelik saldırıları da eklemiştir⁶⁹.

- 01 Mart 1991 tarihli Keşif Amaçlı Plastik Patlayıcıların Markalanmasına Dair Uluslararası Sözleşme (Montreal). Bu antlaşma Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü Genel Kurulu'nun öncülüğünde gerçekleştirilmiştir⁷⁰.

- 15 Aralık 1997 tarihli Terörist Bombalamaların Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme (New York). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 15 Aralık 1997 tarihinde kabul edilmiştir. 58 Ülke imzalanmış, bunların 29' u onaylamıştır. 23 Mayıs 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye 20 Mayıs 1999 tarihinde imzalamış, henüz onaylamamıştır⁷¹.

- 22 Nisan 1998 tarihli Terörizmin Önlenmesine dair Arap devletleri Birliği Sözleşmesi (Kahire Sözleşmesi). Arap devletleri Birliği Genel Sekreteri'nin girişimleriyle imzalanmıştır⁷².

- 01 Temmuz 1999 tarihli Uluslararası Terörizmle Mücadeleye Dair İslam Konferansı Örgütü Sözleşmesi (Ouagadougou). İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreteri'nin öncülüğünde gerçekleşmiştir⁷³.

- 14 Temmuz 1999 tarihli Terörizmin Önlenmesi ve Terörizmle Mücadeleye Dair Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi (Algiers). Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreteri'nin öncülüğünde gerçekleşmiştir⁷⁴.

- 09 Aralık 1999 tarihli Terörizmin Finanse Edilmesinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme (New York). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 09 Aralık 1999 tarihinde kabul edilmiştir. 57 Ülke imzalamış ve

---

⁶⁹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 39.

⁷⁰ Omar Yousiff Elegab, a.g.e., s. 343- 349.

⁷¹ International Convention For The Supression Of Terrorist Bombings, www.untreaty.un.org/English/Terrorism/, 26 Eylül 2001.

⁷² Ertan Beşe, a.g.e., s. 39.

⁷³ İbid, s. 39.

⁷⁴ İbid, s. 39.

henüz sadece 4'ü tarafından onaylanmıştır. Henüz yürürlüğe girmemiştir. Türkiye 27 Eylül 2001 tarihinde imzalamış, fakat henüz onaylamamıştır⁷⁵.

Terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği geliştirmeye yönelik bütün bu “sözleşme” ve “konvansiyonlar”ın yanında son zamanlarda global terörizm konusunu ele alan bir çok uluslararası konferans da düzenlenmiştir. Bunlardan en çok referans olarak kullanılanları ise kronolojik olarak şunlardır⁷⁶:

- Bonn Ekonomik Zirve Toplantısı Konferansı (Bonn Economic Summit Conference of 1978)⁷⁷. 17 Temmuz 1978’ de uluslararası terörizm konusunda, Uluslararası Terörizme Dair Bonn Deklarasyonu olarak bilinen bir ortak açıklamayı içermektedir. Bonn Deklarasyonu imzacı devletlere hava korsanlarını cezalandırmak ya da iade etmekten veya hava gemisini ve yolcuları geri vermekten imtina eden ülkelerle hava trafiğini kesme yükümlüğü getiriyordu. Bununla birlikte Bonn Deklarasyonu’ nun uyguladığı tek zaman, Batı Almanya, Fransa ve İngiltere’ nin 1982’ de Afganistan ile hava ulaşımını tamamen kestikleri zamandır⁷⁸.
- Venedik Ekonomik Zirve Toplantısı konferansı (Venice Economic Summit Conference). 22 Haziran 1980 tarihli Diplomatik Rehine Alımına Dair Açıklama’ yı içermektedir⁷⁹.
- Ottawa Ekonomik Zirve Toplantısı Konferansı (Ottawa Economic Summit Conference). 20 Temmuz 1981 tarihli Terörizm Konusunda Açıklama ile sonuçlanmıştır⁸⁰.
- Londra Ekonomik Zirve Toplantısı Konferansı (London Economic Summit Conference). 09 Haziran 1984 tarihli Uluslararası Terörizme Dair Deklarasyon’ da bulunulmuştur⁸¹.

---

⁷⁵ Ertan Beşe, a.g.e., s. 39.

⁷⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 40-41.

⁷⁷ The Bonn Declaration On International Terrorism, 17 İ.L.M.-1285 (1978).

⁷⁸ The Bonn Declaration On International Terrorism, 17 İ.L.M.-1285 (1978).

⁷⁹ Omar Yousiff Elegab, a.g.e., s. 568–569.

⁸⁰ İbid, s. 621–622.

⁸¹ İbid, s. 622–623.

- Tokyo ekonomik Zirve Toplantısı (Tokyo Economic Summit). 05 Mayıs 1986 tarihli Uluslararası Terörizm Konusunda Açıklama' yı içermektedir⁸².
- Venedik Ekonomik Zirve Toplantısı (Venice Economic Summit). 09 Haziran 1987 tarihli Terörizm Konusunda Açıklama yapılmıştır⁸³.
- Toronto Ekonomik Zirve Toplantısı Konferansı, Terörizme Dair Siyasal Deklarasyonu (Toronto economic Summit Conference Political Declaration on Terrorism) 20 Haziran 1988⁸⁴.
- G-7 Liderler Zirve Toplantısı, Terörizme Dair Lyon Deklarasyonu, Haziran 1995 G-7 ülkeleri ABD, Kanada, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve Japonya' dan teşekkül etmektedir. Bu zirve toplantısında liderler, uluslararası terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesine karar vermişlerdir⁸⁵.
- G-7 Bakanları Terörizme Dair Paris Konferansı (The Ministerial Conference on Terrorism⁸⁶). 30 Temmuz 1996 tarihli bu Konferans' da G-7 ve Rusya liderleri 25 adet karardan oluşan bir uygulama planını kabul etmişlerdir. Bu plan, toplu taşımacılıkta güvenlik önlemlerinin arttırılması, bomba tarayıcılığı için global standartların yerine getirilmesi, sınır kontrollerinin arttırılması, İnternet' in denetlenmesi, istihbarat alış-verişinin geliştirilmesi ve ülkeleri, bombalama olaylarının şüphelilerini yargılama ya da iade etmeye zorlayıcı bir antlaşmanın hazırlanması hususlarını içeriyordu.
- Sosyal Kalkınma İçin Dünya Liderleri Zirve Toplantısı 1995 (The 1995 World Summit for Social Development). Bu zirvede 117 ulusal lider terörizm, uyuşturucu trafiği ve insan hakları ihlalleri gibi global problemleri görüşmek üzere buluşu ve söz konusu problemleri çözümü ivedilik gerektiren problemler olarak nitelendirdiler⁸⁷.

⁸² Omar Yousiff Elegab, a.g.e., s. 623–624.

⁸³ İbid, s. 624–625.

⁸⁴ İbid, s. 625–626.

⁸⁵ “G–7 Leaders Meeting in Lyon”, Foreign Policy Bull, Semp-Oct 1996, s. 9.

⁸⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 41.

⁸⁷ İbid, s. 41.

1.3.3. Terörizm ve Diğer Şiddet Eylemleri

1.3.3.1. Savaş

Terörist eylemlerin yıkıcı sonuçları ve ulusal güvenliğe, bölgesel istikrara yönelttiği tehdit nedeniyle, hukuki bir sorundan ziyade, savaş eylemi niteliğinde olduğu ve benzer şekilde terörizme karşı devam eden mücadelenin hukuki bir uygulama değil, devam eden bir savaş olarak görülmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁸⁸.

Geleneksel anlamda savaş, düzenli ordular arasında veya devletle gerilla gibi tanımlanabilir bir kuvvet arasında yapılan silahlı mücadeleyi ifade etmektedir. Modern terörizm ise, geleneksel savaştan farklı özelliklere sahiptir. Öncelikle terörizmde ideolojik, politik, dini ve etnik kimlikler üzerinde şekillenmiş devlet dışı aktörler söz konusudur ve teröristler askerler gibi devlet tarafından görevlendirilmiş kişiler değildir.

Teröristler yaptıkları fiilde, eylemde düşmanın direnme gücünü ortadan kaldırmayı değil, cesaret kırıcı bir korku, yıldırma yaratmak suretiyle insanların hükümete destek olma duygusunu tahrip ederek, hükümetin arkasında olmalarını engellemeyi amaçlarlar. Diğer taraftan, savaşta savaşı taraflar savaş hukuku kurallarına bağlı olarak belli bir coğrafi alan içinde askeri hedeflere veya bağlantılı hedeflere yönelik eylemlerde bulunurken terörizmin seçeceği hedefler, temelde sivillere yönelik olup belli bir coğrafi alan ve kuralla sınırlanmamaktadır. Savaşta sivilleri öldürmek savaşın arızı bir neticesi iken, teröristler için sivilleri öldürmek bir gerekliliktir ve bu nedenle terörizm öncelikle sivilleri hedef almaktadır. Bu bağlamda, teröristler savaş hukukuna uymazlar ve sivil veya asker ayrımı yapmazlar. Savaşta sivillerin savaş dışında tutulması, orantılılık, gereklilik gibi kurallar söz konusu iken, terörizmde bu tür

---

⁸⁸ Biggio Frank, Neutralizing The Treat: Reconsidering Existing Doctrines in the Emerging WAR on Terrorism, Case W.Res, Journal International, VOL:34, 2002, s. 17.

kurallar söz konusu değildir. Terör ile savaş arasındaki en temel fark ise iki taraf arasındaki güç dengesizliğidir⁸⁹.

Bütün gerçekler göz önüne alındığında, devlet ile bireyler veya terörist gruplar arasında savaş olamayacağı sonucuna ulaşılır. Zaten terörizm, hem ulusal hem de uluslararası pek çok düzenlemede hukuki bir sorun şeklinde ele alınmış ve bu yönde düzenlenmiştir.

1.3.3.2. Gerilla Hareketleri

Terörizm kavramı, anlam bakımından oldukça olumsuz bir kavram olduğundan hiç kimse kendini terörist olarak nitelendirmek istemez. Bu nedenle teröristler kendilerini özgürlük savaşçıları veya ulusal bağımsızlık, sosyal adalet veya diğer idealler için mücadele eden gerilla şeklinde tanımlamakta ve bu statünün sağlayacağı korumadan yararlanmak istemektedir⁹⁰.

Buna karşılık terör örgütlerinin gerilla statüsünde olduklarını kabul etmek, terör örgütlerini meşrulaştırmak anlamını taşıyacaktır. Dolayısıyla, pek çok gerilla hareketi, terörist yöntemleri kullanmasına ya da terörist gruplarca desteklenmesine rağmen, terörizm genel olarak gerilla savaşıyla eşleştirilemez.

Resmen ilan edilmemiş savaşın içinde bir mücadele şekli olan ve temelde vur-kaç metoduna dayanan gerilla savaşı, günümüzde oldukça yaygın olup, nizami savaşın yerini almaktadır. Gerilla ile asker arasındaki farklılıklar kısaca şu şekilde özetlenebilir⁹¹: gerilla, asker gibi uluslararası hukuk kapsamında bir savaşa katılmış kişidir ve toprak için mücadele vermektedir. Savaş hukuku kurallarına göre hareket eden askerden farklı olarak küçük gruplar halinde örgütlendiklerinden aşırı hareketlilik ve düzensizlikten kaynaklanan

---

⁸⁹ Bozkurt Enver, Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanma, Nobel Yayınları, Ankara 2003, s. 199.

⁹⁰ Farrell William, Responding to Terrorism: WHAT, WHY and WHEN, Case L.REV, VOL:68, s. 449.

⁹¹ Peter Makovetski, Terrorism and The World, Varşova Kitap Yayınları, Varşova 2003, s. 45-48.

avantajlarını bilerek savaşmaktadır⁹². Gerilla savaşı düşmanın alt yapısını tahrip etmeye, bölgeleri askerden kurtarmaya uygundur ve düşmanın askeri kuvvetlerini hedef alır. Henüz düzenli birliklerin oluşturulmadığı durumlarda veya düzenli birliklerin yok edilmesi halinde ya da düzenli birliklerin operasyon düzenleyemeyeceği alanlarda gerilla savaşına başvurulur. Şiddet uygulayan grupta astından sorumlu bir üst bulunmalı, grup uzaktan tanınabilen sabit bir işaret taşınmalı, silahlar açıkta taşınmalı, grup, savaş hukukunun kurallarına, örf ve adetlerine uygun operasyon yapmalı, yani terör eylemlerinde bulunma yasağına uymalıdır⁹³.

Diğer taraftan gerilla tıpkı hafif düzenli askeri birlikler gibi çeşitli silahlara sahiptir. Kendilerini askeri disiplin içindeki askerler olarak gören gerilla hareketleri binlerce kişiden oluşabilir. Terörist örgütler ise küçük gruplardır. Tipik eylem tarzları bombalama, suikast, uçak ve adam kaçırmadır. Askeri bir düzen içinde örgütlenmeyen terörist grupların pek çoğu, etrafındaki halkla çok az iletişim içinde olup onlardan az bir destek almaktadır. Amaçları fidye, güvenli geçiş veya tutuklu bulunan arkadaşlarının serbest bırakılmasıdır. Özünde kırsal alanda kurtarılmış bölgeler oluşturma hedefinin yattığı gerilla savaşında sayı, güç ve teçhizat olarak giderek büyüyecek küçük askeri birlikler kurarak hükümet birliklerine karşı mücadele etmek amaçlanmaktadır.

Gerilla ile terörist arasında bir savaşa katılma, toprakla bağlantılı mücadele, düzensizlik, aşırı hareketlilik ve siyasi isteklerdeki yoğunluk, ortak hususlar olarak karşımıza çıkar. Gerilla stratejilerinde şiddet kullanarak doğrudan doğruya askeri-siyasi hedeflere ulaşmak esasken, teröristler personel ve lojistik yetersizlikten ve halkın desteğini de arkalarına alamamalarından dolayı savaş açmak ve bölge kurtarmak, yani askeri hedeflere ulaşmak konumunda değildirler. Bu nedenle hedef sıralamasında askeri kuvvetler ilk sırada yer almaz. Kurbanlar, suçsuz kimseler olup, teröristlere karşı bir saldırıya geçmeleri veya saldırıya sebebiyet verme gibi bir durumları söz konusu değildir. Teröristlerin amacı eylemleriyle maddi zarara neden olmak,

---

⁹² Peter Makovetski, a.g.e., s. 49-51.

⁹³ İbid, s. 53-54.

gerçekleştirilecek suikastlarla düşman cephede boşluklar yaratmak ve bunun sonucu olarak toplumda psikolojik bir tepkinin doğmasını sağlamaktır⁹⁴.

Silahsız, masum ve savunmasız sivillere değil, organize bir şekilde hükümet kuvvetlerine karşı savaşan ve ayırt edici işaretlere sahip gerilla hareketleri, kasten sivilleri hedef almak gibi terörist metotlara başvurmadığı sürece terörist olarak kabul edilmeyecektir.

1.3.3.3. Devlet Terörü

Devlet terörü, devlet destekli terörizmden farklı olarak devletin kendi vatandaşlarına yönelik sistematik yıldırma, tutuklama, öldürme ve diğer baskı araçlarıyla terör uygulaması ve insan hakları ve uluslararası insancıl kuralların, yoğun, yaygın ve sistematik bir şiddet kullanımı ile ihlal edilmesidir⁹⁵. Söz konusu suçlar, devlet politikasının bir parçası olarak işlenir ve bu nedenle terörizm olarak nitelendirilemez. Devlet terörü, öncelikle insan haklarının ihlal etmektedir⁹⁶.

Devlet terörü siyasi muhaliflere veya etnik bir gruba yöneliktir. Burada amaç söz konusu kişi veya grupları hükmü altına almak veya iç muhalefete rağmen rejimi devam ettirmektedir. Bu amaçla, gerektiğinde sosyal veya politik grubun toptan yok edilmesi de söz konusu olabilir. Uluslararası terörizmin aksine devletler işledikleri bu tür eylemlerin bilinmemesini tercih ederler. Kitleli tutuklamalar, belirsiz bir süre gözaltında tutma, sınır dışı etme, işkence, tecavüz, toplama kampları ve toplu idamlar, devlet terörüne örnek olarak verilebilir.

I. Dünya Savaşı sonrasında totaliter sistemlerin yarattığı devlet terörü Sovyetler Birliği, Almanya ve İtalya' da zirveye ulaşmıştır. Sovyetler

---

⁹⁴ Başeren Sertaç, Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm, Türkiye Cumhuriyet Bankası, 1.Baskı, Ankara 2002, s. 28.

⁹⁵ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 30.

⁹⁶ İbid, s. 30-31.

Birliği'nde özellikle Lenin ve Stalin, İtalya' da Mussolini ve Almanya' da Hitler kendi vatandaşlarına karşı kapsamlı bir devlet terörü uygulamışlardır⁹⁷.

En şiddetli devlet terörü, ideolojik bir grubun totaliter devleti kontrol etmesi ve politik düşmanlarını yok etmeyi amaçladığı zaman ortaya çıkmaktadır. Özellikle baskıcı rejimler tarafından gerçekleştirilen devlet terörünün 20. yüzyıl boyunca 70 milyon kişinin ölümüne yol açtığı tahmin edilmektedir. Aynı dönemde ideolojik amaçlarla harekete geçen küçük gruplar tarafından gerçekleştirilen terörist eylemlerde ise 100.000 kişilik bir can kaybının olduğu belirtilmektedir. Devlet terörünün ne derece acımasız olduğunu açık bir şekilde gösteren bu rakamlar, devletler ve bireyler arasındaki kuvvet dengesinden kaynaklanmaktadır⁹⁸.

1.3.3.4. Devrim

Gerek terörizm gerekse devrim, köklü politik değişikleri amaçlamasına rağmen aralarında birtakım farklar bulunmaktadır. Genellikle terörizmden daha geniş ve daha sistematik bir eylem öngören devrim, eskisinin yerini almak üzere yeni bir hükümet kurmayı hedefler. Bununla birlikte terörist eylemler, devrim için uygun şartlar sağlayabilir ve devrim tesadüfî veya politik amaçlı olarak terörist eylemlere eşlik edebilir⁹⁹.

Teröristler, devrimci gruplardan seçtikleri hedef ve ulaşmak istedikleri amaçlar bakımından kolaylıkla ayırt edilebilir. Çünkü teröristler masum kişileri hedef almakta ve hükümetleri destabilize etmek için hedef toplum üzerinde korku ve belirsizlik ortamı yaratmayı amaçlamaktadırlar.

---

⁹⁷ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 31-32.

⁹⁸ İbid, s. 32.

⁹⁹ İbid, s. 32.

1.4. Terörizm Hakkında Yapılmış Çeşitli Tanımlar

Terörizm hakkında değişik tanımlar yapılmasına rağmen BM bünyesinde veya çok taraflı uluslararası anlaşmalarda tek ve kapsamlı bir tanım yapılması söz konusu olmamıştır. 11 Eylül sonrasında oluşan elverişli ortamda dahi bir tür terörizm tanımı yapmak mümkün olmamıştır. Uluslararası alanda terörizmle ilgili yayınların ve çalışmaların sayısının artmasına rağmen, terörizmin ne olduğu konusunda veya terörizmi diğer benzer suçlardan ayırt etme noktasında önemli bir mesafe kat edilmemiştir. Terörizm kavramı, artık o kadar geniş ve belirsiz bir hale gelmiştir ki, bazen çok farklı veya kasıt bulunmayan eylemler dahi terörizm içinde düşünülmektedir. Terörizmden ne anlaşıldığını ortaya koymak bakımından devletler, uluslararası kuruluşlar ve yazarlar tarafından yapılmış bazı tanımların verilmesi uygun bulunmaktadır.

Arend ve Becke' e göre, " Terörizm, politik amaçlara ulaşabilmek amacıyla toplum üzerinde korku yaratmaya yönelik şiddet kullanarak veya kullanma tehdidinde bulunmaktır"¹⁰⁰.

Erickson ise, "Terörizm siyasi, sosyal ve ideolojik amaçla hükümet, toplum veya bireyleri zorlamak, sindirmek kastıyla bireylere karşı korku yaratmaya yönelik hukuki olmayan kuvvet kullanımında veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunmaktır"¹⁰¹.

Alex Schmid' in terörizm tanımı şu şekildedir-"Terörizm birey, grup veya devlet aktörleri tarafından kişisel, kriminal veya politik sebeplerle korku ve endişe kaynağı olan tekrarlanmış şiddet eylemleridir. Suikastlar hariç olmak üzere, bu eylemlerin doğrudan hedefleri, asıl mağdurlar değildir. Şiddetin insan mağdurları, ilk aşamada mesaj jeneratörü olarak, genelde hedef kitle içerisinde fırsatın elverişliliğine bağlı olarak rast gele veya önceden belirlenmiş temsili veya sembolik hedefler olarak seçilirler. Teröristle,

¹⁰⁰ Beck Robert, Dont Tread on Us: International Law and Forcible State Responses to Terrorism, W.S. International, VOL:12, 1994, s. 163.

¹⁰¹ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 33-34.

doğrudan mağdur ve hedef kitle arasında tehdit ve şiddet üzerine kurulu bir iletişim süreci oluşturmak isterler. Teröristlerle mağdurlar ve esas hedef kitle arasındaki tehdit ve şiddet üzerine kurulu iletişim süreci, söz konusu esas kitleyi, yani toplumun genelini etkilemeyi amaçlamaktadır. Yıldırma, zorlama veya propaganda amaçlarından hangisine ulaşılmak isteniyorsa, buna uygun olarak hedef kitle terörün, taleplerin veya ilginin odağı haline getirir’’¹⁰².

Bassiouni de terörizmi şu şekilde tanımlamıştır- “Terörizm, belirli bir toplum içerisinde, iktidar olmaya yönelik bir sonuç elde etmek veya faillerin kendileri veya bir devlet adına hareket edip etmediklerine bakılmaksızın, belirli bir davanın veya problemin propagandasını yapmak için korku yaratmak üzere tasarlanmış, uluslararası düzeyde yasaklanmış şiddetin, ideolojik olarak motive olmuş stratejisidir’’¹⁰³.

Schacter terörizm için- “Saldırganların şiddet kullanarak veya kullanma tehdidinde bulunarak hedef toplum üzerinde korku ve endişe ortamı yaratmak suretiyle politik amaçlarına ulaşabilmeyi hedeflemesidir’’ demektedir¹⁰⁴.

Thornton, “Terörizm, şiddet kullanma ya da şiddet tehdidi içeren normal dışı yollarla siyasal davranışları etkilemek üzere dizayn edilmiş sembolik bir fiildir’’ şeklinde bir tanım yapmıştır¹⁰⁵.

Yohan Alexander ise, “Terörizm bireyler, ulusal gruplar veya devletler tarafından politik, sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla hedef toplumda saldırılan veya tehdit edilen kurbanlardan daha geniş bir etki alanı içinde bunaltıcı, karşı konulamaz bir korku yaratmak niyetiyle gerçekleştirilen şiddet eylemidir’’ tanımını yapmıştır¹⁰⁶.

---

¹⁰² Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 34-35.

¹⁰³ İbid, s. 35-36.

¹⁰⁴ İbid, s. 36-38.

¹⁰⁵ İbid, s. 37.

¹⁰⁶ İbid, s. 38.

İngiltere hükümeti tarafından yapılan tanıma göre terörizm, ‘‘Politik, dini veya ideolojik amaçlarla bireylere ya da bireylerin mallarına karşı gerçekleştirilen, insan hayatını, kamu sağlığını ve güvenliğini tehlikeye atan şiddet eylemleridir’’¹⁰⁷.

Terörizmi sürekli gündeminde tutan BM Genel Kurulu da, 40/61 sayılı kararında terörizmi üstünkörü bir şekilde, ‘‘Masum insanların hayatına son veren, temel hak ve özgürlükleri tehlikeye atan, kişinin şeref ve namusunu ciddi bir şekilde ihlal eden eylemler’’ olarak tanımlamıştır.

Uluslararası Hukuk Komisyonu ise terörizmi, ‘‘Hedef toplumda söz konusu toplumu saldırganların politik amaçlarını karşılamaya zorlamak için korku ve endişe yaratmaya yönelik şiddet kullanma veya kullanma tehdidinde bulunma’’ şeklinde tanımlamıştır¹⁰⁸.

Yapılan tanımlara bakıldığında öncelikle tüm tanımlamaların eksik olduğunu belirtmek gerekir. Varolan tanımlar ya terörizmin belli yönleriyle sınırlıdır ya da sadece birkaç devlet tarafından kabul edilmiştir. Çünkü gerçeklik herhangi bir genellemeden daha zengin veya daha karmaşıktır. Değişmeyen tek bir terörizm çeşidi yoktur, fakat birçok terörizm şekli vardır. Yapılan tanımların terörizmi tam anlamıyla ifade edebildiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Bununla birlikte, terörizmin temel amacı tanımlanabilir nitelikte olup, yapılan bütün tanımlar terörizmin özü hakkında bir fikir vermektedir.

Bütün terörist eylemler, saldırganların politik amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla hedef toplumda korku ve endişe ortamı yaratmaya yönelik şiddet uygulamaları ve şiddet tehdidinde bulunmalarını

---

¹⁰⁷ Walter Laqueur, *The Futility of Terrorism*, Charles W. Kegley, *International Terrorism, Causes, Controls*, New York 1990, s. 69–71.

¹⁰⁸ *Ibid*, s. 72–75.

içermektedir. Rehin alma, uçak kaçırma, sabotaj, suikast, bombalama gibi bazı eylemlerin terörist eylemler olduğu şeklinde genel bir kabul oluşmuştur¹⁰⁹.

Hollandalı siyaset bilimci Alex Schmid, 1983 yılında yaptığı bir çalışmada 1936 ile 1981 yılları arasında terörizm hakkında yapılmış 109 farklı tanım tespit etmiştir. Yapılan bütün bu tanımlar terörizmin şiddet kullanma veya kullanma tehdidi içerdiği, bir mücadele metodu olarak kabul edildiği, amacının hedef kitlede bir korku ortamı yaratmak olduğu gibi hususlarda hemfikirdir. Schmid, tanımlamalarından terörizmin amacı ve fonksiyonu hakkında 22 temel unsur ve 20 amaç sıralamıştır¹¹⁰.

En fazla rastlanan beş unsur¹¹¹: şiddet, politik amaç, korku, tehdit ve üçüncü taraflar üzerinde psikolojik etkiye sebebiyet vermedir.

En fazla rastlanan beş amaç ise¹¹²: toplumu terörize etmek, yani sürekli korku ve baskı altında tutmak, istenilen zaman kendi çıkarları için bu korkudan yararlanmak, yetkilileri karşı önlemler almak zorunda bırakmak, terörist kuvvetleri harekete geçirmek, hükümet kuvvetlerini de hareketsiz hale getirmek ve kamuoyunu olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilemek ve rejimi değiştirmek olarak tespit edilmiştir.

Terörizmde söz konusu olan şiddet, genellikle sivillere yönelik olup politik bir amaç taşımaktadır. Eylemler, herkes tarafından bilinmesini sağlayacak şekilde gerçekleştirilir. Çünkü terörist gruplar, eylemleri ile fiziki bir tahribat gerçekleştirmenin ötesinde psikolojik etkiler oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında terörizmi sıradan suçlardan ayıran başlıca iki nitelik bulunmaktadır¹¹³: saldırganın ideolojik kaygısı ve politik amaç.

---

¹⁰⁹ Walter Laqueur, a.g.e., s. 79–82.

¹¹⁰ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 36.

¹¹¹ İbid, s. 36.

¹¹² İbid, s. 37.

¹¹³ İbid, s. 37.

Politik amaç kastı olmaksızın gerçekleştirilen şiddet eylemleri dehşet saçmasına rağmen terörizm olarak düşünülmemelidir. Çünkü saldırının amacı kişisel bir kazanç olmayıp, ideolojik nitelik taşımaktadır. Pek çok tanım teröristin politik veya ideolojik kaygılarla hareket ettiği noktasında birleşmektedir.

Terörizmi diğer suçlardan ayıran bu unsurları kısaca sıralamak gerekirse¹¹⁴: motivasyon, saldırının amacı şahsi bir amaçtan çok ideolojik niteliktedir ve ideolojik amaca sahip saldırının eylem sonucunda insan yaşamına veya mülkiyet hakkına verilen zarardan şahsi bir çıkarı yoktur, oysa sıradan suçlular şahsi çıkar amacıyla eylemde bulunur ve hedef olarak seçtiği kişi veya obje onun amacıyla doğrudan ilişkide bulunmaktadır. Çünkü mesaj vermek istediği hedef bir kitle vardır. Oysa sıradan bir suçlu bir tür bir hareketten kaçınır. Bu anlamda fiil semboliktir. Fiilin sembolik olması, aynı zamanda terörizmi gerilla ve benzeri şiddet eylemlerinden ayırıcı bir husustur.

Günümüzde terörizmi tanımlamaya yönelik yaklaşımlar, eylemin dayandığı politik, dini ve sosyal nedenlere eylemin bizzat kendisine odaklanmalı ve dar jeopolitik tanımlardan vazgeçilmelidir. Soğuk Savaşın getirdiği kutuplaşmaların ortadan kalktığı ve 11 Eylül eylemlerinin neden olduğu daha önceden görülmeyen uluslararası işbirliği arzusu göz önüne alınarak, hukuki kriterlerin temel alındığı bir tanım yapılmalıdır. Yapılacak tanım, terörist eylemlerin daha önceden öngörülmemen çeşitlerini de kapsayacak şekilde bu fiillerin genel ve ortak unsurlarını açığa çıkarmalıdır ve bu terimde boşluklar bırakmamalıdır¹¹⁵.

Bu tür bir yaklaşım kapsamında, hedef toplum üzerinde korku ortamı yaratmak amacıyla sivil ve askeri hedeflere yönelik eylemleri terörist eylem olarak nitelendirmek, hem kolay, hem de uluslararası toplumda kabul görme şansını yükseltecektir. Diğer bir ifadeyle, hedef toplum üzerinde korku ortamı

---

¹¹⁴ Ahmet Hamdi Topal, a.g.e., s. 37.

¹¹⁵ Lavranos, Nikalaos, ‘‘Europol and Fight Against Terrorism’’, European Foreign Affairs, Review Vol:8, 2003, s. 42–47.

yaratmak amacıyla örneğin- cinayet, adam kaçırmaya, umumi yerlerin bombalanması, bombalı mektup gönderilmesi, uçakların kaçırılması, rehin alma gibi aynı zamanda klasik suç formatında tasnif edilebilecek eylemler ne amaçla gerçekleştirildiğine bakılmaksızın kolayca terörist eylem olarak nitelendirilebilecektir¹¹⁶.

1.5. Terörizm’ in Avrupa Birliği’ de Tehlikesi ve Yeri

Terörizm, özellikle II. Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa’yı esir almış ve Soğuk Savaş dönemi, Avrupa’daki terör örgütlerinin eylemlerini pek çok ülkeye yaydıkları ve eylemlerin dehşet derecesinin arttığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Avrupa uzun yıllar boyunca ASALA (Ermenistan’ın Özgürlüğü İçin Gizli Ermeni Ordusu), ETTA (Bask Anavatanı ve Özgürlüğü) ve İRA (İrlanda Kurtuluş Ordusu) gibi etnik milliyetçi terör örgütlerinin faaliyetlerine eve sahipliği yapmasının yanı sıra, 17 Kasım Örgütü ve Kızıl Tugaylar gibi Marksist terör örgütlerinin faaliyetlerine de tanıklık etmiştir. Hıristiyan Demokratlar Partisi’nin lideri ve eski İtalyan Başbakanı Aldo Moro’nun bir terör saldırısı sonucunda 1978 yılında hayatını kaybetmesi, Avrupa’ da zaten varolan terörizme karşı ortak tutum takınma çabalarına hız kazandırmıştır¹¹⁷.

Terörizmle savaşımında Avrupa girişimleri, tıpkı BM sisteminin hedeflediği gibi genel bir terörizmle savaş rejimi yaratmaya yöneliktir. Avrupa girişimleri sonucunda oluşturmaya çalışılan terörizmle savaşım rejiminin BM sisteminden farkı iki noktada belirginleşmektedir. Bunlar ¹¹⁸: Avrupa’ da oluşturulmaya çalışılan terörizmle savaş rejiminin bölgesel düşüncesiyle kapsamının Avrupa kıtası ile sınırlandırılması¹¹⁹ ve BM sisteminin oluşturmaya çalıştığı yekparelikten uzak birbirinden farklı girişimlerin, Avrupa girişimleri bünyesinde kendilerine yer bulmalarıdır¹²⁰.

¹¹⁶ Lavranos Nikalaos, a.g.e., s. 47–49.

¹¹⁷ 21.04.2004. www.deltur.cec.eu.int./guncel/g/haber.

¹¹⁸ Rasim Abbasov, Terörizm ve Avrupa, Azer Kitap Evi, Bakü, 2004, s. 55.

¹¹⁹ İbid, s. 55.

¹²⁰ İbid, s. 55.

Avrupa’ da terörizme karşı oluşturulmaya çalışılan güvenlik rejiminin unsurları birbirlerinden tamamen bağımsız değillerdir¹²¹, ancak AB bünyesindeki girişimlerin tüm Avrupa’ yı kapsayan girişimlerle kıyaslandığında daha farklı bir görüntü çizdiği söylenebilir¹²².

Avrupa’nın terörizm tehdidi altındaki durumu ve Avrupa’ da faaliyet gösteren terör örgütlerinin faaliyetlerini çeşitli rakamlar ve istatistiksel verilerle açıklamak kıtanın terörizm tehdidini ne derece yakından hissettiğinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Bir araştırmaya göre, 1980–86 yılları arasında NATO üyesi ülkelerde toplam 13112 terör eylemi gerçekleşmiş ve bu eylemlerde 2585 kişi hayatını kaybetmiştir. Aynı zamanda, gerçekleşen bu eylemlerin 211 adedi Avrupa dışındaki NATO ülkeleri olan ABD ve Kanada’ da gerçekleşmiş ve bu eylemlerde toplam 8 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu da göstermektedir ki, özellikle Avrupa’ da yapılan saldırıların boyutları hem sayı hem de can kaybı açısından ele alındığında Avrupa kıtası dışındaki NATO ülkelerinde gerçekleşenlerden çok daha büyüktür¹²³.

Edward Mickolous tarafından yapılan bir başka araştırmada sadece gerçekleşen eylem sayıları üzerinden değerlendirme yapılarak, 1970’ li yıllarda terörizmden en fazla etkilenen Avrupa ülkelerinin İngiltere, İtalya, Fransa, Yunanistan, Hollanda ve Türkiye olduğunu ortaya konmuş, bu sıralamanın 80’ li yıllarda Fransa, Federal Almanya, İspanya, Yunanistan ve İtalya şeklinde değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Bir başka araştırma ise, Avrupa’daki eylemlerde kullanılan şiddetin biçimlerine dikkat çekmektedir¹²⁴. 1968-1987 yılları arasında gerçekleşen terörist eylemlerinin %39’ u patlayıcı bombalama,

---

¹²¹ Çünkü terörizm her Avrupa Güvenliği genel çerçevesinde ortak dış politika ve güvenlik konusu olarak ele alınabilmekte, hem de özelden terörizme yönelik iç güvenlik çerçevesinde ele alınan bir konu olarak belirtilebilmektedir. Bu çalışmamızda AB’de terörizmle mücadelenin hukuksal boyutu, çerçevesi üçüncü sütun olan iç işleri ve adalet alanında işbirliği açısından inceleyeceğiz.

¹²² Rasim abbasov, a.g.e., s. 56.

¹²³ İbid, s. 57.

¹²⁴ Pavel Chairman, Terrorism and Law Against Terrorism, Law Science, Vol:6, 2005, s. 64.

% 18' i kundaklama, % 12,5 yazılı veya sözlü tehdit, %9' u mektuplu bombalama ve % 6.4 suikastlar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu rakamlar Avrupa'nın özellikle Soğuk Savaş döneminde siyasal şiddetin özel bir biçimi olan terörizme hiç de yabancı olmadığını göstermektedir¹²⁵.

1970'li yıllardan 11 Eylül saldırıları olana kadar geçen süreçte AT/AB çatısı altında terörizmle mücadele konusu görülen odur ki, terörizmle mücadele, Avrupa'da içişleri ve adalet alanındaki işbirliği sürecinin tetikleyicisi olurken aynı zamanda üye devletler, terörizm olgusuna iç egemenlik yetkisi kapsamında yaklaşmıştır. Dolayısıyla terörizmle mücadele ve iç güvenlik alanında işbirliği hükümetler arası işbirliği olmaktan öteye gidememiştir. Yine bu dönemde AB iç güvenlik tehdit algılamasında terörizm, örgütlü suçlar ve yasa dışı göç gibi diğer ciddi uluslararası suçlar ile ele alınmış ve Europol'un görev alanında değerlendirilmiştir¹²⁶.

11 Eylül sonrası küresel terörizmle mücadele, AB Konseyi tarafından öncelikli amaç ilan edilmiş ve Birlik o zamana kadar görülmemiş çapta, terörizm tanımından terörizmin finansmanına kadar yasal ve politik ilerlemeler kaydetmiştir. Bu ilerlemelerden en dikkat çeken terörizme karşı bir strateji geliştiren Eylem Planı, artırılmış polis ve adli işbirliği ve üye devletlerde ortak bir terörizm mevzuatı oluşturmayı hedefleyen Terörizmle Mücadele Çerçeve Kararıdır¹²⁷. Yine bu dönemde terörizmle mücadelenin suçla ilgili hemen hemen tüm alanları etkilediğini, suç kontrol ve özellikle göç, iltica, yasadışı göç, sınır güvenliği konularında alınacak önlemlerle ilgili katalizör bir role sahip olduğunu ve iç güvenlik ve adalet alanında entegrasyonu hızlandırıcı bir etken olduğunu söyleyebiliriz. Diğer yandan terörizmle mücadelede Europol'un yetki ve başarısı da değerlendirilmiştir. Bununla birlikte önem arzeden bir diğer konuda Europol ve üye devletlerin polis ve adli birimleri ile ABD birimleri arasındaki yakın işbirliğidir. Bu yakın işbirliği ve yapılan anlaşmalar bir çok

---

¹²⁵ Rasim Abbasov, a.g.e., s. 58.

¹²⁶ Pavel Chairman, a.g.e., s. 67–68.

¹²⁷ İbid, s. 69–70.

tartışmayı beraberinde getirmekle beraber aynı zamanda İçişleri ve Adalet alanının “transatlantikleşmesi” olarak tanımlanabilir¹²⁸.

11 Mart saldırıları ile AB küresel terörizm gerçeği ile tanışmıştır¹²⁹. Bu noktada AB Konsey ve Komisyonu’nda hakim olan düşünce, daha öncesinde alınan önlemlerin yürürlüğe sokularak etkililiğin sağlanması, üye devletler arasındaki uyumun sağlanması, bilgi paylaşımı ve analiz kapasitesini geliştirmek ve daha operasyonel davranmaktır. Üye devletler ile Europol, SitCen gibi merkezi birimler arasındaki istihbari bilgi değişimi ve paylaşımı azlığı ve güvensizlik tartışılan konuların başında gelmektedir. Diğer yandan 11 Mart saldırıları sonrası 2001 Eylem Planı revize edilmiştir. Ancak AB’nin bu saldırılar sonrası daha önce sahip olduğu ılımlı ve sakin havanın değişmeye başladığı ve bir paranoya içerisinde hareket ettiği söylenebilir. Bunun en önemli neticesini askeri araçların terörizmle mücadelede bir araç olarak kullanılmasının yasal altyapısının AB Anayasası’nda ve Ortak Dış Güvenlik Politikası’ndaki yer alması olarak ortaya çıkmış olduğu söylenebilir.

11 Mart sonrası, AB’nin terörizme mücadeledeki bakış açısındaki değişimlerden birisi de terörizmle mücadelenin ODGP alanına yani İkinci Sütun alanına entegre edilmesi olmuştur. Bu noktada dikkati çeken husus, AB’nin terörizmle mücadelede polisiye yöntemlerin yanısıra askeri yöntemlerin kullanılmasını öngören yaklaşım ve politikalarıdır¹³⁰. Ayrıca AB’nin bu alandaki politikalarından siyasi alanda küresel bir aktör olma hedefini ve bunu sağlamaya yönelik küresel terörizmle mücadeleyi bir araç olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Global politika açısından AB küresel terörizmle mücadelede hiç bir devletin tek başına başarılı olamayacağına inanmakta ve bu kapsamda uluslararası işbirliğinin önemine vurgu yapmaktadır. Bununla ilgili olarak AB özellikle BM’in aktif çaba göstermesini

---

¹²⁸ Vladimir Vasilçuk, a.g.e., s. 123.

¹²⁹ Peers, Steve, “European Union Responses To Terrorism”, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol: 52, January 2003, s. 74.

¹³⁰ *İbid*, s.75.

veya buna yönelik adımlar atmasını beklemektedir. AB'nin BM açılımı ve desteği terörizme karşı global bir yaklaşım sağlanması açısından önemlidir¹³¹.

Sonuç olarak insanlığın karşısında, İslam ve Batı medeniyetlerini karşı karşıya getirmeyi amaçlayan veya böyle bir çatışmayı bekleyenleri ümitlendiren, birçok nedeni ve argümanı olan, küresel düzlemde hareket eden, kin ve nefret ile büyüyen bir terörizm olgusu vardır. Ancak, geçmişte ülkelerindeki terör örgütlerine karşı başarılı bir mücadele veren ve bir model oluşturan Avrupa ülkelerinin, küresel terörizme karşı vereceği sınavın başarılı olması -özellikle ABD politikalarının dünya genelinde tepki oluşturmamasından sonra - dünya barışı için yaşamsal bir öneme sahiptir¹³².

AB'nin küresel terörizmle mücadelede bu noktaları dikkate alması gerekir. Bu açıdan üye ve aday ülkeler arasında polis birimleri arasındaki artırılmış işbirliği, yardımlaşma, destek ve koordinasyonun sağlanması önemlidir ve zaten çalışmada da ifade ettiğimiz üzere polis işbirliğinin artırılması konusunda AB ülkeleri arasında bir uzlaşma vardır. Ancak sorun bu işbirliğinin hangi düzeyde yapılacağıdır. Bu işbirliğinin ulusüstü seviyeyi zorlayacak şekilde devam etmesi gerekir¹³³.

Terörizmle savaşımın Avrupa ayağında iki çeşit savaşım biçimi ile terörün engellenmesi ve cezalandırılması söz konusudur¹³⁴. Bunlardan ilki: ülkelerin kendi başlarına geliştirdikleri yasal, idari, ekonomik ve sosyal faktörleri içeren önlemler bütünüdür. Terörist eylemlerin sıklıkla gerçekleştiği ve terör tehdidine en fazla maruz kalan Türkiye, İspanya, Hollanda, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, İsviçre ve Avusturya gibi ülkeler terörizmle ilgili kanunlar çıkararak, çeşitli önlemlere başvurmuşlar ve terörizmi engellemek için her tür yolu denemişlerdir ve denemektedirler. Adı geçen devletler, terörizmle savaşım amacı ile özel kanunlar çıkarmışlar, özel operasyon birlikleri kurmuşlar ve

---

¹³¹ Peers, Steve, a.g.e., s. 81.

¹³² İbid, s. 82.

¹³³ Rasim Abbasov, a.g.e., s. 63-64.

¹³⁴ İbid, s. 65.

terörü sona erdirmek için ekonomik, sosyal ve kültürel çözümler üretmeyi hedefleyen çeşitli önlemler alma yoluna gitmişlerdir.

Avrupa’ da terörizmle sisteminde ikinci biçimi, terörizme karşı tüm Avrupa devletlerini bağlayacak bir sözleşme ve ortak idari önlemler alınması ile özetlenebilecek kolektif girişimler bütünüdür¹³⁵. Bu sayede tüm Avrupa devletleri arasında geçerli olacak bir terörizm rejimi oluşturarak terörizme karşı yasal birliktelik sağlanması hedeflenmekte ve ortak işlevsel kurumlar aracılığı ile yasal birlikteliğin pratik hedeflerde de işlerlik kazanması düşünülmektedir.

Avrupa Birliği’nde terörizmi genel Avrupa girişimlerinin ötesinde hem iç hem de dış güvenlik arayışlarının önemli bir konusu olarak ele almaktadır. Özellikle 11 Eylül Saldırıları sonrasında Avrupa güvenliğini sağlama konusunda daha sert idari ve yasal önlemler alma yoluna giden AB’nin bu konuda atmakta olduğu adımlar sadece terörizme karşı değil, diğer güvenlik tehditleri olarak düşünülen organize suç, yasadışı göç, kara para aklama vb. faaliyetlere de yöneliktir¹³⁶.

Böylelikle terörizm ister küresel çerçevede isterse de bölgesel çerçevede uluslararası barışı tehlikeye sokan bir beladır, bugün bir devlet için yabancı olan terörizm sorunu yarın en büyük tehlikesi olabilir ve 21. yüzyılın en büyük sorunlarından biridir. Terörizmle mücadelede her devlet, toplum ve kişi elinden geleni yapmak zorundadır, aksi takdirde terörizm barışa ve insancıl ilişkilere son koyabilir¹³⁷.

---

¹³⁵ Rasim Abbasov, a.g.e., s. 67.

¹³⁶ Vladimir Kolugin, Terörizmle Nasıl Yaşamak Mümkündür? Polit İzdatelstvo Dağıtım, Moskova 2005, s. 56.

¹³⁷ İbid, s. 57.

2. BÖLÜM AVRUPA BİRLİĞİ ANTLAŞMALARINDA TERÖRİZMLE MÜCADELEDE GEÇİRİLEN AŞAMALAR

2.1. Topluluk Antlaşmaları Dönemi¹³⁸

Avrupa Birliği üyesi ülkeler 50 yıldan daha fazla bir süreden bu yana içişleri ve adli konularda işbirliğini değişik seviyelerde ve formatlarda iki taraflı, ister bölgesel-özellikle Avrupa Konseyi bünyesinde ya da ister global-özellikle İnterpol ve Birleşmiş Milletler ekseninde sürdürmek ve geliştirmek çabası içindedirler¹³⁹.

Avrupa Topluluğu' nu kuran 1957 tarihli Roma Antlaşması'nın en önemli hedeflerinden birisinin Topluluk sınırları içerisinde “kişilerin serbest dolaşımı” olmasına rağmen, “sınır geçişleri, göç, vize politikasına” ilişkin düzenlemeler getirmemişti. “Serbest Dolaşım” konusu ise büyük ölçüde ekonomik nitelikli ve sadece emek ve içişlerle ilgiliydi¹⁴⁰.

1970'lerin başlarında, bu özgürlük alanının herkesi kapsayacak şekilde genişletilmesi çaba ve arzusuyla birlikte, sınır-ötesi organize suçlar, uyuşturucu trafiği, yasadışı göç ve terörizm gibi bir takım problemler gittikçe artan bir şekilde gündeme gelmeye başladı¹⁴¹. Bunun doğal sonucu olarak da Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında adalet ve içişleri konularında “ad hoc” bir işbirliği tesis etmek ve geliştirmek ihtiyacı vardır.

Konumuz itibariyle daha detaylı gereksinimler ve ayrıntılar zaman zaman gündeme gelerek gelişmekteydi ve doğal sonuç olarak aşağıda belirtilecek.

---

¹³⁸ “Freedom, Security and Justice For All”, Justice and Home Affairs, European Commission Directorate-General For Press Publications, B-1049, Brussels 2005, s. 9.

¹³⁹ İbid, s. 11.

¹⁴⁰ <http://www.abgs.gov.tr/indextr.html>.

¹⁴¹ <http://www.abgs.gov.tr/indextr.html>.

2.2. Avrupa Tek Senedi Dönemi (The Single European Act)

Temel amacı iç sınırların olmadığı bir alan yaratmak olan 1986 Avrupa Tek Senedi, AB sürecinde önemli bir başlangıç olmuş ve hükümetler arası işbirliği alanında bir dönem noktası oluşturmuştur. Bu Senet'te yer alan kişilerin serbest dolaşımı hedefine ulaşmak çabası, demokratik parlamenter kontrol altında gerçekleşmekte ve hakları ihlal edilen AB vatandaşlarına Avrupa Topluluğu Mahkemesinde ve yerel mahkemelerde ulaşabilir yasal çözümler sağlanmaktadır¹⁴².

Bütün Avrupa ve Avrupalı olmayan ülke vatandaşlarının serbest dolaşımı fikri¹⁴³, sonuçta sınır kontrollerinin kaldırılması ya da en azından aşamalı olarak azaltılması gereğini ortaya koydu. Bu da gerçekleştirilmesi, özellikle bazı üye ülkelerden kaynaklanan nedenlerle, oldukça zor bir olaydı. Kişilerin serbest dolaşımı konusu, beraberinde getirdiği güvenlik problemi nedeniyle dış sınırlarda kontrollerini arttırmayı, bu alanda yeni düzenlemeler getirmeyi ve aynı zamanda bu konuyla doğrudan bağlı olan iltica ve göç politikalarını yeniden belirlemeyi ve ortak hareket etmeyi gerektiriyordu. Sonuçta kişilerin serbest dolaşımı fikri, sınır kontrollerinin kaldırılması ya da azaltılması gereğinin yanında, yeni sonuçlar ve ihtiyaçlar da doğurmaya başladı. Zira sınır kontrollerinin ortadan kalkması, bu kontrollerin görmüş olduğu vazgeçilmez bazı fonksiyonların başka araçlarla ikamesini gerektiriyordu¹⁴⁴.

Tek Senet' in yürürlüğe girmesiyle birlikte, bu alanlarda ortaya çıkan ihtiyaçlar, Avrupa Topluluğunun yeni çalışma grupları oluşturmaya zorlamıştır. Fakat bu çalışma grupları, Topluluk yasal çerçevesi dışında meydana geliyordu. Bu grupların yapıları, Tek Senet' in ortaya çıkarmış olduğu gelişmeleri yansıtmaktadır.

---

¹⁴² Ertan Beşe, a.g.e., s. 77.

¹⁴³ "AB'ye Tam Üyeliğin Faydaları", İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, N:173, İstanbul 2005, s. 42.

¹⁴⁴ Ertan Beşe, a.g.e., s. 78.

2.3. Schengen Antlaşması Dönemi¹⁴⁵

Avrupa Topluluğu'nda en önemli varlık nedenlerinden birisi olan tek pazara geçebilmesi için insanların serbest dolaşmaları bağlamında¹⁴⁶, sınırlarda yapılan denetlemelerin yani en geniş anlamda kimlik kontrollerinin kaldırılması gereğine eskiden bazı üye ülkelerce işaret edilmişti. Ek olarak üçüncü ülkelerin vatandaşlarına uygulanacak vize ve iltica hakkı işlemlerinin tek düzene bağlanması da üye ülkelerce arzu edilen bir husustur.

AT'nin mevcut yasal çerçevesi içinde kişilerin serbest dolaşımı ve adalet ve işlerinde işbirliği konularında ilerleme kaydedilmesinin güçlüğü ortaya çıktığında, ya da diğer bir tabirle bu konuda bir uzlaşmaya varılamayacağı anlaşıldığında, 14 Haziran 1985' de Fransa, Almanya, Belçika, Lüksembourg ve Hollanda, iç sınırların olmadığı bir bölge, alan yaratmaya karar verdiler. Bu ülkeler, bu alanda uygulanacak politikaları içeren bir tasarı konusunda ittifak yarattılar. Bu konuda ilk görüşmeler, 14 Haziran 1985 tarihinde Lüksembourg'un "Schengen" isimli kasabasında imzalandığı için, bu görüşmeler Schengen Mutabakatı ve bu bölge de Schengen Alanı¹⁴⁷ olarak anılmaya başlandı. Bu beş ülke tarafından üzerinde ittifak edilen bu tasarı, 19 Ocak 1990 tarihinde imzalanarak, Schengen Antlaşması ortaya çıktı¹⁴⁸.

Schengen Antlaşması'nın temel amacı bir taraftan vize, polis ve adli konularda işbirliğine ilişkin düzenlemeleri harmonize ederek dış sınır kontrollerini geliştirirken, diğer taraftan da hukuk ve düzeni bozmayacak şekilde serbest dolaşıma ilişkin düzenlemeler yaparak ve buna uygun gerekli güvenceleri sağlayarak, iç sınır kontrollerinin kaldırılmasını kolaylaştırmaktır. Bu amaçla imzacı üye devletlerarasındaki iç sınırlar kaldırılarak, tek bir dış sınır yaratıldı. Harici sınırların kontrolü amacıyla tek bir kurallar seti

¹⁴⁵ <http://irak.ihh.org.tr/mueltecisorunu/multeci/schengen.html>.

¹⁴⁶ "AB'ye Tam Üyeliğin Faydaları", a.g.e., s. 42.

¹⁴⁷ <http://irak.ihh.org.tr/mueltecisorunu/multeci/schengen.html>.

¹⁴⁸ Ümit Kocasakal, Avrupa Birliği Ceza Hukukunun Esasları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2004, s. 110-114.

oluşturuldu. Bu set içerisinde vize, iltica hakları ve giriş-çıkışların kontrolüne ilişkin ortak kurallar yer aldı.

Schengen Antlaşması tarafından benimsenen temel hukmler řunlardır¹⁴⁹:

- ye ülkelerin ortak sınırlarında uygulanmakta olan kontrollerin kaldırılarak, bunun yerine dış sınır kontrollerinin uygulanması
- dış sınırlarda giriş-çıkışlara ilişkin ortak kuralların belirlenmesi
- Schengen bölgesi dışından gelen yolcuların indiği hava ve deniz limanlarının ayrılması
- kısa süre için Schengen Bölgesi' ne gelen şahıslarla, kişilerle ilgili olarak, giriş ve vize şartlarına ilişkin kuralların uyumlu hale getirilmesi
- sınırların gözetimi konusunda, ilgili idari birimler arasında koordinasyonun sağlanması
- yasadışı gle mücadelede, taşıyıcıların rolünün tanımlanması
- bir ülkeden diğerine yer değiştiren AB vatandaşı olmayanlara beyanatta bulunma yükümü
- İltica arayıcılarına ilişkin kuralların belirlenmesi
- Gzetimde bulunma ve takipte bulunmama haklarının sağlanması
- Suçluların iadesi ve yargı kararlarının yerine getirilmesine ilişkin bilgi dağıtımı konusunda daha hızlı bir sistemin oluşturulması için adli işbirliğinin güçlendirilmesi
- Schengen Enformasyon Sistemi'nin yaratılması.

İngiltere ve İrlanda dışında, diğer bütün AB yesi ülkeler tarafından onaylanan Schengen Antlaşması'nın 30.06.1993 de yürürlüğe girmesi kabul edildi¹⁵⁰.

Schengen Antlaşması, daha sonra zaman içerisinde Birleşik Krallık ve İrlanda hariç olmak üzere, hemen bütün AB ülkelerini kapsamaya bařladı¹⁵¹. 27

¹⁴⁹ mit Kocasakal, say. a.g.e., s. 114–116.

¹⁵⁰ Ertan Beşe, a.g.e., s. 78–79.

¹⁵¹ <http://irak.ihh.org.tr/mueltecisorunu/multeci/schengen.html>.

Kasım 1990’ da İtalya, 25 Haziran 1991’ de İspanya ve Portekiz, 06 Kasım 1992’ de Yunanistan, 28 Nisan 1995’ de Avusturya ve 19 Aralık 1996’ da İsveç, Finlandiya ve Danimarka Schengen Antlaşması’nı imzalamışlardır. Schengen alanı, 25 AB üyesi ülkeden oluşmaktadır¹⁵².

Schengen Antlaşmasında önemli yerden birini Schengen Enformasyon Sistemi oluşturmaktadır¹⁵³. Schengen mekanizmasının kalbi sayılabilecek hususlardan birisi olarak, AB ülkelerinin polis merkezleri ve konsolosluklarının belirli şahıslar, kişiler çalıntı ya da kayıp eşyalar hakkında bilgi edinmelerini sağlayacak bir otomatik şebeke olarak, Schengen Enformasyon Sistemi kurulmuştur. Ulusal şebekeler vasıtasıyla- polis, gümrük ve yargı kuruluşları arasında bilgi alış verişinde bulunabilmektedirler¹⁵⁴.

2.4. Maastricht Antlaşması Dönemi

7 Şubat 1992 tarihinde imzalan ve Avrupa Birliği’ni kuran Maastricht Antlaşması, Avrupa Birliği’nin üçüncü sütununu oluşturmak üzere, Altıncı faslında “Adalet ve İçişlerinde İşbirliğine İlişkin Hükümler” başlığı altında, K ile K.9 maddeleri arasında adalet ve içişleri alanlarında işbirliğini düzenlemiştir¹⁵⁵. Bu düzenlemede işbirliği yapılacak alanlar, göç, sınırlardaki denetimler, sığınma ve göç, uyuşturucu maddeler ile mücadele, en önemli alandan biri olan terörizmle mücadele, sınır aşan dolandırıcılık, hukuk ve ceza alanında adli işbirliği, gümrük alanında işbirliği ve diğer ağır uluslararası suçluluk ile mücadelede polisiye işbirliği olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda üye ülkelerin birlikte hareket edecekleri, karşılıklı olarak birbirlerini bilgilendirecekleri, danışmalarda bulunacakları belirtildikten sonra işbirliğini geliştirmek üzere Konsey’ e, ortak tutumlar belirleme, ortak hareketler kabul etme sözleşmeler düzenleme yetkisi verilmiştir¹⁵⁶.

---

¹⁵² Ertan Beşe, a.g.e., s. 80.

¹⁵³ Freesom, Security and Justice For All”, s. 14.

¹⁵⁴ Ertan Beşe, a.g.e., s. 81–82.

¹⁵⁵ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1224>.

¹⁵⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 82.

Bu düzenleme, Birlik üyesi ülkelerin daha çok Avrupa Konseyi bünyesinde veya iki taraflı veya çok taraflı sözleşmeler aracılığı ile geliştirdikleri cezai işbirliğini, Birlik bünyesinde ve daha somut ve yapısal bir temele oturtmuştur. Maastricht Antlaşması suçlulukla mücadelede atılan en önemli adım ve noktadır¹⁵⁷.

2.4.1. Maastricht Antlaşması'nın Adalet ve İç İşlerinde İşbirliğinin Kapsamı

Yaygın şekilde Maastricht Antlaşması ya da Avrupa Birliği Antlaşması olarak bilinen ‘Avrupa Birliği Hakkında Antlaşma’sının temel özelliklerinden birisi, Üçüncü Sütun olarak adlandırılan- adalet ve içişleri konularında üye ülkeler arasında kapsamlı işbirliği öngören hükümler içermesiydi¹⁵⁸.

Maastricht Antlaşması adalet ve içişleri konularında yoğun işbirliğini teşvik etmek üzere, bir takım konuları ortak yarar esasına göre belirlemiştir. Bunlardan en önemlileri şunlardır¹⁵⁹: terörizm, uyuşturucu maddelerin kaçakçılığı ve uluslar arası örgütlü organize suçluluklar.

ABA'nın iç güvenlik konusundaki hükümleri (K.1-K.9 maddeleri), hükümetler arası işbirliği temelinde ortak yarar teşkil eden belirli alanları, özellikle 9 alanı kapsamaktadır¹⁶⁰, ‘Avrupa Birliği’nin hedeflerini gerçekleştirebilmesi amacıyla, özellikle kişilerin serbest dolaşımı ve Avrupa Topluluğu’nun yetkilerini zayıflatmaksızın, Üye Ülkeler aşağıdaki alanları ortak yarar dayalı konular değerlendireceklerdir¹⁶¹. Bunlar. İltica (sığınma) politikası, AB'nin dış sınırlarından geçişi ve bu geçişler üzerinde uygulanacak

¹⁵⁷ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1224>.

¹⁵⁸ ‘Freedom, Security and Justice For All’, s. 11–12.

¹⁵⁹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 83–85.

¹⁶⁰ ‘Freedom, Security and Justice For All’, s. 13.

¹⁶¹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 62–63.

kontrolü düzenleyen kurallar ve Göç politikası ve üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin politikalar¹⁶²:

- üçüncü ülke vatandaşlarının Üye Ülkelerin sınırları içine giriş ve bu bölgeler içinde serbest dolaşım şartları
- üçüncü ülke vatandaşlarının, ailelerinin yeniden birleşmesi ve çalışmaları da dahil olmak üzere, Üye Ülke sınırları içinde yerleşim şartları
- üçüncü ülke vatandaşlarının, Üye Ülkelerin sınırları içinde izinsiz yerleşme ve izinsiz çalışmalarıyla mücadele, burada şu anlaşılmaktadır: uyuşturucu maddeleri kaçakçılığı ile mücadele, sahtekarlıkla uluslararası düzeyde mücadele, ceza Hukukuna ilişkin konularda adli işbirliği, gümrükler konusunda işbirliği ve terörizm gibi suç türlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için, gerekli olduğunda, gümrüklerle Avrupa Polis Bürosu arasında genelinde bilgi alışverişi de kapsamak üzere, polis işbirliğinde bulunmaktadır¹⁶³.

Üçüncü Sütun' un amacı, AB'nin liberal demokratik devletlerine bir taraftan terörizm, uyuşturucu trafiği ve örgütlü suç gibi istikrar bozucu tehditlere karşı tek bir bütün olarak AB temelinde daha iyi yapılandırılmış, tutarlı ve sonuç alıcı aynı araç ve vasıtalarla mücadele etme imkanı sağlarken, diğer taraftan da kişilerin serbest dolaşımını gerçekleştirmektir¹⁶⁴.

Avrupa Birliği'ni adalet ve içişleri konularında işbirliğine zorunlu kılan iki temel neden söz konusudur¹⁶⁵: üye ülkeler arasında sınır kontrollerinin Schengen Antlaşması uyarınca kaldırılmış olması sonucu ortaya çıkan güvenlik sorunların çözüm arayışı ve Orta ve Doğu Avrupa'daki otoriter rejimlerin çökmesiyle ortaya çıkan etnik ve bölgesel istikrarsızlığa karşı ortak hareket etme ihtiyacıdır.

---

¹⁶² "Freedom, Security and Justice For All", s. 14.

¹⁶³ "İbid, s. 14.

¹⁶⁴ "AB'ye Tam Üyeliğin Faydaları", a.g.e., s. 42-43.

¹⁶⁵ Bozkurt Enver, Avrupa Birliği, Asil Yayın Dağıtım Ltd Şti, Ankara 2004, s. 25-29.

Sovyetler Birliği'nin okmesinin getirdiği ve Doğu Avrupa'nın jeopolitik görünümündeki dramatik dönüşümden kaynaklanan istikrarsızlık, bu ihtiyacı daha önemli hale getirmiştir. Bu iki temel hususa, AB lkelerinde son yıllarda artmakta olan suç oranını da eklemek mümkündür. Zira AB ye ülkelerin ulusal polis kayıtlarına göre, 30 yılda suç oranında hızlı bir artış kaydedilmektedir¹⁶⁶. Bu da kamuoyu araştırmalarında halkın birinci derece de gördüğü önemli sorunlar haline gelmektedir.

Maastricht Antlaşması'nın nc Sütunu, ilk defa adalet ve içişleri konuları Avrupa Birliği ye devletlerinin hükümetleri arasında hükümetler arası işbirliği konusu yapmıştır. Avrupa Topluluğu'nun yetki alanının bütünü içinde resmen kabul edilmemiş olsa da, AB'nin daha geniş erevesi içerisine yerleştirilmiştir.

2.4.2. Maastricht Antlaşması nc Sütunu' nun Terörizmle Mücadele, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği zerindeki Etkleri

Maastricht Antlaşması'ndaki nc Sütun' un terörizmle mücadelede operasyonel etkinliğini tam ve doğru bir şekilde değerlendirebilmek oldukça güç olsa da, pozitif etkileri olduğu kesindir. AB ye ülkelerin tamamına yakının polis ve güvenlik kuvvetleri, nc Sütun' u, ciddi suçlarla mücadelede çok etkili olacağı gerekçesiyle güçlü bir şekilde desteklemişlerdir. AB içinde terörizmin etkili bir şekilde önlenebilmesi için, ye ülkeler arasında yakın işbirliğinin gerekli kabul edilmektedir¹⁶⁷.

AB organize suç ve uyuşturucu trafiğiyle birlikte, terörizmin de ortak yarar esasına dayalı bir konu olduğunu resmen tanımıştır. 12 ye ülke, o ana kadar ciddi bir ilerleme kaydedilmemiş alanlarda daha sistematik düzenleme yolunda ilerleme kaydetmiştir.

---

¹⁶⁶ Bozkurt Enver, a.g.e., s. 29–30.

¹⁶⁷ Ertan Beşe, a.g.e., s. 86–87.

K.1’ 9. paragrafında belirtilen terörizmle mücadelede polis işbirliği, ABA’nın amacına ve çıkarlarına hizmet edecek şekilde siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için şiddet kullanan ya da şiddet kullanmaya teşebbüs eden yapısal grupları ve uyuşturucu trafiği ve diğer uluslararası ciddi suçlar ifadesi ise çıkar, etki ve güç kazanmak niyetiyle bir grup birey tarafından kesintisiz şekilde işlenen organize bir seri kriminal faaliyetleri kapsamaktadır¹⁶⁸.

K.1’in 9. maddesinde belirtilen polis işbirliği konusu, daha geniş anlamda düşünüldüğünde ise 12 ülke, bilgi ve deneyim mübadelesi konusunda pratik önlemlerin benimsenmesi ve bu alanda işbirliği esaslarını ortaya koyacak genel prensipler konusunda anlaşma sağlanması için kararlılıklarını ortaya koymaktadır¹⁶⁹.

ABA’nın K.4 maddesi de K.1 maddesinde belirtilen ortak ilgi ve ortak yarar esasına dayalı alanları izlemek ve bütünleştirmek için, idari nitelikte ve kıdemli memurlardan oluşan ve gayri resmi olarak “K4 Komitesi” olarak bilinen bir koordinatör kurmaktadır. Bu yapı Maastrichtin Üçüncü Sütunu’ndaki gerçek gücü temsil etmektedir. İçişleri ve Adalet Bakanları Konseyi ve K4 Komitesi’ ne K1 maddesinde belirtilen ve K3 ve K4 maddeleriyle düzenlenen alanlarda sorumluluklar yüklenmiştir¹⁷⁰.

Maastricht Antlaşması’nın Üçüncü Sütunu’nda yer alan hükümlerin, başta terörizm olmak üzere, iç güvenliğe karşı tehdit eden ciddi suçlarla mücadelede ne kadar etkili olabileceği hususu yanında, bu gelişmeler aynı zamanda medeni haklar, meşruiyet ve sorumluluk konularında son derece ciddi sorunları gündeme getirmiştir¹⁷¹.

Sonuç olarak Üçüncü Sütun pozitif operasyonel boyutlarına rağmen, açık ve liberal toplumlar için demokratik kontrol mekanizmasının dahil edilmesini

---

¹⁶⁸ Ertan Beşe, a.g.e., s. 87.

¹⁶⁹ İbid, s. 87.

¹⁷⁰ İbid, s. 87.

¹⁷¹ “Freedom, Security and Justice For All”, a.g.e., s. 15.

de gerekmektedir. Maastricht Antlaşması'nın onaylaması ile birlikte, Avrupa bütünleşmesi için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Konumuz açısından önemli olan, ABA'nın suçların önlenmesi ve polis işbirliği konularında yarattığı geniş işbirliği alanıdır. Bu konuya paralel olarak özgürlük ve demokrasi prensiplerine bağlılık ve insan haklarına saygının teyit edilmesi, bu konuda ileride daha ayrıntılı değineceğimiz eksiklere ve çekincelere rağmen büyük bir önem arz etmektedir.

2.5. Amsterdam Antlaşması Dönemi

Amsterdam Antlaşması iki yıla kadar süren görüşme ve tartışmalardan sonra, AB üye ülkelerinin 17 Haziran 1997 tarihinde bir uzlaşmaya varmaları sonucu, 02 Ekim 1997' de Amsterdam' da imzalanmıştır. 15 Üye Ülke tarafından kendi anayasa hukuk ve prosedürlerine uygun olarak onaylanmasından sonra, 01 Mayıs 1999' da yürürlüğe girmiştir¹⁷².

Amsterdam Antlaşması'nın 4 temel hedefi vardır¹⁷³: istihdam ve vatandaşların hakların AB'nin merkezine yerleştirmek, kişilerin serbest dolaşımının önündeki son engelleri de kaldırmak ve güvenliği artırmak, AB'nin dünya politikalarındaki sesini artırmak ve AB' nin kurumsal yapısını, daha etkili hale getirmek.

Amsterdam Antlaşması'nın temel hedeflerinden birisi örgütlü suçların her türü ve terörizmle mücadele etmek suretiyle kamu güvenliğini de garanti ederek, AB vatandaşları ve AB üyesi olmayan ülke uyruklu olan kimselerin AB' de serbest dolaşımını gelecek 5 yıl içinde gerçekleştirmektir¹⁷⁴.

Amsterdam Antlaşması, Maastricht Antlaşması'ndaki ortak yarar esasına dayanan konular listesine yenilerini eklemiş ve bunları iki temel kategoriye

---

¹⁷² Ertan Beşe, a.g.e., s. 100–103.

¹⁷³ Bozkurt Enver, a.g.e., s. 38–40.

¹⁷⁴ "Freedom, Security and Justice For All", a.g.e., s. 29.

ayırmıştır¹⁷⁵. I kategoride, ATA’na- Vize, Göç ve Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin Diğer Politikalar başlığı taşıyan bir kısım eklenmiştir: dış sınır kontrolleri, iltica, göç ve medeni hukuk konularında işbirliği konularını kapsamaktadır.

Amsterdam Antlaşması’nın ırkçılık ve yabancı düşmanlığı önleme ve bunlarla mücadele etme görevini de eklediği polis ve adli işbirliği, yeniden şekillendirilmiş olan Üçüncü Sütun’ un kapsamı alanında kalmaya devam etmektedir. Amsterdam Antlaşması aynı zamanda karar-alma mekanizmasına ilişkin bazı değişiklikler de getirmiştir. Ortak eylemler ruhu benzeriyle direktiflere benzer yasal enstrümanlar olan ‘‘ çerçeve kararlar’’ ve ‘‘kararlarla’’ değiştirildi¹⁷⁶. Bunun da ötesinde bütün sözleşmeler imzacı Üye Devletlerin yarısı tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girebilir. Bu da sürecin hızlanması demektir. Komisyon’un Üye Ülkelerle birlikte olan ilk adım atma hakkı Üçüncü Sütun kapsamındaki bütün alanlara genişletilmiş ve Parlamento’ya danışma prosedürü açıklığa kavuşturulmuştur¹⁷⁷.

Amsterdam Antlaşması Üçüncü Sütun’un kapsamındaki bazı konuları, Birinci Sütun’un kapsamında sayılan konulara dahil etmiştir. Maastricht Antlaşması’nın Başlık VI altında düzenlenen hükümleri (Üçüncü Sütun) Amsterdam Antlaşması ile birlikte biçim değiştirmiştir. Amsterdam Antlaşması Özgürlük, Güvenlik ve Adalet¹⁷⁸ başlığı altında yeni bir alan yaratmıştır. Daha önce, ABA ile ‘‘Adalet ve İçişleri’’ başlığı altında toplanan düzenlemeler, Amsterdam Antlaşması ile birlikte artık sadece ‘‘Kriminal Konularda Polis ve Adli İşbirliği’’ konularını kapsamaktadır. Bununla birlikte, yeni bir başlık altında düzenlenen ‘‘Kriminal Meselelerde Polis ve Adli İşbirliği’’ konusu temelde 1993 tarihli Maastricht Antlaşması’nda düzenlenen ‘‘hükümetler arası işbirliği’’ prosedürlerini korumaktadır¹⁷⁹.

---

¹⁷⁵ Köktaş Arif, Avrupa Birliği’nde İşçilerin Serbest Dolaşım Hakkı ve Türk Vatandaşlarının Durumu, Nobel Yayınları Dağıtım, Ankara 1999, s. 18–22.

¹⁷⁶ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 62.

¹⁷⁷ İbid, s. 63–64.

¹⁷⁸ ‘‘Freedom, Security and Justice For All’’, a.g.e., s. 26.

¹⁷⁹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 64–66.

Amsterdam Antlaşması'nın bu yeni başlık altında getirmiş olduğu değişiklik ve yeni düzenlemeler polis teşkilatları, gümrükler ve adli kurumlar arasında doğrudan doğruya ya da Europol aracılığıyla daha yakın bir işbirliği ve hatta Üye Ülkelerin Ceza Hukuklarında belirli bir uyum sağlamayı hedeflemektedir. Bu yeni yapılanmanın amacı aşağıdaki problemleri önlemek ve bunlarla mücadeleyi sağlamaktır¹⁸⁰: ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, terörizmle mücadele, insan kaçakçılığı ile mücadele, çocuklara karşı işlenen suçlarla mücadele, uyuşturucu trafiği ile mücadele, silah kaçakçılığı ile mücadele ve rüşvet ve sahtekârlık ile mücadele.

Amsterdam Antlaşması'nın yeni düzenlemeleri çerçevesinde Konsey bu Üçüncü sütun bağlamında yönlendirici rolünü oynamaya devam edecek olmakla birlikte düzenleme yapma yetkilerinde bazı değişiklikler olmuştur. Ortak Tutum ve Sözleşme aynı kalmakta, fakat Ortak eylem iki yeni araçla değiştirilmektedir. Bunlar ise Kararlar ve Çerçeve Kararlardır. Bunları tek incelemeli olursak, o zaman bu şekil karşımıza çıkmaktadır¹⁸¹:

Ortak Tutum¹⁸²-AB'nin belirli konulardaki işbirliğin daha sistematik ve koordineli olmasını amaçlamaktadır. Konsey'in oybirliği ile alınmış olduğu kararlar sonucu ortaya çıkan Ortak Tutuma, Üye Ülkelerin riayet etmesi ve bunu desteklemesi gerekmektedir.

Sözleşme¹⁸³ Maastricht Antlaşması'nın Adalet ve İçişlerinde İşbirliği adını taşıyan Altıncı Başlığı ile ABA'na sokulmuştur. Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte Sözleşmeler, sadece polis ve kriminal meselelerde adli işbirliği konularında kullanılmakta ve yeni kurallarla işlemektedir. Amsterdam Antlaşması ile birlikte 34.madde Sözleşme'lerin esasını

---

¹⁸⁰ Ertan Beşe, a.g.e., s. 105.

¹⁸¹ Köktaş Arif, a.g.e., s. 20–21.

¹⁸² İbid, s. 20.

¹⁸³ İbid, s. 20.

belirlemektedir. Buna göre bir Sözleşme Konsey'in AP'a danıştıktan sonra oybirliği ile aldığı bir kararın, Üye Ülkeler tarafından kendi anayasalarına uygun olarak onaylanmasından sonra ortaya çıkmakta ve Üye Ülkelerin en azından yarısı tarafından onaylandıktan sonra bu Ülkelerde yürürlüğe girmektedir.

Otak Eylem¹⁸⁴ Adalet ve İçişlerinde İşbirliği bağlamında ortak eylem, 1993 Maastricht Antlaşması'nın Altıncı Başlığı (Üçüncü Sütun) ile bir yasal araç haline gelmiş ve 1999'da Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesine kadar uygulanmıştır. Ortak eylem, Üye Ülkeler tarafından AB adına ya da AB'nin yasal çerçevesi içerisinde tasavvur edilen eylemin, etkileri ve ağırlığı itibarıyla, AB'nin amaçlarının ortak eylem yoluyla Üye Ülkelerin bireysel eylemlerinden daha etkin bir şekilde gerçekleştirebileceği düşünülen hallerde, koordine edilmiş eylemlerini ifade etmektedir. Amsterdam Antlaşması'yla birlikte iptal edilmiş ve yerini "kararlar" ve "çerçeve kararlar" almıştır.

Kararlar¹⁸⁵ Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, ortak eylemin yerini almıştır. Daha bağlayıcı ve daha emredicidir. Maastricht Antlaşması'nın Üçüncü Sütun'daki hükümleri yeniden düzenleyerek, daha etkili hale getirmeyi hedeflemektedir. Kararlar Üye Ülkelerin hukuk ve mevzuatının yakınlaştırılması dışında herhangi bir amaç için kullanılabilmektedir. Üye Ülkeleri bağlayıcı nitelikte olup, bunların AB düzeyinde icrası için gerekli önlemler, Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla alınır.

Çerçeve Kararlar¹⁸⁶ Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, Üye Ülkelerin Özgürlük, Güvenlik ve Adalet (Başlık Altı) alanlarında, hukuk ve mevzuatını yakınlaştırmak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Çerçeve Kararlar için öneriler, Komisyon ya da Üye Ülkelerin ilk adımı ile yapılır ve oybirliği ile onaylamak zorundadırlar. Amaçların sonuç bakımından

---

¹⁸⁴ Köktaş Arif, a.g.e., s. 20.

¹⁸⁵ İbid, s. 21.

¹⁸⁶ İbid, s. 21.

Üye Ülkeleri bağlayıcı nitelikte olmakla birlikte şekil ve yöntem Üye Ülkelere bırakılmıştır¹⁸⁷.

Amsterdam Antlaşması adalet ve içişleri alanlarındaki işbirliğinin doğasını, Özgürlük, Güvenlik ve Adalet konularını daha kesin ve daha net kavramlarla tanımlamak, etkinliğini artırmak, daha demokratik hale getirmek ve çeşitli kurumları rolleri arasında daha iyi bir denge kurmak suretiyle değiştirmiştir¹⁸⁸.

Amsterdam Antlaşması'nın getirmiş olduğu Özgürlük, Güvenlik ve Adalet alanları, Schengen Antlaşması'nın AB'nin yasal çerçevesi içine dahil edilmesine imkan tanımaktadır. Böylece bu Antlaşmalara göre Bakanlar Konseyi tarafından alınan karar ve önlemler, ya ATA'nın Altıncı Başlığı'nda ya da ABA'nın Altıncı Başlığı altında yer alarak, kurumsallaşmış AB hukuku'na dahil olmaktadır. Adalet ve İçişlerine ilişkin bütün teşebbüsler, artık AB'nin yasal çerçevesine dahil bir konu olmakta ve bu sayede dayaya uyumlu ve daha açık Avrupa politikaları geliştirilmesini mümkün kılmaktadır. Schengen çizgisinde özel nitelikteki hükümetler arası işbirliği konusunda gereksiz tekrarlardan kaçınmak için ABA'nın Altıncı Başlığı aralarında daha yakın bir işbirliği tesis etmek isteyen Üye Ülkelere artık bunu AB'nin yasal çerçevesi dahilinde gerçekleştirmek yetkisi sağlamaktadır¹⁸⁹.

Amsterdam Antlaşması Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanlarının 5 yıllık bir süre içerisinde kurulmasını öngörmektedir¹⁹⁰. Konsey ve Komisyon tarafından Aralık 1998'de kabul edilen Eylem Planı da bu amaçla kısa dönem (2 yıl) ve orta dönemlerde (5 yıl) uygulamaya konulacak, bir Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanları oluşturmak üzere çeşitli önlemleri düzenlemektedir. Bu Eylem Planı'nın temel amacı Amsterdam antlaşması'nın öngördüğü şekilde bir Özgürlük, Güvenlik ve Adalet alanı'nın yaratılması ve bunun için gerekli olan en uygun araçları tespit etmektir. Bu durumda, genel

---

¹⁸⁷ Ertan Beşe, a.g.e., s. 105.

¹⁸⁸ "Freedom, Security and Justice", a.g.e., s. 27.

¹⁸⁹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 105.

¹⁹⁰ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 64.

önceliklerin ve ayrıntılı önlemlerin kısa dönem (2 yıl) ve uzun dönemler (5 yıl) için tanımlanması gerekiyordu¹⁹¹. Bu nedenle, Konsey ve Komisyon, orta ve uzun dönemde gerçekleştirilmek bu hedefler ve bu hedefleri gerçekleştirmek için de benimsenmesi gereken araçların listesini içeren bir Eylem Planı hazırladı.

Bunlar arasında¹⁹²: Europol'ün geliştirilmesi, Europol'ün geliştirilmesi, üye ülkelerin adli makamları ile olan ilişkilerinin organize edilmesi ve polis ve gümrüklerde İşbirliğine ilişkin Schengen Mutabakatı'nı AB hukukuna dahil edilmesi ve sınır ötesi suça ilişkin dataların toplanması ve depolanmasının organize edilmesi yer almaktadır.

Amsterdam Antlaşması beraberinde yeni kavramlarda getirmiştir, bunlar şöyle sıralanabilir: özgürlük, güvenlik ve adalet alanı. Özgürlük alanı kavramı Schengen modelinde olduğu gibi sadece kişilerin serbest dolaşımını tanımlamıyor, aynı zamanda temel hakların korunması ve bütün ayrımcılık şekilleriyle mücadeleyi de içeriyordu¹⁹³. Benzer şekilde özel hayatta saygı ve kişisel dataların korunmasının güvence altında olması gerekiyordu. İltica ve Göç konusunda geçmişte benimsenen düzenlemelerin çoğunluğu, bağlayıcı olmaktan uzaktı. Bütün bu alanların artık, ATA'nın kapsamı alanına girmesiyle birlikte, bu alanlarda belirli Topluluk araçlarının işleme konulması ve daha samimi politikaların üretilmesi imkanı ortaya çıkmıştır. Güvenlik alanı kavramı ise özellikle terörizm, insan kaçakçılığı, çocuklara karşı işlenen suçlar, uyuşturucu trafiği, silah kaçakçılığı, rüşvet ve sahtekarlık olmak üzere suçlarla mücadeleyi ifade etmektedir¹⁹⁴. Adalet alanı kavramı ise AB'nin Üye Ülkeler arasında bu alandaki farklılıklara rağmen, AB vatandaşlarının adaletle eşit bir şekilde ulaşabilmelerini garanti etmek ve yargı mercileri arasında işbirliğini geliştirmek hedefini yansıtmaktadır. Medeni hukuka ilişkin konularda ise işbirliği süreci, işlemlerin basitleştirilmesini hedeflemektedir. Ceza Hukuku ve

---

¹⁹¹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 65.

¹⁹² İbid, s. 63–66.

¹⁹³ <http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf>.

¹⁹⁴ <http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf>.

kriminal meselelerde işbirliği süreci de, iddia makamları arasında koordinasyonun güçlendirilmesi ve suç teşkil eden eylemlerin niteliği, ilgili prosedürler ve cezalar için asgari düzeyde ortak kurallar belirleyerek, ortak bir adalet anlayışının ortaya çıkmasını amaçlamaktadır¹⁹⁵.

2.6. Tampere Zirvesi Dönemi

Birlik özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturmak için bu yöndeki çalışmaları canlandırmak ve çerçevesini çizmek ve sürece siyasi bir ivme kazandırmak gerekliydi, bu 15–16 Ekim 1999 Avrupa Konseyi Tampere Zirvesi ile gerçekleşmiştir¹⁹⁶.

Devlet ve Hükümet Başkanları daha önce sadece Aralık 1997’ de Lüksembourg’ da bir kez belirli bir konuda toplanmışlardı ki, o da çalışma hayatı ile ilgilidir. Dönemin Komisyon Başkanı Jacques Santer’in girişimi ile özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturulması ile ilgili özel bir zirve yapılması kararlaştırılmış ve zirveye Finlandiya’nın dönem başkanlığında bu ülkenin Tampere kentinde gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı sonrasında açıklanan sonuç bildirisi, özgürlük, güvenlik ve adalet alanının oluşturulmasında, o ana kadar yapılanların bir bilançosunu ortaya koyduğu gibi, daha sonra yapılacaklar konusunda da önemli ilkeleri öncelikleri saptayarak bu konuda güçlü bir siyasi irade ortaya koymuştur. Zirvenin sonucunda üzerinde özellikle durulan üç önemli nokta şunlardır¹⁹⁷: adli kararların karşılıklı tanınması, suçluların iadesi ve Eurojust’ın (Avrupa Adli İşbirliği Birimi) kurulması kararı olmuştur.

Tampere Zirvesi sonuç bildirgesinde, suç faillerinin hiç bir şekilde Üye Ülkelerin farklı hukuk sistemlerinden yararlanamaması gerekliliğinin altı çizilmiştir¹⁹⁸. Kararlar ve hükümler bütün Birlik düzeyinde tanınmalı ve uygulanmalıdır. Suçların tanımı ve cezalanın belirlenmesi konusundaki ortak

¹⁹⁵ <http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf>.

¹⁹⁶ Ruys, Tommy, “The Fight Against Terrorism and The European Security”, Working Paper No:64, Leaven Faculty of International Law, 2004, s. 61–62.

¹⁹⁷ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 67.

¹⁹⁸ “Freedom, Security and Justice For All”, a.g.e., s. 30.

tutum, mevzuatların yakınlaştırılması başlangıç olarak öncelikle özel önemi olan, sınırlı alanlara ait olmalıdır ki, bunlar arasında¹⁹⁹: mali suçluluk, terörizm, uyuşturucu madde kaçakçılığı, gelişmiş teknolojilerin kullanıldığı insan ticareti, kadınların ve çocukların cinsel sömürüsü ve çevreye verilen zararlar şeklindedir.

Suç ile mücadelede özellikle terörizmle mücadele, genç suçluluk, kentlerdeki suçluluk ve uyuşturucu ile mücadelenin ön plana alınmasına karar verilmiştir. Zirvede özetle ve özellikle şu hususların altı çizilmiştir²⁰⁰:

- gerektiğinde Europol'ün katılımı ile uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan ticareti ve terörizmle mücadelede ortak soruşturma ekipleri kurulması
- sınır aşan suçluluğa karşı Üye Ülkeler arasında bilgi ve uzmanlık değişimi amacı ile polisi birimleri temsilcilerinden oluşan irtibat görevlilerin içerecek bir yapının oluşturulması
- savcı, hakim ve polis temsilcilerinden oluşacak ve Üye Ülkelerin suç ile mücadele birimleri arasında eşgüdümü sağlayacak ve organize suçluluk ile ilgili soruşturmalara katkıda bulunacak bir birim (Eurojust) kurulması
- güvenlik birimlerinin yüksek düzeydeki yetkililerini eğitmek amacıyla bir polis akademisi kurulması
- bazı öncelikli alanlarda yasal uyumu sağlayacak metinler oluşturulması, burada söz konusu olan mali suçluluk, yasadışı uyuşturucu madde ticareti, insan ticareti, siber suçluluk, terörizm ve çevreye karşı suçlar konularında ortak suç tanımları, cezalar ve yaptırımlardır.
- adli kararların karşılıklı tanınmasına ilişkin ilkelerin benimsenmesi
- kara para aklama ile mücadelede özel bazı önlemler alınması.

---

¹⁹⁹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 68.

²⁰⁰ İbid, s. 68.

2.7. Nice Antlaşması Dönemi

Nice Antlaşması, varolan antlaşmalarda değişiklikler yapmakla yetinmiştir. Antlaşma, çeşitli bölümlere ayrılan 13 maddeden oluşmaktadır. 1. ve 2. maddeler ABA ve ATA' da, 3. ve 4. maddeler ise AKÇA ve Eurotom Antlaşmalarında değişiklikler yapmıştır. 5. ve 6. maddeler Avrupa Merkez Bankası ile dokunulmazlıklar konusundaki protokollerde yapılan değişikliklere ilişkindir. 7. ila 10. maddeler ATAD hakkında geçici hükümler getirmiştir.

Nihayet 11. ile 13. maddeler son hükümlerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra Zirvede 4 protokol de kabul edilmiştir ki, bunlar²⁰¹: Birliğin genişlemesi hakkında protokol, ATAD'ın statüsü hakkında protokol, AKÇA sona ermesinin sonuçlarına dair protokol ve ATA'nın 67. maddesine dair protokol.

Nihayet Konferans' ta 24 tane de beyan benimsenmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere Nice antlaşması ceza konularında önemli bir yenilik getirmemiş, sadece Europol'ün dışında Eurojust'ı de 29. ve 31. maddelere dahil etmiş, güçlendirilmiş işbirliği ile ilgili hükümler de yeni bir düzenleme getirmiştir²⁰².

2.8. AB Anayasasının Adalet ve İçişlerinde Getirdiği Yenilikler ve Düzenlemeler

Avrupa Birliği Anayasası'nda öngörülen yenilikler ve düzenlemeler Dördüncü Fasıll olan Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı olan Bölüm Dörtte belirtilmiştir. Bu yenilikler ve düzenlemeler aşağıdaki maddelerde yerini bulmaktadır²⁰³.

---

²⁰¹ Bozkurt Enver, a.g.e., s. 41.

²⁰² Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 69.

²⁰³ Avrupa Birliği Anayasası Tam Orijinal Metin, İstanbul Üniversitesi Hukuk Dergisi, Sayı 4, İstanbul 2005, s. 17.

Madde III–171

1. Birlik içinde cezai alanda işbirliği adli hüküm ve kararların karşılıklı tanınması ilkesine dayanır ve bu maddenin 2.paragrafı ile madde III–172’ de belirtilen alanlarda Üye Ülkelerin yasal ve düzenleyici hükümlerini yakınlaştırılmasını içerir²⁰⁴.

Madde III–172

1. Avrupa Çerçeve Kanunu, özel ağırlık taşıyan ve nitelikleri ve sonuçları yahut ortak esaslar çerçevesinde mücadele edilmesi hususunda özel bir gereksinim arz etmeleri itibariyle sınır aşan bir boyuta sahip olan suçluluk alanlarında suçların tanımına ve yaptırımlara ilişkin asgari kurallar belirleyebilir.

Bu suçluluk biçimleri şunlardır²⁰⁵: terörizm, insan ticareti ile kadın ve çocukların cinsel istismarı, yasadışı uyuşturucu madde ticareti, yasadışı silah ticareti, karapara aklama, rüşvet ve sahtekarcılık, ödeme araçlarında taklit ve sahtekarlık, bilişim suçluluğu ve organize suçluluktur.

Suçluluktaki gelişmelere bağlı olarak, Bakanlar Konseyi bu paragrafta öngörülen ölçütleri taşıyan yeni suçluluk alanlarını belirten bir Avrupa Kararı alabilir. Konsey, Avrupa Parlamentosu’ nun onayından sonra, oybirliği ile karar verir.

2. Uyumlaştırma önerilerine konu olan bir alanda, Birlik politikasının etkin bir biçimde yürütülmesini sağlamak yönünden ceza hukuku normlarının yakınlaştırılması kaçınılmaz olduğunda, Avrupa Çerçeve Kanunu ile ilgili konuda suçların tanımı ve yaptırımlar konusunda asgari kurallar öngörülebilir.

III–165 madde saklı kalmak üzere, bu çerçeve kanunu, önceki bentte öngörülen uyumlaştırma önlemlerinin kabulü ile aynı usule uyularak kabul edilir.

---

²⁰⁴ Uluslararası Hukuk ve Politika, USAK ve Bahçeşehir Üniversitesi Ortak Yayınlar, Yıl–1, Sayı:1–2 (2005), İstanbul, s. 57–82.

²⁰⁵ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 252.

Madde III–173

Avrupa Kanunu veya Çerçeve Kanunu Üye Ülkelerin suçun önlenmesi alanındaki faaliyetlerini teşvik etmek ve desteklemek için önlemler getirebilir. Bu önlemler Üye Ülkelerin yasal ve düzenleyici işlemlerinin yakınlaştırılmasını kapsayamaz²⁰⁶.

Madde III–174

1.Eurojust'ın görevi, Üye Ülkelerin makamları ve Europol tarafından gerçekleştirilen operasyonlar ve sağlanan bilgiler temelinde, iki veya daha fazla Üye Ülkeyi etkileyen yahut ortak bir koğuşturmaya gerektiren ağır suçluluk ile ilgili koğuşturmalar ile görevli yetkili milli makamlar arasında eşgüdümü (koordinasyon) ve işbirliğini desteklemek ve güçlendirmektir²⁰⁷.

2.Eurojust'ın yapısı, işleyişi, faaliyet alanı ve görevleri Avrupa Kanunu ile gösterilebilir. Bu görevler şunlardır²⁰⁸:

a) özellikle Birliğin mali çıkarlarına zarar veren suçlara ilişkin olmak üzere, yetkili milli makamlarca yürütülecek ceza koğuşturmalarını, başlatılmasını ve bu koğuşturmaların eşgüdümünü sağlanmasını

b) yetki uyuşmazlıklarının çözülmesi ve Avrupa Adli Ağı ile sıkı bir işbirliği dahil olmak üzere adli işbirliğinin güçlendirilmesini içerebilir

Avrupa Kanunu Eurojust'ın faaliyetlerini değerlendirilmesine Avrupa Parlamentosu'nun ve milli parlamentoların katılmalarının koşullarını da belirler.

3.Bu madde kapsamında öngörülen koğuşturmalar çerçevesinde ve maddi III-175 saklı kalmak üzere, adli işleyiş ile ilgili resmi işlemler yetkili milli görevlilerce yerine yetirilir.

Madde III–175

1.Sınır aşan boyut taşıyan ağır suçluluk ile Birliğin çıkarlarına zarar veren suçlarla mücadele etmek için, Bakanlar Konseyince kabul edilecek Avrupa

²⁰⁶ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 254–255.

²⁰⁷ İbid, s. 256–257.

²⁰⁸ Bozkurt Enver, a.g.e., s. 53–57.

Kanunu ile Eurojust kaynaklı bir Avrupa Savcılığı kurulabilir. Bakanlar Konseyi, Avrupa parlamentosu'nun bu konuda onayından sonra oybirliği ile karar alır.

2. Avrupa Savcılığı, gerektiğinde Europol ile bağlantılı olarak, 1. paragrafta belirtilen Avrupa kanunu ile belirlenen, birçok Üye Ülkeyi etkileyen ağır suçlar ile Birliğin çıkarlarına zarar veren suçların fail ve şeriklerini arama, koğuşturma ve bunları yargı önüne çıkarma yetkisine sahiptir. Avrupa Savcılığı bu suçlara ilişkin olarak Üye Ülkelerin yetkili mahkemelerinde görülen kamu davasını yürütür.

3. 1. paragrafta belirtilen Avrupa Kanunu, Avrupa Savcılığının statüsünü, işlevlerini yerine getirmesinin koşullarını, faaliyetlerinde tabi olacağı ve delillerin kabul edilebilirliği ve ilgili usul kurullarını, işlevlerini yerine getirirken gerçekleştirdiği usulü işlemlerin adli denetiminde uygulanacak usul kurallarına belirler.

3.BÖLÜM AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TERÖRİZMLE MÜCADELE SİSTEMİ

3.1. Kurumsal Yapılanma

3.1.1. AB'de Terörizmle Mücadelede Polisiye İşbirliği

ABA'nın 29. maddesi oluşturulması amaçlanan özgürlük, güvenlik ve adalet alanının oluşturulmasında başvurulacak yolları da göstermiştir²⁰⁹.

Maddeye göre, özgürlük, güvenlik ve adalet alanında vatandaşlara yüksek düzeyde koruma sunulmasının yolu genel olarak, organize olsun olmasın suçluluk ile, özellikle de terörizm, insan ticareti ve çocuklara karşı işlenen suçlar, uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı, rüşvet ve hileli hareketler, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık ile mücadele edilmesi ve bu suçluluk biçimlerinin önlenmesidir²¹⁰.

Madde, kısaca suçluluk ile mücadele olarak adlandırılabilen bu genel amaca ulaşabilmek için başvurulacak yöntemleri de, üç kategori halindedir²¹¹: üye devletlerin polisiye makamları, gümrük makamları ve ilgili diğer makamları arasında sıkı bir işbirliği; üye ülkelerin adli makamları ve ilgili diğer yetkili makamları arasında daha sıkı işbirliği ve gerektiğinde üye ülkelerin ceza hukuku kurallarının birbirine yakınlaştırılması.

Böylelikle özetle ifade etmek gerekirse, vatandaşlara yüksek düzeyde bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı sağlamanın yolu genel olarak suçlulukla özellikle belirtilen suçluluk biçimleri ile mücadele olmakta, bu genel amaca ulaşmanın yöntemleri ise polisiye ve adli alanda işbirliği ile, ceza hukuku kurallarının yakınlaştırılması olmaktadır. Öngörülen sıkı polisiye ve adli işbirliği, sınırların kalkmasının yaratacağı sakıncaları dengeleyici unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır²¹².

²⁰⁹ Anar Hasanov, a.g.e., s. 375-378.

²¹⁰ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 122.

²¹¹ İbid, s. 122.

²¹² Higgins Rosalyn, The General International Law Of Terrorism, First Education, Routledge 1997, s. 13-29.

Antlaşmada, her bir kategori ile ilgili olarak, çerçeve niteliğinde daha ayrıntılı düzenlemeler de yapılmıştır. Şimdi bu alanları inceleyelim.

İlk alanı oluşturan polisiye işbirliğinin içeriği, ABA'nın 30. maddesinde gösterilmiştir. Polisiye işbirliği, şu biçimler altında gerçekleşecektir²¹³: suçun önlenmesi ve ortaya çıkarılması ile bu konudaki soruşturmalar konusunda yetkili makamlar arasında faal işbirliği; kişisel nitelikte verilerin korunması, özellikle Europol aracılığıyla terörizmle ve diğer suçlarla mücadele birimlerinin elinde bulunan bilgilerin toplanması, işlenmesi, incelenmesi ve değişimi; eğitim ve geliştirme, araç gereç kullanımı ve kriminalistik konularda işbirliği ve bununla ilgili girişimler.

Ancak, maddede kullanılan “diğerlerinin yanı sıra” deyimi, belirtilen bu yöntemlerin sınırlı olmadığını, örnek olarak belirttiklerini göstermektedir. Şu halde bu biçimlerinin dışında da polisiye işbirliği biçimleri geliştirmek mümkündür.

29. maddenin genel ifadesine göre polisiye alandaki işbirliği doğrudan olabileceği gibi, Avrupa polis teşkilatı Europol aracılığı ile de olabilecektir²¹⁴. Gene anılan maddeye göre bu işbirliği, mevcut alana göre “daha sıkı” bir işbirliği olacaktır. Buradaki “sıkı işbirliği” deyimini, ortak bir özgürlük, güvenlik, adalet alanı yaratma amacı ışığında değerlendirmek gerekir²¹⁵.

30. maddenin ikinci fıkrasında, polisiye alanda işbirliğinde, Europol'e daha fazla ağırlık verildiği ve işbirliğinin Europol aracılığı ile olmasının tercih edildiği görülmektedir. Gerçekten fıkra göre “Konsey, Europol aracılığı ile işbirliğini teşvik eder”. Europol aracılığı ile yapılacak işbirliği bakımından Konsey'e, şu hususlarda düzenleme yapma görevi verilmektedir²¹⁶:

---

²¹³ Maksimov Vladimir, Uluslararası Hukukta XXI Yüzyılın Global Sorunları, Yeşil Kitap Evi, Orenburg, 2004, s. 89-90.

²¹⁴ <http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=32#>.

²¹⁵ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 123.

²¹⁶ İbid, s. 123.

- Europol'e; üye ülkeleri dahil yetkili makamlarınca, Europol temsilcilerinin de destek olacağı özel soruşturma hareket planları hazırlamaları, bunları hayata geçirmeleri, koordine etmeleri hususunda teşvik etmesi, bu faaliyetleri kolaylaştırması ve desteklemesi hususunda olanak sağlanması
- Europol'ün; üye ülkelerin yetkili makamlarından, soruşturmaları belirli olaylar bakımından yürütmelerini ve koordine etmelerini talep etmesine ve üye ülkelere organize suçluluk konusunda yürütecekleri soruşturmalarda yardımcı olmak amacıyla yararlanmalarına sunulabilecek özel yetkiler geliştirmesine olanak sağlanması
- Europol ile sıkı bir işbirliği içinde çalışarak organize suçluluk ile mücadelede uzmanlaşmış soruşturmacı ve hâkimler arasında bağlantı kurulmasının teşvik edilmesi, desteklenmesi
- Sınır aşan suçluluk ile ilgili olarak bir araştırma, dokümantasyon ve istatistik ağı kurulması.

Her ne kadar maddede, Konsey'in, Europol aracılığı ile gerçekleştirilecek işbirliğinin temmeleri oluşturacak bu düzenlemeleri Amsterdam Antlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıl içinde yapacağı belirtilmekte ise de, bu sadece bu önlemlerin bir an önce uygulamaya geçirilmesine yönelik bir belirleme olup, belirtilen bu görevler Konsey için süreye bağlı olmayan genel yükümlülüklerdir²¹⁷.

Esasen polisiye işbirliğini düzenleyen yeni 30. maddenin, eskiden K.2 maddede yapılmış düzenlemeden çok büyük bir farkı yoktur, ancak bazı hususlar daha açık bir biçimde belirlenmiştir. Bu düzenlemede de hükümetler arası işbirliği modeli korunduğundan devletlerin egemenliğini zedeleyen bir durum bulunmamaktadır. Maddenin 1. paragrafı, polisiye birimler arasında operasyonel işbirliğinin farklı biçimlerini belirtmektedir ki bunlar genel olarak bilgi değişimi, irtibat görevlisi bulundurma, eğitim, ortaklaşa özel soruşturma teknikleri içermektedir. Madde işbirliği alanı olarak belli bazı suçlar belirtse de,

---

²¹⁷ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 124.

kullandığı “suçla mücadele ve suçun ortaya çıkarılması” formülü ile çok geniş bir mücadele alanı çizmiştir.

Polisiye işbirliğinin temelinde, Europol’ün olduğu görülmektedir ve bu işbirliğinin en görünür kısmıdır²¹⁸. Gerçekten Europol, gerektiğinde operasyonel bir biçimde ulusal mercilerden soruşturma yapmasını talep etmek, uzmanlaşmayı, irtibatı ve araştırmayı sağlamak suretiyle, üye devletlerde gerçekleştirilecek soruşturmaları kolaylaştırma, hazırlanmasına yardımcı olma ve eşgüdümü teşvik etme işlevini yerine getirecek bir yapılanma olarak oluşturulması amaçlanan alanın “güvenlik” kısmının merkezinde yer almaktadır. Europol’ün temel işlevi, farklı ulusal sistemler karşısında bir iletişimi sağlaması ve uzmanlık merkezi olmasıdır²¹⁹.

3.1.1.1. Avrupa Polis Teşkilatı (Europol), Europol’un Gelişimi, Yapısı ve Organları

Europol, gelecekteki Avrupa polisinin doğumu, ilk nüvesi olarak kabul edilmektedir. 1991 yılında dönemin Almanya başbakanı Helmut Kohl bir Avrupa polisi kurulması konusundaki projesini açıkladıktan sonra bu konuda çalışmalar başlamış ve ilk aşama olarak da 1993 yılında uyuşturucu maddeler ile mücadele için Europol Uyuşturucu Birimi (Unité Drogue Europol) oluşturulmuştur²²⁰. Bu birim, uyuşturucu maddeler ile mücadelede bilgilerin toplanması ve dağıtımını yerine getiren bir birim olarak Europol’e giden yolda ilk önemli adım olmuştur²²¹.

Bu uygulama devam ederken Europol grubu adı verilen uzman bir grup Europol kuruluş sözleşmesini hazırlıklarını sürdürmüştür. Bu sürecin sonunda

²¹⁸ <http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=32#>.

²¹⁹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 124.

²²⁰ <http://www.usak.org.uk/junction.asp?mod=articles&st=PrintArticleDetail&id=55&lm=58649JLFD0932&ln=TR>.

²²¹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 92-94.

hazırlanan Sözleşme, ABA'nın 1997 Amsterdam Antlaşması değişikliğinden önceki K.3 maddesine dayanılarak 26 Temmuz 1995 tarihinde kabul edilmiştir. Europol sözleşmesi olarak da bilinen Sözleşmenin tam ismi, "Bir Avrupa Polis Bürosu Oluşturulmasına Dair Sözleşme" olup, 27.11.1995 tarih ve C 316 sayılı Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde yayımlanmış, 1 Ekim 1998 tarihinde de yürürlüğe girmiştir²²².

Europol'ün tüzel kişiliği vardır; menkul ve gayrimenkul edinebileceği gibi, yargısal yollara da başvurabilir. Kurumun idari birimleri ise Yönetim konseyi, müdür, mali denetmen ve bütçe komitesinden ibarettir. Yönetim konseyinin yetki ve görevleri 28. maddede düzenlenmiş olup hayli geniştir. Yönetim Konseyi, her bir üye devletin birer temsilcilerinden oluşmaktadır ve senede en az iki kere toplanmaktadır. Müdür ise, yönetim konseyinin görüşü üzerine oybirliği ile 4 yıl için Avrupa Birliği Konseyince atanmaktadır. İkinci kez atanması mümkündür²²³.

3.1.1.2. Europol'un Görev ve Yetki Alanı

Europol'ün temel görevi, suçla mücadelede etkinliği ve işbirliğini iyileştirmek, bilgi analizi ve değişimi ile eğitim olmaktadır. Görev ve yetki alanı iki şekilde sınırlanmıştır: Bunlardan ilki suçun sınır aşan bir nitelik taşımasıdır. İkincisi ise sınır aşan özellik taşımakla birlikte belirli suçluluk biçimlerinin söz konusu olmasıdır.

Bu suçluluk biçimleri 2/1. maddede genel olarak terörizm, yasadışı uyuşturucu madde ticareti ve uluslararası suçluluğun diğer ağır biçimleri olarak belirtilmiştir. Europol bu suçluluk biçimleri ile mücadelede ve bunların önlenmesinde görevi ve yetkili olacaktır. 2/2. maddede ise yetki alanı içinde açıkça; yasadışı uyuşturucu madde ticareti, terörizm, karapara aklama, nükleer ve radyoaktif madde kaçakçılığı, yasadışı göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve

²²² Anar Hasanov, a.g.e., s. 381–384.

²²³ <http://www.europol.eu.int/index.asp?page=Jobopportunities&language>.

çalıntı otomobil ticareti belirtilmiştir²²⁴. Ancak 2. maddenin ikinci fıkrasında en geç iki yıl içinde bu alanlara terörizm bünyesinde yer alan bazı suçların katılacağı da hükme bağlanmıştır. Gene Konsey'in VI. bölüm uyarınca oybirliği ile alacağı bir karar ile bu suçluluk biçimlerine yenileri eklenebilecektir. Ayrıca Europol'ün belirtilen bu suçluluk biçimleri ile bağlantılı suçlar hakkında da yetkisi bulunmaktadır. Bağlantılı suçlar ile kastedilen, belirtilen, suçların işlenmesine zemin hazırlamak, işlenmesini sağlamak veya kolaylaştırmak, cezalandırılmamalarını sağlamak için işlenen suçlardır. Belirtelim ki, 2. maddede 30 Ekim 2000 tarihli protokol ile değişiklik yapılmış ve bu Resmi gazetede yayımlanmışsa da henüz yürürlüğe girmemiştir²²⁵.

Sözleşmeye 2. madde ile ilgili bir ekte, 2/1. maddede görev ve yetki alanı ile ilgili olarak altı çizilen “uluslararası ağır suçluluk biçimleri”nin neler olduğu tek belirtilmiş ve böylece Europol'ün yetki alanı açıklığa kavuşturulmuştur. Bunun yanı sıra, bu suçluluk biçimlerinden “nükleer ve radyoaktif maddelere bağlı suçluluk”, “yasadışı göç şebekeleri”, “insan ticareti”, “çalıntı otomobil ticaretine bağlı suçluluk”, “karapara aklama faaliyetleri” kavramları da tanımlanmıştır²²⁶.

Europol'ün yetki alanı içinde kalan uluslararası ağır suçluluk biçimleri, üç grup halinde bir liste olarak belirtilmektedir. Bunlar şöyledir: hayata, vücut bütünlüğüne ve hürriyete karşı suçlar, malvarlığına, kamu mallarına karşı suçlar ve sahtekarlıklar ve yasadışı ticaret ve çevreye karşı suçlar.

---

²²⁴ <http://www.europol.eu.int/index.asp?page=Jobopportunities&language>.

²²⁵ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 127–128.

²²⁶ İbid, s. 128–129.

3.1.1.3. Europol'un Faaliyetleri ve İşleyişi

Europol'un 2. maddede belirtilen amaçlarına ulaşabilmek için kullanacağı yollar temel olarak 3. maddede belirtilmektedir²²⁷. Bunlar: üye devler arasında bilgi alışverişini kolaylaştırmak, bilgileri toplamak ve analiz etmek, ulusal makamlar aracılığı ile kendilerini ilgilendiren bilgileri ve suç oluşturan fiillerle bağlantı kurmak, bilgi kayıtlarını idare etmek, üye devletlerce yürütülen soruşturmalar çerçevesinde kullanılan özel bilgileri derinleştirmek ve soruşturmalar için tavsiyelerde bulunmak, ulusal düzeyde operasyonel faaliyetler için ayrılan kaynakların etkili ve akılcı kullanımını sağlamak ve kolaylaştırmak için stratejik bilgiler vermek²²⁸.

Bu temel, asli görevleri dışında Europol'e ikinci görevler olarak, olanakları ölçüsünde²²⁹: yetkili birimlerin üyelerinin eğitimi, bu birimlerin organizasyonu ve donatımı, suçluluğun önlenmesinin yöntemleri ve teknik, aynı zamanda bilimsel polisiye teknikler hususunda üye devletlere tavsiyelerde bulunmak ve araştırmalarda yardımcı olmak da öngörülmüştür.

Europol görevlileri, maddede belirtilen koşullar çerçevesinde, ortak soruşturma ekiplerinin faaliyetlerine katılabileceklerdir²³⁰. Europol'un, her ne kadar ulusal makamlardan ceza soruşturması yapmaları hususunda talepte bulunma yetkisi var ise de, bu talep zorlayıcı, bağlayıcı değildir²³¹.

Her üye devlet, Europol ile ilgili ulusal servisi arasında bağlantıyı sağlamak üzere bir ulusal birim oluşturacaktır. Ulusal birimin görevleri maddede belirtilmektedir. Ulusal birimler Europol'e en azından bir irtibat görevlisi göndereceklerdir. Belirtilen görevleri yerine getirmek için Europol, ulusal makamlardan bilgi akışına dayanan bir otomatik bilgi toplama ve bilgilendirme

²²⁷ <http://www.europol.eu.int/index.asp?page=Jobopportunities&language>.

²²⁸ <http://www.europol.eu.int/index.asp?page=Jobopportunities&language>.

²²⁹ Mustafa Ruhan Erdem, Avrupa Birliği Hukuku'nun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri, Seçkin Kitap Evi, Ankara, 2004, s. 382–385.

²³⁰ İbid, s.391

²³¹ İbid, s. 385–388.

sistemi idare edecektir. Bilgilendirme sisteminin ve içeriğinin geniş ölçüde Schengen bilgi sisteminden alındığı görülmektedir. Bu bilgilere kimin, ne şekilde ulaşacağı 9. maddede belirlenmiştir.

Bu bilgilere doğrudan ulaşma ve veri arama hakkı ulusal birimlere, irtibat görevlilerine, Europol müdürü ve müdür yardımcısı ile görevlilerine aittir. Fişliklerin oluşturulması ve içeriği ise 1 – 12. maddeler arasında, bilgilerin işlenmesi ile ilgili hükümler ise 13 – 25. maddeler arasında düzenlenmiştir. Bilgilerin işlenmesi ile ilgili hükümler arasında verilerin korunması, kullanma kuralları, bilgilerin üçüncü ülkeler, verilmesinin koşulları, kişilerin bilgilere ulaşmasının koşulları, muhafazaları, değiştirilmeleri, silinmeleri ile ilgili düzenlemeler de mevcuttur²³².

3.1.2. AB’de Terörizmle Mücadelede Adli İşbirliği

29. maddede belirtilen amaca ulaşılabilmesi için öngörülen bir diğer yol, ceza alanında adli işbirliğidir²³³. Bu işbirliğinin çerçevesi ise, 31. maddede çizilmiştir. Buna göre, adli işbirliği şu alanlarda olacaktır²³⁴:

- usul ve kararların infazı söz konusu olduğunda gerektiğinde Eurojust aracılığı ile, üye devletlerin savcılıkları ile adli yahut eşdeğer yetkili makamları arasında kolaylaştırmak ve hızlandırmak;
- üye devletler arasında iadeyi kolaylaştırmak;
- gerekli olduğu ölçüde üye devletlerde uygulanan kuralların birbiri ile uyumunu sağlamak;
- üye devletler arasında yetki uyuşmazlıklarını önlemek.

Adli alandaki işbirliği bakımından da temel olarak eski K. 3 maddesindeki hususların ve bu alandaki klasik yaklaşımın büyük oranda tekrarlandığı anlaşılmaktadır. Gerçekten bu alandaki işbirliği bakımından söz

²³² Mustafa Ruhan Erdem, a.g.e., s. 388–400.

²³³ http://eurojust.europa.eu/official_documents/Rules_of_Procedures/c_28620021122en00010007.pdf.

²³⁴ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 131.

konusunu olan, yargılamalarda ve infaz aşamasında işbirliği, iadenin kolaylaştırılması, yetki çekişmelerinin giderilmesi ve önlenmesidir. Labayle'ye göre bu düzenleme, iyi niyetten öteye geçebilecek bir nitelik taşımamaktadır²³⁵. Bununla birlikte, Nice Antlaşması ile 31. maddeye dahil edilen Eurojust, önemli bir aşama olmaktadır. Bu kurum aşağıda incelenecektir²³⁶.

Nice Antlaşmasına bağlı olarak maddede yapılan değişiklik ile, adli alanda işbirliği bakımından Eurojust'e, önemli bir rol verilmiştir. Buna göre Konsey²³⁷:

- Eurojust'e, üye devletlerin koğuşurma ile görevli ulusal makamları arasında iyi bir eşgüdümün varlığına yardımcı olmasına olanak sağlamak;
- Özellikle Europol tarafından gerçekleştirilen analizleri dikkate alarak, ağır sınıraşan suçluluk olayları ile ilgili soruşturmalarda özellikle de organize suçluluk söz konusu olduğunda Eurojust'ün yardımcı olmasını teşvik etmek;
- Özellikle istinabe uygulamalarını kolaylaştırmak ve iade taleplerini yerine getirmek amacıyla, Eurojust'ün Avrupa Adli Ağı (şebekesi) ise sıkı bir işbirliğini kolaylaştırmak suretiyle Eurojust aracılığı ile işbirliğini teşvik edecek ve bu yönde gerekli önlemleri alacaktır.

Bu düzenleme Eurojust'ü adli işbirliğinde önemli bir konuma getirmektedir. Özellikle sınır aşan suçlar dikkate alındığında, yargısal organların işbirliği, alışlagelmiş adli işbirliğinin ötesine geçmek zorundadır ve henüz adli işbirliğinin önündeki sınırlar kalkmış değildir. Mali olanakları ve sınır aşan özellikleri olan organize suç örgütlerine karşı eşit silahlarla mücadele edebilmesi için adaletin uygun araçlara sahip olması kaçınılmazdır. Bu açıdan, organize suçluğun gelişimine adaletin seyirci kalmaması için adli işbirliği temel bir unsurdur²³⁸.

---

²³⁵ http://eurojust.europa.eu/official_documents/Rules_of_Procedures/c_28620021122en00010007.pdf.

²³⁶ Mustafa Ruhan Erdem, a.g.e., s. 131.

²³⁷ İbid, s. 131.

²³⁸ İbid, s. 131.

Adli İşbirliği açısından pek çok karar alınmış ve kurum ihdas edilmiştir. Bunlar arasında en önemli kurumlar kuşkusuz Eurojust ve Avrupa Adli Ağı'dır. Mekanizma açısından ise, adli kararların karşılıklı tanınması kavramı ile bunun bir sonucu olan Avrupa tutuklama müzakeresidir. Bunlar aşağıda incelenecektir. Bunun yanı sıra, her ne kadar, 29 Mayıs 2000 tarihinde Konsey tarafından "Avrupa Birliği üyesi devletlerarasında adli yardımlaşmaya dair sözleşme" kabul edilmiş ve Resmi Gazete'de yayımlanmış olsa da, bu anlaşma yürürlüğe girmemiştir. Bu nedenle bu Sözleşmeye değinilmeyecektir.

3.1.2.1. Avrupa Adli Birimi (Eurojust), Eurojust'ın Kuruluş Süreci ve Hukuki Niteliği

Adli yardımlaşma açısından büyük önem taşıyan Eurojust, Konseyin 28.2.2002 tarih ve 2002/187/JAI²³⁹ sayılı "Ağır suçluluk biçimlerine karşı mücadelenin güçlendirilmesi amacıyla Eurojust'ün kurulmasına dair kararı" ile oluşturulmuştur²⁴⁰.

Sembolleşmiş İtalyan savcı Giovanni Falcone'nin öldürülmesi bir şok etkisi yaratmış ve bu durum, çeşitli adalet bakanlarının bir takım irtibat hakim ve savcılarını belirlemesi ve bu şekilde aralarındaki işbirliğini geliştirme düşüncesini gündeme getirmesine yol açmıştır. Bu amaçla 22 Nisan 1996 tarihli bir Ortak Hareket kabul edilmiştir. Bunun konusu, üye Devletler arasında adli işbirliğini geliştirmek amacıyla irtibat hakim ve savcısı değişimidir. Bu girişim ve gelişme, Eurojust'ün de habercisi olmuştur.

Tampere'de 15 – 16 Ekim 1999 tarihinde toplanan Avrupa Konseyi zirvesinde, ağır suçluluk biçimleri ile mücadeleyi güçlendirmek için sonuç bildirisinin 46. bölümünde savcılar, hakimler veya benzeri işlevleri olan polis görevlilerinin yer alacağı bir birimin (Eurojust) kurulmasını kararlaştırmışlar ve

²³⁹ Karar, resmi gazetede yayımladığı günden itibaren geçerli olmaktadır. Üye Ülkeler, en geç 6 Eylül 2003 tarihine kadar kararla uyum sağlamak için iç hukuklarında gerekli olan düzenlemeleri yapmakla yükümlü tutulmuşlardır.

²⁴⁰ http://eurojust.europa.eu/official_documents/Eurojust_Decision/1_06320020306en00010013.pdf.

Konsey'den 2001 yılının sona ermesinden önce bu birimi kurması talep edilmiştir²⁴¹. Bu çerçevede öncelikle Konsey'in 14 Aralık 2000 tarihli bir kararı ile adli işbirliği geçici birimi kurulmuştur ki bu, Eurojust'un ön aşamasını ifade etmekte idi. Bu birim 1 Mart 2001 tarihinde fiilen çalışmaya başlamış, Eurojust'un kurulması ile birlikte de ortadan kalkmıştır. 14 – 15 Aralık 2001 tarihinde Laeken'da toplanan Avrupa Konseyi zirvesinde Eurojust'un kurulmasının ceza alanında adli işbirliği bakımından önemli bir ilerleme olacağının bir kez daha altı çizilmiştir²⁴².

Esasen Nice Antlaşması ile ABA'nda yapılan değişiklik sonucunda, 29 ve 31. maddelerde Eurojust'e açıkça yer verilmiş ve kurum adli işbirliği açısından temel kurum olarak belirlenmiştir²⁴³.

Eurojust'un kuruluşunun ardındaki neden, Avrupa düzeyinde tek bir adli işbirliği birimi oluşturmak suretiyle, Birlik çapında ağır suçluluk, özellikle organize suçluluk ile mücadeleyi güçlendirmektir. Ceza alanında adli işbirliği zor işleyen bir mekanizma olduğundan Eurojust'un, üye devletlerin yetkili makamları arasında etkili bir eşgüdüm ve işbirliği sağlaması ile birlikte etkin bir adli işbirliği ortamı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Nitekim Eurojust'ü oluşturan Kararın önsözünün 2. bölümüne göre “üye devletlerarasında adli işbirliğin etkin bir biçimde iyileştirilmesi acil olarak birlik düzeyinde insan hakları ve temel özgürlüklere bütünüyle uyularak, birden çok üye devleti içeren koğuşurma ve soruşturmaların en iyi şekilde koordine edilmesini kolaylaştırmaya yönelik yapısal önlemlerin alınmasını gerektirmektedir”. Üstelik, Avrupa Parlamentosuna göre, daha önceden, tıpkı veri bankası gibi hakim ve savcılar arasında bir ağ kurulması dahi, ceza alanındaki adli işbirliğini yeterli hale getirmemiştir²⁴⁴.

---

²⁴¹ <http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf>.

²⁴² Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 134.

²⁴³ <http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf>.

²⁴⁴ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 135.

3.1.2.2. Eurojust'ın Yapısı ve Amacı

Eurojust, Avrupa Birliğinin bir organı olarak kurulmuştur ve tüzel kişiliği bulunmaktadır. Eurojust, her bir üye devletçe kendi iç hukukuna göre görevlendirilen, savcı veya hakim statüsünde yahut eşdeğer ayrıcalıklara sahip polis görevlilerinden oluşur. Her ulusal üyeye bir kişi eşlik edebilir²⁴⁵. Birimin amacı 3. maddede açıklanmaktadır. Buna göre Eurojust'ün amaçları²⁴⁶:

- Bir üye devletin yetkili makamı veya antlaşmalara uygun olarak getirilen hükümler uyarınca yetkili bir organ tarafından yapılacak her türlü başvuru dikkate alınarak, üye devletlerdeki koğuşturma ve soruşturmalarda üye devletlerin yetkili makamları arasında eşgüdümü sağlamak ve iyileştirmek,
- Özellikle adli yardımlaşmanın uygulanmasını ve iade taleplerinin yerine getirilmesini kolaylaştırmak suretiyle üye devletlerin yetkili makamları arasındaki işbirliğini iyileştirmek,
- Üye devletlerin soruşturma ve koğuşturmalarının etkililiğini güçlendirmek amacıyla katkı sağlamak olarak sıralanmıştır.

Ancak burada önemli bir hususa da değinmek gerekir: Maddenin 1. bendine göre Eurojust'ün belirtilen amaçlara yönelebilmesi için, söz konusu soruşturma ve koğuşturmaların iki veya daha fazla üye devleti ilgilendirmesi ve ağır suçluluk kapsamında 4. maddede belirtilen suçlara ilişkin olması gerekmektedir²⁴⁷. Ancak belirli koşullarda Eurojust, sadece bir üye devleti, Topluluğu hatta üçüncü bir ülkeyi ilgilendiren soruşturma ve koğuşturmalara da yardımcı olabilecektir. Yetkinin iki veya daha fazla üye devleti ilgilendiren soruşturma ve koğuşturmalara özgülenmesi, Eurojust'ün özellikle sınır aşan suçlara mücadele amacının bir sonucu olmaktadır.

²⁴⁵ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Ter%C3%B6rizm>.

²⁴⁶ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 135.

²⁴⁷ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Ter%C3%B6rizm>.

3.1.2.3. Eurojust'ın Konu Bakımından Yetkisi

Eurojust'ün konu bakımından yetkisi 4. maddede belirtilmektedir. Bu açıdan üç yetki alanı söz konusudur: bunlardan ilki, maddenin (a) bendinde Europol sözleşmesine yapılan atıf sonucunda ortaya çıkmaktadır. Hükme göre Eurojust, Europol'ün 2. madde uyarınca yetkili olduğu suçluluk biçimleri ve suçlar açısından yetkilidir. Bu suçların neler oldukları yukarıda belirtilmişti. Burada önemli iki hususun altını çizmek gerekir: Europol sözleşmesinin 2. maddesine yapılan atıf, anılan maddedeki bazı suçları daha belirgin kılan ve Sözleşmenin ekinde belirtilen suçlara da yapılmış sayılacak, ayrıca 2. maddede tanımlanan bağlantılı suçları da içerecektir. İkincisi, Europol'ün yetki alanında yapılacak olası değişiklikleri, Eurojust'ün yetki alanının da etkileyecektir²⁴⁸.

4. maddenin (b) bendinde ise, Eurojust'ün yetkili olacağı bir takım suçluluk biçimleri ayrıca sayılmıştır. Bunlar²⁴⁹: bilişim suçluluğu, hileli hareketler ve rüşvet ile Avrupa Topluluğunun mali çıkarlarına zarar veren her türlü suç, zarar veren her türlü suç, suç gelirlerinin aklanması, çevreye karşı suçlar ve bir suç örgütüne üye olmaktır²⁵⁰.

Nihayet (c) bendinde yer alan hüküm sonucunda, (a) ve (b) bentlerinde belirtilen suçluluk biçimleri ve suçlara bağlantılı olarak işlenen suçlar da yetki alanının üçüncü bölümünü oluşturmaktadır²⁵¹.

Belirtilen suç ve suçluluk biçimleri Eurojust'ün yetki alanını açıkça belirlemiş ise de bu belirlemenin mutlak olmadığı görülmektedir. Gerçekten, 4. maddenin 2. bent hükmüne göre, yukarıda sayılan suçlar içinde yer almayan suçlar bakımından da Eurojust, bir üye devlet yetkili makamının talebi üzerine

---

²⁴⁸ <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=4>.

²⁴⁹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 136.

²⁵⁰ <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=4>.

²⁵¹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 137.

amaçlarına uygun olduğu ölçüde ve tamamlatıcı nitelikte soruşturma ve koğuşturmalara yardımcı olabilecektir²⁵².

Görüldüğü gibi Eurojust'ün temel amacı, ceza alanında işbirliğini teşvik etmek, kolaylaştırmak, iyileştirmek ve buna yardımcı olmaktır. Kararda Eurojust'ün amaçları, ileride ortaya çıkabilecek durum ve kavramlar bakımından birime bir hareket serbestisi sağlamak için çok fazla sınırlanmamıştır.

3.1.2.4. Eurojust'ın Görevleri ve İşleyişi

Eurojust yukarıda belirtilen amaçları iki şekilde yerine getirebilecektir. Buna göre Eurojust ilgili bir veya daha fazla ulusal üyesi aracılığı ile faaliyet gösterebileceği gibi; 5/1, b maddede yazılı koşullarda kurul olarak da hareket edebilir²⁵³.

Kurul olarak hareket edebilmesi için²⁵⁴:

- Eurojust tarafından ele alınan ve bir veya daha fazla üye devleti ilgilendiren olaylarda bu devletlerin talep etmesi veya,
- soruşturma veya koğuşturmanın Birlik düzeyinde etkisinin olması veya doğrudan ilgili olanlar dışındaki üye devletleri de ilgilendirmesi veya,
- amaçlarının gerçekleştirilmesi ile ilgili genel bir sorunun söz konusu olması yahut
- kararın başkaca hükümlerinde öngörülmüş olması gerekmektedir.

Kararın 6 ve 7. maddesi Eurojust'ün, üyeleri aracılığı ile ve kurul olarak hareket ederken sahip olduğu yetkileri düzenlemektedir. Eurojust bir yandan

²⁵² Avrupa Komisyonu'nun komisyonu'nun İçişleri ve Adalet konularından sorumlu Komiseri Antonio Vitorino ile yapılan söyleşi, Europe, Şubat 2000, Sayı 393, s. 36.

²⁵³ The Criminal Protection Protection of Community's Financial Interests: A European Prosecutor, 29 Eylül 2000, COM (2000) 608, s. 21

²⁵⁴ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 137.

kendisi ulusal makamlardan talepte bulunabilmekte iken, ulusal makamlar da birimin yardımını talep edebilmektedir.

6. maddede üyeleri aracılığı ile yapabileceği faaliyetler arasında, belirli olaylara ilişkin olarak üye devlet makamlarından soruşturma veya koğuşturma yapmalarını talep edebilme, bir üye devletin soruşturmayı sürdürmek açısından daha uygun olduğunu kabul etmesini isteme, görevlerini yerine getirebilmek için gerek gördüğü bilgilerin iletilmesini talep etmek; ilgili makamlar arasında eşgüdüm sağlamak, ortak soruşturma ekipleri oluşturmak, soruşturma ve koğuşturmalarda ilgili üye devlet makamları arasında karşılıklı haberleşmeyi sağlamak, talep üzerine daha iyi bir eşgüdüm için ilgili üye devlet makamlarına yardımcı olmak, Avrupa adli ile istişarede bulunmak sayılabilir²⁵⁵.

7. madde belirtilen kurul halinde yapabileceği faaliyetler de benzer olmaktadır. Bu arada kurulun, tüm ulusal üyelerden oluştuğunu ve her oyu bulunduğunu belirtmekte yarar vardır.

Komisyon da, Eurojust'un çalışmalarına katılacaktır. Üye devletlerin yetkili makamları Eurojust'un görev alanı kapsamında bilgi değış tokuşu yapabileceklerdir. Eurojust, gerekli olduğu durumlarda, kişisel nitelikli verileri işleyebilecektir. Ancak bu bilgilerin korunması için gerekli önlemleri de alacaktır. Kişisel nitelikli verilerin neleri içereceği 15. maddede gösterilmiştir. Gene görevlerini yerine getirebilmek için indeks ve fişlik oluşturabilecektir.

Kararda, verilerin korunması, kişisel verilere ulaşma, kişisel nitelikli verilerin düzeltilmesi ve silinmesi, bu bilgilerin muhafaza süresi, verilerin güvenliği, birimin denetimi, sorumluluk, gizlilik ve sır tutma, mali hükümler gibi düzenlemeler bulunmaktadır.

26. madde, Eurojust'un, Avrupa Adli Ağı, Avrupa hileli hareketlerde mücadele bürosu (OLAF) ve Europol ile olan ilişkisi belirlenmektedir.

---

²⁵⁵ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 137.

Belirtmek gerekir ki Eurojust olması istenen şekilde bir Avrupa savcılığı olmayıp, ceza alanında adli işbirliğini güçlendirme işlevi olan bir mekanizmadan ibarettir. BRAMMERTZ'e göre ise polisiye işbirliğinin aksine, adli işbirliği alanı çok gelişmemiş ve fakir kalmıştır ve Eurojust, bir Avrupa savcılığının "hafif versiyonu" dur²⁵⁶.

Avrupa birliği Bünyesinde ceza alanında adli işbirliğinin önünde pek çok engel vardır ve bunların her birisi sınır aşan organize suçluluğun işini kolaylaştırmaktadır: bu alandaki belgelerin çokluğu ve karmaşıklığı, çoğunun bilinmemesi ve bazılarının onaylanmamış olması, bu alanda devletlerin birbirine karşı daha ihtiyatlı yaklaşması, farklı devlet makamları arasındaki işleyişini yavaşlığı, ceza konularını merkezileştirme yönünde ortak bir iradenin bulunmayışı, farklı gelenekler bunların başlıcalarıdır²⁵⁷. Buna karşılık özellikle ağır suçlara karşı etkin mücadele için ceza konularını tamamen veya kısmen Avrupa merkezine oturma yönünde önemli akımlar mevcuttur. Eurojust bu sonuncu akımın bir ürünüdür. Adli işbirliğine yöneltilen ağır, karışık ve etkisiz olduğu eleştirilerine karşılık olmak üzere Eurojust²⁵⁸, hem ulusal hem de Avrupa perspektifi olan uzmanlardan oluşan, çabuk hareket edebilen esnek yapılı küçük bir ekip olmaktadır. Eurojust'un sağladığı katkı üye Devletlerin hakim ve savcılarının ilk defa, diğer ülkelerdeki meslektaşları ile birlikte gecikmeksizin bazı önlemler üzerinde birlikte düşünebilecekleri bir kurulda bir araya gelmeleridir. Bu ayrıca bir takım bazı hukuki belgeler ve ulusal sistemlere ilgili yanlış anlama ve değerlendirmeleri de asgariye indirebilecektir²⁵⁹.

FLORE de Eurojust'ü, farklı ulusal sistemleri bir araya getiren, esnek ancak operasyonel özellikte sui generis bir yapı olarak nitelirmektedir. Bununla birlikte Eurojust, bu alandaki sorunları tamamen çözen bir yapılanma olarak da görülmemelidir. Eurojust'un faaliyet oldukça geniş olmasına karşın zorlayıcı

---

²⁵⁶ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 138.

²⁵⁷ Walker Clive, "Terrorism and Criminal Justice: Past, Present and Future", Criminal Law Review, 2004, May, s. 312.

²⁵⁸ İbid, s. 317.

²⁵⁹ İbid, s. 321.

bir yetkisinin bulunmadığı ve rolünün eşgüdüm sağlama ile sınırlı olduğu unutulmamalıdır. Her durumda bunun, ceza alanındaki adli yardımlaşmada çok önemli bir adım ve gelişme olduğu kuşkusuzdur.

3.2. Avrupa Tutuklama Müzekkeresi

Avrupa Birliği Konseyi, 13 Haziran 2002 tarihinde 2002/584/JAI sayılı “Avrupa tutuklama müzekkeresine ve üye devletlerarasında teslim usullerine dair Çerçeve Karar”ı kabul etmiştir. 1 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe giren ve üye devletler arasında iadenin yerini alan bu yeni sistem, Avrupa adli alanında ceza konularında işbirliğinde büyük bir aşamayı oluşturmaktadır²⁶⁰.

3.2.1. Avrupa Tutuklama Müzekkeresinin Kavram Anlayışı

Belirtildiği gibi, üye devletlerarasında iadenin yerine, bir tutuklama müzekkeresine dayalı olarak kısaca bir süreç sonunda ilgili kişinin teslimi mekanizmasını getiren sistemin hareket noktası, adli kararların tanınması ilkesidir ve bu ilkenin hayata geçirilmesinin ilk adamıdır.

Adli kararları karşılıklı tanıma ilkesi ilk kez 1999 tarihli Avrupa Konseyi Tampere zirvesinde ortaya atılmış, 2000 yılı zirvesinde ise bu konuda ayrıntılı bir program kabul edilmiştir. İlkenin dayandığı temel, Birlik üyesi devletlerin topraklarının bütünü ile adli kararların serbestçe dolaşacağı adli bir alan olduğu düşüncesidir. İlke, ilgili devletin iç hukukuna uygun olarak yetkili bir adli makam tarafından alınmış olan kararın, Birliğin tamamında tam ve doğrudan etki yapması ve toprakları üzerinde kararın infaz edileceği ülke makamlarının bu kararın infazına, tıpkı karar kendi ülke makamlarınca verilmiş gibi yardımcı olmasını ifade etmektedir. Tampere zirvesinde kararların karşılıklı tanınması, adli işbirliğinin temel yapı taşı olarak nitelenmiştir. Doktrinde de, Avrupa Birliği’ni pekiştirmek için bir adli ceza alanı oluşturmanın vazgeçilmez olduğu,

---

²⁶⁰ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 139.

bunun için ise kararların da serbestçe dolaşabilmesinin gerekli olduğu belirtilmektedir²⁶¹.

Bazı yazarlar, ikincilik ilkesine dayanan kararların karşılıklı tanınması ilkesinin, Avrupa Birliği'nde tümden bir uyumlaşmanın (tek bir Avrupa ceza kanunu veya ceza usul kanunu) gerekli ve uygun olmadığı görüşünün bir sonucu olduğu fikrindedir. Kararların karşılıklı tanınması, kişi hak ve özgürlüklerine dayalı asgari usulü güvenceler gibi asgari ortak normların ve ortak ilkelerin varlığını gerektirir. Bu, karşılıklı güvenin ve anlayışın tesisi için gereklidir²⁶².

Avrupa tutuklama müzekkeresine uyarlanan bu ilke 19. yüzyıldan uygulanmakta olan iade sisteminde köklü değişiklikler öngörmektedir. Nitekim iade yerine “teslim” kavramının kullanılması ilginçtir. Bir yazara göre esasen Amsterdam Antlaşmasında Birlik için öngörülmüş olan bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı yaratma amacı, üye devletlerarasında adli kararların etkiliğinin sağlanmasını gerektirmektedir ve bu nedenle kararların karşılıklı tanınması ilkesi bu değişiklikte de zımnen yer almaktadır. Şunu da belirtmekte yarar vardır ki kararların karşılıklı tanınması ilkesi ile mevzuatların birbirine yaklaştırılması özgürlük, güvenlik ve adalet alanının kurulmasında birbirinden bağımsız, farklı iki ilkedir. Bu anlamda mevzuatların yaklaştırılması kararların karşılıklı tanınması ilkesinin olmazsa olmaz bir parçası, unsuru değildir²⁶³.

Avrupa tutuklama müzekkeresi usulünde söz konusu olan artık, uluslararası bir sözleşme kapsamında devletten devlete yapılan bir iade talebi değil, yetkili bir adli makam tarafından düzenlenen tutuklama müzekkeresinin kendisidir. Bunun sonucu olarak yeni sistemin aktörleri artık devletler değil adli makamlar olmakta ve talep, yürütmeden değil adli organdan gelmektedir. Kararların karşılıklı tanınması etkisi bir ülkenin adli makamı tarafından alınan kararın,

---

²⁶¹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 140.

²⁶² Mustafa Ruhan Erdem, a.g.e., s. 314–316.

²⁶³ İbid, s. 316–317.

diğer bir ÷lkede doğrudan uygulanmasını gerektirmektedir. Ayrıca iadede varolan iki aşama (tutuklama ve iade) tek aşamada birleşmekte , adli karar (tutuklama müzekkeresi) tutuklama ve iadeyi birlikte sağlamaktadır. Bu sadeleştirme özellikle çifte cezalandırma koşulunda olmak üzere teslim koşullarında da basitleştirmeye, sürelerde kısaltmaya neden olmaktadır.

35 maddeden oluşan Çerçeve Karar, 1. maddesinin 1. bendinde Avrupa tutuklama müzekkeresini şu şekilde tanımlamıştır: “Avrupa tutuklama müzekkeresi hakkında ceza koşuşturmasının yapılabilmesi veya bir cezanın yahut hürriyet bağlayıcı bir güvenlik tedbirinin infaz edilebilmesi için aranan bir kişinin, bir başka üye devletçe tutuklanabilmesi ve teslim edilebilmesi amacıyla bir üye devletçe alınan adli bir karardır”. Maddeye göre üye devletler, karşılıklı tanıma ilkesi temelinde ve çerçeve karar hükümlerine uygun olarak tüm tutuklama müzekkerelerin yerine getirirler. Ancak bu yükümlülüğe getirilen önemli bir sınır söz konusudur: Çerçeve karar ve bundan ileri gelen yükümlülükler, temel haklara ve ABA'nın 6. maddesinde öngör÷len temel hukuki ilkelere saygı gösterilmesi yükümlüğünde bir değişiklik yaratmayacaktır. Şu halde Avrupa tutuklama müzekkeresinin uygulanmasının sınırı, temel haklara ve insan haklarına saygıdır. Başka bir ifade ile, temel haklara ve insan haklarına saygı, Devletlerin bu tüm kararları yerine getirebilmelerinin ön şartını oluşturmaktadır²⁶⁴.

Şu hususu da belirtmek gerer ki, her ne kadar tutuklama müzekkeresi doğrudan ilgili devletin adli makamı tarafından yerine getirilecekse de, iç hukuka yapılan atıflar ve tanınan bazı serbestiler, iç hukuklarda bu konuda düzenleme yapılmasını gerekli, hatta zorunlu kılmaktadır. Nitekim birçok üye devlet bu tür düzenlemelerde bulunmuştur²⁶⁵.

---

²⁶⁴ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 141.

²⁶⁵ Mustafa Ruhan Erdem, a.g.e., s. 317–319.

3.2.2. Uygulama Alanı

Burada öncelikle bir hatırlatma yapmakta yarar vardır: Avrupa tutuklama müzekkeresi mekanizması bir çerçeve karar ile kurulmuştur. Bilindiği üzere çerçeve kararlar, mevzuatların yakınlaştırılması için kullanılan işlemler olup üye devletleri ulaşılmak istenen sonuç açısından bağlamakta, bunun yolları bakımından ise devletlere serbesti tanımaktadır. Ancak çerçeve kararların doğrudan etkisi bulunmamakla her bir üye devletin bu mekanizmayı iç hukuku ile uyumlu hale getirmesi için, bir kanunla çerçeve kararın gereklerini iç hukukuna aktarması gerekmektedir. Zaten çerçeve karar birçok noktada ulusal hukuklara gönderme yapmaktadır²⁶⁶.

Bir Avrupa tutuklama müzekkeresi ancak, çıkarıldığı ülke kanununa göre üst sınırı en az on iki ay hürriyeti bağlayıcı ceza veya güvenlik tedbirini gerektiren fiiller için yahut bir cezaya mahkumiyet veya güvenlik tedbirine hüküm olunma söz konusu olduğunda, en az dört aya mahkumiyet halinde çıkarılabilir. Bunlar ön şarttır.

3.2.3. Avrupa Tutuklama Müzekkeresi'nin Uygulanma Şartları

3.2.3.1. Çifte Cezalandırma İlkesi

Burada öncelikle klasik iadenin önemli bir kavramı olan çifte cezalandırma ilkesi üzerinde durulmalıdır. Bilindiği gibi çifte cezalandırma ilkesi, iade talebine konu fiilin, talep eden ülkenin yanı sıra, talep hakkında karar verecek ülkede de suç sayılması gerekliliğini ifade etmektedir. Uzun tartışmalar ve karşıt görüşlerin ileri sürülmesinden sonra çerçeve karar bu konuda orta ve pratik bir yol benimsemiştir²⁶⁷.

Buna göre, 2/2. maddede belirtilen 32 adet suçluluk biçiminden birisi söz konusu olduğunda ve tutuklama müzekkeresinin çıkarıldığı ülkede tanımlandığı şekilde, bu suçlar için öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın veya güvenlik

²⁶⁶ Mustafa Ruhan Erdem, a.g.e., s. 319–320.

²⁶⁷ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/abcmi.htm>.

tedbirinin üst sınırının en az üç yıl olması halinde teslim, çifte cezalandırılma denetimi yapılmaksızın gerçekleşecektir.

Bu suçluluk biçimleri şunlardır: bir suç örgütüne üye olmak, terörizm, insan ticareti, çocukların cinsel sömürsü ve çocuk pornografisi, yasadışı uyuşturucu ve sersemletici madde ticareti, yasadışı silah, cepkane ve patlayıcı ticareti, rüşvet, Avrupa Topluluğunun mali çıkarlarına zarar verenler dahil hileli hareketler suç gelirlerini aklanması, Euro kalpazanlığı dahil paraların taklidi, siber suçluluk, türü tükenme tehlikesin altındaki hayvan ve bitkilerin yasadışı ticareti, ülkeye yasadışı girme ve burada kalmaya yardım, kasten adam öldürme, ağır darp ve yaralama, yasadışı organ ve doku ticareti, adam kaldırma, hürriyeti tahdit, rehin alma, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, organize hırsızlık veya yağma, antika ve sanat yapıtı dahil yasadışı tarihi eser ticareti, dolandırıcılık, şantaj, taklit ve korsan mal üretimi, idari evraklarda sahtekarlık ve bunun ticareti, ödeme araçlarında sahtekarlık, hormonal maddelerin ve gelişme ile ilgili diğer faktörlerin yasadışı ticareti, yasadışı nükleer ve radyoaktif madde ticareti, çalıntı otomobil ticareti, ırza geçme, kasten yangın çıkarma, Uluslararası Ceza Divanının²⁶⁸ yargı yetkisine giren suçlar, uçak ve gemi kaçırma, sabotaj. Bunlar dışındaki suçlar için ise teslim, çifte cezalandırma şartına tabi tutulabilecektir. Bu konuda karar verecek makamın takdir hakkı bulunmaktadır. Bu takdir önceden genel ve soyut bir kabul ve değerlendirme ile olacaktır. Başka bir ifade ile ilgili devlet, önceden çifte cezalandırmayı arayıp aramayacağını ve bunun sınırlarını belirtecektir²⁶⁹.

Dikkat edilirse teknik anlamda suçların belirtilmesinden çok, genel ifadeler ile suçluluk biçimleri belirtilmiştir. Fiilin bu suçlardan birine girip girmediğini tutuklama müzekkeresini yerine getirme hususunda karar verecek adli makam takdir ve tayin edecektir. Sayılan suçluluk biçimleri, Birlik düzeyinde uyumlaştırmanın konusunu oluşturan ve neredeyse tüm üye devletlerde cezalandırılan suçlar olmakla pratikte sorun yaşanma olasılığı düşüktür. Esasen

²⁶⁸ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/abcmi.htm>.

²⁶⁹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 142.

metinde çifte cezalandırmanın “aranmamasından” değil, bu hususunun “denetlenmemesinden” söz edilmektedir²⁷⁰.

Çerçeve karar, vatandaşın iade edilmeyeceği ve siyasi suçlarda iade olmayacağı hususunda genel bir kayıt içermemekte, bu durumları başka koşullarla birlikte dikkate almaktadır. Aynı durum, kişilerin ayrımcılık oluşturan nedenlerle aranması halinde iade olunmayacağı kuralı için de geçerlidir. Kararda bu tür bir genel kayıt da yoktur. Bu ilkeye yer verilmemesinin nedeni, ABA'nın 6. maddesi karşısında üye devletler açısından zaten ayrımcılık yapılmayacağı hususunun önemli ve temel bir ilke olduğu ve güven ilkesi olarak ifade edilmektedir.

3.2.3.2. Avrupa Tutuklama Müzekkeresinin Yerine Getirilmeyeceği Durumlar

3. maddeye göre şu durumlarda, müzekkereyi yerine getirecek olan adli makam uygulamayı reddedecektir²⁷¹:

- müzekkereyi infaz edecek devletin kendi hukukuna göre ilgili suçun koğuşturma yetkisi bulunmasına rağmen fiilin affa uğramış olması,
- mahkumiyet halinde bu hükmün çekilmiş olması veya halen infaz ediliyor olması yahut mahkumun edildiği ülke kanunlarına göre artık infazının mümkün olmaması koşuluyla, karar verecek yargı organının sahip olduğu bilgilerden, aranan kişi ile ilgili olarak bir diğer üye devlette aynı fiil ile ilgili olarak kesin hüküm verilmiş olduğunun ortaya çıkması, (ne bis in idem ilkesi)
- Müzekkereye konu kişinin, kararı verecek devlette kendisine isnat edilen fiilden dolayı yaşı sebebiyle cezanın sorumlu tutulamıyor olması.

---

²⁷⁰ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 143.

²⁷¹ İbid, s. 144.

İkinci halde teslimde engel olan husus ne bis in idem ilkesi olmaktadır. Aynı fiil sebebiyle iki kez yargılama ve cezalandırma olamayacağını ifade eden bu ilke 1957 tarihli Avrupa İade Sözleşmesinin 9. maddesinde, 1975 tarihli ek protokolün 2. maddesinde ve Schengen Uygulama Sözleşmesinin 54. maddesinde yer almaktadır²⁷². Buradaki düzenleme bazı farklılıkları taşımaktadır. Örneğin Avrupa İade sözleşmesi iadede ne bis in idem ilkesini, talep eden ve olunan ülkelerden verilen kararlarla sınırlı tutmakta müzekkeresinde bu ilke ikili bir ayrıma bağlı olarak herhangi bir ülkede verilen tüm kesin kararları kapsamakta, böylece kişilerin korunması önemli belgelere göre daha fazla olmaktadır. 3. maddede öngörülen kesin mahkumiyetin üye bir devlette söz konusu olması, aranan kişinin teslimine kesin olarak engel olurken, Birlik üyesi olmayan üçüncü bir ülkeden aynı fiil ile ilgili olarak verilen hükmün teslimde engel olması ihtiyaridir. Karar verecek yargı makamı bu durumda dahi teslimde karar verebileceği gibi aynı nedenle talebi reddedebilecektir²⁷³.

Dikkat edilirse bu koşul göreceli bir koşuldur çünkü "... bilgilerden... ortaya çıkması" şeklindeki formül, karar makamının bunu araştırma yükümlülüğünün bulunmadığını göstermektedir. Bu durumda karar verecek olan makam, kendisi ayrıca bir araştırma yapmaksızın, herhangi bir şekilde bu bilgiyi edindiğinde bunu dikkate alacaktır. Bunun sebebi de gene sürecin uzun sürmemesinin istenmesidir. Burada Avrupa adli ağı, Eurojust ve Schengen bilgi sistemi önem kazanmaktadır.

3.maddede belirtilen hallerde, tutuklama müzekkeresinin yerine getirilmesinin reddedilmesi zorunlu olup bu koşulların varlığı halinde ilgili adli makamın aksi bir karar verebilmesi mümkün değildir.

---

²⁷² <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33198.htm>.

²⁷³ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33198.htm>.

3.2.3.3. Teslimin Usulü

Yukarıda belirtildiği gibi sistemde, talebi yapan yürütme gücü değildir. Bu talep, bir tutuklama müzekkeresi aracılığı ile bizzat adli makam tarafından (çıkaran adli makam) ve doğrudan ilgili devletin adli makamına (yerine getiren adli makamı) yapılmaktadır. Teslim konusunda, tutuklama müzekkeresinin infazı aracılığıyla karar verecek olan da gene adli makamdır. Merkezi idarenin rolü tamamen ortadan kaldırılmamakta ancak yetkili adli makamlara yardımcı olmaktan ibaret ihtiyari bir özelliğe indirgenmektedir²⁷⁴. 12. maddeye göre, iç hukuklarının yapısı gereği ilgili devletler açısından merkezi idareye Avrupa tutuklama müzekkeresini iletme ve alma görevleri verilebilir. Ancak bu, karar alma ile ilgili olmayan idari bir işlevden ibarettir. Böylece iade (teslim), idari bir süreç olmaktan ziyade münhasıran adli bir sürece dönüşmektedir²⁷⁵.

Ancak belirtmek gerekir ki kararı verecek olan bir adli makam olmakla birlikte, bu adli makamın hangisi olacağı hususunda çerçeve kararda bir açıklık yoktur. Bu konuda her bir devletin hukuk sistemine gönderme yapılmaktadır. Bu makam, bir savcı, sorgu hakimi veya mahkeme olabilecektir. Ayrıca bu makamın kararının kesin olup olmadığı, itirazın mümkün olup olmadığı hususunda da bir hüküm bulunmamaktadır.

Aranan kişinin bulunduğu yerin bilinmesi halinde müzekkereyi çıkaran adli makam Avrupa tutuklama müzekkeresini doğrudan bunu yerine getirecek adli makama iletebilecektir. Aranan kişinin bulunduğu yerin bilinmemesi halinde ise müzekkereyi çıkaran adli makam Avrupa adli ağından yardım talep edebilecek, Schengen bilgi sistemine yahut İnterpol'e başvurabilecektir²⁷⁶.

Müzekkereyi yerine getirecek adli makam, gerektiğinde ek bilgiler talep ettikten sonra karar verecektir. Aranan kişinin teslimine rıza göstermesi halinde, Avrupa tutuklama müzekkeresinin infazına dair karar bu rızanın verilmesinden

²⁷⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33198.htm>.

²⁷⁵ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 145.

²⁷⁶ İbid, s. 145.

itibaren 10 gün içinde; buna karşılık rıza gösterilmediği takdirde karar, tutuklanmasından başlayarak altmış gün içinde verilecektir. Bu sürelere uyulmamasının hukuki bir yaptırım yok ise de, bu durumun Eurojust'e bildirilme zorunluluğu siyasi bir yaptırım olarak görülebilir. Kararın verilmesinden sonra aranan kişi en kısa süre içinde, her durumda karardan itibaren en geç on gün içinde teslim edilecektir. Teslim bazı koşullara bağlanabilir. Bu süreç içinde aranan kişi tutuklu olarak muhafaza edilebileceği gibi, kaçmaması için gerekli önlemlerin alınması koşulu ile serbest de bırakılabilir²⁷⁷.

Nihayet belirtmek gerekir ki, 1.1.2004 tarihinden itibaren Avrupa tutuklama müzekkeresi mekanizması, üye devletlerarasında iade ile ilgili belgelerin yerini alacaktır. Nitekim 31. madde açıkça, çerçeve kararın, üye devletlerarasındaki ilişkilerde hangi belgelerin yerini alacağını açıkça belirtmiştir, bunlar²⁷⁸:

- 13 Aralık 1957 tarihli Avrupa İade Sözleşmesi ile 1975 ve 1978 tarihli ek protokolleri²⁷⁹,
- iade ile ilgili olduğu ölçüde 27 Ocak 1977 tarihli Terörizmin cezalandırılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi²⁸⁰,
- Avrupa Birliği üyesi devletlerarasında basitleştirilmiş iade usulüne dair 10 Mart 1995 tarihli sözleşme,
- Avrupa Birliği üyesi devletlerarasında iadeye dair 27 Eylül 1996 tarihli sözleşme,
- Schengen Uygulama Sözleşmesinin III. faslının 4. bölümü²⁸¹ (iade)

Görüldüğü gibi Avrupa tutuklama müzekkeresi, Avrupa adli alanında adli işbirliğinin önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Burada söz konusu olan iade kavramında bir gelişme değil, yeni bir kavramın ortaya çıkmasıdır.

²⁷⁷ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 145–146.

²⁷⁸ İbid, s. 147.

²⁷⁹ <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/turkce>.

²⁸⁰ <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/turkce>.

²⁸¹ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1257>.

Gerçekten artık, bir üye devletin adli makamının talebi başka bir üye devlet adli makamı tarafından tamamen adli, kısa süren ancak ilgili kişi için yeterli güvenceler taşıyan yargısal bir süreç içinde yerine getirilecektir. Kaldı ki bu şekilde, tutukluğun daha şekli olduğu ve idari sürecin uzunluğuna bağlı olarak daha uzun sürdüğü bir sistemin sakıncaları da en aza indirilmektedir. Ancak bazı yazılar, mekanizmayı bir hukuk devrimi olarak değil sadece sembolik bir gelişme olarak nitelermekte ve özellikle sürelerle uyulmaması halinde öngörülen bir yaptırımın bulunmayışını önemli bir eksiklik olarak görmekte-dirler.

3.3. Avrupa Birliği'nde Terörizmle Mücadele Araçları ve Politikaları

3.3.1. Araçlar açısından Kararların, Tüzüklerin ve Yönergelerin Değerlendirilmesi

ABA'nın 29. maddesi, vatandaşlara yüksek güvenlik sağlanacak bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturmak amacıyla, organize olsun olmasın suçluluğun önlenmesi ve suçluluk ile adli ve polisiye işbirliği ve gerektiğinde mevzuatların yakınlaştırılması aracılığı ile mücadele etmek suretiyle ulaşılabileceğini belirtmektedir²⁸².

Maddede bazı suçluluk biçimleri ise özellikle sıralanmaktadır ki, bunlar²⁸³: ırkçılık, yabancı düşmanlığı, organize suçluluk, terörizmle mücadele, insan ticareti, çocuklara karşı işlenen suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı ve silah kaçakçılığı.

Konumuz olan terörizmle mücadele açısından bizim için önemli olan Avrupa Birliği düzeyinde terörizmle mücadele araçlarıdır. Bu araçları daha detaylı incelememiz daha da geniş bilgiler sunulacaktır.

Terörizm ve terörist faaliyetler ile mücadele Birlik içinde pek çok belge ve hareket ortaya çıkmıştır. Sorun 1999 yılında Tampere'de toplanan Avrupa Konseyi zirvesinde de etraflıca tartışılmıştır.

---

²⁸² Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 202.

²⁸³ İbid, s. 202.

3.3.1.1. Avrupa Birliği Konseyi'nin 27 Aralık 2001 tarih ve 2001/930/PESC sayılı, Terörizm ile mücadeleye Ortak Tutumu²⁸⁴

Ortak Tutum, terörizm ile mücadelede Birlik düzeyinde çeşitli özel önlemler öngörmektedir. İlk olarak, Birlik üyesi bir devlet toprağında veya bu ülke vatandaşı tarafından, her ne suretle olursa olsun, doğrudan veya dolaylı olarak, terörist faaliyetlerde kullanılacağını bilindiği veya öngörüldüğü halde maddi kaynak sağlamak veya toplamak suç sayılacaktır (madde 1)²⁸⁵.

İkinci olarak, terörist fiiller işleyen veya buna teşebbüs eden, bunları kolaylaştıran ya da bu tür fiillere iştirak eden kişilerin; bu kişilere ait olan yahut doğrudan veya dolaylı olarak bu kişilerce kontrol edilen işletmelerin ve bu kişi veya işletmelerin adına veya talimatıyla hareket eden kişi ve işletmelerin, bu kişilere ve ortağı bulunan kişi ve kuruluşlara ait yahut doğrudan veya dolaylı olarak bu kişiler veya işletmelerce kontrol edilen kişi ve işletmelere ait mal varlıklarından kaynaklanan maddi zenginlikler dahil olmak üzere maddi varlıkları ve diğer mali zenginlikleri yahut ekonomik gelirleri dondurulacaktır (madde 2)²⁸⁶.

Bu kişiler, doğrudan veya dolaylı olarak hiçbir maddi varlık, mali zenginlik veya ekonomik gelir yahut mali hizmet ya da bağlantılı hizmetten yararlandırılmayacaklardır (madde 3). Terörist faaliyetlere karışan kişi ve işletmelere her türlü yardım cezalandırılacaktır (madde 4). Terörist eylemlerin işlenmesinin önlenmesi yönünde, Üye Ülkeler aralarında yahut üçüncü ülkelerle bilgi alış verişı yaparak önlemler alınacak, acil uyarı sistemi kurulacaktır (madde 5)²⁸⁷.

Terörist faaliyetleri finanse eden, organize eden, yardım sağlayan yahut bu fiilleri işleyen ya da fiillerini koruyanların sığınma talebi kabul edilmeyecektir

²⁸⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16014.htm>.

²⁸⁵ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16014.htm>.

²⁸⁶ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16014.htm>.

²⁸⁷ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16014.htm>.

(madde 6). Ayrıca bu kişilerin Birlik üyesi devletlerin topraklarını kullanmaları engellenecektir (madde 7). Belirtilen kişiler adalet önüne çıkarılacak, terörist eylemleri ağır suçlar olarak kabul edilecek ve orantılı bir ceza öngörüülecektir (madde 8). Bu suçların takibinde delillerin elde edilmesi amacıyla Üye Ülkeler karşılıklı olarak birbirlerine yardım edeceklerdir (madde 9). Üye Ülkeler terörist faaliyetlerinin engellenmesi için sınırlarda, kimlik ve seyahat belgesi verilmesi sırasında sahte evrak kullanılması için etkili denetimler yapacaklardır (madde 10)²⁸⁸.

Terörist eylemleri önceden öngörmek ve önlemek amacıyla, bilgi alışverişi ve her türlü işbirliği yapılacak, bu amaçla ikili ve çok taraflı antlaşmalar yapılabilecek (maddeler 11-13), göçmen statüsü verilmezden önce ilgili kişinin terörist eylemleri organize etmemiş, kolaylaştırılmamış ve bunlara katılmamış olduğunun belirlenebilmesi amacıyla gerekli önlemler alınacaktır (madde 16). Görüldüğü gibi Ortak Tutum' da sıralanmış görülmesi gereken önlemlerin terörizmle mücadelede çok büyük önemi olacaktır²⁸⁹.

3.3.1.2. Avrupa Birliği konseyi' nin 27 Aralık 2001 tarih ve 2001/931/PESC sayılı, Terörizm ile Mücadele Amacıyla Özel Önlemlerin Uygulanmasına Dair Ortak Tutumu²⁹⁰

Ortak Tutumda ekte verilen terör listesinde adı geçen kişi, grup ve kuruluşlara uygulanacak önlemler belirlenmektedir²⁹¹. 2. maddede, terörist grupların ve terör fiillerin tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlar, 13 Haziran 2002 tarihli Çerçeve Karara büyük oranda aktarılmış olmakla orada daha detaylı incelenmesi gerekmektedir.

Listede adı geçen kişi, grup ve kuruluşların, malvarlıkları ve diğer mali zenginliklerinin veya ekonomik gelirlerinin dondurulması öngörülmekte (madde

²⁸⁸ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 203.

²⁸⁹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33017.htm>.

²⁹⁰ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33017.htm>.

²⁹¹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 204.

3) ve bu kişilerin anılan zenginliklerden yararlanmamaları için önlem alması hususu belirtilmektedir (madde 4).

3.3.1.3. Avrupa Birliği Konseyi'nin 13 Haziran 2002 tarihli ve 2002/475/JAI sayılı Terörizmle Mücadeleye Dair Çerçeve Kararı²⁹²

Terör suçları ile mücadelede Üye Ülkelerin mevzuatları arasında yakınlaşma ve işbirliği öngören Karar, 13 maddeden oluşmaktadır²⁹³. Kararda öncelikle terörizmin tehlikelerine dikkat çekilmektedir. Buna göre terörizm, Avrupa Birliği'nin evrensel değerler olarak temelini oluşturan²⁹⁴: insan onuru, özgürlük, eşitlik, dayanışma ve İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklere saygıdeğerleri ile demokrasi ve hukuk devleti ilkesini ağır biçimde ihlal etmektedir.

Aynı şekilde bu olgunun, ekonomik ve sosyal gelişme için de bir tehdit olduğunun altı çizilmiş ve bu olgu ile mücadele için terör suçlarının tanımlarının gerekli olduğu, Üye Ülkeler tek başına mücadelesinin yeterli olmayacağı da vurgulanmıştır²⁹⁵.

Kararda dikkat çekici olan önemli bir hususu da, terörist faaliyetler için alınacak önlemlerin, AİHS' de belirtilen temel haklar ile Topluluk Hukukunun ilkeleri arasında yer alan Üye Ülkelerin ortak anayasal geleneklerinden kaynaklanan temel haklara saygı çerçevesinde olacağı ve çerçeve karardaki hiçbir önlemin grev, toplanma, dernek kurma veya ifade özgürlüğü gibi temel hakları kısıtlama veya engellemeye yönelik olarak yorumlanamayacağının açıkça belirtilmiş olmasıdır. Nitekim, Kararın 1. maddesinin 2. bendinde de işbu Kararın, temel haklara ve ABA'nın 6. maddesinde belirtilen ilkelere uyma yükümlülüğünün değiştirilmesi yönünde bir etkisinin olamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır.

²⁹² <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

²⁹³ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

²⁹⁴ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 204.

²⁹⁵ İbid, s. 205.

ABA'nın 6. maddesinde öngörülen ilkelerin: özgürlük, demokrasi ve İnsan Hakları ile hukuk devletine saygı ilkeleri ile, Topluluk Hukukunun genel ilkeleri olarak, 4 Kasım 1950 tarihinde Roma' da imzalanan insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasına dair sözleşme ile güvence altına alınanlar ile Üye Ülkelerin ortak anayasal geleneklerinden doğan temel haklara saygı ilkeleri olduğunu anımsatmak gerekir.

Terör suçların tanımı 1. maddede verilmiştir. Buna göre, ulusal hukuklarda tanımladığı şekilleri ile kısıtlı olarak işlenmeleri kaydıyla, böyledir: bir grup insanı ciddi olarak yıldırma veya hukuka aykırı olarak kamu kurumlarını veya uluslararası bir kuruluşu belli bir davranışta bulunmaya veya bulunmamaya zorlamak yahut hukuka aykırı olarak kamu kurumlarını veya uluslararası bir kuruluşu belli bir davranışta bulunmaya veya bulunmamaya zorlamak. Aynı zamanda bir ülkenin temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapısını veya istikrarını bozmak amacıyla işlenen, nitelikleri veya özü itibarıyla bir ülkeye veya uluslararası bir kuruluşa ağır saldırı oluşturabilen şu fiiller terörizm suçları olarak nitelendirilecektir²⁹⁶:

- bir kişiye, ölümünü sonuçlayabilecek şekilde yaşamına saldırı,
- bir kişinin fiziksel bütünlüğüne karşı ağır saldırılar,
- adam kaçıрма ve rehin alma²⁹⁷,
- insanların hayatını tehlikeye koyabilecek yahut hatırı sayılır bir ekonomik kayba yol açabilecek şekilde resmi veya kurumsal bir tesiste, bir taşıma sisteminde, bilişim sistemi dahil alt yapıda, kıta sahanlığında yer alan sabit bir platformun veya kamuya açık bir yerin büyük ölçüde tahrip olmasına yol açmak²⁹⁸,
- hava taşıtını, deniz taşıtını yahut diğer toplu yahut ticari taşıma araçlarını ele geçirmek,
- ateşli silahları, patlayıcı maddeleri, nükleer, biyolojik, kimyasal silahları üretmek, elde etmek, elde bulundurmak, taşımak, sağlamak

²⁹⁶ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

²⁹⁷ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

²⁹⁸ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

yahut kullanmak, biyolojik ve kimyasal silahlar ile ilgili araştırma yapmak ve bunları geliştirmek,

- insanların hayatı için tehlike yaratabilecek şekilde tehlikeli maddeleri serbest bırakmak, yangına, su basımına veya patlamaya yol açmak²⁹⁹
- insanların hayatı için tehlike yaratabilecek şekilde su, elektrik veya diğer her türlü temel doğal kaynağın sağlanmasını engellemek veya kaynakları bozmak,
- yukarıda belirtilen fiillerin işleneceği yönünde tehditte bulunmak fiilleri terör suçudur.

Kararın 2. maddesi ise terörist grup ve grup tarafından işlenen suçları tanımlamaktadır. Buna göre, işbu Karar anlamında “terörist grup” ikiden fazla kişi tarafından belli bir süre önce kurulmuş, terör suçlarını işlemek amacıyla önceden tasarlanmış faaliyetlerde bulunan örgütlü yapılardır³⁰⁰.

Maddeye göre, “örgütlü yapı” sadece bir suçu işlemek için tesadüfen değil, oluşturulmuş olmayan ancak üyeleri için şeklen belirlenmiş görevlerin bulunması, yapısında veya örgütlenmesinde devamlılık olması da zorunlu olmayan yapıları ifade etmektedir.

Üye Ülkeler³⁰¹: bu anlamda bir terörist grubu yönetmek ve bu tür bir yardımın terörist grubunun suç faaliyetlerine katkı sağlayacağını bilerek bilgi ve maddi gereçler sağlamak yahut faaliyetlerini herhangi bir yolla finanse etmek suretiyle terörist bir grubun faaliyetlerine katılma fiillerini suç sayacaktır (madde 2/2).

Bu suçlar için iç hukuktaki karşılıklarından daha ağır, etkili, orantılı ve iadeye de imkan tanıyacak şekilde caydırıcı cezalar öngörüleceği hükme bağlanmış (madde 5), ayrıca terörist gruplar ile ilgili olarak 2. maddede öngörülen suçlardan, terörist grubu yönetmek suçu için en az on beş yıl, böyle

²⁹⁹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

³⁰⁰ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

³⁰¹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

bir grubun faaliyetine katılmak suçu için en az sekiz yıl ceza öngörüleceği açıkça belirtilmektedir.

6. maddeye göre, belirtilen suçların failinin³⁰²: terörist faaliyetlerinden vazgeçmesi ve idari veya adli makamlara suçun sonuçlarını önlemek ve azaltmak, suçun diğer faillerini belirlemek ve adalet önüne çıkartmak, delilleri bulmak ve ispatlamak hususunda yardımcı olmak suretiyle bu makamlara başka türlü elde edemeyecekleri bilgiler sağlaması durumunda cezasından indirim yapılabilecektir.

Belli koşullar altında tüzel kişilerin de ceza sorumluluğu öngörülmüştür (madde 7. ve 8.). Bu suçların koğuşturulması ve yetki hususunda da hükümler getirilmiştir. Buna göre Üye Ülkeler, aşağıda belirtilen hallerde terör suçlarını yargılama bakımından yetkili olmak yönünde gerekli önlemleri alacaklardır:

- suçun kısmen veya tamamen kendi ülke topraklarında işlenmiş olması. Ancak Üye Ülkeler, suçun bir Üye Ülke toprağında işlenmiş olması halinde bu yetkisini genişletebilecektir.

- Suçun, kendi bandırasında taşıyan bir gemide yahut ülkesi adına kayıtlı bir hava taşıtında işlenmiş olması

- Failin vatandaşı olması yahut ülkesinde ikamet ediyor olması

- Suçun kendi ülkesinde yerleşik bir tüzel kişinin yararına işlenmiş olması

- Suçun kendi kuruluşlarına veya vatandaşlarına veya Avrupa Birliği'nin bir Kurumu yahut ATA veya ABA uyarınca oluşturulmuş ve merkezi ilgili devlette bulunan bir kuruluşa işlenmiş olması (madde 9/1)³⁰³.

Birden fazla Üye Ülkenin yetkili olması halinde, Üye Ülkeler, koğuşturmayı kimin yürüteceği hususunda işbirliği içinde karar vereceklerdir ve bu çerçevede³⁰⁴:

³⁰² <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

³⁰³ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

³⁰⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>.

- Suçun oluşturan hareketlerin topraklarında yapılmış olması
- Failin vatandaşı olması yahut o devlette ikamet ediyor olması
- Mağdurların o ülke kökenli olması
- Failin topraklarında ele geçirilmiş olması ölçüt olarak kabul edilecektir (madde 9/2).

3.3.1.4. Avrupa Birliği Konseyi'nin 19 Aralık 2002 tarihli ve 2003/48/JAI sayılı, Terörizm ile Mücadelede Özel Adli ve Polisiye İşbirliği Önlemlerinin Uygulanmasına Dair Kararı

Bu Karar anılan 2001/931/PESC tarihli Ortak Tutumun 4. maddesi ekinde belirtilen kişi, grup ve kuruluşlarını içeren terörist eylemlerle mücadele ve bu fiillerin önlenmesi hususunda cezai alanda adli ve polisiye işbirliğinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır³⁰⁵.

Belirtmek gerekir ki, Ortak Tutum ekinde düzenli olarak güncellenen ve terörist faaliyetler ile ilgisi bulunan kişi, grup ve kuruluşların bir liste ile birlikte bunlarla mücadelede özel bazı polisiye ve adli işbirliği önlemlerinin alınmasını öngörmektedir. Bu Ortak Tutumun 4. maddesine dayanılarak alına ve yedi maddeden oluşan Kararda genel olarak Üye Ülkelerin Europol ve Eurojust ile ilişkileri ve özel işbirliği usulleri düzenlenmektedir.

---

³⁰⁵ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33066b.htm>

3.3.1.5. Avrupa Birliği Konseyi'nin 27 Aralık 2001 tarihli (CH) 2580/2001 sayılı, Terörizm ile Mücadele Çerçevesinde Bazı Kişi ve Kuruluşlara Karşı Kısıtlayıcı Önlemlerin Kabulüne İlişkin Tüzüğü³⁰⁶

Bilindiği üzere suçluluk ile mücadele esas olarak, Avrupa Birliği'nin Üçüncü Sütunu oluşturan ABA'nın Altıncı Fasılı çerçevesinde (ceza alanındaki adli ve polisiye işbirliği) yapılmakta iken, bu Tüzük ile Terörizm konusunda Birinci Sütunu yani Topluluklar Sütununun da devreye girdiği görölmektedir. Bu durumda terörizm ile ilgili alanın "Topluluklaştırılması" söz konusu olmaktadır. Burada Tüzüklerin Topluluk Hukukunda aslında kanun etkisinde olduğu, tüm yönleriyle bağlayıcı ve doğrudan etki gösteren hukuki metinler olduğu anımsanmalıdır.

Tüzüğün 1. maddesinde, terör ile mücadelede yukarıda görölen çeşitli belgelerdeki temel kavramlar tanımlanmaktadır, buna göre :

- Malvarlığı, diğer mali zenginlikler ve ekonomik gelirler: herhangi bir yolla elde edilmiş fiziksel veya fiziksel olmayan, menkul veya gayri menkul tüm zenginlikler ile elektronik veya numaralı olması dahil hangi biçim altında olsun, banka kredileri, seyahat çekleri, banka çekleri, havaleler, hisseler, senetler, tahviller, poliçeler ve kredi teminat mektupları dahil fakat bunlarla sınırlı olmamak üzere bu zenginlikler üzerinde mülkiyet veya yararlanma hakkını gösteren yasal belge veya senetleri
- Paraların diğer mali zenginliklerin ve ekonomik gelirlerin dondurulması, kullanımının, niteliğinin, mülkiyetinin, zilyetliğinin, bulunduğu yerin, miktarının, hacminin değiştirilmesi veya portföy yönetimi dahil bunlardan yararlanmasına olanak verebilecek diğer her türlü değişiklik sonucunu doğuracak şekilde paraların transferi, değiş-tokuşu, kullanılması veya üzerlerindeki hileli hareketleri engellemeye yönelik her türlü hareketi

---

³⁰⁶ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s22008.htm>.

- Bir tüzel kişiyi, grubu veya işletmeyi elinde bulundurmak, bunlardan birinin %50 veya da fazlasının mülkiyet hakkını elinde bulundurmak yahut bunlar zeminde katılım çoğunluğuna sahip olmayı
- Bir tüzel kişiyi, grubu veya işletmeyi kontrol etmek, ilgili işletmenin, grubun veya tüzel kişinin yönetim veya denetim organlarını üyelerini atama veya arz etme hakkına sahip olmayı veya,
- Oy hakkına bağlı olarak, ilgili işletmenin, grubun veya tüzel kişinin yönetim veya denetim organlarını o sıradaki veya önceki işleyişi sırasında görevde bulunan üyelerini belirlemiş olmayı veya,
- İlgili işletmenin, grubun veya tüzel kişinin üyeleri ve ya diğer hissedarları ile yapılan antlaşmaya bağlı olarak hissedarların veya üyelerinin oy hakkı çoğunluğunu kontrol etmeyi
- İlgili işletme, grup veya tüzel kişi ile yapılan antlaşmaya bağlı olarak bunlar üzerinde baskın bir etkide bulunma hakkına sahip olmayı
- Belirtilen hakka bağlı olmaksızın böyle bir baskın etkide bulunma gücüne sahip olmayı
- Bir işletmenin, grubun veya tüzel kişinin aktiflerinin tamamını veya bir bölümünü kullanma hakkına sahip olmayı
- Hisse değişiklikleri yoluyla birleşik olarak, bir işletmenin, grubun veya tüzel kişinin faaliyetlerini yönetmeyi
- Bir işletmenin, grubun veya tüzel kişinin borçlarını (yükümlülüklerini) birlikte ve müteselsil olarak karşılamak veya güvence sağlamayı ifade etmektedir (madde 1)³⁰⁷.

Bu tanımların, belirtilen diğer önlemlerin, hükümlerin uygulanmasında büyük önemi bulunmaktadır. Aynı maddede, sığorta hizmeti ve bağlı hizmetler, bankacılık hizmetleri ve diğer finansal hizmetler de tanımlanmaktadır.

1. maddede, terör listesinde bulunanların belirtilen zenginliklerden yararlanmalarının önleneyeği (madde 2.), bu tür bir yararlanmayı sağlamaya yönelik faaliyetlere katılmanın önleneyeği ve bununla ilgili bilgilerin yetkili

³⁰⁷ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s22008.htm>.

makamlara iletileceği (madde 3.), bankalar ve diğer finansal kurumların bu hususlarda yetkili makamlara bilgi vermekle yükümlü olacakları (madde 4.) da hükme bağlanmıştır.

3.3.1.6. Terörizme Karşı Savaş: Önleme, Hazırlık ve Karşılık Verme Hakkında Avrupa Kararı³⁰⁸

Mart 2004'de Madrid'deki saldırıların ardından, Avrupa Birliği (AB) terörizme karşı savaş konusunda eylemini arttırmayı ve yoğunlaştırmayı teklif etmiştir. Bu amaçla Avrupa Komisyonu, sivil toplumun kendi korunmasını geliştirmek üzere tasarlanacak önlemler bakımından, meseleye dahil edilmesini kararlaştırmıştır. Aynı zamanda terörist saldırılara tam hazırlıklı biçimde etkili karşılık vermeyi sağlamanın yanı sıra bu saldırılardan kaçınmak için önleyici tedbirler almayı teklif etmektedir. Bu stratejinin bir parçası olarak, terörizmle savaşı genel AB politikasının gerekli bir parçası yapmak istemektedir³⁰⁹.

Kararın³¹⁰ özetini incelemeli olursak, bu özet karşımıza çıkacaktır: Avrupa özgürlük, güvenlik ve adalet alanını yaratmak için Komisyon, terörizme karşı savaş konusunda sivil toplumu işin içine sokmayı ve korunmasını arttırmayı teklif etmektedir. Ayrıca önleme ve terörist tehdit ve saldırılara yanıt vermeyi bütünleştiren yaklaşımı geliştirmeyi planlamaktadır.

Önleme, Hazırlık ve Terörist Saldırlara Karşılık Vermek için Bütünleşik bir Yaklaşım³¹¹ olarak Komisyon, terörist saldırıların önlenmesi ve bunlara karşılık vermek için bütünleşik bir yaklaşım geliştirmeyi teklif etmektedir. Bu, geniş kapsamlı politikada polis ve adli işbirliğini içerecek ve Anayasal Antlaşma tarafından desteklenecektir. Amaç, mevcut düzenekleri, belgeleri

³⁰⁸ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33219.htm>.

³⁰⁹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33219.htm>.

³¹⁰ Bu Karar Komisyon'dan Konsey ve 20 Ekim 2004 tarihli Avrupa Parlamentosuna Tebliğ, terörist saldırılarına karşı önlem, hazırlık ve karşılık verme. (COM (2004) -698 Resmi Gazetede Yayınlanmadı.

³¹¹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33219.htm>.

kullanmak ve terörist saldırılara karşılık vermek ve hazırlık için yenilerini oluşturmaktır.

Dış İşbirliği³¹² Terörizme karşı savaş AB dış politikasına tam olarak uyum sağlamalıdır. Komisyon, mevcut işbirliği ve yardım üzerine, talep eden ülkeler ile işbirliği yaklaşımını sürdürmeyi planlamaktadır. Bu stratejinin bir parçası, üye ve üye olmayan ülkelerde enerji ve ulaşımın güvenlik taraflarını geliştirmeyi kapsayacaktır.

Komisyon, uluslar arası organize suç ve terörün bağlantılarının çaresine bakarak ve terörizmin faktörlerinin altını çizip vurgulayarak, İslâm dünyası ile kültürel diyalogu geliştirmeyi istemektedir.

Avrupa ve Ulusal Sistemlerin Uyum Sağlamasında³¹³ Komisyon, AB'yi terörist bir saldırıda etkili biçimde tepki gösterebilmesi için gerekli kaynaklarla donatmayı tasarlamaktadır. Bu amaçla, 7 gün 24 saat temelinde acil alarm ve sivil savunma sistemi geliştirmiş ve, yedekleme vasıtasıyla, ulusal komuta merkezleri ve kriz masalarını daha etkin kılarak ve iyileştirerek merkezî bir Avrupa yapısı kurmayı şimdi göz önünde tutmaktadır.

Güvenlik alanında teknik ve bilimsel araştırmanın takviye edilmesi Komisyon'un bir diğer ana hedefidir. Bu amaçla terrorist finansmanı ilse savaş, etki/sonuç idaresini geliştirmek ve siber güvenlik konularında Avrupa güvenlik araştırma programını finanse etmeyi savunmaktadır.

---

³¹² <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33219.htm>.

³¹³ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33219.htm>.

3.3.1.7. Lahey Programı – Gelecek 5 Yıl İçin 10 Öncelik³¹⁴

Avrupa Birliği dahilinde özgürlük, güvenlik ve adalet alanını nasıl güçlendirebiliriz³¹⁵? Bu soruya Komisyon'un gelecek 5 yıl için 10 öncelikten oluşan cevabı: La Hey Programı'dır. Lahey Programı'nın özeti şu şekildedir: 4 ve 5 Kasım tarihlerinde Avrupa Konseyi'nde kabul edilen Lahey Programı, Birlik için gelecek 5 yılda özgürlük, güvenlik ve adalet alanını güçlendirmek görüşüyle 10 öncelik ortaya koymaktadır. Bildiriye yapılan ek, kabul edildiğinde özel tedbirleri ortaya koymaktadır³¹⁶.

10 Öncelik Üzerinde Yoğunlaşma Çabaları, Komisyon çabaların aşağıdaki 10 öncelik üzerinde yoğunlaştırılmasını düşünmektedir:

- Temel Hakları ve Vatandaşlığı Güçlendirmek

Temel haklar, Birlik değerlerinin özüdür ve temel hakların yerine getirilmesinin gelişmesine yardımcı olma ve izleme politikaları geliştirilmelidir. Avrupa Birliği Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi'ni Temel Haklar Ajansı'na dönüştürme temel hakların güçlendirilmesinde önemli bir unsurdur. Komisyon, çocuk hakları ve kadına karşı şiddetle savaş çabalarını sürdürmede özel dikkat sarf edecektir.

Aynı zamanda kişisel bilgiyi korumaya özel dikkat göstererek her tür suça karşı etkili mücadele etme niyetindedir. Avrupa vatandaşlığı tarafından Birlik içerisinde serbest hareket etme ve Avrupa Parlamentosu ve yerel seçme hakları gibi uygulamalar ayrıca geliştirilmelidir. Komisyon tarafından bunu gerçekleştirmek için sunulan önlemler arasında “Temel Haklar ve Adalet” çerçeve programı, Temel Haklar Ajansı'nı kurma önerisidir ve hareket-yaşama serbestliği hakları ile ilgili görüş raporları uygulanacaktır.

³¹⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16002.htm>.

³¹⁵ La Hey Programı Komisyon'dan Konseye Avrupa Parlamentosu'nun bildirisi üzerine gelecek 5 yıl için 10 öncelik tertip etmiştir. Özgürlük, güvenlik ve adalet alanında Avrupa yenilenmesi için ortaklık kararıdır. (COM(2005)-184 son- Resmi Gazetede yayımlanmadı).

³¹⁶ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16002.htm>.

- Anti-terörist Tedbirler³¹⁷

Terörizme kapsamlı karşılık verme onunla mücadele etmede tek yoldur. Bizim yaklaşımımız tutarlı ve bütünleşiktir. Komisyon, bilgi alışverişini ve terörizmin önlenmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. Niyeti, üyelerin terörizme karşı savaşlarında teröristlerin silah altına alımlarında ve finansmanlarında, önleme, risk analizi, hasar alabilir altyapının korunmasında ve sonuç yönetiminde yoğunlaşmalarını desteklemektir. Terörizm ve etkileriyle sadece üye olmayan ülkelerin de gerçek işbirliği ile savaşılabilir.

Bunu gerçekleştirmek için Komisyon tarafından sunulan önlemler arasında üye ülkelerin hukukî zorlama servisleri arasında özellikle gelişmiş bilgi alışverişi vasıtasıyla daha büyük işbirliğini amaçlayan teklifler; ilgili bilginin korunması için bir Avrupa çerçeve çalışması; teröristlerin silah altına alınmaları ve radikalleşmeleriyle ilgili iletişim; hasar alabilir altyapının korunmasıyla ilgili iletişim; terörizmin önlenmesi ve terörizmle savaş konusunda iletişim; terörizmi beslemede kullanılan hayır kurumlarını önlemeyi amaçlayan öneriler; terörizm kurbanları için yerinde pilot proje takibidir.

- Göç Konusunda Dengeli Bir Yaklaşımın Tanımlanması³¹⁸

Komisyon, yasal ve yasal olmayan göçü ele alan yeni bir dengeli yaklaşıma ulaşmayı tasarlamaktadır. Bu, bir yandan yasal olmayan göç ve özellikle kadın ve çocukları içeren insan trafiğiyle mücadeleyi kapsayacaktır. Bu konuda bir bildiri 2005 yılı için planlanmaktadır. Diğer yandan yasal olmayan göç için bir plan ve göçmenlerin uyum sağlaması için bir Avrupa çerçeve çalışmasının geliştirilmesi 2005 yılı sonunda belirlenecektir.

Göç akınlarının düzgün idaresi aynı zamanda üye olmayan ülkelerle göçmenlerin iadesini de kapsayan her alanda daha büyük işbirliğini zorunlu kılmaktadır³¹⁹. Bunu gerçekleştirmek için Komisyon tarafından sunulan

---

³¹⁸ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16002.htm>.

³¹⁹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16002.htm>.

önlemler arasında dış sınırlar fonunun, Uyum sağlama fonunun, Dönüş fonunun ve Avrupa mülteci fonunun oluşturulmasını da içeren “Göç Akınlarının İdaresi ve Dayanışması” çerçeve programıdır.

- Ortak İltica, Sığınma Prosedürünün Oluşturulması³²⁰

Komisyon, uyumlu ve etkili iltica/sığınma prosedürünün oluşturulmasını amaçlamaktadır. Kısa vadede, mülteciler için uzun vadeli kalma statüsünü içeren talimatname için teklif sunulacak, orta vadede, mevcut yasama uygulandığında, mülteciler için ortak bir prosedür ve statü önerecektir. İltica alanında kullanıma hazır işbirliği Avrupa Mülteci Fonu vasıtasıyla karşılanacak ve sürdürülecektir.

- Dışarıdan Göçün Olumlu Etkisini Artırmak³²¹

Dışarıdan göçen topluluklar toplumdan dışlanma ve izole edilmiş olmama için entegre edilmelilerdir. Komisyon, dinler ve kültürler arasında diyalogu ve anlamayı geliştirmeye yardım etmek için üye ülkelerin kendi entegrasyon politikalarını teşvik etmektedir. Aynı zamanda uyum sağlama ve bu konuda tecrübe ve bilginin yapısal değiş tokuşunu desteklemek için bir Avrupa çerçeve çalışması oluşturma niyetindedir.

- Birliğin Dış Sınırlarının Uyumlu İdaresini Geliştirme³²²

Birlik dahilinde, iç sınır kontrollerinin kaldırılmasıyla kişinin serbest hareketi mümkün kılınmıştır. Bu, dış sınırların uyumlu idaresini güçlendirmek için daha büyük çabaları gerektirmektedir. Dış sınırların idaresinden sorumlu bir kurum daha yeni kullanıma hazır hale getirilmiş ve buraya gelecekte daha başka görevler verilecektir. Aynı önemde diğer bir konu, mesela vize bilgi sisteminin ve gelecekte ortak Avrupa Konsüler sisteminin geliştirilmesi vasıtasıyla etkili vize politikasının oluşturulmasıdır. Kısa vadeli önceliklerden biri, biometrik saptayıcılarla donatarak kimlik ve seyahat evraklarının daha güvenli yapılmasıdır.

³²⁰ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/116002.htm>.

³²¹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/116002.htm>.

³²² <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/116002.htm>.

- Bilgi Paylaşımında Güvenlik ve Gizlilik Arasında Doğru Dengeyi Kurabilme³²³

Hukukî zorlama gücüne sahip otoriteler, terörizmle etkili mücadelede ve sınır ötesi suç araştırmalarında bilgiyi paylaşabilmelilerdir. Birlik, bilgi ve gizliliğin korunması gibi temel hakların yerine getirilmesi ve bilginin kullanılabilirliği konusunda çözümler bulmaya yer vermede tüm ilgili partiler arasında yapıcı diyalogu desteklemektedir. Böylesi denge kurmayı amaçlayan teklifler 2005 yılı sonunda beklenmektedir.

- Organize Suç Takibi Konusunda Stratejik bir Genel Düşüncenin Geliştirilmesi³²⁴

Üye ülkelerin polis ve gümrükler gibi, hukukî zorlama gücüne sahip otoriteleri arasında işbirliği organize suçla savaşında geliştirilmelidir. Suç istihbaratı için Avrupa modeli oluşturmak için çalışmalar önceliktir. Dahası, Komisyon, “Organize Suç Takibi Konusunda Stratejik bir Genel Düşüncenin Geliştirilmesi” üzerine bir bildiri sunmayı tasarlamaktadır.

- Gerçek Bir Avrupa Adalet Alanı³²⁵

Adaletle etkili ulaşım, yapılacak ve infaz edilecek yargılamalarla garanti edilmelidir. Birlik, karşılıklı tanımaya dair hükümler ve koşullar üzerine temellendirilmiş ve üye ülkeler arasında hak savunması gibi asgarî prosedür standartları için teminat ortaya koyarak karşılıklı güven ve gizlilik aşılama yönünde adımlar atmalıdır.

Sivil yasal konular söz konusu olduğunda Komisyon, sivil ve ticarî konulardaki yargılamalar için karşılıklı tanıma programını tamamlama üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunun sonucunda, aile mülkiyeti, ardılı (birbirinin yerine

³²³ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/116002.htm>.

³²⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/116002.htm>.

³²⁵ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/116002.htm>.

geçme) olma, ve vasiyetnamelerle ilgili başvuruları yeni yasama teklifleri düzenleme görüşüyle kabul etmektedir.

Suçta dair yasal konularla ilgili olarak ise, yasama bazen üye ülkeler arasında karşılıklı bir şekilde güçlendirilecek güven ve gizlilik için yaklaşık ve asgarî yasal prosedür standartları halinde düzenlenmelidir. Eurojust suç konularında adli işbirliğinin anahtarıdır. Komisyon, aynı zamanda Birliğin finansal çıkarlarının korunmasında daha büyük ölçüde bir korumayı görmeyi arzulamaktadır. Komisyon, operasyonel tedbirlerle gerçek bir Avrupa adalet alanı korumasında şunları kullanmayı tasarlamaktadır: Adli teşkilât ve kurum ağ şebekesi için AB desteği, adalet kalitesi takdir etme, AB’de yasa eğitimi üzerine bir komisyon bildirisi ve yasal uygulayıcılar arasında işbirliğini artıracak seminerler.

- Sorumluluk ve Dayanışmayı Paylaşım³²⁶

Hiçbir politik hedef yeterli fon (para) ile sağlanamaz. Lahey Programı, Komisyon 2007-2013 finansal perspektifi için tekliflerini hazırlarken kabul edilmiştir. Bu, 2007-2013 döneminde finansal vasıtaların kullanılabilir olmasıyla, Lahey Programı’nın hedeflerine ulaşmayı mümkün kılmıştır. Nisan 2005’de Komisyon, elde edilmesi düşünülen özgürlük, güvenlik ve adalet hedeflerini en etkin şekilde mümkün kılmanın hangi tür siyasî ve malî vasıtalarla olacağını inceleyen 3 çerçeve program sunmuştur.

Komisyon, hazırlıkların uygulanmasına ve üye ülkeler tarafından böylesi uygulamaların nasıl yapılabileceğine büyük önem verdiğini eklemektedir. Adalet, özgürlük ve güvenliği ilgilendiren konularda siyasî esneklik, doğası ve ölçeği uluslararası olabilen 7 Temmuz 2005 Londra saldırıları gibi umulmayan olaylara karşılık vermede yer değiştirecek siyasî öncelikleri mümkün kılmaktadır. Hareket planı da esnek ve uyum sağlayabilir olmalıdır. Avrupa Konseyi, yarı yol aşamasında Lahey Programını gözden geçirmeyi önemli kabul etmektedir.

---

³²⁶ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16002.htm>.

3.3.1.8. Terörizm ve Diğer Suçlar ile Savaşta Alınacak Tedbirler ve Bilgi Alışverişini Geliştirme Hakkında Avrupa Tüzüğü³²⁷

Terörizme ve daha ciddî suçlara karşı savaşta daha etkili bilgi alışverişi gereklidir. Kişisel bilginin korunması ve özellikle gizlilik hakkı gibi temel haklar için saygı ile daha yüksek seviyedeki güvenlik arasında doğru denge kurulmalıdır³²⁸.

Avrupa Tüzüğü Terörizm ve diğer suçlar ile savaşta alınacak tedbirler ve özellikle bilgi alışverişini geliştirme hakkında Konsey ve Avrupa Parlamentosu'na tebliğ [COM(2004) 221 son Resmî Gazetede yayımlanmadı³²⁹.]

Tüzüğün özeti bu şekildedir: bu tebliğ, AB'de terörizm ile savaşta mevcut düzenlemeleri takviye etmek için meselenin ana noktalarını belirtmektedir.

11 Eylül uyanışında, devlet ya da hükümet başkanları, adli ve polis işbirliğini artırma, uluslar arası yasal vasıtaların geliştirme ve terör finansmanına bir son verecek önlemleri kapsayan bir hareket planını onaylamışlardır.

Bununla birlikte, AB dahilinde organize suçla mücadele için mevcut düzenlemelerin takviye edilmesi gerekmektedir. Komisyon, adım adım aşağıdaki yaklaşımları teklif etmektedir³³⁰:

- Organize suç ve terörizm ile savaş için alınacak önlemler arasında bir bağlantı kurmak; bu bağlantı her zaman besbelli olmasa bile, yöntemler ve düzenlemeleri finanse etme arasında ve, bazı

³²⁷ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>.

³²⁸ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>.

³²⁹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>.

³³⁰ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>.

durumlarda, terör ve suç hareketlerine katılan aslî gruplar arasında benzerlikler vardır. Organize suçla savaşıma için mümkün olan kolaylık/avantaj ve beceri aynı zamanda terörizm ile savaşta da kullanılabilir. AB, organize suç ve sonuçta terörizm ile savaşta kendisini yüksek performanslı cephanelik/silah deposu ile donatmalıdır.

- Suç örgütleri üzerine AB'yi yasama gücü ile takviye etmelidir; 2004 yılı sonunda Komisyon 1998 Ortak Hareket'i yerine konmak üzere bir Çerçeve Çalışması Kararı taslağı çizecektir.
- Suç tahkikatı altında olan, terörizmle savaşta sınırlayıcı tedbirler uygulanan varlıkların, grupların ve kişilerin elektronik listesini düzenlemek; bu pekiştirilmiş liste daha seri bir şekilde denetlenecek bilgiler olarak kalıcı olarak güncellenecek ve planın etkinliğini artıracaktır. AB dahilinde Europol gibi ve diğer yetkili ve kurullar, terörist suçlarla ilgili tahkikat altında olan kişiler, gruplar için bilgi ve Resmî Gazetede yayımlanan birleşik bilgi listesinden yararlanabilecektir.
- Üye ülkelerde Banka hesaplarını kayıt için millî sistem kurmak; banka hesaplarını merkezîleştirme, özellikle terörizm finansmanı ve para aklaması ile ilgili suç tahkikatlarında sermaye hareketlerinin izlenebilirliğini geliştirecektir. Böylesi sistemlerin oluşturulup oluşturulmayacağı, üçüncü para aklama talimatnamesi için teklif hazırlıklarının bir parçası olarak zaten dikkate alınmıştır. Komisyon, uygulanacak yasal yardım başvurularını mümkün kılan özel bir yasal vasıta ihtiyacı olup olmadığını belirlemek için gözden geçirmeyi sürdürecektir³³¹.

---

³³¹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>.

- Kâr amaçlı olmayan örgütleri de kapsayan, yasal kişilerin şeffaflığını artırma ve yasal faaliyetlere sızan suç örgütleri ve terörist grupları önlemede bilgiyi iletme ve toplama için etkili bir mekanizma kurmak; Komisyon, pratik düzenlemelerde olduğu gibi temel haklarla uyumlu, özellikle kişisel bilginin korunmasında, bir planın etkinliği ve yapılabirliği üzerine üye ülkelerle bir müzakere düzenleyecektir³³².
- Bir Avrupa suç kaydı oluşturma; bu mekanizma mahkûmiyetler ve engellemeler için bilgi alışverişinin etkili bir yolu olacaktır ve AB dâhilinde uygulanabilir engellemelerin infazını ve mahkum insanların mal ve servetlerine el koymayı kolaylaştıracaktır; Bu kaydın amacı, AB dahilinde kasıt/amaçları yargılama için uygun sonuçları almak ve tekrar suç işleyenleri teşhis etmektir. Aynı zamanda mahkemelere, başka bir üye ülkede aynı suçtan sanık olanı mahkûm eden non bis idem ilkesini uygulamaya imkân verecektir ve ayrıca organize suç ve terörist grupların özel sektör ve yasal halk'a sızmasını önleyecektir³³³.
- AB kurulları ve üye ülkeler arasında bilgi alışverişini geliştirme; Terörizmle savaşta polis ve adlî işbirliği için özel önlemler uygulanması üzerine 19 Aralık 2002 tarihli 2003/48/JHA Konsey Kararı, tüm terörist saldırıları kapsayan böylesi bilgi alışverişini genişletmekle geliştirebilir; Terörist saldırılar için incelemeler, kovuşturmalar ve mahkûmiyetlerle ilgili bilgi, Europol ve Eurojust'a gönderilmelidir³³⁴.

Yukarıdaki önlemler, terörizm ile savaş için üye ülkeler ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi önergelerinin çerçeve çalışması dahilinde birlikte hareket AB tarafından tam yürütmenin bir parçası olarak görülmelidir.

³³² <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>.

³³³ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>.

³³⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>.

3.3.1.9. AB’de Terörizmle Mücadele Eylem Planı³³⁵

Terörle mücadelede örgüt bazında AB’de yapılanlar dışında, Üye Ülkeler de kendi çaplarında bir kısım önlemler almaktadırlar. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’da bir rahatlama dönemi ortaya çıkmış, devletler güvenlik konularını ikinci plana atmışlar ve ekonomik işbirliği konularında eğilmişlerdir.

Bakıldığında 11 Eylül tekrar bir milat olmaktadır. İç ve Dış Güvenlik konusunu tekrar kendi aralarında konuşmaya ve tartışmaya başlamışlardır, bunun da bir sonucu olarak kendi ulusal hukuklarını da yeniden şekillendirmişlerdir. Mesela 25 Avrupa Birliği Üyesi Ülkesinin 6’ sının terörle mücadele kanunu var. Bu da yetersiz görülüyor ki, kendi ulusal düzenlemelerinde yeniden kimlik kartı uygulanmasına başlıyorlar³³⁶. Oysa serbest dolaşım prensibi geçerli olduğu için sınırlardan herhangi bir kontrol olmaksızın geçme olanağı var. Ama 11 Eylül terör eyleminden sonra yeniden kimlik kontrolü uygulamasına başlıyorlar ve cezai kanunlarındaki terörle mücadele maddelerine ekleme yapmaya başlıyorlar. Bu durumda meseleyi ne kadar ciddiye aldıklarını gösteriyor ve tabii ki aşırı örgütler bakımından, İslamcı radikal örgütler bakımından, daha yakın takip çalışmalarına yapmaya başlıyorlar.

AB 11 Eylül olayından sonra terörizm hususunda en çaplı tepkiler gösteren örgütlerin başında gelmiştir. Zaten o zamana kadar gündeminde geliştirdiği bir önemli metin vardı. Bu metinde Terörle mücadele Eylem Planı idi³³⁷.

Teröre karşı mücadelede dayanışma arzusunun ve arayışının bir örneği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı çerçevesinde ortaya konmuş, batılı ülkelerin önderliğinde 13 -14 Aralık 2001 tarihlerinde, Orta Asya’da Güvenlik

³³⁵ <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=article&sid=272>.

³³⁶ <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=article&sid=272>.

³³⁷ AGİT, bu planı ile Birleşmiş Milletler çerçevesinde yürütülecek işbirliğine dayalı güvenlik ile küresel veya bölgesel çaptaki terör karşıtı gayretlere ters düşmeyecektir. Nitekim bu gayretlere eş düşecek ve tamamlayacak tarzda yürürlüğe koyacağını belirlemiştir.

ve İstikrarın artırılması konusunda bir konferans düzenlenmiştir. Böylece terörle mücadele gayretlerine küresel düzeyde katkı sağlanması ve Orta Asya bölgesinde, teknik yardım da yapılarak terör bağlantılı dış tehditlerin azaltılması amacı güdülmüştür. Bu amaç doğrultusunda AGİT Bakanlar Konseyi 04 Aralık 2001 tarihinde Bükreş Eyelm Planı ile terörle savaşımın ana ülkelerini ortaya koymuştur³³⁸.

5 Ana Unsurdan oluşan Eylem Planı özetle şu şekildedir³³⁹:

- Polis ve Adli İşbirliğinin artırılması, buna göre: terörizm için bir ortak tanım belirleme ve ortak bir terörist örgütler listesi çıkarılabilmesi için Avrupa’ daki tüm terörist zanlılarının ve bunları destekleyen örgütlerin tanımlanmasının yapılmasına karar verilmiştir.
- Teröre karşı uluslararası yasal araçlar geliştirilmesidir, buna göre: terörle mücadele alanında BM gibi örgütler bünyesinde mevcut uluslararası sözleşmelerin uygulanması ve teröre karşı BM bünyesinde bir çerçeve sözleşme oluşturulması yönünde Hindistanın sunduğu öneriye destek verilmesi benimsenmesi idi.
- Terörizmin finansman kaynaklarını engellenmesi, buna göre: Kara para aklamaya ilişkin ‘yönerge’ hazırlanması, Mali varlıkların dondurulmasına ilişkin ‘çerçeve karar’ taslaklarını onaylanması ve BM’ nin hazırladığı terörizmin finansmanının engellenmesi sözleşmesinin Üye Ülkeler tarafından imzalanması ve onaylanması karara bağlanması.
- Uçuş güvenliğinin artırılması, sıkı işbirliğini teşvik etmek.
- AB’ nin küresel eylemlerinin eş güdümüdür, buna göre: terörle mücadele alanındaki AB politikalarında istikrar ve koordinasyonun artırılması ve üçüncü ülkelerle ilişkiler teröre verdikleri destekle bağlantılı olarak gözden geçirilmesi öngörülmesi.

³³⁸ <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=article&sid=272>.

³³⁹ <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=article&sid=272>.

Bu Sözleşme ve yönergelerin öngördüğü uygulamalarda, kapsamının sadece AB üyesi devletlerle sınırlı olduğu, aday ülkeleri dahi kapsamadığı görülmektedir. Diğer taraftan, AB' nin terörle mücadele amacıyla gündeme getirdiği çalışmaların özünün sadece Üye Ülkelerle sınırlı tutulması, bu konuda olması gereken global mücadelenin başarısını engellemektedir.

3.3.2. Avrupa Birliği Hukukunun Yakınlaştırılması

Adli alanda işbirliğini düzenleyen 31. maddenin (e) bendi³⁴⁰:

- organize suçluluk,
- terörizm,
- uyuşturucu madde kaçakçılığı alanlarında suçların kurucu unsurları ve

uygulanacak cezalar konusunda asgari kurallar getirecek önlemlerin alınabileceğini öngörmektedir³⁴¹. Böylece her ne kadar mevzuatların yakınlaştırılması, adli işbirliği kapsamında ele alınmakta ise de gerçekte niteliği ve sonuçları açısından, ayrı bir bölümü oluşturmaktadır. Burada söz konusu olan, üye devletlerin ceza hukuku mevzuatlarının birbirine yakınlaştırılmasıdır.

Ceza hukuku mevzuatlarının yakınlaştırılması, konu ve biçim açısından, iki şekilde sınırlı olacaktır: birincisi bu yakınlaştırma sadece belirtilen üç alanla (organize suçluluk, terörizm ve uyuşturucu madde kaçakçılığı) sınırlı olacaktır ve ikincisi bu yakınlaştırma sadece suçların kurucu unsurları ve yaptırımlar ile ilgili olacaktır. Gerçekten maddeye göre mevzuatların yakınlaştırılması suçların kurucu unsurları ve yaptırımlar ile sınırlı tutulmuştur³⁴².

Maddede kullanılan “aşamalı” ifadesi ise, bu yakınlaştırmanın, belirli bir gelişim içinde, yavaş yavaş olacağını ifade etmektedir.

---

³⁴⁰ Ümit Kocasakal, s. 148.

³⁴¹ <http://www.abchukuk.com/makale12.html>.

³⁴² Metin Taş, “Avrupa Birliği Mevzuatı ve Türkiye”, AB Günceli, Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 12, Erzurum 2005, s. 31.

Bazı yazarlara göre Amsterdam Antlaşması, her ne kadar mevzuatların “yakınlaştırılmasından” (rapprochement) söz etmekte ise de burada söz konusu olan aslında uyumlaştırma (harmonisation) dur. Ayrıca maddede öngörülen belirli alanlarla sınırlama gerçek bir sınırlamadan çok görünüşte bir sınırlamadır ve yakınlaştırma belirtilen alanların ötesine geçebilecektir. Bu görüşe göre 29. madde, genel bir ifade ile ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ve organize olsun olmasın suçluluk ile (yani her türlü suçluluk biçimi ile) mücadeleyi öngörmektedir. Kaldı ki, 31. maddenin (c) bendinde, adli alanda işbirliği kapsamında işbirliğinin iyileştirilmesi açısından üye devletlerde uygulanan kuralların (ki bunlar ceza hukuku kurallarıdır) birbiri ile uyuşmasının, bağdaşmasının sağlanmasından söz edilmektedir. Bu ifade de bir anlamda ceza kuralları arasında belli bir yakınlaştırmayı, uyumlaştırmayı ifade etmektedir ki bu alanda da bir sınır getirilmemiştir. Özetle 29. madde okunduğunda tüm alanlarda bu mümkün gibi görünmekte iken, 31. maddede sınırlama mevcuttur. Ancak 29. madde iyi okunduğunda, yakınlaştırma konusunda 31. maddeye yollama bulunmakta ve dolayısıyla bu maddedeki sınırlamalar geçerli olmaktadır. Her durumda ortada bir belirsizlik vardır. Üstelik yazara göre düzenlemeden, mevzuatlar arasındaki yakınlaştırmının amacı da tam anlaşılammamaktadır. Buna üç şekilde yanıt vermek mümkündür: işbirliği için, belirtilen alanların özel önemi olduğu için, belli alanlarda Birliğin genel bir yaklaşımı gerekli olduğu için. Ancak kurulan bağa bakılırsa bu daha çok işbirliğini geliştirmek veya sağlamak için olmaktadır³⁴³.

Flore ile aynı yönde görüş belirten Karydis’e³⁴⁴ göre de, 31. maddenin (e) bendinde, suçların kurucu unsurları ve cezaları için asgari kurallar öngörülebilecek suçluluk biçimlerinin sınırlanmış olması, görünüşte bir sınırlamadı, çönlü 29. madde ortak bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı yaratılmasında organize olsun olmasın genel bir ifade ile suçluluğun önlemesi ve bununla mücadeleyi hedef göstermektedir³⁴⁵.

³⁴³ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 148-149.

³⁴⁴ İbid, s. 149.

³⁴⁵ <http://www.abchukuk.com/makale12.html>.

Burada bir başka hükme dikkat çekmek istemekteyiz: Daha önce belirtildiği gibi önceden üçüncü sütunda yer alan vize, sığınma, göç ve kişileri, serbest dolaşımına bağlı diğer politikalar, Amsterdam Antlaşması ile yapılan değişiklik sonucunda buradan çıkarılmış ve ATA'nın içine dahil edilmek suretiyle, birinci sütuna (Topluluk sütunu) dahil edilmiştir. Bu çerçevede 61. maddenin (a) ve (e) bentlerine göre, Avrupa Birliği Konseyi, özgürlük, güvenlik ve adalet alanının oluşturabilmek amacıyla Amsterdam Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden itibaren beş sene içerisinde³⁴⁶: ABA'nın 31. maddesinin (e) bendine uygun olarak, suçun önlenmesi ve suç ile mücadele amacıyla ve ABA hükümlerine uygun olarak Birlik düzeyinde suçluluğun önlenmesi ve bu olduğu ile mücadele yoluyla yüksek bir güvenlik düzeyi hedefleyerek ceza alanında polisiye ve adli işbirliği konularında önlemler alacaktır. Dikkat edilirse bu hükümde de Konsey'in 31. maddenin (e) bendine başvurması öngörülürken, bir sınırlama yapılmamış, "suçun önlenmesi ve suç ile mücadele" şeklinde genel bir terim kullanmıştır. Bu da Flore ve Karydis'in görüşlerini güçlendirmektedir.

Pradel– Corstens'e³⁴⁷ göre ise, 61. maddenin (e) bendindeki "ABA'nın hükümlerine uygun olarak" şeklindeki genel referans, polisiye ve adli işbirliği alanındaki belirtilen önlemlerin, bu antlaşmanın 29. maddesinde belirtilen amaçlar ile ilişkili olmasını gerekli kılmakta ve bu madde kapsamı ile sınırlı olmaktadır. Çünkü 29. madde, suçluluğun, özellikle terörizm, insan ticareti ve çocuklara karşı işlenen suçlar, uyuşturucu madde kaçakçılığı ve ticareti, silah kaçakçılığı, rüşvet ve hileli hareketlerin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyi ve 31 (e) maddesine uygun olarak ihtiyaç oldukça üye Devletlerarasında ceza hukuku kurallarının yakınlaştırılmasını öngörmektedir³⁴⁸.

Bu durumda, ATA'nın 61. maddesinin (e) bendindeki önlemler belirtilen alanlara ilişkin olabileceken, (a) bendi çerçevesinde alınabilecek mevzuatın yakınlaştırılmasına dair önlemler sadece organize suçluluk, terörizm ve uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ilgili olabilecektir.

³⁴⁶ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 149.

³⁴⁷ İbid, s. 150.

³⁴⁸ <http://www.abchukuk.com/makale12.html>.

Ayrıca, 31/c maddesinde de belirtilen “yakınlaşmanın maddi ceza hukuku ile mi, yoksa genel veya özel kısım ile mi sınırlı olduğu, usul kurallarını da kapsayıp kapsamadığı hususunda bir açıklık bulunmamaktadır³⁴⁹.

Önemle belirtmek gerekir ki işbirliği ile mevzuatların yakınlaşması arasında önemli bir ayırım söz konusudur, şöyle ki; yakınlaştırma, bir ülkenin hukuk kültürüne bağlı unsurların yok olmasına yol açabilecekken, suç ile mücadele makamları arasındaki işbirliği bu içeriğe zarar vermemekte, bir ceza adalet sisteminin diğerine yardımcı olmasını içermektedir. Bu durumda anılan işbirliği, ulusal adli makamlarca alınan kararların karşılıklı tanınması ile sağlanabilecektir.

Uluslar arası alanda ortaya çıkan belgelerde de kendini gösteren mevzuatların yakınlaştırılması iki şekilde olabilir: daha önce ele alınmayan ceza hukuku konularında yakınlaştırma yahut daha önceden uluslararası alanda ele alınan konularda sağlanan uyumlaştırmanın daha derinleştirilmesi. Birlik düzeyindeki yakınlaştırma daha çok ikinci düşünceye dayanmaktadır³⁵⁰.

Yakınlaştırmanın önünde önemli engeller de bulunmaktadır. Bir kere ceza hukukuna ait konular, devletlerin kıskanç olduğu ve sert çekirdek olarak nitelenen egemenlik alanlarını oluşturmaktadır. Bu yola gitmek devletlerin iç hukuk sistemlerini gözden geçirmeleri anlamına gelmektedir ki, bu konuda doğal bir direnç söz konusu olmaktadır. Esasen Amsterdam Antlaşmasına kadar devletlerin üçüncü sütündeki girişim, öneri hakkını tekel olarak ellerinde tutmalarının sebebinin de bu oluşturmakta idi.

Flore, uyumlaştırma olarak kabul ettiği belirtilen “yakınlaştırmanın, aldatıcı bir görünümünden ibaret olduğunu ileri sürmektedir. Yazara göre ilk bakışta metin, gerçek bir uyumlaştırmaya olanak veriyor gibi görünse de aslında devletlere bundan kaçınma hususunda önemli olanaklar sunmaktadır: Bunun

---

³⁴⁹ <http://www.ikv.org.tr/pdfs/961fd1e2.pdf>.

³⁵⁰ <http://www.ikv.org.tr/pdfs/961fd1e2.pdf>.

çekince koymak gibi çok göze batacak ve bu açıdan tercih edilmeyen biçimleri dışında daha görünmeyen yolları bulunmaktadır.

Yazar burada 21 Aralık 1998 tarihli “Avrupa Birliği üyesi Devletlerde bir suç örgütüne üye olmanın cezalandırılmasına dair ortak hareket”ten örnek vermektedir. Buna göre ortak hareketin 2. maddesi suç örgütünün faaliyetlerine katılma ile ilgili suç tanımını verdikten sonra üye devletlere, belirtilen hareketleri veya belirttiği ve son derece geniş olan ikinci bir hareket biçimini cezalandırma hususunda bir seçim hakkı vermektedir. Böylelikle, görüntüde bir yakınlaştırma gerçekleşmekte iken gerçekte bunun olmamasının yolu açılmaktadır. İkinci bir görünüşte yakınlaştırma yolu ise yüzeysel yakınlaştırmadır. Bu ihtimalde ortada herhangi bir kaçamak, çekince yoktur ancak amacın gerçekleştirilmesi şüphelidir³⁵¹.

Çünkü bir suçun sadece kurucu unsurlarında uyumlaştırma, bunun etkin ve benzer şekilde cezalandırılacağına güvencesi değildir³⁵². Gerçekten suçun kurucu unsurlarının belirlenmesi karmaşık bir cezai sürecin sadece bir parçasıdır. Oysa, bu alanda büyük rol oynayan, ceza sorumluluğu, iştirak, teşebbüs, sorumluluğu kaldıran sebepler iç hukuklarda çok farklı olabilmektedir. Bu durumda, bu alanlar uyumlaştırmanın dışında kalmakla gerçek bir yakınlaştırma söz konusu olmamaktadır. Böylece, sadece suçun kurucu unsurlarında bir yakınlaştırma öngörerek bunun ötesini devletlere ve iç hukuk sistemlerine bırakan bir sistem, sadece yüzeysel bir nitelik taşımaktadır.

Yazara göre, mevzuatlar arasında gerçek bir yakınlaştırma ve uyumlaştırmadan söz edebilmek için, sadece suçun kurucu unsurları değil ama suçun cezalandırılması ile ilgili diğer parametlerin de dikkate alınması gereklidir. Böylece yazara göre öngörülen yakınlaştırma, suçun bütününe içermeyen yüzeysel bir yakınlaştırmadır ve bu daha çok yaklaşma

---

³⁵¹ Ümit Kocasakal, s. 151.

³⁵² Metin Taş, a.g.e., s.15.

noktalarının belirlenmesinden ibaret olmaktadır Yazarın bu yöndeki eleştirileri başka yazarlarca da paylaşılmaktadır³⁵³.

Burada Kellens'in önemli bir saptamasına da değinmek gerekir. Yazara göre ceza artık Kant'ın önermesinde olduğu gibi kategorik bir emperatif, kendi içinde bir amaç değildir ve mutlaka belirli bir amaca dayanmalıdır. Bu çerçevede, tüm birlik düzeyinde bazı konularda ceza hukukunu devreye sokmak için uygun neden olması ve amacın açıkça gösterilmesi gerekmektedir. Bazı yazarlar ise yakınlaştırma veya uyumlaştırma terimlerinin, cezalandırmanın resmi bir biçimde onaylanması anlamına geldiğini ve bunu gizleyen nitelermeler olduğunu ileri sürmektedir³⁵⁴.

Aşamalı olarak mevzuatların yakınlaştırılması, ulusal ceza hukuku sistemlerinin doğrudan birleştirilmesine yol açacak nitelikte olmayıp ulusal adli sistemlerin bağımsızlığının korunması amacıyla yönelik olarak ihtiyatlı bir düzenleme biçimini ifade etmektedir³⁵⁵. Şu halde söz konusu olan uygulama, devletlerin egemenlik ve takdir alanı içinde kalacak şekilde, üye devletlerin ceza politikaları temeline dayanan ve bunları suç tipleri bakımından ortak bir hareket biçimi benimsemelerine yönelten asgari bir uyumlaşma (harmonisation) olmaktadır. Ancak gene de ileride geriye gitme olanağı olmayacak şekilde bir ortak zemin oluşturma söz konusudur.

Flore, mevzuatlarda uyumlaştırma konusunda, iki tanesi dışarıda bırakıldığında, 30, 31 ve 32. maddelerde 12 adet önlem öngörüldüğünü, bunlardan sekizinin polisiye, üçünün adli işbirliğine ilişkin olduğunu, birinin ise adli ve polisiye işbirliğini birlikte içerdiğini belirtmektedir³⁵⁶. Yazar bu

---

³⁵³ Metin Taş, a.g.e., s. 16.

³⁵⁴ Ümit Kocasakal, s. 151.

³⁵⁵ <http://www.ikv.org.tr/pdfs/961fd1e2.pdf>.

³⁵⁶ Burada önemli bir istisnaya da değinmek gerekir ki, ABA'nın 33. maddesinde tam açık ifade olunmaktadır. İşbu fasıl, kamu düzeninin muhafazası ve iç güvenliğin korunması için üye devletlere düşen sorumlulukların yerine getirilmesine engel değildir.

durumu bir Avrupa adli alanı yaratmak bakımından dengesiz bulmakta ve eleştirmektedir³⁵⁷.

Bu şekilde belirtilen alışılmış “kamu düzeni kaydı” çok açık bir hüküm değildir. Ancak denebilir ki bu hüküm ile devletler, belirtilen alanlarda takdir serbestisine sahip olmakla egemenliklerini korumayı düşünmüşlerdir. Böylelikle her bir devlet suç ile mücadelede, iç kamu düzenini korumak adına kendi hareket tarzını belirleyebilecektir.

VI. Bölümün içeriğinden genel olarak şu anlaşılmaktadır ki Birliğin, devletlerden ayrı bir hareket biçimi reddedilmektedir. Bu husus, bu bölümün yasama organı konumundaki Konsey’de kararların oybirliği ile alınması düzenlemesinde açıkça kendini gösterdiği gibi, 33. maddede ifadesini bulan kamu düzeni ve iç güvenlik çekinceleri ile de pekiştirilmiştir. Böylece, Topluluklar alanında olduğu gibi, Devletlerden bağımsız bir karar alma süreci ve uygulama mümkün olmamaktadır. Bu da, üçüncü sütündeki amaçların bir temenniden ibaret kalacağı, beklentileri karşılamayacağı ve birliğin ticari ve ekonomik yönünün ağır bastığı eleştirilerine yol açmaktadır. Üstelik ilgili devletin onayı ve işbirliği ile birlikte, bir diğer devlette yapılacak adli ve polisiye faaliyetlerde bunun koşullarını ve sınırlarını Konsey belirleyecektir³⁵⁸.

Her şeye karşın hukuki bir birlik, Avrupa’daki hakimlerin suça karşı ortak normlarda yanıt vermesini gerekli kılmaktadır. Bu, bir tek tip hale gelmeyi değil ama mevzuatlar arasında bir yakınlaşmayı ifade etmektedir. Bazı yazarların mevzuatların yakınlaştırılmasının asıl nedenini, adli işbirliği kapsamında çifte cezalandırma tehlikesini azaltmak hatta yok etmek olduğunu ileri sürmeleri de dikkate değer bir belirlemedir. Bir düşünceye göre de, maddi ceza hukuku alanında mevzuatların yakınlaştırılması hassas bir konu olup ancak özgürlük, güvenlik ve adalet alanının oluşturulmasında gerekli olduğunda bu yola başvurulmalıdır. Bunun amacı, ortak bir birlik ceza hukuku

---

³⁵⁷ Ümit Kocasakal, s. 152.

³⁵⁸ Metin Taş, a.g.e., s. 19.

yaratmak değildir ve bu yakınlaştırma orantılılık ilkesi gereği ve maddede belirtildiği üzere, bir anda ve tümünden olmayıp aşamalı olacaktır.

Mevzuatların yakınlaştırılması ile ilgili ilginç bir sorun da üye devletlerarasındaki farklı suç ve ceza politikalarından, farklı hukuk geleneklerinden doğmaktadır; şöyle ki: Ceza normu ile yaptırma tabi tutulan, ortak inanişaya bağlı olarak her devleti ortak değerlerine saldırıdır. Kültür, değerler ve ceza arasındaki bu bağlantı cezayı önleme gücünün etkisini ve meşruiyetini sağlamaktadır. Bu açıdan ilk karşılaşılan güçlük, değerlere bağlı bu cezalandırmanın göreceliliğidir. Gerçekten, ortak bu ceza adaleti alanında, ceza yaptırımının türü, şiddeti değişik olabilmektedir. Üstelik, Birliğe dahil ülkelerin suç ve ceza politikalarına, özellikle cezanın genel önleme işlevine bağlı olarak temel alınan ilke ülkeselliklerdir. Cezanın bu önleme, caydırma amacı ve işlevi, devlet vatandaşının tabi olduğu hukuk sistemine ulaşabilmek kolaylığı ve bu normları bilme zorunluluğu ile meşruiyet kazanmaktadır³⁵⁹.

Bu açıdan bazı fiillerin ceza hukuku karşısındaki konumu, devletten devlete hatta o devlette zaman içinde değişebilmektedir: Buna, fuhuş, fuhşa teşvik, uyuşturucu madde kullanma, ötenazi, çocuk düşürme, organ nakli gibi fiiller örnek verilebilir. Bu farklılık ise önemli sorunlar yaratmaktadır. Örneğin, bir üye devlette çocuk düşürmenin suç olması halinde, o devlet vatandaşı bu fiilin suç olmadığı bir ülkede bunu meşru bir faaliyet olarak icra edebilecektir. Böylece, serbest dolaşım da dikkate alındığında, maddi olanakları olan ve seyahat edebilen her bir kişi, kendi ülkesinde suç olan bir fiili, bu fiilin suç olmadığı başka bir üye devlette işleyebilecektir. Bu ise, bir yandan kişinin vatandaşı olduğu devletin ceza kanununun caydırıcılığının sorgulanmasına yol açabilmekte, inandırıcılığını ve saygınlığını etkilemekte, öte yandan yetki sorunlarına yol açabilmektedir.

Gerçekten vatandaşın, herhangi bir bürokratik işleme gerek olmaksızın, basit bir yolculuğa bağlı olarak kolaylıkla tabi olduğu ceza kanununun

---

³⁵⁹ Ümit Kocasakal, a.g.e., s.153.

yükümlülüklerinden sıyrılabilmesi, ceza kanununun bağlayıcılığını büyük oranda zedelemektedir. Böylece vatandaş adeta kendisi için lehe olan ceza kanununu, üstelik de kolaylıkla seçebilmektedir. Kişinin bu şekilde ortak bir pazarda, daha iyi bir hukuki konum elde etmek için mallarını başka bir yere aktarması veya o yer mevzuatını kullanması “forum shopping” olarak nitelenmektedir. Konseyin 29 Mayıs 2000 tarihli ve 1346/2000 sayılı Tüzüğünde, iç pazarın sağlıklı işlemesi için bu faaliyetin engellenmesinin zorunlu olduğu belirtilmektedir. Tüm bu sorunlar, üye devletlerin mevzuatları arasında bir uyumlaşmanın gerekli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır³⁶⁰.

Bu sorunlara bağlı olarak, ülkesellik (mülklik) ilkesinin gözden geçirilmesi de söz konusu olabilecektir: Burada akla gelen alternatifler, mağdura dayanan korunma ilkesi; suçun işlendiği yere ve vatandaşlık ilişkisine bakılmaksızın ülke kanununu uygulanmasına yol açan evrensellik ilkesi ve kişinin vatandaşlık bağından hareket eden faile göre şahsılık ilkesidir³⁶¹.

Bilindiği üzere, ulusak çıkarları belirli ve sınırlı alanlarda korumayı amaçlayan, özellikle kendi vatandaşının mağdur olduğu durumları dikkate alan korunma ilkesinin vatandaşın bir başka ülkede işlediği tüm suçlarda devreye giremeyeceği açıktır. Öte yandan evrensellik ilkesi de ancak, tüm insanlık açısından şiddete reddedilen belli bazı suçlara özgü olmakla aynı sonuç geçerli olmaktadır. Kaldı ki evrensellik ilkesi suçun, işlendiği ülke tarafından veya başkaca bir ülke tarafından cezalandırılmadığı durumlarda devreye giren ikincil bir ilkedir³⁶².

Üstelik, ulusal farklılıkları içeren bir Birlik sisteminde, bu ilke ancak çok sınırlı suçlar için uygulanabilir. Kaldı ki evrensellik ilkesi yetki sorunlarına yol açabileceği gibi, insan hakları bakımından da sakıncalar yaratabilecektir. Nihayet faile göre şahsılık ilkesi de tam bir çözüm olamamaktadır. Çünkü işlendiği ülkede tamamen yasal ve meşru olan bir fiili sebebiyle vatandaş

---

³⁶⁰ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 154.

³⁶¹ İbid, s. 154.

³⁶² Metin Taş, a.g.e., s. 21-22.

cezalandırmak, hukuk güvenliği ilkesine aykırıdır. Gerçekten faile göre şahsilik ilkesi bakımından, çifte cezalandırma ilkesi geçerlidir. Bilindiği üzere bu ilke, hukuk güvenliğinin gereği olarak, yurt dışında suç işleyen vatandaşın, fiilin işlendiği ülkede de suç sayılması halinde cezalandırılabilmesini ifade etmektedir³⁶³.

Böylece bu ilkelerin anılan sorun karşısında tam ve mutlak bir çözüm olamayacağı, ancak tamamlayıcı ilkeler olarak sınırlı ölçüde dikkate alınabileceği görülmektedir.

Birçok devletin, anılan tamamlayıcı ilkelere başvurduğu görülmektedir. Örneğin İtalya'da, 24 Şubat 1998 tarihli bir kanun ile, özel bilgilerin kullanılması suretiyle yarar sağlama, borsa manipülasyonları fiilleri, İtalyan mali sistemi üzerinde etki etmekte ise, İtalya dışında işlenmiş olsa da cezalandırılmaktadır. İrlanda mevzuatı da, yeni doğacak çocuğun hayatını korumak için, çocuk düşürtme fiilinin İrlanda dışında işlenmesi halinde dahi vatandaşın cezalandırılacağını öngörmektedir. Gene de bu fiillerin işlendiği ülkede cezalandırılmıyor olması halinde, ciddi güçlükler doğmaktadır. İşte tüm bu sorunların çözümü, devletlerin mevzuatlarının yakınlaştırılmasından geçmektedir.

3.3. Terörizmle Mücadele Modelleri

Terörizmle mücadele seçeneklerinin sınıflandırmasına yönelik olarak, çeşitli akademisyenler ve otoriteler tarafından benimsenen bir takım farklı seçenek ve yaklaşımlar söz konusudur³⁶⁴.

Christopher Hewitt, örneğin belirli anti-terörist politikaların etkinliği konulu çalışmalarında “makro” ve “mikro” politikalardan bahsetmekte ve olağanüstü yasamayı, güvenlik kuvvetlerinin ve özel mahkemelerin kullanılmasını içeren bastırıcı politikaları ve hukuka bağlı demokratik

³⁶³ Ümit Kocasakal, a.g.e., s. 155.

³⁶⁴ Ertan Beşe, a.g.e., s. 118.

politikaları genel anlamdaki uygulama ve boyutlarıyla “makro” düzeydeki politikalar olarak sınıflandırmaktadır. Diğer taraftan ise, “mikro” politikalar, rehine görüşmeleri ve takip teknikleri gibi, daha dar kapsamlı uygulamalar olarak öznel bir takım durumları araçları ve metodları içermektedir³⁶⁵.

Başka bir örnek olarak Peter Sederberg uzlaşmacı ve bastırıcı³⁶⁶ politikalar ayrımını yapmakta olup, Alex Schmid de aynı ayrımı benzer şekilde uzlaşma ve güç olarak ortaya koymaktadır. Uzlaşmacı politikaların en genel iki şekli teröristlerle mücadele etmek yerine, onlarla doğrudan görüşme yoluyla spesifik taleplerine yönelik bir takım ödünler vermek ve teröristler tarafından ileri sürülen şikayetlere yönelik iyileştirme ve reformlarda bulunmaktır³⁶⁷.

Bunlardan birinci modelde, yani Ceza Adalet Modeli’nde terörizm (diğer suç türleri gibi) bir tür suç ve teröristler de suçlu olarak görülürler. Yani terörizm bir suç muamelesi görür. Bu durumlarda terörizmle mücadelenin sorumluluğu, ağırlıklı olarak, devletin hukuk sistemi (özellikle ceza hukuku) üzerindedir ve kontr-terörizm politikası hukukun üstünlüğü prensibine bağlı olarak yürütülür.

İkinci modelde, yani Savaş Modeli’nde ise kontr-terörizm savaş kurallarına uygun olarak yürütülür ve terörizm bir devrimci gerilla savaşı , özel savaş şekli ya da düşük yoğunluklu çatışma olarak görülür. Bu durumda terörle mücadelenin yetki ve sorumluluğu, ağırlıklı olarak, ordunun üzerindedir. Bu ise özel askeri birliklerin ya da yarı-askeri polis birimlerinin kullanılması, cezalandırıcı operasyonlar ve asker sonuçlandırma gibi yöntemlerin kullanılması demektir.

Terörizm tehdidi altındaki hükümetler, ilk reaksiyon olarak, genelde saldırıya yönelik stratejileri yürürlüğe koyarlar ve istihbarat uygulama ve

³⁶⁵ <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=373&type=1>.

³⁶⁶ <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=373&type=1>.

³⁶⁷ Bastırıcı politikaların en yaygın iki şekli de “yasal bastırma” ve “askeri bastırmadır”. Ronald Crelinsten bunları “Ceza Adalet Modeli” ve “Savaş Modeli” olarak adlandırmaktadır. Terörizmle mücadele politikalarını karakterize etmek için başvurulan en yaygın sınıflandırmada bu iki modeldir.

kapasitelerini düzeltmek ve kurtarma ve saldırı operasyonlarında kullanmak üzere elit anti-terörist komando ya da polis birimleri oluşturma yoluna giderler. Daha sonra ki bir aşama olarak da, devletin ilgili birimlerine etkili kontr-terörizm politikalarının gerektirdiği yasal yetkileri sağlamak üzere yargısal alanda yeni düzenlemelere gidilir.

Bununla birlikte, terörizme karşı uygulanan politikalar her zaman açıkça deklare edilip, resmen tanınmayabilir. Örneğin İngiliz hükümeti, geçen 30-35 yıl boyunca İRA'ya karşı- genel olarak taviz vermeme yaklaşımı'nı takip etti. Bu yaklaşım ise gerçekte resmi bir açıklama olmaksızın benimsenip uygulanan bir politika idi. Özellikle doğrudan olmayan politika ya da uygulamalar, asli olan tanımlanması daha zordur ve çoğu zaman tartışılabilir bir biçimde doğrudan bir politika ya da uygulama olarak görülebilir ya da şeklini uygulama esnasında alabilir. Örneğin göçmenlik prosedürleri de, terörizm tehdidine karşı dolaylı politika ve ölçüleri yansıtır.

4. BÖLÜM AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TERÖRİZMLE MÜCADELEDE AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN (AİHS) YERİ

4.1. AİHS'nin Terörle Mücadelede Etkisi

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) terörizmin önlenmesi, ya da cezalandırılmasına ilişkin olarak, herhangi bir görev ve sorumluluk sahibi değildir. Zira, uluslararası terörizmi desteklediği iddia edilen ülkeler, 04 Kasım 1950 tarihli bu Sözleşme'ye taraf olmadıklarından dolayı, bu Sözleşme'nin yetkili organları tarafından mahkum edilebilmeleri söz konusu değildir. AİHM, bir tür ceza ya da devlet güvenlik mahkemesi değildir. Yetki alanı 'subsidiarite (ikincillik) prensibi' ile sınırlıdır³⁶⁸. Bununla birlikte, AİHM'nin yargısı, Sözleşme'nin 46. maddesi gereği, hukuken bağlayıcıdır. Yani, taraf ülkeler tarafından yerine getirilmesi gerekir. AİHS, ulaşılan en iyi uluslararası insan hakları sistemi olarak kabul edilir³⁶⁹.

Tehlike ve saldırılara korumasız bir şekilde açık olan hiçbir organizmanın yaşama şansı yoktur. Bu durum bütün canlılar ve insanlar açısından olduğu kadar, insanların oluşturduğu kurumlar ve devlet açısından da geçerlidir. Ne türden olursa olsun, terör eylemleri de başta yaşama hakkı olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerin tahribine yönelik eylemlerdir. Terörizm devlete karşı bir meydan okumadır³⁷⁰. Gerekçeleri her ne olursa olsun; terörizm, demokrasiler için en zorlu düşmanlardan birisidir.

Terörizm, temel insan haklarını çarpıcı bir şekilde ihlal ettiği için, AİHK ve AİHM'nin, AİHS'nin sınırlı kapsamına rağmen, bu konuyla ilgili sorun ve davalarla karşılaşmaması oldukça sürpriz olacaktır. Gerçekten de; bu konuyla

---

³⁶⁸ Patrice Jean, The Jurisprudence of the European Commission and Court of Human Rights with regard to Terrorism, 'Terrorism and International Law', Published by Rosalynne Higgins, London 1988, s. 54.

³⁶⁹ İbid, s. 61-62.

³⁷⁰ Şeref Ünal, Terörizm ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Terörizm İncemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar. Ankara, Avrasya Strateji Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2000, s. 88.

alakalı olarak, hem çözümler ve hem de devletin gerekçeleri çoğu zaman üstün gelmiştir.

Terörizm konusu, AİHS'nin sağladığı bireysel hakları başta olmak üzere, bu Sözleşme'nin çeşitli hükümleri ile ilgili olmaktadır. Fakat AİHK ve AİHM yargısının, en azından ilk bakışta, hem nicelik olarak tehlikenin büyüklüğü ile orantılı olmadığı; hem de nitelik olarak ve hatta, teröristlerin lehine olduğu iddia edilmektedir.

Bu sebeple; AİHS'nin terörle mücadeleyi zayıflatacağı yönünde bazı olumsuz tutum ve düşünceler vardır. Bu doğru olmamakla birlikte; terörün demokratik ülkelerde gelişebilmesi ve teröristlerin bazı haklardan yararlanarak bunları güvenlik güçleri aleyhine kullanabildikleri de bir gerçektir. Bu duruma bakılarak, insan haklarına saygı göstermenin terörle mücadeleyi etkisiz bıraktığı söylenmez. Sözleşme Hukuku, özellikle terörle mücadele gereklerini göz önünde tutarak, taraf devletlere sınırlamada geniş bir takdir yetkisi tanımaktadır. Komisyon ve Mahkeme, tutukluluk ve hükümlülük koşulları, haberleşme ve özel hayatın gizliliği, konularında terörün önlenmesi amacıyla getirilen sınırlamaları kabul etmekte, ancak bunlarda demokratik toplum gerekleri ölçüsünü aramaktadır³⁷¹.

Bu konudaki bireysel başvuruların çoğunluğu, özellikle yakalanmalarından sonra, terör sanıklarından gelmektedir. Bireysel başvuruların konusu; güvenlik güçleri, hapisane ve yargıotoritelerine yönelik şikayetler olmakta ve bunlar çoğunlukla kabul edilmekte ve bunlar çoğunlukla kabul edilmekte ve müştekiler lehine sonuçlanmaktadır³⁷².

Sanıklara sağlanan koruma ile topluma sağlanan koruma arasındaki dengesizlik nicel olarak gerçek olsa bile; nitelik itibariyle kısmen yanıltıcıdır. Zira AİHS'ye taraf olan devletler, Sözleşme'nin yargısal sistemi içinde genel

---

³⁷¹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 153.

³⁷² İbid, s. 153.

olarak ‘savunucu’ bir konumda olup, müştekilerin iddialarını çürütme ya da haklı gerekçeler bulma çabası içindedir. Bu durumda; ‘savaş sonrası galiplerinin mağlup olana karşı işlemde bulunma hakkı olması’ gibi bir durum ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte; Komisyon ve Mahkeme’nin yargısal kararlarını daha derinlemesine okumaya çalıştığımızda ise; madalyonun diğer yüzü ortaya çıkmaktadır: AİHS, devletin ‘önleme [prevention]’ ve ‘bastırma [suppression]’ konusunda güçlü yasal araçlarının olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca; Sözleşme’nin 17. maddesi; “Bu Sözleşme’deki hiçbir hüküm, herhangi bir Devlete, gruba ve kişiye, bu Sözleşme’de yer alan hak ve özgürlüklerden birinin tahribini amaçlayan bir eylemde bulunma veya Sözleşme’de yer alan hak ve özgürlüklerden birinin tahribini amaçlayan bir eylemde bulunma veya Sözleşme’de öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlandırılmalarını amaçlayan bir faaliyete girişme hakkı verdiği biçiminde yorumlanamaz” demektedir. Mağdur ve yakınlarının kaderine gelince; bunların haklarının AİHS çerçevesinde korunması konusundaki başvuruların azlığı, bunların yeterince dikkate alınmadığını ortaya koymaktadır. Bu da sonuçta, kısmen, mağdurların devletin müttefiki olmalarında ve mağduriyetlerini mahkemelere taşımak istememelerinden kaynaklanmaktadır³⁷³.

AİHS de, yakalanmış olan teröristlerin temel haklarını, ihlalinin ispatı halinde korumaktadır. Böylece; devletlerin anti – terörizm amacıyla aşırı şiddete yönelmeleri, gerçekte kendilerini zor durumda bırakabilmektedir. Bu durumdan sakınma çabaları ise; uzun vadede, hür toplumun oluşma şartlarını güçlendirmektedir³⁷⁴.

---

³⁷³ Ertan Beşe, a.g.e., s. 153.

³⁷⁴ A Declaration of Fundamental Rights and Freedoms, European Parliament, OJC 120/51, 16 May 1989, 10 HRLJ, s. 23.

4.2. Terörizmle Mücadelede AİHS açısından Mağdurların Korunması

Terörizm mağdurlarının haklarının korunması sorununa ilişkin olarak insan hakları hukuku, ürkütücü fakat açıklanabilir bir durumdadır. Bu durumun ürkütücü olmasının nedeni, bu konudaki davaların, ortaya çıkan zarar-zıyanla orantılı olmayan bir şekilde az sayıda olması ve bu davalarda başvuruların hemen hiçbirisinin başarılı sonuçlanmamasıdır.

Bu davanın açıklanabilir olması ise, devletlerin terörizmle olan mücadelesinde, genellikle gereğinden daha fazlasını yapması ve mağdur ya da yakınlarının çoğunlukla devletin hedefleriyle ittifak halinde olmalarıyla ilgilidir. Bu durumda, Sözleşme tarafından en fazla korunmayı hak edenler, şu ana kadar bundan en az yararlananlar olmuştur.

Burada mağdur kavramı, en geniş manası ile anlaşılmalıdır. Mağdur kavramının geniş yorumu, bizi hapis cezasına mahkum olmuş ya da hayatını kaybetmiş teröristlerin ailelerini de bu kapsama dahil etmeye götürmektedir. Bununla birlikte, konumuz açısından bu kavramı, teröristlerin devlet tarafından etkisiz hale getirilmeleri sürecinde ortaya çıkan şiddetten kaynaklanan mağduriyetleri değil, teröristler tarafından yaratılan şiddete maruz kalan şahısları niteleyen genel yorumuna konsantre olmamız daha doğru olacaktır.

İlk bakışta, AİHS'nin bu konuda önemli bir potansiyele sahip olduğu düşünülebilir. Oysaki insan hakları hukuku, bu konuda sadece yaşama hakkını ayrıntılı olarak ele almış ve sınırlı olarak da aile yaşamına saygı gösterilmesi hakkına yer vermiştir³⁷⁵.

---

³⁷⁵ Ertan Beşe, a.g.e., s. 211.

4.2.1 Yaşama Hakkı³⁷⁶

Mağdurların hakları bağlamında, AİHS'nin 2. maddesindeki: her bireyin yaşama hakkı, hukuk tarafından korunur. Kanunun ölüm cezası öngördüğü bir suç nedeniyle bir mahkemenin verdiği ölüm cezasının infazı dışında, hiç kimse yaşama hakkından kasten yoksun bırakılamaz³⁷⁷.

Yaşamdan yoksun bırakma, aşağıdaki hallerde kullanılması mutlaka gerekli bir gücün sonucu olarak meydana gelmişse, bu Maddeye aykırı sayılamaz³⁷⁸:

- bir kimsenin hukuka aykırı bir şiddete karşı savunması
- hukuka aykırı bir gözaltına alma kararını gerçekleştirme veya hukuka uygun olarak gözaltında tutulan bir kişinin kaçmasını önleme
- kargaşa veya ayaklanmayı hukuka uygun olarak bastırma buradaki yaşama hakkı, Mahkeme tarafından henüz tartışılmamıştır. AİHS'nin gerek yaşama hakkı'na ilişkin 2.maddesinin ve gerekse ölüm cezasının kaldırılmasını öngören 6. Protokolün, koşulsuz olarak yaşama koruma ya da belli bir yaşam kalitesini güvence altına alma iddiasında olmadığına dikkat etmek gerekir.

Sözleşme'nin 2(1) maddesi devletlerin, şiddetle tehdit edilen ya da iç çatışmaların olduğu bölgelerde yaşayan insanlar için kişisel koruma sağlamak zorunda olduğu anlama gelmemektedir.

Yaşama hakkı, her şeye rağmen hakların haklı olup, ihlali halinde iadesi mümkün olmayan bir niteliğe sahiptir. Bunun da ötesinde, terörist bir eylem

---

³⁷⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 212.

³⁷⁷ <http://www.yargitay.gov.tr/aihm/sozlesme.html>.

³⁷⁸ A Declaration of Fundamental Rights and Freedoms, European Parliament, OJC 120/51, 16 May 1989, 10 HRLJ, s. 29.

sonucu yaşama hakkının çiğnenmesi, mağdurun masumiyeti nedeniyle özellikle vahimdir.

Yaşam hakkının yasayla korunması, kasti ve keyfi öldürmelere karşı kişinin yaşam hakkını korurken aynı zamanda, devlete yükümlülükler de getirmektedir. Bu yükümlülükler, AİHS'nin 1.maddesi uyarınca devletin Sözleşme'de yer alan hak ve özgürlükleri tanıma yükümlülüğünün bir uzantısı olarak kaçınma ya da bir negatif yükümlülük yanında, yaşam hakkının korunması yönünde pozitif yükümlülükler de içermektedir³⁷⁹.

Hakların korunması doğrultusunda makul ve uygun önlemlerin alınması yükümlülüğünün teorik ve hayali değil, etkin ve somut koruma sağlayan Sözleşme sisteminde yer alması kaçınılmazdır. AİHS sisteminde yaşam kalitesi değil yaşama hakkı korunmaktadır. Devletin keyfi davranışıyla yaşam hakkını ihlal etmesi yanında, koruma yükümlülüğünü eksik yerine getirmesiyle meydana gelen ölümlerde de sorumluluk doğabilmektedir.

Terörist eylemlerin dolaysız veya doğrudan mağdurları hayatta kaldıkları takdirde, devleti Sözleşme kurumlarında kendilerini gereği gibi korumadığı ya da zararlarını makul şekilde tazmin edemediği gerekçesiyle dava edebilirler. Fakat, gerçekte bu durumun, hayat kaybedilmediği sadece tehdit edildiğinden dolayı, 2.madde kapsamında bir dava olup olmadığı tartışılabilir. Yaşama hakkının sadece gerçek ölüm olaylarında korunması, trajik olarak yetersiz olabilir ve Sözleşme'nin hayatta kalan yaralı mağdurları kapsayabilecek olan 3.maddesi de bu şekilde yorumlanmamıştır. Komisyon' un daha önceki içtihatlarında: bir kimsenin belirli bir ülkeye iadesinin istisnai durumlarda 3.madde bağlamında sorunlar yaratabileceği, kötü muamele tehlikesinin özel şahıs ya da fraksiyonlardan değil, iade isteyen devletin yetkili makamlarından geldiği belirtilmişti³⁸⁰.

---

³⁷⁹ <http://www.avrupakonseyi.org.tr/>.

³⁸⁰ Ertan Beşe, a.g.e., s. 213.

Bu probleme ilişkin davaların çoğu, gerçek mağdurlarla yakın ilişkisi olan ve dava açma hakkına sahip olmak için yeterli nedeni olan dolaylı mağdurlar tarafından açılmıştır. Bu tür bir dava açma hakkına sahip olmak için gerekli şartlar, büyük ölçüde ve spesifik olarak, çalışmakta olduğumuz terörizm konusuyla ilgili davalar tarafından belirlenmektedir³⁸¹.

Mrs. W. v Birleşik Krallık Davası³⁸², kocası ve erkek kardeşi İRA tarafından öldürüldüğü kesin olan ve Kuzey İrlanda’ da ikamet etmekte olan bir şahıs tarafından açılmıştır. Komisyon, Bayan W’ nun bir doğrudan mağdurun temsilcisi olarak değil, fakat bekar olan erkek kardeşinin ölümünden etkilenmiş en yakın akraba olarak 25.maddenin kapsamı içerisinde kendi hakkının mağduru olduğuna hükmetti. AİHS madde 25 şöyledir: Komisyon, bu Sözleşme’ de beyan edilen haklarına bir Sözleşmeci Tarafça yapılan bir ihlalin mağduru olduğunu iddia eden bireylerin, hükümet dışı örgütlerin veya birey toplulukların Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği’ne gönderdikleri dilekçeleri, şikayet edilen Sözleşmeci Tarafın, Komisyon’ un bu tür dilekçeleri kabul etme yetkisini tanıması koşuluyla kabul edebilir. Tanıma bildiriminde bulunan Sözleşmeci Taraflar, bu hakkın fiilen kullanılmasını her hangi bir biçimde engellememeyi üstlenirler.

Komisyon’ a göre başvuruçunun, kocasının teröristler tarafından öldürülmesine ilişkin şikayeti, devletin yaşama hakkını koruma sorumluluğu hususunu gündeme getirmektedir. Bu davada Komisyon, devletin yaşam hakkının korunmasında önleyici tedbirler alma yükümlüğü olduğunu kabul etmekle birlikte, sonuçta şikayeti kabul edilemez bulmuştur. Komisyon2 a göre, koca İrlanda Cumhuriyeti’nde öldürülmüştür ve bu şahsın öldürülmesine ilişkin olarak, kendisi yer itibari (*ratione loci*) prensibi ile yetkisizdir³⁸³.

---

³⁸¹ <http://www.yargitay.gov.tr/aihm/sozlesme.html>.

³⁸² Mrs. W. v The United Kingdom, Commission Decision 28 February 1983, Decisions and Reports, Vol:32, s. 190.

³⁸³ Osman Doğan, İnsan Hakları Avrupa mahkemesi Kararlar Rehberi (1960-1994), İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 1999, s. 425-434.

Mrs. H. v Birleşik Krallık ve İrlanda Davası³⁸⁴, nda ise, başvurucunun kızı (ve daha sonra da kocası), terörist olan üç komşusu tarafından öldürülmüştü. Komisyon, bütün iç hukuk yollarının tükendiğini kabul etmekle birlikte, Bayan H'nin devam etmekte olan bir durumun mağduru olduğu iddiasını reddetti. Böylece ölüm tarihinden itibaren hesaplanan 6 aylık bir gecikme (AİHS Madde 26.) nedeniyle, Mrs. H'nin başvurusu geçersizdi.

Potansiyel bir mağdurun dava açma hakkı, diğer haklarla ilgili olarak kabul edilmiş olmasına rağmen, yaşama hakkına ilişkin olarak tanınmamıştır. X v Birleşik Krallık Davası'nda başvurucu X, Londra' da gözaltında tutulan ve Türkiye' ye iade edilmeyi bekleyen bir Türk idi. X, "Türk Halk Kurtuluş Ordusu Partisi'nin terörist faaliyetleri nedeniyle hayatının tehlikede olduğu"nu iddia etti. Komisyon ise, "başvurucu, kamu makamlarından değil, fakat otonom gruplardan kaynaklanan bir tehlikenin olduğu iddiasını kanıtlayacak bir delil sunamadığı için başvuruyu dikkate almak gerekmez". Başvurucunun çeşitli değerlendirmelerinde,"bir samimiyet eksikliği olup, bu şahıs, şikayette bulunduğu terörist eylemler vuku bulduktan sonra da uzun bir süre Türkiye' de kalmıştır" açıklamasını yapmıştır.

4.2.2. Aile Yaşamına Saygı Gösterilmesi Hakkı³⁸⁵

Dolaylı ve hatta doğrudan mağdurlar (örneğin fiziksel veya psikolojik müdahaleye maruz kalması sonucu, aile yaşamında üzüntü ve parçalanma gibi bir takım ciddi olumsuzluklarla karşılaşan şahıslar tarafından dava konusu yapılmaktadır), tarafından ileri sürülebilecek olan bu hak AİHS'nin 8.maddesi "özel ve aile yaşamına saygı hakkı yanında konutlu konusunda da saygı gösterilmesi gerektiğini belirlemektedir"³⁸⁶.

---

³⁸⁴ Mrs. H. v The United Kingdom and Ireland, Commission Decision 07 March 1985, Decisions and Reports, Vol:42, s. 53.

³⁸⁵ Ertan Beşe, a.g.e., s. 215.

³⁸⁶ http://www.isparta.gov.tr/ab_temel_hak.doc.

Ayrıca Sözleşme' ye Ek Protokol 1'in 1.maddesi de mülkiyetin korunması' nı amaçlamaktadır, genellikle terörizmden mahkum olan ya da terörizm sanığı şahısların aile fertleri tarafından yapılan müracaatlar bağlamında tartışılmaktadır. AİHS'nin 8.maddesi³⁸⁷, düzenli aile ilişkilerini korumak amacıyla, suçluların serbest bırakılması için tabii ki kullanılamaz. Halbuki Komisyon, bir mahkumun eş ve çocuklarının dinlemesini, özel hayatına ve ailevi yaşamına saygı gösterilmesi hakkının ihlali saymıştır. Komisyon, yine de, davanın maddi gerçeklerine dayanarak, başvurusunun kocasının mahkumiyeti, İRA'nın eylemleriyle bağlantılıdır. Bu tür terörist örgütlerle ilişkili şahısların gözaltında tutulmaları esnasında, olağanüstü güvenlik riskleri söz konusu olabilir. Bu şartlar altında, başvurusunun kocasını ziyareti esnasında uygulanan tedbirlerin gerekli olduğu sonucuna varmıştır.

4.2.3. Devletin Pozitif Sorumlulukları³⁸⁸

AİHS, temelde medeni ve siyasi haklardan ibaret olmasına rağmen³⁸⁹, bu hakların etkili bir şekilde korunması, bazen ekonomik ve sosyal alanlarda da bir takım işlerin yapılmasını gerektirebilir. Yukarıda ele aldığımız Mrs. W. v Birleşik Krallık Davası³⁹⁰'nda Komisyon, Sözleşme tarafından düzenlenen hakları kamu düzeni ve güvenliği çerçevesinde de göz önünde tutmaktadır. Bu davada başvuru, Birleşik Krallık'ın terörizme karşı yeterli ve uygun tedbirleri almadığını iddia etmiştir:

‘‘2.maddenin ilk cümlesi, Kuzey İrlanda'ya hakim olan olağanüstü şartlarda Birleşik Krallık’, yaşama hakkını sadece saldırganlara yönelik ceza kovuşturulmalarıyla değil, aynı zamanda askeri kuvvetler sonuçlandırmak ve terörist saldırılara potansiyel hedef teşkil eden şahısları koruma altına almak gibi önleyici kontrollerde de korumayı gerektirmektedir.

³⁸⁷ http://www.isparta.gov.tr/ab_temel_hak.doc.

³⁸⁸ Ertan Beşe, a.g.e. s. 215.

³⁸⁹ http://www.yargitay.gov.tr/aihm/pdf/67124_01.pdf.

³⁹⁰ X. v The United Kingdom, Commission Decision 03 May 1978, Decisions and Reports, Vol: 14, s. 246

Komisyon ise, 2.maddenin gerçekten devlete pozitif sorumluluklar yüklenebileceğini kabul etmekle birlikte, devletin yükümlülüklerini şiddeti bütün ihtimalleri ile önlemekle sorumlu tutacak kadar genişletmenin, davanın maddi gerçekleri ışığında kabul edilemeyeceğini açıklamıştı³⁹¹r.

Devletin pozitif sorumluluklarına, anti-terörist uygulamaların negatif etkilerini önlemeyi de dahil ettiğimiz takdirde, devletin terörizmi bastırma amacıyla uyguladığı yöntemler sonucu ortaya çıkan bir kazadan dolayı, yakın aile fertlerinden birisini kaybeden dolaylı mağdurların maruz kaldıkları zararları da dahil edebiliriz. Bu konuda örnek teşkil eden O. Farrel v Birleşik Krallık Davası' nda başvuruçunun müracaatı, Komisyon tarafından kabul edilebilir bulunmuştur. Bu davada başvuruçucu hükümete göre, bir bankaya terörist saldırıda bulunacağı düşünerek bir devriye tarafından öldürülen kocasının durumuna ilişkin şikayette bulunmuştur. Dava, başvuruçuya tazminat ödemesi suretiyle, dostane çözümle sonuçlanmıştır.

4.3. Terörizmle Mücadelede AİHS açısından Sanıkların Korunması³⁹²

Patrice JEAN³⁹³, a göre, AİHS'nin hazırlayıcıları tarafından yaratılan insan hakları koruma rejiminin bir sonucu; kuşkusuz bunların niyetinde olmayan bir şekilde, genel olarak toplum ve mağdurlardan ziyade teröristleri koruyacak şekilde donatılmış olmasıdır. Devletler, Sözleşme'de düzenlenen mekanizmaları teröristleri adaletin huzuruna getirmek için kullanamazken, tersi durum oldukça tipik olmaktadır.

Bir çok davada yargıçlar, devletin terörizmi önleme ve bastırma amaçlı tedbir ve uygulamalarında, aşırı güç kullanımı nedeniyle Sözleşme'yi ihlal

³⁹¹ http://www.yargitay.gov.tr/aihm/pdf/67124_01.pdf.

³⁹² Ertan Beşe, a.g.e., s. 153.

³⁹³ İbid, s. 153.

ettiği iddiası ile karşılaşmaktadırlar. Halbuki; bu konuda emin olmak için, görünüşün ilk bakışta yanıltıcı olabileceğini de hesaba katmak gerekir. Nitekim AİHK ve AİHM'nin, ulusal makamlara anti – terörist uygulamalarında çoğu zaman, geniş bir takdir alanı sağladığı da görülmektedir³⁹⁴.

Yine de, çeşitli davalar, saygı duyulması gereken bir ‘minimum insancıl seviye tanımlamıştır. Yargısal olarak garanti altına bu ‘minimum seviye’; devletlerin belirli durumlarda temel hak ve hürriyetleri top yekun sınırlama eğilimi içerisine girmeleri nedeniyle, özellikle önemlidir. Biz de kitabimizin bu Bölümü’nde, AİHS’deki madde düzenini takip ederek, Sözleşme ve kurumlarının terörizmle mücadelede ortaya çıkan belirli durum ve konulara ilişkin tavır ve tutumlarını, belirli kararlarına atıfta bulunarak ve ayrıntılara girmeksizin ele almaya çalışacağız³⁹⁵.

4.3.1. Yaşama Hakkı

AİHS Madde 2

‘Yaşam hakkı’ kuşkusuz en temel ve en açık insan haklarından birisidir. İnsanın en temel hakkı olan ‘yaşam hakkı’, diğer tüm hak ve özgürlüklerin kullanılmasının önkoşulu olarak, anayasal düzenlemelerin yanında uluslararası insan hakları hukukunu oluşturan metinlerin de esas noktasıdır³⁹⁶.

AİHS’nin 2. maddesinin 2. fıkrası, 1. fıkrada getirilen (ve daha sonra 6. protokol ile kaldırılan) ‘ölüm cezası’ istisnasına ek olarak, kasıtlı öldürme eyleminin yasaklanmasına, dar kapsamlı da olsa üç istisna getirmektedir: (1) hukuka aykırı şiddete karşı savunma; (2) hukuka uygun bir tutuklama ya da hukuka uygun olarak alı konan bir şahsın kaçmasını önleme; ve (3) bir kargaşa ya da ayaklanmanın hukuka uygun olarak bastırılması. Yaşamdan yoksun

³⁹⁴ http://www.yargitay.gov.tr/aihm/pdf/58459_00ve62224_00.pdf.

³⁹⁵ http://www.yargitay.gov.tr/aihm/pdf/58459_00ve62224_00.pdf.

³⁹⁶ AİHS’nin 2 (1) maddesi, “Herkesin yaşama hakkı, hukuk tarafından korunur. Kanunun ölüm cezası öngördüğü bir suç nedeniyle bir mahkemenin verdiği ölüm cezasının infazı dışında, hiç kimse yaşama hakkından kasten yoksun bırakılamaz” demektir.

birakma, bu hallerden birisinde, mutlaka gerekli bir güç kullanımı sonucu meydana gelmişse, bu Madde'ye aykırı olmamaktadır. Bu istisnaların uygulanmasında Devletin yargı yetkisinin kullanılmasını düzenleyen ilke, kullanılan her türlü kuvvetin 'açıkça gerekenden daha çok olmaması' gerektiği biçimindedir. Bu da 'orantılılık' ilkesi olarak bilinir³⁹⁷.

'Yaşam hakkı'nın ihlali sayılmayacak istisnalara ilişkin olarak AİHM'nin sonuçlandırdığı ilk dava, 27 Eylül 1995 tarihli McCann, Farrell & Savage v İngiltere davası'dır. Bu davada AİHK ve daha sonra da AİHM, Mart 1988'de Cebelitarık [Gibraltar]'da İngiliz SAS komandoları tarafından 3 IRA militanının vurularak öldürülmesini, Sözleşme'nin 'Yaşam hakkı'nı düzenleyen 2. maddesinin 1. fıkrasına, 2. fıkra ile getirilen istisnaları yorumlamıştır. Bu hallerde meydana gelen öldürme, devletin zorunlu güç kullanımı sonucunda meydana gelmiş kabul edilmekte ve 'yaşam hakkı'nın ihlali niteliğinde sayılmamaktadır. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, bu maddede yer alan istisnaların, kişinin öldürülmesine değil, mutlak zorunluluk [absolutely necessary] halinde güç kullanımına izin vermesidir³⁹⁸.

AİHS'nin 2 (2) maddesi bağlamında öldürücü güç kullanma hakkını sağlayan 'mutlak zorunluluk' kavramı, kendi ya da bir başkasının hayatını kurtarmak amacıyla meşru müdafaa (self-defence) gereğini vurgulamak içindir. Fakat bu güç kullanımı, her halükarda 'mutlak zorunluluk' testi ile denetlenmektedir. Bu test, örneğin, Wolfgram v Federal Almanya davası'nda, Komisyon tarafından uygulanmış ve 'mutlak zorunluluk' kriterine uygunluk bulunmuştur. Söz konusu olayda Alman polisi, silahlı soygun yapmak üzere olan 5 ateşli silahlı zanlıyı tutuklamış, bunlardan birisinin bir el bombasının fitilini çekmesi üzerine ateş açmış ve iki tanesini öldürmüştür.

Bu davada Komisyon, polisin öldürme eylemini, 'mutlak zorunluluk' bağlamında değerlendirmiş ve meşru müdafaa ve hukuka uygun tutuklama kapsamında değerlendirmiştir. Komisyon, aynı sonuca Diaz Ruano v İspanya

³⁹⁷ Ertan Beşe, a.g.e., s. 155.

³⁹⁸ <http://www.ihd.org.tr/rapor/2003yili/nisan/yasam.html>.

Kararı'nda da ulaşmıştır. Bu dava, polis gözaltında iken öldürülen bir zanlıyla alakalıdır. Suç sabıkası olmayan 21 yaşındaki soygun zanlısı şahıs, tutuklu bulunduğu polis merkezine avukatının yokluğunda iki polis tarafından sorgulandığı bir esnada hiddete kapılmış ve polislerden birinin silahını ele geçirmiştir³⁹⁹.

Zanlı polislere ateş etmiş fakat vuramamış, buna mukabil diğer polislerin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir. Polis bu eyleminden dolayı, yerel mahkeme tarafından 'kasti aşan adam öldürme [manslaughter]' suçuyla mahkum edilmiş, fakat daha sonra temyiz mahkemesi, olayın meşru müdafaa olduğu gerekçesiyle kararı bozmuştur. Komisyon, bu konuyla ilgili olarak önüne gelen davada, polisin öldürme eylemini Sözleşme'nin 2 (2) maddesi kapsamında 'mutlak zorunluluk' halinde meşru müdafaa olarak değerlendirmiştir. Fakat bu arada, olayda 'gerçekte ne olduğu' konusunda şüpheler olabileceğini de vurgulamıştır. Dava, AİHM'nin önünde bulunduğu sırada, dostane çözümle sonuçlanmıştır⁴⁰⁰.

McCann Davası'nda AİHM, SAS komandolarının öldürme ile son bulan eylemlerini 'mutlak zorunluluk' kriteri açısından denetlemiştir. Buradaki mutlak zorunluluk, 'yasadışı şiddete karşı kişileri koruma çabası'ndan kaynaklanmaktadır. Mahkeme bu denetimde 'orantılılık [proportionality] ilkesi' uyarınca güç kullanımı ile güdülen meşru amaç arasındaki orantıyı ele almıştır⁴⁰¹.

Dava konusu olayda, üç IRA militanı Cebelitarık caddelerinde İngiliz SAS komandoları tarafından vurularak öldürülmüştür. Öldürülen şahıslar, kamuya açık alanda park ettikleri bir arabaya uzaktan kumandayla patlatılabilen bomba yerleştirdiklerinden şüphelenilen şahıslardı. Bombanın patlaması, çok ciddi ölüm ve yaralanmalara yol açabilirdi. Gerçekte ise; ne böyle uzaktan kumanda

³⁹⁹ <http://www.ihd.org.tr/rapor/2003yili/nisan/yasam.html>.

⁴⁰⁰ Osman Doğru, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Rehberi (1960–1994), İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 1999, s. 426-428.

⁴⁰¹ Aslan Gündüz, Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler, Örnek Kararlar, İstanbul, Baskı 3, Beta Yayın Evi, İstanbul 1998, s. 672–700.

aleti ne de bomba yerleştirilmiş bir araç vardı. Komisyon'un 11'e 6 oyla ortaya koyduğu kararında, öldürme olayı Sözleşme'nin 2 (2) maddesi kapsamında haklı bulunmuştur.

Mahkeme de, İngiliz komandolarının halkın korunması doğrultusunda 3 IRA mensubunun ölümü ile sonuçlanan eylemlerini 'yaşam hakkı'nın ihlali olarak nitelendirmemiştir. Askerlerin bombalama eyleminin gerçekleştirileceği yolunda edinmiş oldukları istihbari bilgi ve masum kişileri koruma güdüsüyle gerçekleştirmiş oldukları eylemden dolayı 2. maddeye aykırılık söz konusu değildir. SAS'ların bu eylemi, şiddete karşı korunabilmek için mutlak olarak zorunlu ve güdülen meşru amaçla orantılı niteliktedir⁴⁰².

Mahkeme, karar alma sürecinde ölümle sonuçlanan anti-terörist operasyonu bir bütün olarak değerlendirmiştir. Operasyonun bütününde özen eksikliği söz konusu mudur? Eldeki istihbarata rağmen, şüpheli kişilerin sınırdan girişlerine niçin müdahalede bulunulmamıştır? Operasyonun plan ve denetiminde, öldürmeye varan kullanımını asgariye indirme yönünde gereken gösterilmiş midir?

Mahkeme bu sorulara cevap aramış ve olumsuz sonuca ulaşmıştır. Bu nedenle öldürme eylemi, kaçınılmaz olarak ortaya çıkmıştır. Mahkeme, konuya ayrıca halkın korunması açısından bakmıştır. İngiliz SAS komandoları, eğitimleri itibariyle öldürmek için ateş etmeye programlanmışlar, bu özellikleriyle tüm dünyada nam salmışlardır. Bu operasyon esnasında halkın güvenliği açısından olumsuz sonuçlara yol açabilirdi. Yani, ateş altındaki terörist elindeki füneyi çekerek bombayı patlatabilir ve halkın zarar görmesi engellenemezdi. Bu da, demokratik bir toplumda ateşli silahların, tehlikeli teröristlere karşı bile kullanılmasında belirli bir dikkat ve özeni gerektirmektedir⁴⁰³.

---

⁴⁰² Ertan Beşe, a.g.e., s. 157.

⁴⁰³ İbid, s. 157.

Yetkili makamlar, operasyonun denetim ve yönetiminde gerekli önlemleri almadıklarından ortada net bir ‘özen eksikliği’ söz konusudur⁴⁰⁴. Mahkeme’ye göre üç teröristin ölümü, başkalarını yasadışı şiddete karşı koruma doğrultusunda mutlak zorunlu bir güç kullanımı neticesinde meydana gelmemiş, 2. madde ihlal edilmiştir⁴⁰⁵.

AİHM, McCann Kararı’nda Sözleşme’nin 2 (2) maddesinin, dolayısıyla ‘mutlak zorunluluk’ halinin yorumlanmasına ilişkin olarak belirli temel ilkeler ortaya koymuştur: Bunlardan birincisi; Avrupa Konseyi’ni oluşturan demokratik toplumlarını temel değeri olarak ‘yaşam hakkı’nın güvence altına alındığı, güç kullanılması sonucunda kasıt dışı meydana gelen ölüm olaylarının ‘dar yorumlanması’ gerektiğidir.

Zira, 2. maddede yer alan istisnalar, güvenlik güçlerinin vuku bulacak öldürme eylemlerini haklı kılacak olan değil, mutlak zorunluluk halinde güce başvurabileceği halleri düzenlemektedir. Bu ise; bir öldürme izhi değil, sadece durumun gerektiği oranda güç kullanma yetkisidir. Durumun gerektirdiği ölçüde güç kullanma yetkisi, mümkün olduğu kadar ölüme yol açmayan şekilde bacaklara ateş etmek, havaya uyarı ateşi açmak, göz yaşartıcı bombalar kullanmak gibi yöntemlerle, saldırganın saf dışı bırakılmasını gerektirmektedir.

Burada önemli olan husus, ‘yaşam hakkı’nın mutlak niteliğinin zedelenmemesidir. Bu bakımdan 2. maddedeki istisnalar, devletin öldürme iznini değil, amaçla orantılı güç kullanılabilirliğini düzenlemektedir. Her durumda ‘mutlak zorunluluk’ ölçütünü başka türlü hareket olanağının kalmadığı hallerle sınırlı olarak düşünmek gerekir.

İkinci olarak, anti-terörist mücadelenin tabiatındaki zorluklar, demokratik hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin özünün ortadan kaldırılmasına yol açmamalıdır. Devlet, terörizm ile mücadele gerekçesiyle, bütün hakların temeli olan ‘yaşam hakkı’nın korunmasına ilişkin yükümlülükleri başta olmak üzere,

---

⁴⁰⁴ Osman Doğru, a.g.e., s. 428- 439.

⁴⁰⁵ İbid, s. 441.

Sözleşme standartlarından sapma gösteremez. Bu nedenle meşru güç kullanımı, amaçla ‘orantılı’ ve ‘mutlak zorunlu’ nitelikte olmalıdır⁴⁰⁶.

Üçüncü olarak, AIHS’nin 1. maddesi, devlet görevlilerinin güç kullanması sonucu meydana gelen öldürme olaylarının hukuka uygunluğunun, etkin bir şekilde resmi olarak soruşturulmasını gerektirmektedir. Olayların terörün etkili olduğu bir bölgede meydana gelmiş olması, devletin etkili soruşturma yapma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz⁴⁰⁷.

Komisyon, bu soruşturmanın şekli önemli olmamakla birlikte, tarafsız bir inceleme mekanizması içermesi gerektiğini ifade etmiştir. Soruşturmanın etkinliği ise; ölüme yol açan olayların (asgari işlemler arasında görgü tanıklarının dinlenmesi, ölüm nedenlerinin açıklığa kavuşturulması sayılabilir) derhal incelenmesi ile sağlanabilir.

Mahkeme’nin Golder Birleşik Krallık davası’na kararında da belirttiği gibi, Sözleşme’nin temel rolü, bireyin etkin korunmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla, ‘yaşam hakkı’nın kullanımını sona ediren her türlü eylemin etkin bir şekilde soruşturulması, hukuk devletinin temel görevlerinden biridir. Mahkeme ve Komisyon’un kararlarında, devlet ajanlarının güç kullanımı sonucu meydana gelen ölümlerin hukuka uygunluğunun etkin olarak denetlenmemesi, soruşturmalarda özen eksikliği, yaşam hakkı ihlali olarak değerlendirilmektedir.

---

⁴⁰⁶ Mrs. W. v The United Kingdom, Commission Decision 28 February 1983, Decisions and Reports, Vol:32, s. 627.

⁴⁰⁷ Osman Doğru, İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye Karar Özetleri (1995–2000), 2001, s. 46–47.

4.3.2. İşkence ve İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muamelenin Yasak Olması AİHS Madde 3

AİHS'nin 3. maddesinin önemi, hemen bütün mahkum ya da tutuklular için açıktır. Bununla birlikte; Sözleşme'nin 3. maddesinin himayesi; teröristler ya da terörist olduğundan şüphelenilen şahıslar açısından çok daha gerekli olmaktadır⁴⁰⁸. Zira bunlar; toplum yararı gerekçesiyle, örgütleri ve eylemleri hakkında bilgi almak amacıyla kötü muameleye tabi tutulabilmekteki.

Zira, “jus cogens” kuralının bir gereği olarak, Madde 3 tarafından düzenlenen yasaklama kesindir” AİHS'nin 3. maddesi, terörizm bir yana, savaş halinde dahi bu maddeye ilişkin bir çekinceyi yasaklamaktadır. Hatta Madde 3, kendisi herhangi bir sınırlama öngörmemektedir⁴⁰⁹.

10 Aralık 1948 tarihli BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 5. maddesinde açık olarak “hiç kimse işkenceye, zalimane, insanlık dışı, onur kırıcı cezalara yada uygulamalara tabi tutulamaz” hükmü bulunmaktadır. BM'nin 09 Aralık 1949 tarihli, 12 Ocak 1951' de yürürlüğe giren ve 100 ülkenin taraf olduğu ‘Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi’nin 2. maddesine göre; ‘soykırım’ suçu “bir grubun üyelerine bedeni veya zihni, ciddi acı veren eylemler, ulusal, etnik, ırki veya dini grubu tamamen yada kısmen yok etmek amacıyla işlendiğinde oluşur.” 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe giren ‘BM Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 7. maddesinde “hiç kimseye işkence yada zalimce, insanlık dışı yada haysiyet kırıcı davranış yada ceza uygulanamaz” hükmü yer almaktadır⁴¹⁰.

BM Genel Kurulu'nun 21 Aralık 1966 tarih ve 2106 A (XX) sayılı kararı ile kabul ettiği ‘Her Irk Ayrımcılığının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmesi’nin 5. maddesi de, görevli memurlar veya herhangi bir şahıs, grup ya da kurum tarafından maruz bırakılacağı şiddet veya vücuda zarar verme

⁴⁰⁸ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26664.html>.

⁴⁰⁹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 161.

⁴¹⁰ İbid, s. 162.

tasarruflarına karşı devlet tarafından korunması gerektiğini vurgulayarak, kişinin güvenlik hakkına yer vermektedir.

BM Genel Kurulu'nun 30 Kasım 1973 tarih ve 3068 (XXVIII) sayılı kararı ile kabul ettiği 'İrk Ayrımcılığı Suçunun Bastırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme de, farklı ırklardan insan yada insan gruplarına karşı işkence veya diğer her türlü zalimane insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yada cezalandırmaları yasaklamaktadır⁴¹¹.

Yukarıdakilere ek olarak, işkence ve kötü muameleyi yasaklayan şu diğer sözleşme ve bildirimleri de burada kaydedebiliriz: 12 Nisan 1989 tarihli 'Avrupa Parlamentosu Temel Hak ve Hürriyetler Bildirgesi; 1969 tarihli 'Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi; Afrika Devlet Ve Hükümet Başkanları tarafından 1981 Nairobi Zirvesi'nde imzalanan ve 21 Ekim 1986'da yürürlüğe giren 'Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı gibi uluslararası hukuk metinleri söz konusu olmaktadır⁴¹².

İşkence ve Kötü Muameleyi yasaklayan bütün bu Uluslararası ya da Bölgesel İnsan Hakları Hukuku Sözleşmeleri yanında, özellikle işkence ve körü muamelenin önlenmesi amacıyla imzalanan diğer Uluslararası Hukuk metinleri arasında şunlar yer almaktadır:

- İşkence, İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Ceza ve Muamelelerin Önlenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi⁴¹³: Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından, onaylanmıştır⁴¹⁴.
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi⁴¹⁵: 1984 yılında BM Genel Kurulu tarafından 39/46 no.lu kararla kabul edilmiş ve

⁴¹¹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 162.

⁴¹² <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26664.html>.

⁴¹³ Ertan Beşe, a.g.e., s. 163.

⁴¹⁴ Sözleşme 01 Şubat 1989 tarihli itibariyle yürürlüğe girmiştir. Türkiye tarafından 25.12.1988 tarih ve 3411 sayılı kanun doğrultusunda 31.05.1988 tarih ve 88/12649 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanmıştır.

⁴¹⁵ Ertan Beşe, a.g.e., s. 163.

1987 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Türkiye tarafından 21. 4. 1988 tarih ve 3441 sayılı kanun doğrultusunda 16. 6. 1988 tarih ve 88/13023 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanmıştır. İşkencenin önlenmesiyle ilgili en geniş ve sistemli sözleşmedir. İşkenceyi en geniş şekilde tarif etmiş, unsurları ve özelliklerini, üye devletlerin yükümlülüklerini ve işkencenin nasıl önleneceğine dair her türlü düzenlemeleri getirmiştir. Sözleşme'ye taraf devletler, kendi alanları içinde işkenceyi durdurmak ve önlemekle, işkenceyi suç olarak düzenlemekle, bütün işkence iddialarını soruşturmakla ve işkence sanıklarının adalet önüne çıkarmakla, işkence sanıklarının muhakemesi boyunca kendilerine adil muamele yapılmasını sağlamakla, işkenceyle elde edilen kanıtları dava dosyasından çıkartmakla ve işkence mağdurlarına tazminat vermekle yükümlüdür.

- **İşkencenin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Amerikan Sözleşmesi**⁴¹⁶(Amerikan İşkence Sözleşmesi) : Amerikan Devletler Örgütü (ADÖ) Genel Kurulu tarafından 09 Aralık 1985'te kabul edilmiş ve 28 Şubat 1987'de yürürlüğe girmiştir. ADÖ üyesi devletlerden 13'ü bu Sözleşme'ye taraf durumundadır.
- **Avrupa Cezaevi Kuralları**⁴¹⁷: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 1973 yılında kabul edilmiş, 1987 yılında gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir. Bu belge hukuksal bağlayıcılığı olan bir sözleşme olmamasına rağmen, tutulan kişilere ve mahkumlara karşı yapılacak muameleler için yol gösterici niteliktedir. Bu belge işkence ve kötü muameleyi yasaklamakta ve tutuklu ve hükümlü gibi farklı kategorilerdeki mahpusların ayrı yerlerde tutulmasını güvence altına almaktadır.

AIHS'nin 3. maddesindeki 'İşkence ve İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muamele Yasağı'nın temelinde; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 19 Ocak 1973 tarih ve 73 (5) sayılı 'Mahkumlara Muameleye Dair Minimum

---

⁴¹⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 164.

⁴¹⁷ İbid, s. 164.

Standart Kurallara İlişkin Kararı’; Bakanlar Komitesi’nin R (82) 17 sayılı ‘Tehlikeli Mahkumların Gözaltı ve Muamelesi’ne İlişkin Tavsiyesi’; Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi’nin 1983 tarih ve 971 sayılı ‘Gözaltında Bulunanların Zalimane, İnsanlık dışı ve Onur Kırıcı Muameleden Korunması’na İlişkin Tavsiyesi ve özellikle de, emsalsiz bir biçimde önleyici nitelikte ve yargısal sürece dayanmayan, sadece ziyaretlere dayalı bildirimler üzerine oturmuş olan, 26 Kasım 1987 tarihli ‘İşkence ve İnsanlık dışı veya Onur Kırıcı Muamelelerin ya da Cezalandırmanın Yasaklanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi⁴¹⁸’ vardır.

İrlanda v Birleşik Krallık Davası, Sözleşme’nin 3. maddesi konusunda temel ve yönlendirici bir niteliğe sahiptir. Bu dava; AİHM’nin güvenlik görevlilerinin terörizmle ilgili sorgulamalarına ilişkin ilk yargısı olmaktadır. AİHM, bu davada Birleşik Krallık’ı, sorgulamalarda genellikle uyguladığı ‘beş teknik arasında yer alan ‘zihin bulandırma [sensory disorientation]’ ve ‘duyumsal yoksunlaştırma [sensory deprivation]’ nedeniyle mahkum etti.

Mahkeme; beş tekniğin birlikte uygulanmasının ‘işkence’ terimindeki ağırlığa ulaşmadığı ve bu muamelenin ‘insanlık dışı ve onur kırıcı muamele’ sayılabileceği sonucuna vardı: “...birlikte uygulandığı şekliyle beş teknik, ...her ne kadar itiraf elde etmek, diğerleri hakkında bilgi edinmek amacıyla ve de sistematik olarak uygulanmış olsa da, ‘işkence’ teriminden anlaşılan özel şiddet ve zulmün verdiği ızdırap derecesine ulaşmamaktadır.” Bu durumda mahkeme, 3. maddeye aykırı olan beş tekniği uygulamanın, insanlık dışı veya onur kırıcı bir muamele olduğu sonucuna varmaktadır.

‘İşkence’ ve ‘insanlık dışı veya onur kırıcı muamele’ arasındaki fark, böylece ve görünüş itibariyle, “tabiatından ziyade derecesi ile alakalı olmaktadır”. İşkence, özellikle saldırgan nitelikte insanlık dışı bir muamele olup”, “çok ciddi ve dayanılmaz acılara neden olmaktadır.” ‘Yoğunluk’ esasına dayalı bu ince fark, şartları göz önünde bulundurmak suretiyle daha belirgin bir

---

⁴¹⁸ Ertan Beşe, a.g.e., s. 164.

hale getirilmektedir: “...demokratik sosyal düzene olan tehdit ne kadar büyükse, 3. maddenin uygulanmasına ilişkin eşik de o derece yüksek olacaktır. Böylelikle; mağdurlar, gözaltında çok sert güvenlik tedbirleri gerektiren tehlikeli teröristler olduğunda, bu uygulamalar, *prima facie* (ilk bakışta), 3. madde ile uyuşmayabilir⁴¹⁹.”

Yine de, bir takım tartışmalardan sonra çok önemli bir sınırlama getirilmiştir: AIHSS'nin 3. maddesini Komisyon, teröristlerin yerleştiği bombanın tehdidi altında olan insanların hayatını kurtarmak için işkenceyi yasaklayan bir madde olarak görmektedir⁴²⁰. Bununla birlikte Komisyon, ulusal idari makamların ve adli yetkililerin, mahkum edilmesi gereken işkence sanıklarının cezalarını, bunların amaçlarının övgüye değer olması nedeniyle hafifletici nedenler olarak saymalarını yasaklamaktadır.

Nitekim Tomasi v Fransa Davası'ndaki⁴²¹ yargılama da bu teamül ve içtihadı yeniden onaylamakta ve genişletmektedir. Bu davada başvuru, Korsika'daki anti-terörist operasyonlar sonucu gözaltına alındığı ve bu nedenle polis tarafından, özellikle travmatik (derinden etkileyici) nitelikte iki gün gözaltında tutulduğu şikayetinde bulunmuştur. Mahkeme; “...çok sayıdaki darbe izleri... ve bunların yoğunluğuna ilişkin olarak, doktorlar tarafından gözlemlenen vücuttaki yara-bere izlerinin iddia olunan kötü muameleden kaynaklandığı” karinesinde bulunmuştur. Komisyon'a göre ise; bu yara ve bereler, özgürlüğünden mahrum bırakılan ve bu nedenle aşağı durumda bulunan bir birey üzerinde şiddet uygulandığının dış belirtilerini oluşturmaktadır.” Bu davada Komisyon ve mahkeme, önemli bir yöntem geliştirmiştir. Fransız temyiz mahkemesine göre; olayda kötü muamelelerin polis gözetimi sırasında yapıldığı kanıtlanamamıştır.

Genel olarak, iddia sahibi bunu kanıtlamakla yükümlü olmakla birlikte, kötü muameleden yakının tutuklu aslında güçsüz ya da bağlı durumda olup,

⁴¹⁹ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26664.html>.

⁴²⁰ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26664.html>.

⁴²¹ http://www.yargitay.gov.tr/aihm/pdf/16779_02.pdf.

buna karşılık polis dilediğini yapabilir konumdadır. Bu nedenle Komisyon ve Mahkeme'nin yaklaşımına göre; göz altında veya tutukluluk ya da hükümlülük sırasında kötü muamele iddiası varsa, bunun yapıldığını kanıtlamak gerekmez; aksine yapılmadığını kanıtlamak gerekir⁴²².

Bu yük polise ya da ilgili yönetime düşmektedir. Yine de işkence ve kötü muamele mağdurunun bir 'başlangıç kanıtı' göstermesi gerekir. Soyut olarak; işkence veya kötü muamele yapıldığı iddiasında bulunulmuş, fakat buna ilişkin bir iz veya ip ucu gösterilememişse, şikayetin 'ciddi' bulunması mümkün değildir. Bu durumda madde 3; güvenlik kuvvetleri tarafından aşırı güç kullanımına karşı etkili bir güvence oluşturmaktadır: "Soruşturmanın gerekleri ve özellikle terörizme ilişkin olmak üzere, suçla mücadelenin doğasında olan inkar edilemez güçlükler, kişinin fiziksel bütünlüğüne sağlanan korumayı sınırlandırıcı bir şekilde sonuçlanamaz. Bu davada, dava konusu eylemlerin 'insanlık dışı ve onur kırıcı muamele' olarak nitelendirilmesi, daha ciddi olaylarda, daha ağır bir terim olan 'işkence' kavramının kullanılmasının reddi gibi gözükmemelidir⁴²³.

Tutukluların hapisanelerde tutulmaları bağlamında yapılan muameleler de 3. maddeyi ihlal teşkil edebilir. Herkesin kabul edeceği gibi, hapishane görevlilerine, başta tehlikeli mahkumlara yönelik olmak üzere, kullanacakları gözetim, denetim ve disiplin araçlarının seçiminde oldukça geniş bir takdir yetkisi tanınmaktadır. Fakat; tehlikeli teröristler dahi, katlanılamaz yaşam şartlarına maruz bırakılmama hakkına sahiptirler.

Mahkum ve tutuklularla yapılacak muamelenin minimum standartları, Komisyon'un G. Ensslin, A. Baader & J. Raspe v federal Almanya davası'nın kararında açıkça belirtilmektedir. "Tam bir duyuşsal tecrit (tek başına hücre hapsi), toplumsal tecritle bir araya geldiğinde, sonuçta kişiliği tahrip edeceğinden şüphe yoktur; bu nedenle, güvenlik gerekçesiyle de haklı bulunamayacağı için niteliği itibariyle 3. maddenin içerdiği 'işkence ve insanlık

⁴²² http://www.yargitay.gov.tr/aihm/pdf/16779_02.pdf.

⁴²³ Ertan Beşe, a.g.e., s. 167.

dışı muamele yasağı' kapsamında bir insanlık dışı muamele sekli oluşturmaktadır⁴²⁴.

Gabriele Kröcher & Christian Möller v İsviçre Davası⁴²⁵,nda ise; Alman teröristler, çok zor hapisane şartlarına maruz bırakıldıklarını ileri sürdüler. Bu tür suçlamalarla, bu olayla birlikte ilk defa karşılaşılan İsviçre, diğer risklerin yanında, tutukluların ölme (özellikle intihar etmeleri) ihtimalinden korktu. Bu şahısların daha sonra rahat imkanlara kavuşturulmuş olmalarına rağmen, tutukluluk sürelerinin özellikle ilk ayında kendilerine uygulanan hapisane şartları '...hemen tam bir tecrit'e dayanıyordu. Özellikle; dışarıdan ve kendi aralarında hiçbir kimseyle ilişki kurmalarına izin verilmemiş, televizyon izleme, gazete okuma ve tütün kullanma imkanı sağlanmamış, pencereleri kapatılmak suretiyle hücreleri karartılmış, dolayısıyla sürekli bir şekilde sun'i ışığa maruz kalmışlar, G. Kröcher aralıksız bir şekilde kapalı-devre televizyonla izlenmiş ve avukatlarının ziyareti yasaklanmıştır.

Komisyon bu davada, 3. maddenin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. İsviçre yetkili makamlarının, tutukluları maruz bıraktıkları bu ağır şartları daha sonra 'çok yeterli bir ölçüde iyileştirmiş olmaları gerçeğine rağmen; bu şartlar Komisyon'un görüşünü şekillendiren 'önemli' bir unsur olmuştur. Komisyon; G. Ensslin, A. Baader & J.Raspe Kararı'nda ifade ettiği görüşünü yansıtan bir şekilde, tutukluların bir kaç aydan fazla bir süreyle duyusal ve sosyal tecride tabi tutulmalarının, 3. madde açısından problemlere yol açtığını ifade etmiştir. Komisyon kararını aşağıdaki ilkelere dayandırmıştır: "Bir tutuklunun, öteki tutuklulardan ayrı yerde tutulması kendi başına insanlık dışı muamele sayılmaz. Ancak mutlak tecrit (kimseyle konuşmama, kimseyi duymama, radyo ve TV yasağı, mutlak haberleşme yasağı, ayrı koğuşta tutulma) kötü muamele sayılır... Sanıkların içinde buldukları koşullar, güvenlik nedeniyle ayırmayı haklı kılabilir, ancak ayırma kısmen olabilir, mutlak tecrit biçiminde olamaz.

---

⁴²⁴ Dona Gomien, Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi Kısa Rehberi, Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995, s.20-24.

⁴²⁵ G.Kröcher, C.Möller. v Switzerland, Commission Decision 09 July 1981, Decisions and Reports, Vol: 34, s. 24.

Uygulanan ayırma koşullarındaki sert nitelikler, zaman geçtikçe yumuşatılmalıdır.

4.3.3. Kişinin Özgürlük ve Güvenlik Hakkı⁴²⁶

AİHS madde 5

AİHS'nin 5. maddesi, bir bütün olarak fiziksel özgürlük üzerinde durmakta, özellikle keyfi tutuklama ve gözaltılara karşı koruma sağlamakta ve uzun metni ile çeşitli boyutlar içermektedir.

5. maddenin 1. paragrafı, kişinin gözaltında tutulabilmesini ya da diğer bir tabirle 'özgürlüğünden yoksun bırakılmasını haklı kılacak 6 hal (şart) belirtmektedir. Bunlardan 5 (1-a) ve 5 (1-c) ceza hukuku kapsamı içindedir. Bu şartlar, en azında kadar, teröristlerin lehine olmamıştır. Terörizmle mücadeleyi amaçlayan çeşitli kanunların uygulanmasıyla ilgili olarak özellikle Sözleşme'nin 5 (1-c) maddesi gereği açılan çok dava vardır. Bu Madde, devletin bir kimseyi, suç işlediğine dair duyulan haklı kuşku üzerine, yetkili makam önüne çıkarılması amacıyla, suç işlemesi veya işledikten sonra kaçmasının önlenmesi, haklı nedenlerle zorunlu sayıldığında tutuklayabilmesini temin eder. Buradaki 'haklı nedenler' konusunda, devletlere belli bir yorumlama payı bırakılmaktadır⁴²⁷.

AİHM, Lawless Davası⁴²⁸,nda, davacının durumunda Sözleşme'nin 5.maddesinin ihlalinin söz konusu olmadığına hükmetmiştir. Mahkeme'ye göre; 5. maddenin 1/c ve 3. fıkraları, 'suç işlediği şüphesi altında bırakan kişinin' yakalanması ve tutuklanmasına izin vermektedir. Bu maddeye göre, tutuklanan herkesin salıverilme konusunda bir karar verilmesi için ivedilikle yargıç önüne çıkarılma hakkı vardır. Bu davada Lawless, suç işlediğinden şüphelenildiği için değil, terörizme katılabileceği kuşkusu ile tutulmuştur.

---

⁴²⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 168.

⁴²⁷ İbid, s. 169.

⁴²⁸ Lawless v. İrlanda Davası, 01 Temmuz 1961, Vol: 3, Yearbook of the European Convention on Human Rights, Vol: 12, s. 29–119.

AİHS'nin 5 (1-c) maddesi kapsamına giren her türlü tutuklamanın, 5 (3) ve/veya 5 (4) maddesi gereği hukuki incelemeye tabi tutulacağına dikkat etmek gerekir. Sözleşme'nin 5 (3) maddesi, bir şüphelinin gözaltında tutulabileceği süreyi sınırlamaktadır. Madde 5 (3)'e göre, gözaltına alınan veya tutuklanan bir kimse, derhal bir yargıç veya hukuken yargılama yetkisine sahip, diğer bir görevlinin önüne çıkarılma hakkına sahiptir.

Brogan ve Diğerleri v Birleşik Krallık Davası'nda dört Britanyalı (Terence Brogan, Dermot Coyle, William Mc Fadden ve Michael Tracy), 'Terörizmin Önlenmesi Yasası [The Prevention of Terrorism Act]'nın 12. maddesine istinaden birkaç gün gözaltına tutulurlar. Terör faaliyetlerine karışmak, teşvik veya yardım etmekten şüphelidirler. 48 saatlik göz altı süresi her defasında Kuzey İrlanda'dan sorumlu Bakan'ın kararı ile uzatılır. Sırasıyla 5 gün 11 saat, 6 gün 16.5 saat, 4 gün 6 saat ve 4 gün 11 saat göz altında kalırlar. Belirli terör olayları hakkında sorgulanırlar, ancak serbest bırakılmadan önce herhangi bir suçlama yapılarak yetkili bir hakim önüne çıkarılmazlar⁴²⁹.

Davacılar, başvuru dilekçelerinde gözaltında ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldıkları, kendilerine belli bir suçlama yapılmadığı ve derhal bir yargıç önüne çıkarılmadıkları, dolayısıyla nedensiz yere tutuldukları ve bu durumun Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. ve 3. fıkralarını ihlal ettiği iddiasında bulunmuşlardır. Zira; Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. paragrafına göre, 'hemen [promptly]' hakim önüne çıkarılmaları gerekiyordu.

Komisyon ve Mahkeme'ye sunulan olgu ve olaylara ilişkin olarak, her ikisi de aynı derecede doğru olan İngilizce 'promptly' ve Fransızca '*aussitôt*' (hemen) kavramlarının "...mümkün olduğunca her ikisini de uzlaştıracak ve Anlaşma'nın amaç ve hedefini en uygun bir şekilde algılayacak ve gerçekleştirecek şekilde" yorumlanması gerekiyordu⁴³⁰. Mahkeme'nin bu

---

⁴²⁹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 170.

⁴³⁰ Brogan and Others v. The United Kingdom, Commission Decision 14 May 1987, Vol:145-B, s.

kavramları yorumlamasına göre, “4 ayrı period halinde gerçekleşen gözaltıların en kısası, yani 4 gün 6 saat dahi, 5. maddenin 3. paragrafında izin verilen süreye ilişkin katı sınırlamalara aykırı düşmektedir. Böylesine uzun bir gözaltı süresini haklı kılmak için, ‘promptly – hemen/ivedilikle’ sözcüğünün kabul edilemez bir şekilde geniş yorumlanması gerekir⁴³¹. Bu da korunan hakların temelden engellenmesiyle sonuçlanabilir. Kuşku götürmez gerçek olarak, başvuru sahiplerinin tutuklanma ve alıkonulmalarının, ‘toplumu bir bütün olarak terörizmden koruma’ meşru amacından esinlenmiş olması, Madde 5 (3)’ün spesifik şartlarıyla uyuşması için, kendi başına yeterli olmamaktadır⁴³².

AİHM, terörle mücadele kapsamında gerçekleştiren yakalamanın, suçlama yapılmaksızın ve yargıç önüne çıkarılmaksızın sonuçlanmasını, yeterli delil bulunmaması, nedenine bağlamakta ve polis bu girişiminin Sözleşme’nin 5. maddesine aykırı bulmamaktadır.

Yani Mahkeme, başvuru sahiplerinin tutuklanmasının, somut şüphe uyandıran delillerin ve olayların polis tarafından daha fazla araştırılması amacını taşıdığına ve bu nedenle de 5 (1-c) maddesinin çiğnenmediğine karar verdi. ‘davacıların nedensiz olarak göz altına alındıkları’ iddiasına ilişkin olarak ise; Mahkeme, 1984 tarihli Terörizmin Önlenmesi Yasası’nın bir kimsenin yakalanmasını ‘belirli bir suç şüphesine değil, fakat ‘terörizm faaliyetlerine’ karışma şüphesine dayandırmasının Sözleşme’nin ihlali anlamına gelmediği sonucuna varmıştır. Zira; terörizmin yasal tanımı aslında ‘suç’ tanımıdır. Ayrıca davacılar, belirli faaliyetlerde bulunmak kuşkusu nedeniyle sorgulanmışlardır.

Bununla birlikte; gözaltına alınanlar, kamuyu ilgilendiren olağanüstü şartların olduğu istisnai durumlarda dahi, polis gözetimi altında, yargıç ya da yetkili bir merci önüne çıkarılmaksızın, ancak kısa bir süre için tutulabilirler. Nitekim bu olayda Mahkeme, Kuzey İrlanda hükümetinin terör faaliyetlerini ortaya çıkarmada karşılaştığı güçlükleri göz önünde tutmakla birlikte, dört gözaltı süresinden en kısa olanının bile (4 gün 6 saat) ivedilik sınırlarını aştığı

⁴³¹ Brogan and Others v. The United Kingdom, Vol: 145- B, s. 33-34.

⁴³² İbid, s. 32.

sonucuna varmıştır. Mahkeme ayrıca, denetimin var olmasının gözaltı süresinin uzamasını haklı kılmayacağı sonucuna da varmıştır.

Brogan ve Diğerleri v Birleşik Krallık Davası'nın maddi gerçeklerine çok benzeyen bir dava olan Brannigan & McBride v. İngiltere Davası⁴³³, da bu konuda diğer bir örnek (dava) niteliğindedir. Bu davada AİHM, 15. madde çerçevesinde Sözleşme hükümlerini 'olağanüstü hallerde askıya alma' yoluyla özgürlüklerin kısıtlanması konusuna yeni bir anlayış ve yorum getirmiştir. Bu davada iki başvurucudan birisi olan Peter Brannigan 09 Ocak 1989'da Kuzey İrlanda'da 1984 tarihli "terörizmin Önlenmesi Yasası [The Prevention of Terrorism Act 1984]'nın maddesi uyarınca terör eylemlerine karışma şüphesi ile yakalanmış ve sorgulanmak amacıyla Gough kışlasına götürülmüştür. Burada 4 gün 14 saat 30 dakika gözaltında tutulduktan sonra 15 Ocak'ta serbest bırakılmıştır. Toplam 158 saatlik gözaltı süresince Brannigan 43 kez sorgulanmıştır. Bu da 3.5 saatlik periodlar anlamına gelmektedir. Bu durumda Brannigan 24 saatin sadece 8 saatini sorgulama dışında geçirmiştir. Bu sorgulamaların amacı, dava açmaya yeterli bir itiraf elde etmektir.

Diğer başvurucu Patrick McBride ise, 05 Ocak 1989'da yakalanmış Castlereagh sorgu merkezine götürülerek, 09 Ocak günü 4 gün, 6 saat 25 dakika tutulduktan sonra serbest bırakılmıştır. McBride da aynı nedenle, toplam 102 saatlik bu gözaltı süresince 3'er saatlik periodlara 34 kez sorgulanmıştır⁴³⁴.

Bu davada Mahkeme'nin çözümlemesi gereken temel konu, Birleşik Krallık'ın 'yükümlülük azaltma bildirim'i'nin 15. maddeye uygun olup olmadığıdır. Diğer bu konuda, İngiliz hükümetinin başvurduğu olağanüstü yetkilerin dokunduğu hakların niteliği, olağanüstü yetkilerin süresi ve buna yol açan nedenler bakımından yapılmaktadır⁴³⁵.

---

⁴³³ Brannigan and Mc.Bride v. The United Kingdom, 26 May 1993, Vol: 258 –B, s. 17.

⁴³⁴ Ertan Beşe, a.g.e., s. 172.

⁴³⁵ James Steve, International Law and Human Rights, New Orleans Law Faculty, International Law Journal, 2005, Vol:22, s. 17–24.

İngiltere Hükümeti, 23 Aralık 1988’de Avrupa Konseyi genel Sekreteri’ne başvurarak, 1984 tarihli ‘Terörizmin Önlenmesi Yasası’nın tanıdığı yetkilerin kullanılmasına ilişkin olarak, Sözleşme’nin 15 (1) maddesine göre ‘olağanüstü hallerde askıya alma hakkı’nı kullandığını bildirmiştir.

19 Ocak 1989’da Komisyon’a başvuran Brannigan ve McBride, dava dilekçesine özellikle derhal hakım önüne çıkarılmadıklarını, bu durumun Sözleşme’nin 5 (3) maddesinin ihlali niteliğinde olduğunu öne sürerek; Birleşik Krallık’ın bu maddeye ilişkin ‘yükümlülük azaltma bildirimini’nin, mevcut durumdaki bir değişimin gereği olarak değil, Brogan ve Diğerleri Davası’ndaki karara tepkinin bir sonucu olduğunu iddia etti⁴³⁶.

İngiliz hükümeti ve Komisyon, Brogan ve Diğerleri yargısının ‘yükümlülük azaltma bildirimini’ tetiklediğini kabul etmekle birlikte, 1974’den bu yana devam etmekte olan durumun, Terörizmin Önlenmesi Yasası’ndaki genişletilmiş gözaltı düzenlemelerini haklı kıldığını ileri sürmüştür. Daha önceki hükümetler, bu yetkilerin Sözleşme’nin 5 (3) maddesi ile bağdaştığını düşünmüşler, bu nedenle ‘olağanüstü hallerde yükümlülük azaltma’ uygulamasında bulunmayı gerekli görmemişlerdir. Bununla birlikte; gerek bu önlemler ve gerekse ‘olağanüstü hallerde askıya alma’, Birleşik Krallık’ın karşı karşıya olduğu ve mevcut olağanüstü durumun icaplarına doğrudan bir cevap niteliği taşımaktadır.

AİHM, ilk önce, tutuklama yetkilerinin ve uzatılmış gözaltı sürelerinin İngiliz hükümeti tarafından 1974’den bu yana terörizmle mücadele için gerekli görüldüğünü gözlemlemiştir⁴³⁷.

İngiliz hükümeti, Brogan ve Diğerleri Yargılamasını müteakip, 1984 tarihli yasanın 12. maddesi bağlamında gözaltı kararlarına karşı yargısal kontrol getirilmesi (yani tutuklama kararı aleyhine yargıç önüne çıkarılma usulü) ya da Sözleşme’nin bu konudaki ilgili hükümlerinin düzenlendiği 5 (3) maddesine

---

⁴³⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 173.

⁴³⁷ İbid, s. 173.

ilişkin ‘olağanüstü hallerde askıya alma’ alternatiflerinden birisini tercih etmek durumuyla karşılaşmıştı. Bunlardan ilk alternatif olan ve Sözleşme’nin 5 (3) maddesi açısından problem teşkil etmeyen yargısal kontrol, terörizm suçlarının soruşturulması ve adli takibinin özel nitelik ve zorlukları nedeniyle İngiliz hükümeti açısından uygun değildi. Bu durumda ‘yükümlülük azaltma’ kaçınılmaz hale geliyordu ve hükümet bu ikinci alternatif seçti. Bundan dolayı; yargısal kontrol olmaksızın uzatılmış gözaltı süreleri ve 23 Aralık 1988 tarihli ‘yükümlülük azaltma bildirimini’, olağanüstü durumun devamlılığına bağlıydı⁴³⁸.

Mahkeme, Birleşik Krallık’da mevcut olan olağanüstü durumun, ‘bir ulusun varlığını tehdit eder düzeyde’ ve alınan önlemlerin durumun gerekleri ile ‘orantılı’ olup olmadığını ele alarak; Kuzey İrlanda ve İngiltere’de terörist şiddetin sonuçları ve yaygınlığının ulusun varlığını tehdit eden boyutta olduğunu kabul etmiştir. Mahkemenin gündeminde olan diğer konu ise, tutuklamanın yargıç kararı olmadan uzatılma yetkisiydi. Başvuruculara göre; hükümetin uzatılmış gözaltıların bir yargıç ya da yargısal güç kullanma konusunda hukuk tarafından yetkilendirilmiş bir makam tarafından kontrol edilmesinin mümkün olmadığı iddiası, temelsizdi.

Başvurucular, yargısı gözaltı süresinin uzatılması konusunda ikna etmeye yetecek materyalin, habeas corpus sürecinde ihtiyaç duyulandan daha hassas olduğunu iddia ettiler⁴³⁹. Ayrıca hükümete göre; tutuklama nedenlerinin şüpheliler ve avukatlarından gizli tutulması terörle mücadelenin en önemli koşuluydu. Bu bağlamda. Yargıçları harekete geçirecek ya da ikna edilmelerine yarayacak materyallerin müdafilere veya sanığa açıklanmasını engelleyen mevzuat hükümleri söz konusuydu. Bu noktada hükümet, sanığa ya da avukatına ilgili materyallerin ya da mahkemenin idari bir işleminin gizli tutulması prosedürlerinden birisinin uygulanmadığını belirtti. Hükümet ayrıca, örf ve adete dayanan hukuk sistemleri [*common-law*] çerçevesinde, Sözleşme’nin 5 (3) maddesine uygun ve aynı zamanda terörist tehdide verilecek karşılığın etkinliğini zayıflatmayacak bir sistemin ortaya

---

⁴³⁸ Ertan Beşe, a.g.e., s. 173.

⁴³⁹ James Steve, a.g.e., s. 34-35

konulmasının mümkün olmadığını vurguladı. İngiliz hükümeti, gözaltı süresinin uzatılması kararlarının, niteliği ve kaynağı bir zanlı ya da yasal müdafisine açıklanamayacak bilgiler üzerine alındığını öne sürdü⁴⁴⁰.

Bu bilgilerin açıklanması, polise yardımcı olan şahısları riske sokacak ya da daha sonra muhtemelen çok değerli olabilecek nitelikteki istihbaratın kaybolmasına neden olacaktır. Diğer taraftan; yargının, gözaltı süresinin uzatılması kararının verilmesi ya da onaylanması sürecine dahil edilmesi, bunların kaçınılmaz olarak soruşturma ve adli kovuşturma sürecini bir parçası olarak görülmelerine neden olacağından, bağımsızlıklarını ortadan kaldırmaya yönelik gerçek bir risk oluşturacaktır. Bunun da ötesinde; tutuklama kararının yargıca aldırılması, onu teröristlerin hedefi haline getirecek ya da halkın eleştirisi ile karşı karşıya bırakacaktır. Hükümet, Kuzey İrlanda'da sayıları az olan yargıçların halkın güvenini kaybetmesi veya hedef olmasını yargı bağımsızlığına aykırı saymaktaydı. Mahkeme, kendisini hükümet yerine koyamayacağını, olağanüstü hal gerekleri ile bireysel hakları bağdaştırmak ya da dengede tutmak işinin öncelikle iç hukuk otoritelerine düştüğünü belirtmekle yetindi⁴⁴¹.

Sonuç olarak Mahkeme, Birleşik Krallık tarafından yapılan 'olağanüstü hallerde yükümlülük azaltma bildirimini'nin, Sözleşme'nin 15. maddesindeki gerekleri karşıladığına ve 5. maddenin 3. paragrafının ihlal edildiği şikayetenin reddine karar verdi.

B. Fox, M. Campbell & S. Hartley v Birleşik Krallık Davası'nda, başvuruçular 1978 tarihli Kuzey İrlanda (Olağanüstü Hükümler) Yasası [The Northern Ireland (Emergency Provisions) Act of 1978]'na uygun olarak tutuklanmış ve alıkonulmuştur. Bunlardan Bernard Fox ve Maire Campbell, Kuzey İrlanda Belfast'da ikamet etmekte olan, ayrı yaşayan karı-kocadırlar. 05. Şubat 1986'da polis tarafından yakalanarak, Woodbourne İrlanda Kralliyet Polis Teşkilatı [Royal Ulster Constabulary (RUC)] merkezine getirilirler.

---

⁴⁴⁰ Ertan Beşe, a.g.e., s. 174

⁴⁴¹ İbid, s. 175.

Burada yolculuk ettikleri otomobil üzerinde arama yapılır. Merkeze getirilişlerinden 25 dakika sonra polis 1978 tarihli söz konusu yasaya göre tutuklandıklarını, kendilerinin terörist eylemlerde bulduklarından kuşkulandığını, 72 saat boyunca tutuklu kalacaklarını bildirir.

Bay Fox, daha önce 1979'da IRA üyesi olmak ve patlayıcılar hakkındaki mevzuatla öngörülen suçlardan ayrı 12 yıl ve 5 yıl hapis cezalarına çaptırılmıştır. Bayan Campbell'in de patlayıcı suçlarından 18 aylık mahkumiyeti vardır. Daha sonra Castlereagh polis merkezine götürülerek 20:15'den 22:00'ye kadar ayrı ayrı sorguya alınırlar. PIRA hesabına bilgi toplama ve haber götürme eylemlerine karıştıklarından kuşku duyulur⁴⁴².

Her ikisi de 44'er saat tutulduktan sonra suçlama yapılmaksızın salıverilir. Bayan Campbell eşinden 5 dakika sonra bırakılmıştır. Bay Fox ve Bayan Campbell gözaltına alınanların haklarını gösteren bir belge verilmiştir. Bir yargıç önüne çıkarılmamışlardır. Dolayısıyla teminat göstererek serbest bırakılmayı isteme imkanları olmamıştır. Bu nedenle bir '*habeas corpus*' müracaatı yapmışlarsa da, yargıç inceleme yapmadan 6 Şubat günü salıverilmişlerdir.

Üçüncü davacı Samuel Hartley 18 Ağustos 1986'da saat 07:55'de ailesinin önünde terör zanlısı olarak yakalanır. Hakkında herhangi bir suçlama yapılmaksızın 19 Ağustos 1986'da saat 14:10'da salıverilir. 30 saat 15 dakika gözaltında kalmıştır. Fakat bu kişilerin tutuklanmalarına ilişkin olarak somut nedenler ortaya konulamamıştır.

Mahkeme, İrlanda v. İngiltere ve Brogan & Diğerleri v. İngiltere davalarına da yollama yapmak suretiyle, Kuzey İrlanda'da da mevcut bir terör hareketinin bulunduğunu belirtmektedir⁴⁴³.

---

⁴⁴² Ertan Beşe, a.g.e., s. 177.

⁴⁴³ İbid, s. 177.

AİHK ve daha sonra da AİHM, tutuklamanın Madde 5 (1-c)'yi ihlal teşkil ettiği, zira 'makul şüphe [reasonable suspicion]' şartının, sadece tutuklamayı yapan polisin sübjektif değerlendirmesiyle takdir olunmayan objektif bir testten ibaret olduğu sonucuna vardı. Burada cevabı bulunması gereken en önemli soru, 'tutuklamayı yapan polisin tutukladığı kişiye ilişkin şüphesinin kendi fikri mi olduğu ve bunun dürüst bir fikir olup olmadığı'dır. Komisyon, bu sübjektif testin Madde 5 (1-c)'deki şartları tatmin etmediği sonucuna varmıştır. Mahkeme'ye göre; Sözleşme'nin 5/1-c maddesinde tutuklamanın yalnızca 'gerçek [authentic]' ve 'samimi [sincere]' değil, fakat aynı zamanda 'kabul edilebilir [plausible]' sebeplere de yapılması öngörülmüştür. Zira 'kabul edilebilirlik', tutuklamanın keyfi yapılmadığının kanıtıdır.

Bu kavram, objektif bir kişide tutuklanan kişinin suç işlediği konusunda ciddi şüphe uyandıran olay ve bilgilere dayanılması anlamına gelmektedir. Mahkeme'ye göre; sanıkların üçünün de daha önce belli terör eylemleri nedeniyle ifadelerinin alınmış olması, polisin kendileri hakkında ciddi şüphe duymasını haklı kılabilir. Ancak, objektif bir kişi gözünde sanıkların suç işlediği kanısı uyandıramaz. Bu davada polis, yakalamış ve tutuklamış olduğu bu sanıkların, 'suç işledikleri yolunda duyulan haklı kuşku' iddiasını destekleyen yeterli delil sunamamıştı. Ayrıca; Bay Fox ve Bayan Campbell'in daha önce, IRA ile ilgili terör eylemlerinden dolayı mahkumiyet almış olmaları da tutuklama için kendi başına haklı sebep oluşturamaz. Zira bu mahkumiyet, 7 yıl önce olmuştur. Sonuç olarak mahkeme, tutuklama nedeninin "kabul edilebilir" olmaması ve sanıklara tazminat ödenmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 5/1-c ve 5/5 maddelerinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır⁴⁴⁴.

---

⁴⁴⁴ Ertan Beşe, a.g.e., s. 178.

4.3.4. Adil Yargılanma Hakkı⁴⁴⁵

AIHS Madde 6

AIHS'nin 6. maddesi, bir kimsenin medeni hak ve yükümlülükleri ya da hakkında herhangi bir suçlama karara bağlanırken, bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkını güvence altına alır.

Sözleşme'nin 6. maddesiyle ilgili olan en ilginç terörizm davası, muhtemelen, Barbera, Messegué & Jabardo v İspanya Davası⁴⁴⁶ dır. Bu dava, aynı zamanda, hem mağduru ölüme götüren şartlar ve hem de başvuruçuların suçluluğuna ilişkin şüphelerden dolayı dramatik bir niteliktedir. Dava'nın maddi gerçekleri ve usule ilişkin süreci kısaca aşağıdaki şekildedir: Bir grup adam, 77 yaşındaki Katalanyalı bir işadamına 1980 yılında Barselona'da ailesinin evinde saldırıda bulunmuşlar, göğsüne bomba bağlayarak, 25 gün içerisinde büyük bir miktarda fidye ödenmediği takdirde, bombayı etkisiz hale getirmeyecekleri tehdidinde bulunmuşlardı. Katalanyalı işadamını serbest bırakacakları gece, bomba patlamıştı. Bir kaç hafta sonra, olayın fail zanlıları olarak dört kişi tutuklanmış ve bunlardan birisi şahitler tarafından teşhis edilmiştir⁴⁴⁷.

Yakalanan bu dört şahıs, 'Katalanya halk Ordusu [Catalonian Popular Army (E. PO. CA.)]' adlı terörist bir örgütün üyeleri olmakla ve terörist bir eylemde bulunarak cinayet işlemekle suçlanmışlardır. Adı geçenler, göz altında iken saldırıya katıldıklarını itiraf eden bir ifade imzalamışlardır. İspanya'da bu konuda yetkili olan Mahkeme (Audiencia Nacional) önünde 12 Ocak 1982 günü yapılan duruşma sonucu, sanıklardan ilk ikisi (Barbera ve Messegué) adam öldürmekten otuzar yıl, üçüncüsü de (Jabardo) yardım etmekten oniki yıl hapse mahkum edilir.

⁴⁴⁵ Ertan Beşe, a.g.e., s. 178

⁴⁴⁶ Barbera, Messegué and Jabardo v. Spain, Commission Decision 06 December 1988, Vol: 146, s.

58

⁴⁴⁷ <http://www.amnesty-turkiye.org/v1612200306.si>.

Mahkeme, yürürlükte olan bir af yasasına dayanarak sanıkları serbest bırakmış ve tekrar mahkemeye çıkarılmamışlardır. Fakat İspanya Yargıtayı Audiencia Nacional⁴⁴⁸'in kararını bozmuş ve kovuşturma yeniden başlamıştır. Kovuşturmaların yeniden başlamasıyla birlikte, diğer bir takım şahıslar da tutuklanmıştır. Anti-terörizm Yasası'na göre başkalarıyla görüştürülmeyen tutuklardan birisi, başvuruçuların bağımsızlık yanlısı eylemciler olduğunu belirterek, bunlardan ikisinin (Barbera ve Messegué) cinayetten sorumlu olduklarını iddia etti. Söz konusu şahıs, avukatı ile görüştüktan sonra ise, ifadesini geri çekerek, başvuruçuların duruşmalarında hiçbir şekilde tanıklık yapmadı. Zira; mahkeme sonucu almış olduğu ceza. Polis gözetiminde geçen süreye tekabül ettiği için, serbest bırakıldı ve tekrar duruşmalara çıkartılmadı. Başvuruçular ise, başlangıçta itiraflarda bulunmuşlar, fakat daha sonra ifadelerini geri almışlardı⁴⁴⁹.

Temyiz başvuruları ve anayasa şikayeti (*amparo*) reddedilen sanıklar, 22 Temmuz 1983'de sadece işkence altında alınan ifadelerine dayanılarak mahkum edildikleri gerekçesiyle Komisyon'a başvururlar. Komisyon ve Mahkeme; AIHS'nin 'adil yargılanma ilkesi' hakkındaki 6 (1) maddesinin bu olayda birkaç kez ihlal edildiği sonucuna varmıştır⁴⁵⁰.

Mahkeme'nin saptadığı aykırılık noktaları şöyle sıralanabilir: *Audiencia Nacional*'de Mahkeme heyetinin başkanlığını yapan yargıç, kayın-biraderinin hastalığı gerekçe gösterilerek değiştirilir. Aynı mahkeme heyetinin diğer bir üyesi daha değiştirilmiştir. Gerek başvuruçular ve gerekse avukatları, bu durumdan daha önceden haberdar edilmemişlerdir. Heyete başkanlık eden ve diğer yeni yargıç, 1600 sayfalık bu dava dosyasını, baştan sona okuma imkanına sahip olmadığından, dosyaya oldukça az aşına görünüyordu ve de 3 gün içerisinde karar vermek zorundaydı. Sanıklar, tutuklu buldukları Barcelona'dan duruşmanın yapılacağı Madrid'e, 600 km'lik bir yolculuk yaptırılmak suretiyle, 11-12 Ocak 1982 tarihinde sabaha karşı duruşmanın

⁴⁴⁸ <http://www.amnesty-turkiye.org/v1612200306.si>.

⁴⁴⁹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 179.

⁴⁵⁰ İbid, s. 179.

başlamasına bir kaç saat getirilirler. Bu durum davacıların duruşma öncesi avukatlarıyla birlikte sorguya hazırlanmalarını engellemiştir.

Duruşma 12 Ocak 1982 günü başlayarak, aynı günün akşamında sona erdi. Savcı dayandığı delilleri açıklamakla birlikte sanıkların hangi bakımdan suçlu bulunduğunu açıklamamıştır. İddia makamı (savcılık) tarafından davet edilen şahitlerden sadece birisi tanıklık yapmış ve sanıklardan hiçbirisini teşhis edememiştir. Soruşturmayı yapan yargıç tarafından hazırlanan dosya, savcılık tarafından sunulan delillere ilişkin temel unsurlarla ilgili kısım da dahil olmak üzere, duruşma esnasında okunmamıştı⁴⁵¹. AİHM; “itirafların, başvuruçuların başkalarıyla görüştürülmediği (incommunicado) uzun süreli bir gözaltı esnasında alındığını (bu durumun) şüphelere neden olduğunu” açıklad⁴⁵². Soruşturmayı yapan esas yargıç, bir kez salıverildikten sonra polis tarafından tekrar aranmayan ‘muhibir’i sorgulamaya dahi teşebbüs etmemiştir: “mahkeme şunu da kaydetmektedir ki; Madrid’de soruşturmayı yürüten yargıç, bunlardan birisinin geçici olarak Madrid’e gönderilmiş olmasına ve müteakip ifadelerindeki çelişkilere rağmen, savunmacıların bizzat ifadesini almamış ve soruşturmayı mektupla ifade alma şeklinde yürütmüştü. Mahkeme; sonuçta, söz konusu işlemlerin, bir bütün olarak ele alındığında, adil ve aleni yargılama şartlarını tatmin etmediği ve böylece Madde 6 (1)’in ihlal edildiği kararına varmıştır⁴⁵³.

AİHS’nin 6 (1) maddesinde düzenlenen ‘Adil Yargılanma Hakkı’ bağlamında ‘makul süre’ kavramı, genellikle ‘aşırı uzun süre’nin tersi olarak anlaşılır. Barbera, Messegué & Jabardo v İspanya Davası’nın da konuya ışık tuttuğu gibi, aksi durumlarda da potansiyel bir risk söz konusudur. Bu risk, özellikle terörizmle ilgili davalarda aşırı-hızlı yargılamalardır. Örneğin; R. Kofler v İtalya davası’nda Komisyon, ekim 1966’da tutuklanıp, 1977 Aralık ayında İtalya’nın Yargıtayı niteliğindeki Temyiz Mahkemesi [The Court of Cessation]’nden karar gelene kadar nihai olarak yargılanmamış bir İtalyan olan

---

⁴⁵¹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 180.

⁴⁵² <http://www.amnesty-turkiye.org/v1612200306.si>.

⁴⁵³ Ertan Beşe, a.g.e., s. 180.

R. Kofler'in başvurusu üzerine başvurunun 'kabul edilebilir [admissible]' olduğunu açıklamıştır⁴⁵⁴.

Bu davada R. Kofler, beraat edene kadar, 'Güney Tyrol Vatanseverleri [The South Tyrol Patriots]' adına bir askeri barakayı havaya uçurmakla suçlanmıştır. Bu eylem sonucunda ciddi mağduriyetler oluşmuştur. Bu barakalar cephane doludur ve patlamanın 'sabotaj mı?' yoksa 'kaza mı?' olduğu kesin değildir. Komisyon, Ekim 1971'de İstinaf mahkemesi [The Court of Appeal]' tarafından ve Haziran 1975'de tamamlanan bir bilirkişi raporunu okudu. Bu raporun hazırlanması sürecinde bir takım ilginç olayların yaşandığını da vurgulamak gerekir: Bilirkişi heyetini oluşturan uzmanlar, zoraki bir araya getirilmişler ve askeri kışlayı tekrar tahrip etmek üzere yeniden inşa ettirmişler, bu da patlayıcıların sağlanması hususunda bir takım yetki problemleri doğurmuştur.

Yukarıda bahsettiğimiz Tomasi v Fransa davası'nda da, başvuru Tomasi, diğer hususların yanında, Sözleşme'nin 6 (1) maddesinin de ihlal edildiği şikayetinde bulunmuştu. Bu davada, başvuru bilimsel şahıslara karşı şikayetinin incelenmesi, işlemlere sivil taraf katılım talebiyle birlikte 5 yıl 10 ay sonra (29 Mart 1983-06 Şubat 1989) tamamlandı. AİHM, başvuru işlemlerin gecikmesine neden olabilecek ciddi bir tutum ve davranışının olmadığını, bu hususta başvurucuya atfedilecek bir kusurun hemen bulunmadığını ve davanın hiç de karmaşık olmadığını kabul etti⁴⁵⁵.

Davanın gecikmesi, büyük ölçüde adli makamların tavrından kaynaklanmakta, sorumluluk esasında adli makamlarda olmaktadır. Mahkeme'nin de belirttiği gibi; Bastia savcısının Temyiz mahkemesi [The Court of Cessation]'nden soruşturma yetkisi talebinde bulunması 1.5 yıl almış ve Bordeaux'daki soruşturma savcısı bay Tomasi'yi sadece bir kez dinlemiştir.

---

⁴⁵⁴ Tekin Akıllıoğlu, Terör ve İnsan Hakları, Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele, Umut Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 65-66.

⁴⁵⁵ İbid, s. 68-69.

Bu durumda Mahkeme, Sözleşme'nin 6 (1) maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır⁴⁵⁶.

Barbera, Messegué & Jabardo v İspanya Davası⁴⁵⁷,nda Mahkeme, Sözleşme'nin 6 (2) maddesine uygunluğunu değerlendirmek için de ölçütler belirlemiştir: “Bir mahkemenin üyeleri görevlerini yerine getirirken, sanığın kendisine yüklenen suçu işlediği önyargısı ile işe başlamamalıdır; suçu kanıtlama görevi, iddia makamına aittir ve her türlü kuşku sanığın yararına değerlendirilmelidir. Ayrıca, sanığa savunmasını uygun bir biçimde hazırlayıp sunması için hakkında açılan davadan haberdar etmek ve suçlu bulunmasına yetecek kanıtları ortaya koymak da iddia makamının görevidir.”

Söz konusu davada mahkeme, Sözleşme'nin 6 (2) maddesinin ihlaline rastlamamıştır. Ayrıca; Sözleşme'nin 6 (2) maddesi, tutukluluğun sürmesi kararı ya da benzer yan etkiler gibi, yargılanmayla ilgili sorunlara karşı bir kimseyi koruma amacını taşımaz⁴⁵⁸.

AİHS'nin 6 maddesinin 2. fıkrasının sağlamış olduğu ‘suçsuz sayılma (masumiyet karinesi)’ güvencesiyle birlikte, aynı maddenin 3. fıkrasının usulle ilgili getirdiği güvenceler, 1. fıkarda ortaya konulan ‘adil yargılanma’ hakkını tamamlar. AİHS'nin 6. maddesinin 3. paragrafının (b) ve (c) bentlerinde düzenlenen ‘savunma hakkı’, terörizmle ilişkili olarak P. Fell v Birleşik Krallık Davası’nda Komisyon’un önüne gelmiştir. Bu davada başvuru, IRA’ya katılmakla suçlanan Katolik bir rahip tarafından yapılmış ve Komisyon müracaatı ‘kabul edilebilir’ bulmuştur. Davada Komisyon; 6 ve 8. maddelerin bir arada ele alarak, başvurucunun suçlandığı eylemlerin sınırlı ağırlığı, avukatı ile özel ortamda baş başa görüşmelerinin engellenmesini haklı kılamayacağı sonucuna varmıştır⁴⁵⁹.

---

⁴⁵⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 181.

⁴⁵⁷ Osman Doğru, İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye Karar Özetleri (1995-2000), 2001, s. 20-21

⁴⁵⁸ Ertan Beşe, a.g.e., s. 181.

⁴⁵⁹ Osman Doğru, İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye Karar Özetleri (1995-2000), 2001, s. 22-23.

Murray (John) v. İngiltere davası'nda da AİHK ve AİHM, başvurucunun polis tarafından anti-terörist operasyonları engelleyeceği gerekçesiyle 48 saat boyunca bir müdafiyeye ulaşmasının engellenmesi, 13'e 4 oy çokluğu ile Sözleşme'nin 6 (1) ve 6 (3-c) maddelerinin ihlali saymıştır.

AİHM'nin 'işkence ve kötü muameleden' dolayı Türkiye'yi mahkum ettiği; köy yakma ve boşaltma ile ilgili 16. 9. 1996 tarihli Akdıvlar ve Diğerleri v Türkiye⁴⁶⁰, gözaltında kötü muamele ve olağanüstü halde uzun gözaltıyla ilgili 18. 12. 1996 tarihli Aksoy v Türkiye⁴⁶¹ ve gözaltında kötü muameleye ilgili 25. 9. 1997 tarihli Aydın v Türkiye davaları; ayrıca, Güney Doğu'da meydana gelen bir takım olaylarda iç hukuk yollarının etkin sonuç vermeyeceği gerekçesine dayalı olarak kabul edildikleri için özellikle önemlidir. Bu kararlar, Türkiye'de yargının bu yörede tarafsızlığına ve bağımsızlığına ilişkin şüpheler uyandırdığı için 'adil yargılanma hakkı'na ilişkin olarak ciddi sonuçlar doğurmuştur.

4.3.5. Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı

AİHS Madde 8

AİHS' nin 8(1) maddesi:

'Herkes özel ve aile yaşamı, konutu ve haberleşmesi için saygı görme hakkına sahiptir'' demektir. Bu Madde, aynı zamanda, tutuklu bulunan şahısların dışarıyla olan ilişkileri ve haberleşme hakkıyla ilgili olarak da gündeme gelmektedir. Bununla birlikte, teröristlerin ya da terörist şüphesi altındaki şahısların hapislik hallerinin doğasında olan zorunluluklar, 8.maddedeki prensipleri geçersiz kılabilenmektedir. Dışarıyla haberleşme hakkı özellikle 6(3) maddesindeki savunma hakkı ile birlikte düşünüldüğünde, tutuklunun savunma heyeti ile irtibat halinde olması bakımından ayrıca önemlidir⁴⁶².

⁴⁶⁰ Osman Doğru, İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye Karar Özetleri (1995-2000), 2001, s. 23.

⁴⁶¹ İbid, s. 26-27.

⁴⁶² Ertan Beşe, a.g.e., s. 183.

AIHS'nin 8.maddesi, terörizmle alakalı olarak Klass ve Diğerleri v Almanya Davası'nda Komisyon ve Mahkeme' nin gündemine gelmiştir. Federal Almanya mevzuatında 13.08.1968 tarihinde bir yasa ile yapılan değişiklikle, Anayasanın 10/2 maddesine bir hüküm eklenerek haberleşmenin gizliliği kapsamı daraltılarak posta gönderilerinin ve telsiz haberleşmesinin bazı koşullarda ilgiliye bildirilmeksizin gözlemlenmesi olanaklı kılınmıştır. Ayrıca bu yasa, gözlem kararına ve uygulanmasına karşı dava yolunu da kapatmış, bunun yerine *Bundestag* tarafından temsil oranı dikkate alınarak seçilen 5 parlamento üyesinden oluşan bir komite ve yasama dönemi süresince görev yapmak üzere bu komite tarafından seçilen üç kişilik bir kurul tarafından yapılacak bir denetim öngörmüştür.

Bu davada Alman vatandaşı olan başvurulardan Gerhard Klass bir savcı, Peter Lubberger bir avukat, Jürgen Nussbruch bir yargıç, Hans-Jürgen Pohl ve Dieter Selb birer avukattır. Bu beş başvuru, Almanya Anayasası'nın 10.maddesinin 2.fikrasının ve bu fıkra gereği çıkartılan 13 Ağustos 1968 tarihli 'Mektup, Posta ve Telekomünikasyon Gizliliğinin Sınırlanması' hakkında yasanın Sözleşme' ye aykırı olduğunu iddia etmektedirler⁴⁶³.

Başvurucular, AIHK'ya gitmeden önce, bir yasa aleyhine Federal Anayasa Mahkemesi' ne başvurmuşlar ve mahkeme, 15 Aralık 1970 tarihli kararında yasanın 1. maddesinin 5. fıkrasının 5. bendini sakınca bulunmadığı takdirde gözetim hakkında ilgiliye bilgi verilmesini sağlamadığı ve sınırlamanın amacını tehlikeye sokmaksızın dahi ilgili kişiyi gözetim önlemleri hakkında bilgilendirmekten yoksun bıraktığı gerekçesiyle Anayasa'nın 10.maddesinin 2.fikrasına aykırı olduğuna karar vermiştir. Bu kararın sonucu olarak, Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti, bu yasada değişiklik tasarısı hazırlamış, ancak parlamentodan henüz geçmemiştir⁴⁶⁴.

Adı geçenler, 11 Haziran 1971 tarihinde Komisyon'a başvurarak Anayasa'nın 10.maddesinin ve Anayasa Mahkemesi hükmüne göre değiştirilen

---

⁴⁶³ Ertan Beşe, a.g.e., s. 183.

⁴⁶⁴ İbid, s. 183.

yasa kurallarının da, bazı makamlara kendilerini bilgilendirme yükümü getirmeksizin, haberleşmeni ve telefon konuşmalarını izleyebilme ve kendileri hakkında önlemler alabilme yetkisi verdiği ve bu önlemlere karşı bir mahkemede itiraz etme imkanı tanımadığı için, Sözleşme'nin 6,8 ve 13. maddelerine aykırı olduğunu öne sürmüşlerdir⁴⁶⁵.

Komisyon, 18 Aralık 1974' de başvurunun kabul edilebilir olduğunu beyan etmiş, 09 Mart 1977 tarihli raporunda da Sözleşme'nin 6(1), 8 veya 13. maddelerine aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır⁴⁶⁶.

Mahkeme ise, itiraz konusu yasayı, bu yasadaki gözetim önlemlerinin sonuçlarını, giderilmesi mümkün olmayan en alt sınıra indirebilmeyi ve gözetimin kesinlikle hukuka uygun olarak uygulanmasını güvence altına almayı hedefleyen çeşitli hükümler içerdiğini belirtmektedir. Bu durumda, Sözleşme'nin 8.maddesinin 1. fıkrasında garanti edilen hakkın birey tarafından kullanılması ile 2.fıkra göre demokratik bir toplumun korunması için gizli gözetime olan ihtiyaç arasında bir denge aranmalıdır⁴⁶⁷.

AİHM, terörizmin, demokrasi için bir tehdit oluşturduğunu, Sözleşme' nin 8.maddesinin 2.fıkrasının da, milli güvenlik, kamu düzeni ve suçların önlenmesi amacıyla bu maddede öngörülen hakların sınırlandırılmasına imkan tanıdığını açıklamıştır. Mahkeme' ye göre günümüzde demokratik toplumlar, çok karmaşık biçimlerde casusluk ve terörizmle tehdit edilmektedirler. Devletin bu tehditlere karşı etkili bir biçimde mücadele edebilmesi için, yıkıcı faaliyet içinde yer alanları gizlice gözetlemek yetkisine sahip olması zorunludur.

Bununla birlikte, devlet, casusluk ve terörizmle mücadele gerekçesiyle uygun bulacağı her tedbiri alıp uygulayamaz. Ancak bu uygulamalara, demokratik bir toplumda gerektiği ölçüde başvurulmasına titizlikle dikkat edilmelidir.

---

⁴⁶⁵ http://www.isparta.gov.tr/avrupa_ihs.doc.

⁴⁶⁶ Ertan Beşe, a.g.e., s. 184.

⁴⁶⁷ İbid, s. 184.

Hangi gözlem biçimi seçilmiş olursa olsun, kesin kötü kullanıma karşı güvenceler belirlenmiş olmalıdır. Dolayısıyla Sözleşme'nin 8.maddesinin 2.fikrasıyla getirilen sınırlamanın "dar" yorumlanması gerekir. Vatandaşları gizlice gözleyebilme yetkisi, polis devletine has bir özellik olup, Sözleşme'ye göre ancak demokratik kurumların korunması amacıyla hoş görülebilir.

AİHM, bu ilkeler ışığında 13 Ağustos 1968 tarihli "Mektup, Posta ve Telekomünikasyon Gizliliğinin Sınırlanması" hakkında yasayı incelemiş, Alman yasa koyucunun 8.maddenin 1.fikrasıyla garanti edilen hakkın kullanılmasına, ulusal güvenlik amacıyla ve suç ve düzensizliği önleme için demokratik bir toplumda gerekli olan bu yasayla müdahale etmeyi düşünmekte haklı olduğu sonucuna varmaktadır⁴⁶⁸.

Bu durumda Mahkeme, 8.maddeye aykırılık bulunmadığı sonucuna varmaktadır. Mahkeme, yasada gözlem süresinin bitiminde ilgilinin haberdar edilme mecburiyeti bulunmamasını da, uygulamanın etkinliğinin ancak bu sayede sağlanabileceği gerekçesiyle Sözleşme'nin 8.maddesine aykırılık bulmamıştır.

Başvurucular, Sözleşme'nin 13. maddesine aykırılık bulunduğunu iddia etmişlerdir. Mahkeme, davanın özel koşulları çerçevesinde, Alman hukukunda tanınan hukuki yolların toplamının, 13. maddedeki şartları yerine getirdiğini kabul etmektedir. Ayrıca, başvurucuların, Sözleşme'nin 6(1) maddesine aykırılık iddialarına ise, Mahkeme "bir kimseyi gözetim altına alan kararın gizliliği geçerli olarak kıldığı sürece, ilgili kişinin girişimiyle bu kararın 6. maddeye göre yargısal denetimin yapılabilmesinin pratikte mümkün olmadığı ve sonuçta bu kararın zorunlu olarak 6.maddenin şartlarından kurtulduğu" cevabını vermiştir. Bu durumda Mahkeme, 6.madde duruma uygulanabilse dahi, bu Maddenin ihlal edilmediği sonucuna varmaktadır.

Tehlikeli suçlularda dahil olmak üzere, tutuklunun ailesiyle görüşme hakkı, prensipte mümkün olmakla birlikte, tecrit halinin hukuk tarafından

---

⁴⁶⁸ Ertan Beşe, a.g.e., s. 184.

maruz görüldüğü yüksek riskli dönem ve durumlar hariç tutulmuştur. Tutuklanmanın hemen ardından gelen süreç, özgürlükten yoksun bırakma açısından çok önemli olmaktadır. Komisyon, McVeigh ve Diğerleri Davası'nda henüz yakalanmış bir şüphelinin, nikahlı ya da örf-adet hukukuna göre nikahlı eşiyle görüşmesinin engellenmesinin 8.maddenin ihlali saymıştır⁴⁶⁹.

Bu davada savunma konumundaki hükümet, aşağıdaki güçlü argümanları öne sürmüştür⁴⁷⁰: bir terörist zanlısına, tutuklanma olayı hakkında dışarıdakilere hemen bilgi sızdırma imkanı verildiği takdirde, suç ortaklarının harekete geçirilmesi, kaçmalar ve delillerin yok edilmesi ya da ortadan kaldırılması veya başka suçları işlemleri riski vardır ya da olabilir.

Bu argümanı Komisyon, olayın maddi gerçeklerinin belirli bir tehlikenin mevcut olduğunu göstermesi şartıyla kabul etmiştir: böyle bir bilgilendirmeye izin verilmesi halinde ortaya çıkabilecek olan, hükümetin genel kavramlarla gönderme yaptığı risklerin doğasına rağmen, söz konusu davada Komisyon' un önünde, iki başvurunun eşlerinin çevresini niçin bilgilendiremediğine ilişkin spesifik nedenleri gösteren hiçbir delil yoktur⁴⁷¹.

Bu tür davalarda, tutuklunun diğerlerini bilgilendirme hakkı, ailesinin bu tür bilgileri edinme hakkını da etkilediğinden, göz önünde bulundurmaya değerdir.

---

⁴⁶⁹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 185.

⁴⁷⁰ İbid, s. 185.

⁴⁷¹ http://www.isparta.gov.tr/avrupa_ihs.doc.

4.3.6. İfade Özgürlüğü ve Terörizm⁴⁷²

AİHS Madde 10

Devletlerin terörizmi haklı gösterecek bir takım yorum ve gerçeklendirmelere karşı çıkmaları anlaşılabilir. Bunun da ötesinde, devletlerin belirli aktivist ya da eylemcileri sansüre tabi tutmaları, bunlara işkence yapılmasından daha az vahim gözükmetedir. Fakat burada ‘ifade özgürlüğü⁴⁷³’ ve bunun sınırları konusu gündeme gelmektedir. Bu konu, özellikle terörizm bağlamında, insan hakları hukukunun en tartışmalı ve problemlili alanlarından birisidir.

İfade özgürlüğü hakkı sadece demokrasinin temel taşı değil, aynı zamanda AİHS’ de kabul edilen diğer hak ve özgürlüklerin pek çoğunun kullanılabilmesi için bir ön koşuldur. Fikir ve ifade hürriyeti, 10 Aralık 1948 tarihli BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 19.maddesinde de düzenlenmiştir: ‘Her ferdin fikir ve ifade hürriyetine hakkı vardır. Bu hak, fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın bilgi ve fikirleri her vasıta ya da araçla aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir⁴⁷⁴’.

İfade hürriyeti ya da diğer bir tabirle düşünciyi açıklama özgürlüğü, büyük ölçüde tüm hürriyetlerin anasıdır. Bu nedenle ‘kaynak hürriyet’ olarak değerlendirilir. 10.maddenin bu önemi nedeniyle, Sözleşme’nin temel ilkelerinin yorumlanması için ölçüler ortaya koyan davalardan pek çoğu bu madde ile ilgilidir. AİHS Madde 10⁴⁷⁵’da:

Her kes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ulusal sınırlara bakılmaksızın, bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü de içerir. Bu

⁴⁷² Ertan Beşe, a.g.e, s. 185.

⁴⁷³ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/Yenisey.pdf>.

⁴⁷⁴ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/Yenisey.pdf>.

⁴⁷⁵ Ertan Beşe, a.g.e., s. 186.

Madde devletin radyo yayıncılığını, televizyon ve sinema işletmeciliğini izne bağlanmasına engel değildir.

Bu özgürlükleri kullanırken ödev ve sorumluluk içinde hareket edilmesi gerektiğinden, ulusal güvenlik, ülke bütünlüğü veya kamu güvenliği, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının şeref ve haklarının korunması, gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi, yargılama organının otorite ve tarafsızlığının korunması amacıyla, demokratik bir toplumda gerekli bulunan ve hukukun öngördüğü formalitelere, şartlara, yasaklara ve yaptırımlara tabi tutulabilir.

Bu konuda Castells v İspanya Davası⁴⁷⁶, bir sınır çizgisi oluşturmuştur. Castells v İspanya Davası, gerçek bir teröristten ziyade, bir sempatanla ilgilidir. Bay Miguel Castells, bir hukukçu olup, Bask Bölgesi'nin bağımsızlığını savunan bir parti olan *Herri Batasuna*' dan senatör seçilmiştir. Bay Castells, 1979 yılında, '*Punto y Hora de Eskalherria*' isimli haftalık bir dergide, Bask Bölgesi'ndeki sayısız faili meçhul cinayetin sorumlusu olan, fakat hükümet tarafından desteklendiği için bir tür ceza muafiyeti olan anti-terörist grupları kötüleyen bir makale yayımlamıştır. Bu gruplar, yazar tarafından '*.....Basklı teröristleri acımasızca avlayan ve onları fiziksel olarak elimine eden faşist işbirlikçiler*' olarak nitelendirilmektedir. Yazar makalesinde, mağdurların uzun bir listesini vermekte ve bu cinayetlerden sorumlu faillerin kimliklerinin tespit edilerek adaletin huzuruna çıkartmaları ricasında bulunmaktadır⁴⁷⁷.

Bunu üzerine Castells hakkında yapılan soruşturma sonucuna, olayı kovuşturan savcılık tarafından 03 Temmuz 1979' da hükümeti tahkir etmekten ceza davası açılır. Soruşturmaya yetkili olan Yüksek Mahkeme, Senato' dan başvurunun yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını istemiştir. Senato tarafından Castells' in dokunulmazlığının 27 Mayıs 1981' de oyçokluğu ile

⁴⁷⁶ Castels v. Spain, Commission Decision 23 April 1992, Vol: 236, s. 74-75.

⁴⁷⁷ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/diyarbak%C4%B1programekim2004.pdf>.

kaldırılması üzerine, Yüksek Mahkeme tarafından 07 Temmuz 1981’ de Ceza Yasası’nın 161. ve 162. maddesine göre hükümete hakaretten suçlanmış⁴⁷⁸.

Bay Castells, senatör olması nedeniyle hükümeti eleştirme hakkına sahip olduğunu iddia ediyordu. Ayrıca kendisine ispat hakkı tanınmadığını da belirtmişti. İspanya Ceza Kanunu’nun 161. ve 162. maddelerinin uygulanması ve ispat hakkı tanınmaması, davacıya karşı demokratik bir toplumun gereklerinin dışına çıkılarak müeyyide uygulandığı ve bu yolla Sözleşme’nin 10.maddesinin ihlal edildiği anlamına gelir miydi? Hükümet, Ceza Kanunu’nun 161. ve 162. maddeleri gereğince yapılan müdahalenin, hukuken öngörüldüğünü belirterek, bu uygulamayı İspanya’ da 1979 yılında varolan koşullar içinde kamu düzeni gerekçesiyle savunuyordu. Davalı Devlete göre, başvurucuyu mahkum etmekteki amacın, demokratik devletin yüksek kurumlarından biri olan Hükümetin prestijini muhafaza etmek ve böylece demokrasiye geçisin zorlu döneminde başvurucunun tahkir niteliğindeki iddiaları nedeniyle tehlikeye giren kamu düzenini ve ulusal güvenliği korumak olduğunu ileri sürmektedir.

Başvurucu da, mahkumiyetinin hukuki dayanağına itiraz etmemekte, ancak bu dayanağın Yüksek Mahkeme tarafından yapılan yorumunu eleştirmektedir. Castells, kendisine verilen cezaların kendisinin siyasal görüşüne ve dahil olduğu ittifaka karşı bir tür misilleme oluşturduğunu iddia etmektedir.

Yüksek Mahkeme, bir dizi yargılama sürecinden sonra 31 Kasım 1983’ de Castells’i hükümeti hafif tahkirden 1 yıl hapse mahkum eder. Anayasa Mahkemesi, Castells’ in 22 Kasım 1983 tarihli “amparo” (temyiz) başvurusunu 10 Nisan 1985’ de reddeder⁴⁷⁹.

17 Eylül 1985’ de Komisyon’a başvuran Castells, Sözleşme’nin 6, 7, 10 ve 14. maddelerinin ihlal edildiğini öne sürer. Komisyon 09 Mayıs 1989 tarihli kısmi kararında 6. ve 7. maddelere dayanan şikayetleri kabul edilemez, 07

---

⁴⁷⁸ Ertan Beşe, a.g.e., s. 187.

⁴⁷⁹ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1253>.

Kasım 1989 tarihli kararında ise başvurunun geri kalan kısmını kabul edilebilir bulmuştur. Komisyon 08 Ocak 1991 tarihli raporunda Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varır. 14.madde (Ayrımcılık Yasağı) bakımından ise, herhangi bir sorun yoktur. AİHS, Miguel Castells' in anlattığı olayların, kamuoyunun yüce çıkarlarına olduğu sonucuna vardı.

Sözleşme'nin kendi siteminin de ötesinde, bu olaylar ifade özgürlüğü'nün "*sert çekirdeği*⁴⁸⁰" olduğu düşüncesini hatırlamaktadır. Yaşama hakkı'nın ihlal edildiğine dair alenen yapılan bu suçlamalar doğru olduğu takdirde, en azından 2.madenin ihlali söz konusudur. Bunun da ötesinde, başvuruçunun Parlamento' da bir muhalefet partisi üyesi olarak statüsü, Mahkeme'yi daha yakın bir incelemeye sevk etmektedir. Özellikle izin verilebilir eleştirinin sınırları, hükümete ilişkin olduğunda, özel şahıslara veya politikacılara yönelik olanlardan daha geniştir. Mahkeme' ye göre, ifade özgürlüğü halkın seçtiği biri için daha fazla önem taşır, zira kendi adına olduğu kadar temsil ettikleri adına da konuşmaktadır.

Bay Castells, düşüncelerini bir dergide yazı yazarak açıklamıştı. Bu bakımdan sadece ifade özgürlüğü değil, basın özgürlüğü de söz konusudur. Mahkeme' ye göre basın özgürlüğü hukuk devletinde önemli bir yer tutar. Hükümetin eleştirilmesinde hoşgörü sınırı, bireyin ya da politikacının eleştirilmesinde gözetilen sınırdan daha geniş tutulmalıdır. Hükümetin egemen konumu, onun ceza uygulamasına başvurmada daha dikkatli olmasını gerektirir. Bununla birlikte siyasal tartışma özgürlüğü mutlak değildir. Yetkili yöneticiler ancak dayanağı olmayan ve kötü niyetle yapılan eleştirilere karşı ceza açma davası yoluna gitmelidirler. AİHM, devletin anti-terörizm amaçlı alternatif çabalarının, hiçbir zaman cinayetleri kapsamayacağı ve bu durumda, devletin bu tür eylemlere ilişkin bilgileri sansürlemesine izin verilemeyeceği sonucuna varmıştır⁴⁸¹.

⁴⁸⁰ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1253>.

⁴⁸¹ Ertan Beşe, a.g.e., s. 188.

Bununla birlikte, düşüncelerin açıklanmasına tanınmış olan dokunulmazlık, toplum ve devlet için tehlikeli bir eylemi başlatacak nitelikte bir açıklama durumuna geldiği zaman bozulabilecektir. Böyle bu durumda, sınırlamaya tabi eylemin oluşmasının ilk safhasını oluşturan fikri açıklamalarıdır⁴⁸². Eylem ile düşünce açıklaması arasındaki bu ilginin varlığını belirlemek için bu konuda ABD Federal Yüksek Mahkemesi'nin kabul ettiği açık ve yakın tehlike kriteri ülkemizde de bilim çevrelerince genelde kabul görmektedir. Kişinin ya da devletin korunması bakımından yasaklanmış eylemler varsa, sınırlama ya da cezalandırma, ancak düşüncenin açıklanması ile bu eylem arasında açık ve yakın bir nedensellik bağının bulunabileceği durumlarda mümkündür. Fakat burada dikkat edilecek olan husus, ileri sürülen düşünce ile onun meydana getireceği şiddet eylemi arasında doğrudan veya gerçek bir bağlantının var olmasıdır. Ayrıca, ortada açık ve yakın tehlike'nin var olup olmadığına karar verecek olan da siyasi organlar değil, bağımsız yargı organlarıdır. Olayda Divan, Bay Castells' e iddialarını ispat hakkı tanınmamış olmasını da göz önünde tutmuştur⁴⁸³.

---

⁴⁸² <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1253>.

⁴⁸³ Ertan Beşe, a.g.e., s. 189.

SONUÇ

Küresel terörizmin, devletlerin ve uluslararası sistemin genelinde başlı başına bir gündeme sahip olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Doğru teşhisin doğru tedaviyi sağlayacağını hatırlayarak, terörizmle mücadelede önemli olanın doğru, etkin ve sağlıklı bir mücadele olduğu unutulmamalıdır.

Terörizmin global bir tehdit haline gelmiş olması, bir ülkeyi değil, her ülkeyi kendi sınırlarının ve ulusal çıkarlarının ötesine bakmaya ve kendi politikalarını diğer ülkelerin politikalarıyla uyumlu hale getirilmeye ve onlarla işbirliği yapmaya zorlamaktadır. Aksı takdirde terörizm uluslararası düzeyde dehşet saçabilir ve son koyabilir. Global bir güç olarak terörizm, devletlerin hakları ve egemenlikleri üzerindeki sınırları güçlendirmektedir.

Bu çalışmada AB'nin terörizmle mücadele politikası ile ilgili olarak dört bölüm üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde genel olarak terörizm ve terör kavramları ele alınmıştır, terörizm kavramının niteliği, özellikleri, terörle terörizm arasındaki mevcut benzerliklerden ve farklılıklardan söz edilmiştir. Aynı zamanda bu bölümde Avrupa Birliği'nde terörizm sorununun tarihi gelişimi, nitelikleri, Avrupa Birliği'nde terörizm tanımlama sorunundan, yani siyasal ve uluslar arası hukuktan kaynaklanan nedenler, aynı zamanda terörizm ve diğer şiddet eylemlerinde söz edilmektedir ve bu kavramlar arasında mevcut olan benzerliklerden, özelliklerden ve farklılıklardan söz edilmiştir.

Kronolojinin devamı olarak bu bölümde terörizm hakkında yapılmış tanımlar, bu tanımların değerlendirilmesi ve terörizmin Avrupa Birliği'ndeki yerinden ve tehlikesinden de bahsedilmektedir. Bu bölümde de görüldüğü gibi terörizm kavramının genel anatomisi çizilmiştir ve açıklanmıştır. Terörizm kavramı çok geniş bir olgu olduğunun altı çizilmiştir.

İkinci bölümde, Avrupa Birliği Antlaşmalarında terörizmle mücadelede geçirilen aşamalardan söz edilmektedir. Avrupa'da Topluluklar döneminden

Avrupa Birliği'nin günümüze kadar kronoloji olarak geçtiği aşamalardan ve bu aşamalardaki yenilikler ve değişikliklerden bahsedilmiştir. Burada Topluluk Anlaşmaları dönemi, Avrupa Tek Senedi, Schengen Antlaşması ve bu Anlaşma'daki yenilikler, Maastricht Antlaşması, Maastricht Anlaşma'nın Adalet ve İç İşlerinde İşbirliğinin kapsamı ve terörizmle mücadeledeki etkisi, Amsterdam Anlaşması'nın getirdiği özgürlük, güvenlik ve adalet alanından söz edilmiştir.

21. Yüzyılda terörizm daha korkunç ve tehlikeli hale gelmiş ve bu dönemde de geçen aşamalara değinmiştir. Tampare Zirvesi, Nice Anlaşması ve Avrupa Birliği'nin Anayasası'nın öngördüğü kavramlardan ve yeniliklerden bahsedilmektedir. Bu bölümde görüldüğü gibi Avrupa'da terörizm kavramı önceden ciddiye alınmamıştır ve ancak 11 Eylül New York'taki terörizm eyleminden sonra gündeme gelmiş ve bütün devletleri titretmiştir.

Üçüncü bölümde ise, daha detaylı olarak Avrupa Birliği'nin terörizmle mücadele sistemi ele alınmıştır, AB'nin terörizmle mücadele çabaları irdelenmiştir. 11 Eylül sonrası küresel terörizmle mücadele, AB Konseyi tarafından öncelikli amaç ilan edilmiş ve Birlik o zamana kadar görülmemiş çapta, terörizm tanımından terörizmin finansmanına kadar yasal ve politik ilerlemeler kaydetmiştir.

Bu ilerlemelerden en dikkat çeken terörizme karşı bir strateji geliştiren ve artırılmış polis ve adli işbirliği ve üye devletlerde ortak bir terörizm mevzuatı oluşturmayı hedefleyen Terörizmle Mücadele Çerçeve Kararıdır. Birliği'nin terörizmle mücadelesinin kurumsal yapısı, terörizmle mücadelede Europol'un ve Eurojust'ın yetki ve başarısı da değerlendirilmiştir, yani Europol ve Eurojust'tn özelliklerinden söz edilmektedir. Europol'un ve Eurojust'ın yaranış amacından, tarihi gelişiminden, görev ve yetki alanlarından, Avrupa Tutuklama Müzekkeresinden bahsedilmektedir. Avrupa Tutuklama Müzekkeresinin kavram anlayışı, uygulama alanı ve uygulama şartları detaylı olarak açıklanmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda Avrupa Birliği'nin terörizmle

mücadele araçları ve politikaları açıklanmaktadır. Avrupa Birliği'nin ikincil kaynaklar açısından Birliği'nin tüzükleri, yönergeleri ve kararları detaylı olarak incelenmektedir. Bu bölümde son olarak Avrupa'da terörizmle mücadele modelleri sunulmuştur.

Bu bölümde şu öne çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nde terörizmle mücadele yapılmaktadır, ama kendisine mahsus özellikleri vardır. Bu özellikler şöyle açıklamak mümkündür: Avrupa Birliği'nde terörizmle mücadele Üçüncü Sütun çerçevesinde yapılmaktadır. Yani Maastricht Anlaşması'nın getirdiği "Üç Sütun" teorisi bakımından Birinci ve İkinci Sütunlarda işbirliği uluslar üstü işbirliği üzerinden yapılmaktadır. Üçüncü Sütun olan Adalet ve İçişlerinde İşbirliği uluslar üstü değil, uluslar arası veya hükümetler arası işbirliğini kapsamaktadır.

Bu hususta Avrupa Birliği'nde terörizmle mücadelede zorlaştırıcı ve zayıflatıcı husustur. Çünkü günümüzde terörizm yeni teknolojileri kullanarak daha ilerdedir ve terörizmle mücadelede ne kadar hızlı ve çevik olursa üye ülkeler, aynı zamanda Avrupa Birliği bir Birlik olarak o kadar terörizmi yenme şansı var. Bu açıdan terörizmle mücadele her zaman girişimcilik talep eder ve tehlike ne kadar artıyorsa bu yönde çalışmalar da sürülmektedir, aksi takdirde terörizm adaletsizlik nedeninden daha korkunç kötülöklere yol açabilir.

Dördüncü bölümde ise, AİHS ve terörizm konusunun en önemli yönleri ve Sözleşme'nin bu konuyla doğrudan ilgili olan çeşitli madde ve hükümleri ele alınmıştır. Çünkü terörizm sadece devletleri tehdit etmemekte, aynı zamanda temel hak ve hürriyetler için bir risk oluşturmaktadır. Terörizmle hukuki mücadelenin kendi özgürlüğü konusu, çözümü zor bir alan olmaktadır.

Bu bölümde AİHS'nin terörizmle mücadelede etkisi, terörizmle mücadelede AİHS açısından sanıkların ve mağdurların korunması. Burada AİHS'de yer alan haklardan bahsedilmektedir ve AİHM'nin konumuzla ilgili bazı kararları açıklanmaktadır ve sunulmaktadır. Bu haklar insanın en önemli

ve temel haklarıdır, bunlar: yaşama hakkı, aile yaşamına saygı gösterilmesi hakkı, devletin pozitif sorumlulukları, işkence ve insanlık dışı kırıcı muamelenin yasak olma hakkı, kişinin özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma ve ifade özgürlüğü hakkıdır. Bu haklar AİHS’de yer almaktadır ve her durumda ister terörizm eyleminde mağdur veya sanık farkı olmadan sağlanmaktadır.

Bu bağlamda AB’nin küresel terörizmle mücadelede bu noktaları dikkate alması gerekir. Bu açıdan üye ve aday ülkeler arasında polis birimleri arasındaki artırılmış işbirliği, yardımlaşma, destek ve koordinasyonun sağlanması önemlidir ve zaten çalışmada da ifade ettiğimiz üzere polis işbirliğinin artırılması konusunda AB ülkeleri arasında bir uzlaşma vardır. Ancak sorun bu işbirliğinin hangi düzeyde yapılacağıdır. Bu işbirliğinin ulusüstü seviyeyi zorlayacak şekilde devam etmesi gerekir.

Çünkü ulus üstü seviyede faaliyet gösterdiği söylenebilecek bu yeni veya küresel olarak adlandırılan terörizme karşı, devletlerin ulusal egemenlik ve çıkar kaygısıyla hareket etmeleri aynı zamanda bir çok dezavantajı da getirdiği bilinen bir gerçektir. Özellikle AB gibi, iç sınırların olmadığı ve küresel terörün her zaman hedefinde olan bir bölgesel gücün, küresel terörle mücadelede başarılı olmasının olmazsa olmaz koşulu, hükümetler arası düzlemde sınırlanarak hükümetler üstü düzlemde terörizmle mücadele politikalarını geliştirmesidir. AB ancak bu sayede sınır tanımayan bu tehdit ile mücadelesinde başarılı olabilir.

AB, özellikle küresel terörizm ile mücadele politikasında başarılı olmak, ve bir model olmak istiyorsa, Europol ve Eurojust gibi yaşamsal öneme sahip kurumsal yapıların işleyişinde hükümetler üstü sisteme geçmek zorundadır. Aksi takdirde terörizm bütün varlığıyla dünyayı yok edebilir ve bu nedenle de terörizmle mücadeleye her ülke “evet” demelidir, zira tehdit ortaktır.

Sadece bir ülkeyi değil, tüm bölgeyi ve tüm insanlığı tehdit etmektedir. O halde bu tehdide karşı Avrupa Birliği, öncelikle kendi içinde mevzuatını uyumlaştırmalı ve yakınlaştırmalı, sonra da çerçevesinde yeni bir model geliştirmelidir ve bu modelle de dünyaya ve insanlığa tehdit oluşturan terörizme karşı yeni savaş yapmalıdır.

KAYNAKLAR:

Kitap ve Makaleler

Anar Hasanov, Uluslararası Terörizm, Ebilov ve Zeynalov Oğulları Dağıtım Evi, Bakü 2003

Andrey Yaçko, Şiddetin Ontolojisi: Terörizm- Bir Mücadele Aracı, Ukrayna Sorunları Dergisi, Baskı -1, Kiyev 1998

Anna Vasilenko, Terörizm, Savaş ve Barış, Ukrayna Kitap Evi, Baskı 1, Kiyev 2001

Ahmet Hamdi Topal, Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı, Beta Basım A.Ş., İstanbul 2005

Aslan Gündüz, Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler, Örnek Kararlar, İstanbul, Baskı 3, Beta Yayın Evi, İstanbul 1998

Başeren Sertaç, Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm, Türkiye Cumhuriyet Bankası, 1.Baskı, Ankara 2002

Beşe Ertan, Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları, Seçkin Yayınları, Ankara 2002

Bozkurt Enver, Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanma, Nobel Yayınları, Ankara 2003

Bozkurt Enver, Avrupa Birliği, Asil Yayın Dağıtım Ltd Ş.T., Ankara 2004

Danil Olşanskiy, Terörizmin Psikolojisi, Sankt-Petersburg 2002

Emin Gurbanov, Terörizm ve Azerbaycan Gerçekleri, Azad Kitap Evi, Bakü 1999

Farrell William, Responding to Terrorism: WHAT, WHY and WHEN, Case L.REV, VOL:68

Feridun Yenisey, Milletlerarası Ceza Hukuku: Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı, Beta Dağıtım, İstanbul 1988

Higgins Rosalyn, The General International Law Of Terrorism, First Education, Routledge 1997

Huseyin Mirzayev, Terör ve Terörizm Kavramları Arasında Farklılıklar ve Benzerlikler, Nobel Kitap Evi, Bakü 2005

Jost Delbruch, Globalization of Law. Politics and Implications, Global Legal Market, Domestic Law, European Perspective, No:9 (1993), Case No:10-11

Köktaş Arif, Avrupa Birliği'nde İşçilerin Serbest Dolaşım Hakkı ve Türk Vatandaşlarının Durumu, Nobel Yayınları Dağıtım, Ankara 1999

Lavranos, Nikalaos, "Europol and Fight Against Terrorism", European Foreign Affairs, Review Vol:8, 2003

Maksimov Vladimir, Uluslararası Hukukta XXI Yüzyılın Global Sorunları, Yeşil Kitap Evi, Orenburg, 2004

Marina Dolbarik, Uluslararası Hukuk Dersi, Kiyev İzdat, Baskı 3, Kiyev 2001
Omar Yousiff Elagab, International Law Documents Relating to Terrorism, Cavendish Publishing Ltd, London 1995

Martha Crenslaw, Terrorism and International Lawful Cooperation, New York 1989

Martha Crenslaw, The Cases of Terrorism, Charles W. Kegley, International Terrorism Characteristics, Cases, Controls, Vol:11, New York,1991

Mustafa Ruhan Erdem, Avrupa Birliği Hukuku'nun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri, Seçkin Kitap Evi, Ankara, 2004

Patrice Jean, The Jurisprudence of the European Commission and Court of Human Rights with regard to Terrorism, "Terrorism and International Law", Published by Rosalyne Higgins, London 1988

Pavel Chairman, Terrorism and Law against Terrorism, Law Science, Vol: 6, 2005

Peers, Steve,"European Union Responses to Terrorism", International and Comparative Law Quarterly, Vol: 52, January 2003

Peter Makovetski, Terrorism and The World, Varşova Kitap Yayınları, Varşova 2003

Pyotr Afanasiyev, Terörizm Hakkında Dahı İnsanların Düşünceleri, İzdatelstvo Yayın Evi, Moskova 2004

Rasim Abbasov, Terörizm ve Avrupa, Azer Kitap Evi, Bakü, 2004

Sahib İrfanoğlu, Dünyada ve Avrupa'da Terörizm Anlayışı, Azer Kitap Evi, Bakü 2004

Savinkov Boris, Teröristin Hafızası, Kniga Kitap Evi, Sankt-Petersburg 1990

Tekin Akıllıoğlu, Terör ve İnsan Hakları, Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele, Umut Vakfı Yayınları, İstanbul 1998

Ümit Kocasakal, Avrupa Birliği Ceza Hukukunun Esasları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2004

Vladimir Kolugin, Terörizmle Nasıl Yaşamak Mümkündür? Polit İzdatelstvo Dağıtım, Moskova 2005

Vladimir Vasilçuk, Modern Uluslar arası Hukuk, Dom İzdatelstvo, Baskı 5, Omsk 2004

Walker Clive, "Terrorism and Criminal Justice: Past, Present and Future", Criminal Law Review, 2004, May

Walter Laqueur, The Futility of Terrorism, Charles W. Kegley, International Terrorism, Causes, Controls, New York 1990

Yevgeniy Kojusko, Modern Terörizm, Karvesk Yayınları, Minsk 2000

Zafer Hamide, Ceza Hukukunda Terörizm, Beta Yayınlar, İstanbul 1998

Dokümanlar ve Dergiler

"AB'ye Tam Üyeliğin Faydaları", İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, N:173, İstanbul 2005

Avrupa Birliği Anayasası Tam Orijinal Metin, İstanbul Üniversitesi Hukuk Dergisi, Sayı 4, İstanbul 2005

Avrupa Komisyonu'nun komisyonu'nun İçişleri ve Adalet konularından sorumlu Komiseri Antonio Vitorino ile yapılan söyleşi, Europe, Şubat 2000

A Declaration of Fundamental Rights and Freedoms, European Parliament, OJC 120/51, 16 May 1989

Barbera, Messegue and Jabardo v. Spain, Commission Decision 06 December 1988, Vol: 146

Beck Robert, Dont Tread on Us: International Law and Forcible State Responses to Terrorism, W.S. International, VOL:12, 1994

Biggio Frank, Neutralizing The Treat: Reconsidering Existing Doctrines in the Emerging WAR on Terrorism, Case W.Res, Journal International, VOL:34, 2002

Brannigan and Mc.Bride v. The United Kingdom, 26 May 1993, Vol: 258 –B

Brogan and Others v. The United Kingdom, Commission Decision 14 May 1987, Vol: 145-B

Convention for The Suppression of Unlawful Acts Against The Safety of Civil Aviation (Montreal Convention), 24. U.S.T.S. (1971)

Convention for The Suppression of Unlawful Acts Against The Safety of Civil Aviation (Montreal Convention), 24. U.S.T.S. (1971)

Dona Gomien, Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi Kısa Rehberi, Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995

“Freedom, Security and Justice For All”, Justice and Home Affairs, European Commission Directorate-General For Press Publications, B-1049, Brussels 2005

“G-7 Leaders Meeting in Lyon”, Foreign Policy Bull, Semp-Oct 1996

G.Kröcher, C.Möller. v Switzerland, Commission Decision 09 July 1981, Decisions and Reports, Vol: 34

İnternational Convention For The Supression Of Terrorist Bombings, 26 Eylül 2001

James Steve, İnternational Law and Human Rights, New Orlean Law Faculty, İnternational Law Journal, 2005

Metin Taş, “Avrupa Birliği Mevzuatı ve Türkiye”, AB Günceli, Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 12, Erzurum 2005

Mrs. W. v The United Kingdom, Commission Decision 28 February 1983, Decisions and Reports, Vol:32

Mrs. H. v The United Kingdom and İreland, Commission Decision 07 March 1985, Decisions and Reports, Vol:42

Osman Doğru, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Rehberi (1960–1994), İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 1999

Osman Doğru, İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye Karar Özetleri (1995–2000), 2001,

Protocol for The Suppression on Unlawful Acts Against The Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf (İMO PROTOCOL), Treaty Document, No:1 (1989)

Protocol For The Supression of Unlawful Acts Against The Safety Of Maritime Navigation (İMO Convention Treaty Document), No:2 (1989)

Ruys, Tommy, “The Fight Against Terrorism and The European Security”, Working Paper No:64, Leaven Faculty of İnternational Law, 2004

Şeref Ünal, Terörizm ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Terörizm İncemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar. Ankara, Avrasya Strateji Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2000

The 1977 European Convention on the Suppression of Terrorism, Avrupa Konseyi, 1137 U.N.T.S, Avrupa Topluluğu Dergisi, İstanbul 2002

The Bonn Declaration On International Terrorism, 17 İ.L.M.-1285 (1978)

The Criminal Protection Protection of Community's Financial Interests: A European Prosecutor, 29 Eylül 2000, COM (2000) 608

Uluslararası Hukuk ve Politika, USAK ve Bahçeşehir Üniversitesi Ortak Yayınlar, Yıl-1, Sayı:1-2 (2005), İstanbul

İnternet Siteleri:

www.deltur.cec.eu.int./guncel/g/haber 21.04.2004

www.untreaty.un.org/English/Terrorism

<http://www.abgs.gov.tr/indextr.html>

<http://www.abgs.gov.tr/indextr.html>

<http://irak.ihh.org.tr/muelteciyorum/multeci/schengen.html>

<http://irak.ihh.org.tr/muelteciyorum/multeci/schengen.html>

<http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1224>

<http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf>

<http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=32#>

<http://www.usak.org.uk/junction.asp?mod=articles&st=PrintArticleDetail&id=55.&lm=58649JLFD0932&ln=TR>

<http://www.europol.eu.int/index.asp?page=Jobopportunities&language>

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ter%C3%B6rizm>

<http://www.usakgudem.com/makale.php?id=4>

<http://www.abgm.adalet.gov.tr/abcmi.htm>

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33198.htm>

<http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/turkce>

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16014.htm>

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33017.htm>
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33168.htm>
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33066b.htm>
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s22008.htm>
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33219.htm>
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16002.htm>
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33252.htm>
<http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=article&sid=272>
<http://www.abchukuk.com/makale12.html>
<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=373&type=1>
<http://www.yargitay.gov.tr/aihm/sozlesme.html>
<http://www.avrupakonseyi.org.tr/>
http://www.isparta.gov.tr/ab_temel_hak.doc
<http://www.ihd.org.tr/rapor/2003yili/nisan/yasam.html>
<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26664.html>
<http://www.amnesty-turkiye.org/v1612200306.si>